

**T. C.  
GAZİ ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI  
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**HÂMÎ AHMED (DİYARBEKRÎ) DİVANI İNCELEME-METİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZIRLAYAN  
KADRI HÜSNÜ YILMAZ**

**TEZ DANIŞMANI  
PROF. DR. FİLİZ KILIÇ**

**ANKARA-2011**

## ÖNSÖZ

Her toplumun kendine has bir yaşayış biçimi, inancı, kültürü, önem verdiği değerleri ve düşünce dünyası vardır. Bütün bunların izlerini o toplumun edebiyatında bulmak mümkündür. Edebi eserler hem meydana geldikleri toplumun bir parçası olmakla, hem de barındırdıkları unsurları taşıma işlevleriyle kültürün tabii taşıyıcısı konumundadırlar. Bu nedenle edebiyatın, dolayısıyla da edebi eserlerin önemi büyüktür. Edebiyat tarihi, edebi eserlerin sistemli bir şekilde incelenmesi ile yazılabilir. Sağlam, güvenilir bir edebiyat tarihinin yazılması için de sağlam metinlerin ortaya konması gerekir.

Bu tezde 1679-80/1747 yılları arasında yaşamış, Hâmî mahlaslı Hâmî Ahmed Diyarbekrî'nin divanı üzerinde çalışıldı. Bu çalışmayla onun hayatı ve edebi kişiliğini de ortaya koymaya gayret ettik.

Katalog taramalarımız sonucunda Hâmî Divanı'nın Ankara Milli Kütüphanede mevcut YzA 641/1 ve YzA 3389 numarada kayıtlı iki nüshasını, University of Toronto Library PL248 H26A17 numarada kayıtlı bir nüshasını tespit edebildik ve mikrofilmelerini edinip çalışmalarımıza bunun üzerinden devam ettik. Yapılan karşılaştırmada Toronto Üniversitesindeki nüshanın, Milli Kütüphane YzA 641/1 numarada kayıtlı nüshayla bazı eksiklikleri dışında birbirine çok yakın iki nüsha olduğu anlaşılmıştır. Bu eksiklikler; 2. kasidede 20, 91 ve 179. beyitler, 5. kasidede 122. beyit, 15. gazelde 4. beyit, 40. gazelde 2. beyit, 55. gazelde 6. beyit ve 66. gazelde 1. beytin eksikliği şeklindeydi. Bu durumda Milli Kütüphanedeki iki nüsha üzerinden metni kurmaya çalıştık.

Şairin hayatı ve edebi şahsiyeti hakkında kaynaklarda sınırlı bilgi olduğundan; bunlara dair söyleyeceklerimizi şairin şiirlerinden tespit etmeye çalıştık.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı ve edebi kişiliğini, kaynaklardan ve şiirlerinden hareketle ortaya koymaya çalıştık. İkinci bölümde divanın şekil özelliklerini, şairin dil ve üslubunu ve divanın içerik özelliklerini inceledik.

Üçüncü bölümde de divanın transkripsiyonlu metnine yer verdik.

Yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma ve her konuda benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Filiz KILIÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

## İÇİNDEKİLER

|                   |    |
|-------------------|----|
| ÖNSÖZ .....       | i  |
| İÇİNDEKİLER ..... | ii |
| KISALTMALAR.....  | iv |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### HÂMÎ'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

|                                                                |   |
|----------------------------------------------------------------|---|
| 1.1. Hâmî'nin Hayatı .....                                     | 2 |
| 1.2. Hâmî'nin Edebi Kişiliği .....                             | 5 |
| 1.2.1. Şairliğiyle İlgili Kaynaklardaki Değerlendirmeler ..... | 5 |
| 1.2.2. Şairliği ve Şairliğine Katkısı Olan Şairler .....       | 5 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### DİVANININ ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| 2.1. Divanın Şekil Özellikleri ..... | 13 |
| 2.1.1. Nazım Şekilleri .....         | 13 |
| 2.1.1.1. Kaside .....                | 13 |
| 2.1.1.2. Mesnevi .....               | 15 |
| 2.1.1.3. Gazel .....                 | 15 |
| 2.1.1.4. Kıt'a .....                 | 17 |
| 2.1.1.5. Rübâi.....                  | 18 |
| 2.1.1.6. Matlâ ve Müfred .....       | 19 |
| 2.1.2. Vezin.....                    | 19 |

|                                                         |           |
|---------------------------------------------------------|-----------|
| 2.1.3. Kafiye ve Redif .....                            | 20        |
| <b>2.2. Dil ve Üslup .....</b>                          | <b>21</b> |
| 2.2.1. Atasözü ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler.....     | 29        |
| 2.2.2. Deyimler .....                                   | 30        |
| <b>2.3. Divanın İçerik Özellikleri .....</b>            | <b>36</b> |
| 2.3.1. Din .....                                        | 36        |
| 2.3.1.1. Allah .....                                    | 36        |
| 2.3.1.2. Melekler .....                                 | 36        |
| 2.3.1.3. Kitaplar.....                                  | 36        |
| 2.3.2. Şahsiyetler .....                                | 37        |
| 2.3.2.1. Peygamberler .....                             | 37        |
| 2.3.2.2. Devlet Adamları .....                          | 39        |
| 2.3.2.3. Osmanlı Sahası Dışındaki Devlet Adamları ..... | 39        |
| 2.3.2.4. Şairler .....                                  | 40        |
| 2.3.2.5. Alim ve Filozoflar .....                       | 40        |
| 2.3.2.6. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler .....           | 41        |
| 2.3.3. Yer Adları .....                                 | 43        |
| 2.3.3.1. Ülke ve Şehirler .....                         | 43        |

### ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

|                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| 3.1. Transkripsiyon Sistemi ..... | 46  |
| 3.2. Nüshaların Tanıtılması ..... | 47  |
| 3.3. Divan Metni .....            | 48  |
| SONUÇ .....                       | 298 |

|                |     |
|----------------|-----|
| KAYNAKÇA ..... | 300 |
| ÖZET .....     | 303 |
| ABSTRACT ..... | 304 |

**KISALTMALAR**

|               |                                                      |
|---------------|------------------------------------------------------|
| <b>A.g.e.</b> | <b>: Adı geçen eser</b>                              |
| <b>A.Ü.</b>   | <b>: Ankara Üniversitesi</b>                         |
| <b>AKM</b>    | <b>: Atatürk Kültür Merkezi</b>                      |
| <b>Bkz.</b>   | <b>: bakınız</b>                                     |
| <b>C.</b>     | <b>: Cilt</b>                                        |
| <b>DTCF.</b>  | <b>: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi</b>             |
| <b>GÜSBE.</b> | <b>: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü</b> |
| <b>G.</b>     | <b>: Gazel</b>                                       |
| <b>haz.</b>   | <b>: Hazırlayan</b>                                  |
| <b>K.</b>     | <b>: Kaside</b>                                      |
| <b>Kıt.</b>   | <b>: Kıtâ</b>                                        |
| <b>M.</b>     | <b>: Mesnevi</b>                                     |
| <b>MEB</b>    | <b>: Milli Eğitim Bakanlığı</b>                      |
| <b>Müf.</b>   | <b>: Müfred</b>                                      |
| <b>nu.</b>    | <b>: Numara</b>                                      |
| <b>s.</b>     | <b>: Sayfa</b>                                       |
| <b>S.</b>     | <b>: Sayı</b>                                        |
| <b>Öl.</b>    | <b>: Ölümü</b>                                       |
| <b>Yay.</b>   | <b>: yayını</b>                                      |
| <b>vr.</b>    | <b>: varak</b>                                       |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### HÂMÎ'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

#### 1.1. Hâmî'nin Hayatı

XVII. yüzyılın sonu ve XVIII. yüzyılın ortalarına kadar (1679/1747) yaşamış olan şair hakkında devrin kaynaklarından edinilen bilgiler oldukça sınırlıdır. Hâmî'yle ilgili en geniş bilgiyi Ali Emirî Efendi'nin Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid adlı eserinde bulabilmekteyiz. Hâmî'nin asıl adı Ahmed olup Diyarbakır'da 1679 tarihinde doğmuş, 1747'de yine Diyarbakır'da vefat etmiştir. Rum Kapısı civarında medfundur. (Emirî, 1325:189, Tuman, 2001: 186, Tahir: 1333, Süreyya, 1996: 596, Önder, 2006: 86, Oğraş, 2001: 110, Sarıkaya, 2007: 143).

Şair Diyarbakır'da Âgâh Efendi'den ilim tahsil etmiş, Köprülü-zâde Abdullah Paşa ve Muhsin-zâde Abdullah Paşa'nın divan kâtibi olmuştur (Emirî, 1325: 189, Süreyya, 1996: 596, Tuman, 2001: 186). Ali Emirî ayrıca İbrahim Hâsım-ı Âmidî'den de ulûm-ı âliye dersleri aldığını belirtmektedir (Emirî, 1325: 189).

Hâmî 1121/1709'da İstanbul'a gelmiş ve sadaret kethüdâsı Muhsin-zâde Abdullah Paşa'ya intisap etmiş ve onun emrinde çalışmıştır. 1129/1716 tarihinde de Diyarbakır'a tayin olan Köprülü-zâde Hacı Abdullah Paşa'nın divan kâtipliği göreviyle memleketine dönmüştür. Abdullah Paşa önce Van'a sonra da Erzurum'a tayin edilmiş (Süreyya, 1996: 81), Hâmî de paşayla birlikte bu şehirlerde bulunmuştur (Emirî, 1325: 190).

Hâmî'nin divanda yer alan şu beyitlerinden gözünden bir rahatsızlığı olduğu ve maddi açıdan sıkıntı çektiği anlaşılmaktadır:

Oldum veca'-ı 'ayne giriftâr efendim

Hûn-âb döker dide-i giryân iki yüzden

Göz ağrır iken harc idicek pâre dükendi

Yüz dutdı bize miḥnet-i devrân iki yüzden G.43/7, 8

Veca'ü'l-'ayne mübtelâ itdi

N'eyledüm çerḥ-i şu'bede-bāze

Harçlıgum yok müzāyaķam ķatı ķok

ķaldı iş kethudā-yı řehbāze

ķala ğurbetde bōyle řıfrū’l-yed

Çıķarur Ħāmī-i suķen sāze Kıt. 7/8, 19, 20

Abdullah Paşa 1136/1723 tarihinde İran seraskeri olarak ğörevlendirilmiştir (Süreyya, 1996: 81). Dolayısıyla Ħāmī de bu tarihlerde paşasıyla birlikte Tebriz’de bulunmuş ve buranın fethini anlatan “*Tārīķ-i Ra’nā Berāy-ı Feth-i Tebrīz der-Medķ-i Sulţān Aķmed Ğāzī vü Vezīrān*” adlı 268 beyitten oluşan “üzre” redifli kasidesini yazmıştır.

Saņa müjde sipeh-sālār olup Tebrīz’e devletle

Efendūñ fetķe me’mūr oldu Āzerbāycān üzre K.2/ 41

Çıķup Tebrīz’e ķurřun menzili bir pūřteye leřker

Sipeh-sālār idüp nezzāre şehr-i müfsidān üzre K.2/ 142

şair bu fethin 1136/1724 yılında cereyan ettiĝini ve otuz beş ğün kadar buranın ateş altında tutulduĝundan bahsetmektedir.

Yüz otuz altıda bir def’a geldi dōkdi āteřler

Otuz beř ğün ķadar ol fırķa-i dūzaķ meķān üzre K.2/125

Ařaĝıdaki beyitten Tebriz’in fethinin kurban bayramına denk geldiĝi anlaşılmaktadır.

Dūřünce feth-i Tebrīz’ūñ müřādif ‘ıyd-ı adķāya

Dü bālā neş’e peydā oldu ceyş-i řādmān üzre K. 2/229





## 1.2. Hâmî'nin Edebi Kişiliği

### 1.2.1. Şairliğiyle İlgili Kaynaklardaki Değerlendirmeler

Hâmî'nin günümüzde tanınan bir şair olmayışını, divan edebiyatı anlayışı içinde aynı konularda şiir yazmasına, aynı mazmun ve sanatları kullanmasına dolayısıyla yenilikçi olmayışına bağlayabiliriz. Çünkü edebiyatımızda ancak çok güçlü şairler ayakta kalabilmiş, diğerleri kendi dönemlerinde tanınırsalar bile zamanla unutulmuşlardır. Şair hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler sınırlıdır. Hâmî'nin döneminde yazılmış olmalarına rağmen Salim ve Safayi tezkirelerinin şairden bahsetmemişlerdir.

Râmiz Tezkiresi'nde şairin âşıkâne edayla şiir söylediği, fakat "terbiye-i Rum veya Acem" olmadığı belirtilmiştir (Erdem, 1994: 72).

Faik Reşad ise, şairin Nâbî ile muasır olduğunu ancak şairlik bakımından Nâbî ile müsâvî tutmanın doğru olmayacağını ifade etmiştir (Reşad, 1312: 129).

### 1.2.2 Şairliği ve Şairliğine Katkısı Olan Şairler

Kaynaklar 18. yy'da Diyarbakır'da âlim, şâir ve fâzılları bir araya getiren bir akademinin, daha doğrusu şairler topluluğunun varlığını haber vermektedir. Bu edebiyat topluluğunun reisi Hacı Hâfız Mehmed Bulak Âgâh-ı Semerkandî-i Âmidî'dir. Arapça, Farsça ve Türkçeyi çok iyi bilen Âgâh zamanında Diyarbakır, zengin bir edebiyat muhiti haline gelmiştir. Âgâh yazdığı şiirlerle dönemindeki Ümnî, Hâmî, Hamdî, Fâmî, Lebîb ve Vâlî gibi birçok şaire üstadlık etmiş ve bu şairlerin yetişmelerine vesile olmuştur. Âgâh Efendi bu şairlerce takdir görmüş ve kendisine nazireler yazılmıştır (Kadioğlu, 2010: 36). Yukarıda anlatılanlardan hareketle yaptığımız araştırmada, Hâmî'nin Âgâh Efendi'yle aynı vezin ve kafiye yazılmış dört gazelini tespit ettik (Hâmî: 21, 24, 30 ve 55. gazeller, Âgâh: 81, 151, 206 ve 319. gazeller). Ayrıca aynı ortamda bulunup aynı havayı soluyan şairlerin birbirlerinden etkilenmeleri doğaldır. Hâmî, Lebîb ve Vâlî'nin aynı vezin ve kafiye yazılmış üç gazelini (Hâmî: 2, 57, 58; Lebîb: 4, 113, 131; Vâlî: 5, 314, 385. gazeller), Hâmî ve Lebîb'in dört gazelini (Hâmî: 8, 18, 22, 65; Lebîb: 29, 30, 53, 134. gazeller), Hâmî ve Vâlî'nin de iki gazelini (Hâmî: 3. ve 5. gazeller, Vâlî: 6. ve 22. gazeller) tespit edebildik. Ancak burada kimin kimden etkilendiğini kestirmek güçtür. Bunlara ek olarak, Hâmî'nin -aynı dönemde yaşamış olan ve pek çok nazire yazdığı bilinen (Arslan, Aksoyak, 1994: 6)- Haşmet'le de aynı vezin ve kafiye üç gazelini tespit edebildik (Hâmî: 5, 22 ve 53. gazeller; Haşmet: 16, 22 ve 53. gazeller).

Ali Emirî, Âgâh biyografisinde, “melikü’ş-şu‘arâ Nâbî gibi bir üstad defâ‘atle şehrimize gelerek o encümen-i dânişde musâhabet-pîrâ olmuş idi” (Emiri, 1325: 17) demektedir. Bu durumda diğer şairlerle birlikte Hâmî’nin de Nâbî ile aynı ortamda bulunduklarını söylemek mümkün gözükmemektedir.

Döneminin ve edebiyatımızın en önemli şairlerinden biri olan hikemi tarzın temsilcisi Nâbî’nin Hâmî üzerindeki tesiri özellikle gazellerinde kendini gösterir. Şiirlerini çoğunlukla hikemi tarzda yazmasından hareketle en beğendiği şairin Nâbî olduğunu ve onun etkisinde şiirler yazdığını söyleyebiliriz. Divandaki 33. gazel Nâbî’nin “dek” redifli gazeline yazdığı naziredir.

Niyâz cāmını şun yâri kıandırıncaya dek

Nişân-ı vuşlata tîr at doqandırıncaya dek

İder zamâne murâd-engübînini şîrîn

Gürûh-ı naḥl-ı belâya dadandırıncaya dek

Hezâr ḥûn-ı cigerler döker bu gülşende

Zamâne bir gülü ala boyandırıncaya dek

Öpüp ayağını çok dökdi âb-ı rûy-ı niyâz

O serv-i cûy-ı sirişküm uzandırıncaya dek

O meh pür eyledi gülmîḥ-i dâğ ile sînem

Dile şaḥîfe-i mihri kıandırıncaya dek

Bu âsiyâb-ı felek gûne gûne gerdiş ider

Dürüş-t-i dâne-i ‘ömri ufandırıncaya dek

Dolandırur bizi eṭrâf-ı ḥ<sup>v</sup>ân-ı vuşlatda

O şūh kelb-i raķībe dalandırıncaya dek

Hezār ķal‘ a-i tezvīri feth ider süfehā

Dükkān-ı cism-i ħabīşüñ donandırıncaya dek

Ne āb u tāb döker ħake çeşme-i ħürşid

Serāb-ı deşt-i Ħicāz’ı şuşandırıncaya dek

Düketdi Nābī sözi Ħāmī çend mışra‘ ile

Ne çekdi ķāfiye bābın ķapandırıncaya dek

Edebiyat tarihçilerinin hikemiyât diye adlandırdıkları tefekkür ve hikmete yönelik şiirin özelliğini, genellikle öğüt ve nasihat içeren, halkın dilinde söylene söylene klişeleşmiş ve onun hayat anlayışını yansıtan atasözleri ve deyimler, kelâm-ı kibarlar, insanların hafızasında yaşayan adet ve geleneklerin gerçek hayata yansıması, ahlakî ve tasavvufî bir takım kavramların öğüt verici tarzda işlenerek insanlar arasında oluşturduğu anlayış birliği gibi konular teşkil eder (Yorulmaz, 1996: 12).

Bu geleneğin içinde olan Hâmî de şiirlerinde pek çok konuda nasihat veren bir tutum içindedir.

Aşağıdaki beyitte sır saklamanın öneminden bahsetmektedir.

Hem çıkar naķşuñ beyāza hem olur rūyuñ siyāh

İtme rāzuñ herkese i‘ lām mānend-i nigīn G.50/13

Aşağıdaki beyitlerde de nasip ve rızk kavramlarını sorgular.

Naşīb şāhibini bulmağa bahāne arar

Sebeb bu ki gedā rızķını ħāne ħāne arar

Egerçi rızķı anı bulmağa bahâne arar  
Niçün gedā olaşup anı yana yana arar G. 20/1, 2

Aşğıdaki beyitte ise, insanın haddini bilmesi halinde kazanç sağlamasa da zarar etmeyeceğinden bahseder.

Kişi tavrũ gözödüp olmasa ĥadden ĥāric  
İntifā<sup>ç</sup> itmez ise bāri mazarrat çekmez G.23/7

Añlayan <sup>ç</sup>ālemi taĥşīline zaĥmet çekmez  
<sup>ç</sup>Āķil olan kişi āb üstine şūret çekmez G.23/1

beyitiyle de dünyayı anlayan akıllı kişinin onun tahsili için zorlanmayacağını ve yine akıllı kişinin su üzerine resim yapmayacağını söyler.

Żann itme kār rişte-i tedbīre bağıldur  
Ĥablũ’l-metīn sikke-i taķdīre bağıldur G.2/1

beytinde ise şair kaza ve kaderden bahsetmektedir. Burada da tedbirin takdirini bozmayacağını belirtir.

Hāmī’nin şiirlerinde işlediğı bir diğerkonu aşktır. Divan edebiyatının geleneksel anlam çerçevesi içinde, sevgili-rakip-âşık üçgeninde aşkı ele almış, döneminde dilde sadeleşmenin ve mahallilik akımının öncülerinden olan Nedim’in tesirinde kalmıştır. Şiirlerindeki mahalli söyleyişler, yer verdiği atasözü ve deyimlerin çokluğundan bu tesiri anlamak mümkündür.

Hāmī’nin daha ilk gazelinin Nedim’in “olmuş sana” redifli gazeline nazire olması onun üzerindeki Nedim etkisini göstermektedir.

Neş’e-i mey ġāze-i ruĥsār-ı āl olmuş saña  
Revġan-ı gül dühn-i ķandīl-i cemāl olmuş saña

Oldı zîr-i lebde fikr-i bûse ğarķ-âb-ı dehen  
 Leb-şeker ğabğab turunc u portakal olmuş saña

Hüsnüñi taşvîr iden naķķāş dest-efşân olup  
 Reşha-pāş olmuş kalem püskürme hâl olmuş saña

Şîr-i mehtâba çalınmış mâye naḥl-i tûrdan  
 Sâ' id ü sîmin u sāk bî-mişâl olmuş saña

Ġayra ḥalvâ gibi ḥâzır şulḥa mûm ol şehd-i leb  
 Yan yakıl ey dil ne mûm olmuş ne bâl olmuş saña

Şöyle nevmîdüm ki fikr-i bûse gelmez yāduma  
 Baḥtı gör farz-ı muḥâl-ender-muḥâl olmuş saña

Dürdi çıķmış süzgi-i mehden elenmiş âftâb  
 Gerden-i şâf u binâgûş-ı zülâl olmuş saña

Hâmiyâ aldı bizi bu tâze nazmuñ neş 'esi  
 Bu ' aşîr-ı nev mey-i dirîne sâl olmuş saña

Hâmî nüktedanlıkta Nedîm'i geçtiğini söyler.

Sürüp meydâne esb-i tab' umı meydânı almışken  
 Tek-â-pû eyleyü geçdüm Nedîm-i nükte-dân üzre K. 2/259

Şairin meyhaneyi, şarabı, pîr-i muganı anlattığı âşıkâne gazellerinde, rind-meşreb, neşeli bir tabiat içinde olduğu görülür.

Şafādayuz ħum-ı bādeyle hem-civār olalı

Dağil-i meykede pîr-i muğāna cār olalı G. 57/1

Sevgilinin aşığına acı çektirmesi divan edebiyatı şairlerinin sıkça işlediği konulardan biridir. Aşağıdaki beyitte de şair sevgilinin cefa oklarından yaralıdır ve âh etmektedir.

Sihām-ı cev̄ ile açduñ tenümde yāreleri

Ĥadeng-i āhuma sen de ṭayan ṭayan güzelüm G.41/5

Divan şiirinin belirgin özelliklerinden biri de, aşığın sevgilisinin verdiği acı ve sıkıntılara tahammül ederek vefa göstermesidir. Aşağıdaki beyitte de şair, gonca ağızlı, yüzü lale renkli sevgiliden rakibe bûse, kendisine de gönül yarasının nasib olduğunu söyleyerek kaderine razı olmuş bir görüntü vermektedir.

Raḳībe bûse bize dāğ-ı dil naşīb oldı

O şūḫ-ı ğonçe-femüñ rûy-ı lâle-renginden G.45/4

Sāḳī-i bezmüñ helāk-ı vaż‘ -ı nā-bercāsıyam

Baṇa öpdürmez ayağın ğayra ol meh rû virür G.17/3

Beyitinde de, sevgili aşığına ayağını bile öptürmezken, başkalarına yüzünü sunacak kadar ileri gider.

Hâmî'nin şiirlerinde tesiri hissedilen diğer önemli şair Nefî'dir. Övgü dendiği zaman usta şairin fahriyeciliğini, kendi sanatını övmeye olan hevesini belirtmek gerekir. Nefî'nin kasidelerinin fahiye bölümlerinde ve gazellerinde beliren kendinden emin üslubunu Hâmî'de de görmekteyiz. Hâmî, "Târih-i Ra'na Berây-ı Feth-i Tebriz der-Medh-i Sultan Ahmed Gâzi vü Vezîrân" isimli

“üzre” redifli kasidesinin, okunursa Nefî’nin yine “üzre” redifli “Bahâriyye der-Medh-i Merhum Sultan Ahmed Han” isimli kasidesine tercih edileceğini söylerken, Nefî’nin “mu’ciz beyan” olduğunu da ifade eder.

Kelām-ı pākine inşāf idüp tercîh ider şāyed

Oķunsa ger ķaşıdem Nefî-i mu’ciz-beyān üzre K.2/258

Şair bazen şairliğinden çok ilminden bahsetmektedir. Ona göre güzel şiirler yazmak çocuk oyuncağı gibidir.

İlm ü fażlum şi’r ü irfānumdan efzūnter benüm

Tab’uma bāziçe-i tıflāne şi’r-i dil-peżir K.1/89

Aşağıdaki beyitte ise, eğer bu dünyadan göçerse eksikliğinin kıyamete kadar doldurulamayacağını söyler.

Benüm ol fażl-ı yektā ki cihāndan gitsem

Gedigüm maḥşere dek ķala mu’atṭal maḥlūl K.5/ 102

Hâmî, abanoz ağacından sert ve kırılmaz asâ gibi kalemiyle irfan hazinesinin bekçisi olduğunu ifade eder.

Destümde ābnūsî-’ aşā ḥāme Ḥāmiyā

Şimdi benüm ḥazīne-i irfānı bekleyen G.51/10

Aşağıdaki beyitte ise Hâmî, mana incilerini beyan ipliğine dizerse, benzersiz tarzıyla dünyada güzel söz söyleyenlerin sesinin kesileceğini söylemektedir.

Olur mülzem faṣīḥān-ı cihān tarz-ı bedî’ümle

Ma’ānî dūrlerūn naẓm eylesem silk-i beyān üzre K.2/257



Ona göre yaratılan her varlığın bir sebebi vardır ve bunu da ancak hikmet sahibi olanlar anlayabilirler. Aynı zamanda kendisi de bu hikmetin sahibidir.

Ne sihr ü ne efsün ne velāyet bilürem ben

İllā ki suhen şatmada şan<sup>c</sup> at bilürem ben G. 46/1

Bir peşşenüñ icādı nedendür bilemezsün

Ey cehl-i mürekkeb dime hikmet bilürem ben G.46/3

## İKİNCİ BÖLÜM

### HÂMÎ DİVANİ'NİN ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

#### 2.1. Divanın Şekil Özellikleri

##### 2.1.1. Nazım Şekilleri

##### 2.1.1.1. Kaside

Hâmî Divanı'nda 7 kaside vardır. Kasideleri genellikle uzundur. Uzun olanları 95, 268, 155, 122 beyitlik, nispeten kısa olan diğer üç kaside ise 16, 33 ve 59 beyitten oluşmaktadır. Divanda klasik kaside düzenine uyulur. Genel olarak kasideler tarihî ve dönemin devlet adamlarına medhiye şeklindedir. Hâmî'nin yaşadığı ya da şahit olduğu toplumsal olayların şiirlerine yansıdığı görülür. Şairin Tebriz'in fethinde bulunması ve Erzurum'dan memleketine dönerken uğradığı eşkiya saldırısı kasidelerine de yansımıştır.

Köprülü-zade Abdullah Paşa'ya medhiye olan birinci kaside 95 beyitten oluşmaktadır. 41. beyitten itibaren medhiye bölümü, 86. beyitten itibaren fahriye bölümü ve 90. beyitten itibaren de dua bölümleri başlamaktadır.

“Üzre” redifli 268 beyitten oluşan “Târih-i Ra'na Berây-ı Feth-i Tebriz der Medh-i Sultan Ahmed Gâzi vü Vezirân” adlı ikinci kaside, Tebriz'in fethini, Sultan Ahmed'i ve vezirleri konu etmiştir. 41. beyitten itibaren medhiye, 252. beyitten itibaren fahriye ve 263. beyitten itibaren de dua bölümleri başlar.

155 beyitten oluşan üçüncü kaside Köprülü-zade Abdullah Paşa'nın vezir oluşuna yazılmıştır. Hâmî matla beytinden itibaren paşayı övmeye başlamıştır. 73-97. beyitler arasında fahriyeye yer verdikten sonra 148. beyte kadar medhiyeye devam etmiş 149. beyitten itibaren de duaya başlamıştır.

32 beyitten oluşan dördüncü kasidede, Hâmî önce Abdullah Paşa'yı över sonra da atının artık yaşlandığını, zayıf ve hasta olduğu için iş göremez hale geldiğini söyler ve paşadan güzel bir at talep eder. Atının bu durumunu nükteli bir şekilde ince benzetmelerle anlatır.

Pîrliginden o kadar cismi rakîk olmuş kim

Sâyis itmez üzülr çaldı diyü tîmâr

Lîk dendânı mı var ağızında eger dişlese de

Elüni şıkdı zarâfetle şanursın dildâr

Süst-i pādūr ne kadar depmesi te'sîr idicek

Depse de bir gül ile urdî şanursın seni yâr K.4/7, 10, 18

“Kaside Ra’na der-Medh-i Ahmed Paşa” adlı beşinci kaside 122 beyitten oluşmaktadır. Şair 22. beyte kadar uğradığı eşkıya saldırısını anlattıktan sonra 85. beyte kadar medhiyeye devam eder. 85. beyitten 98. beyte kadar olan kısımda saldırıdan sonra içinde bulunduğu müşkül durumu anlatır ve paşadan kendisine yardım etmesini ister. Buradan sonra 115. beyte kadar kendi sanatından bahseder ve son olarak 116. beyitten itibaren de dua ile kasideyi bitirir.

59 beyitten oluşan “Kaside berây-ı Vezâret-i Nu'man Paşa” adlı altıncı kasidede 7. beyitten itibaren Numan Paşa'ya yazılan medhiye bölümü 48. beyte kadar devam etmektedir. 49. beyitte şair; Biraz hâk-i pāye ‘arz-ı hâl itmek diler gönlüm / Eger küstahtlık da olsa taşî'e cesâretle diyerek fahriyeye başlamış ve 58. beyitte de duaya yer vererek kasideyi tamamlamıştır.

Yedinci kaside 16 beyitten oluşmaktadır ve Ahmed Paşa'ya yazılmıştır. Bu manzume şairin mahlasının bulunduğu 9. beyte kadar bir gazel görünümündedir fakat bu beyitten sonra Ahmed Paşa'ya yazılmış 7 beyitlik bir medhiye eklenmiştir. Dolayısıyla bu şiire “kaside-i beççe” demek yerinde olacaktır.

Kasidelerde kullanılan aruz kalıpları şöyledir:

| Remel Bahri                                 | Kaside |
|---------------------------------------------|--------|
| Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün | 1      |
| Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün   | 2      |

| Hezec Bahri                                 | Kaside |
|---------------------------------------------|--------|
| Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün | 2      |
| Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün       | 1      |

| Müctes Bahri                              | Kaside |
|-------------------------------------------|--------|
| Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün | 1      |

### 2.1.1.2. Mesnevi

Hâmî Divanı'nda biri 266 beyitlik, biri de mesnevi nazım şekliyle yazılmış 12 beyitlik lügaz olmak üzere iki mesnevi bulunmaktadır. Minareden bahseden bu lügaz yaygın kullanımlardan olan “nedür ol” ibaresi ile başlamıştır.

### 2.1.1.3. Gazel

Hâmî Divanı'nda 66 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerin beyit sayılarındaki çeşitlilik dikkat çekicidir. “Divan şiirimizin ilk dönemlerinde mutavvel gazeller çoğunlukta iken 17. yüzyıldan itibaren beyit sayıları giderek azalmış, genellikle 5-7 beyitli gazeller yazılmış, genel olarak 5, 7, 9 gibi tek sayılara rağbet edilmiş, çift sayılar nadiren kullanılmıştır” (Dilçin; 1986:88) Hâmî ise 5 beyitten 23 beyte kadar neredeyse her sayıda gazel yazmıştır. Çift sayılı gazeller nadiren kullanılmış olsa da, Hâmî 6 beyitlik 2, 8 beyitlik 7, 10 beyitlik 8, 12 beyitlik 1, 14 beyitlik 3, 16 beyitlik de 2 gazel yazmıştır. Toplamda 66 gazelin 23 yani %35'i çift sayılı gazellerden oluşmaktadır. Bunlardan 7 beyitlik 11 gazel (%17,5), 5 beyitlik 10 gazel (%15) en sık başvurduğu beyit sayıları olmuştur.

| Beyit Sayısı | Gazel Sayısı |
|--------------|--------------|
| 5            | 10           |
| 6            | 2            |
| 7            | 11           |
| 8            | 7            |
| 9            | 7            |
| 10           | 8            |
| 11           | 7            |
| 12           | 1            |
| 13           | 2            |
| 14           | 3            |
| 15           | 1            |
| 16           | 2            |
| 17           | 2            |
| 21           | 1            |
| 23           | 3            |

Hâmî *dü-matla/zü'l-metâli* gazellere rağbet eden bir şair olmuştur. Öyle ki; toplam 66 gazelin 21 tanesinde yani üç gazelden birinde *dü-matla/zü'l-metâli* gazel yazmıştır. Bunlardan 21. gazel dışındakilerin

hepsi iki matlalıdır. Sadece 21. gazelde “olmaz” redifini ilk üç beyitte kullanmıştır.

Şairin gazelerde kullandığı aruz kalıpları şöyledir:

| Remel Bahri                                 | Gazel Sayısı | Oran |
|---------------------------------------------|--------------|------|
| Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün | 10           | % 15 |
| Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün   | 6            | % 9  |

| Hezec Bahri                                 | Gazel Sayısı | Oran |
|---------------------------------------------|--------------|------|
| Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün | 11           | % 17 |
| Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün       | 6            | % 9  |

| Muzari Bahri                          | Gazel Sayısı | Oran |
|---------------------------------------|--------------|------|
| Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fe' ülün | 19           | % 29 |

| Müctes Bahri                              | Gazel Sayısı | Oran |
|-------------------------------------------|--------------|------|
| Mefā' ilün Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün | 14           | % 22 |

#### 2.1.1.4. Kıt'a

Divanda 21 kıt'a bulunmaktadır. Bu kıt'alar genel olarak bir binanın yapılışı veya tamiri, kişilerin vefatı, padişahın tahta çıkması gibi konularda yazılmıştır. Bazı manzumeler kaside başlığı altında yazılmış hatta bunlarda kaside bölümlenmelerine rastlanmaktadır. Fakat bunların ilk beyitleri musarra olmadığından bunlar da kıta olarak değerlendirildi.

Birinci kıta 33 beyitten oluşmakta ve I. Mahmud'un tahta çıkmasından bahsetmektedir.

25 beyitten oluşan ikinci kıta ve 3 beyitlik 3. kıta Belgrad'ın fethini ve yine I. Mahmud medhiyesini içermektedir.

25 beyitten oluşan 4. kıta Balıklı Göl Kasrı'nın Vahhab Ağa-zâde tarafından onarılması üzerine yazılmıştır.

Beşinci kıta 54 beyitten oluşmakta Köprülü-zâde Abdullah Paşa'nın vezir olması üzerine yazılmıştır. Bu kıta kaside bölümlenmelerine sahiptir. Girizgahtan sonra medhiye, 44. beyitte tegazzül ve 50. beyitten itibaren de dua bölümü yer almaktadır.

46 beyitten oluşan 6. kıta Köprülü-zade'nin eşi Zübeyde Hanım'ın vefatına yazılmıştır.

Yedinci kıtada şair göz rahatsızlığından ve çektiği maddi sıkıntılardan bahsederek Köprülü-zade'nin kethüdasından himmet talep ediyor. Bu kıta 24 beyitten oluşmaktadır.

11 beyitten oluşan sekizinci kıta Refia Efendi'den bahsetmektedir.

7 beyitten oluşan dokuzuncu kıta Diyarbakır kadısının oğlu Mustafa'nın sünneti üzerine yazılmıştır.

Onuncu kıta 5 beyitten oluşmaktadır ve Abdullah Paşa'nın Diyarbakır'da yaptırdığı kasr için yazılmıştır.

On birinci kıta 3 beyitten oluşmaktadır ve İbrahim Halil Ağa'nın Diyarbakır'da yaptırdığı han üzerine yazılmıştır.

3 beyitten oluşan on ikinci kıta Hacı Mustafa isimli birinin yaptırdığı ev üzerine yazılmıştır.

On üçüncü kıta iki beyitten oluşmaktadır ve Hâmî bu kıtayı kendi evi için yazmıştır.

4 beyitten oluşan on dördüncü kıta Barutî-zâde Maksut Bey'in Kılıç Beg çeşmesini onaması üzerine yazılmıştır.

3 beyitten oluşan on beşinci kıta İbrahim Efendi'nin vefatına yazılmıştır.

On altıncı kıta 7 beyitten oluşmaktadır ve Vali Hasan Ağa'nın vefatı üzerine yazılmıştır.

On yedinci kıta 3 beyitten oluşmaktadır ve Emirî-zâde Mustafa Çelebi'nin vefatına yazılmıştır.

On sekizinci kıta 4 beyitten oluşmaktadır ve Köprülü-zâde'nin kızı Leyla Hanım'ın vefatı üzerine yazılmıştır.

Zagarcıbaşı Hüseyin Ağa'nın vefatı üzerine yazılmış olan on dokuzuncu kıta 4 beyitten oluşmaktadır.

Abdi Paşa-zâde Hacı Ali'nin vefatı üzerine yazılmış olan yirminci kıta 7 beyitten oluşmaktadır.

3 beyitten oluşan son kıta yine Zagarcıbaşı Hüseyin Ağa'nın vefatı üzerine yazılmıştır.

#### 2.1.1.5. Rübâî

Rübâî, terim olarak aslında iki beyitlik gazel olduğu halde, kendine özgü 24 vezinden (ahrem ve ahreb) bir veya birkaçı kullanılmış gazel kafiyesinde dört mısralık veya tek bentlik bir nazım şekli olarak kabul edilmiştir (Kurnaz-Çeltik, 2010:108). Divanda rübâî başlığı altında iki şiir yer almaktadır. Fakat bunlardan birincisi rübâinin kendine özgü vezinlerinin dışında olan Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezni, ikinci rübâide ise kendine özgü vezinlerden biri olan Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül vezni kullanılmıştır. Nazım şeklinin belirleyici unsurları nazım birimi ve kafiye-dir. Vezin mısraların uzunluğunu belirler. Bu çerçeveden bakıldığında, divan tertibinde şairlerin tercihi sonucunda bu şiirlerin değişik isimlerle farklı bölümlerde toplanmalarına rağmen, bunların gazelden ayrı bir şekil olmadığı kabul edilmiştir (Kurnaz-Çeltik, 2010:119).

### 2.1.1.6. Matlâ ve Müfred

Beyit, tek başına müstakil bir şiir olabileceği gibi herhangi bir manzumenin bir parçası da olabilir. Müstakil bir şiir olan beyit, aynı zamanda kafiyeyle ise musarrâ, mukaffâ ve daha yaygın adıyla matlâ; kafiyesiz ise müfred veya fert adını alır (Kurnaz-Çeltik, 2010:12).

Divanda ferd başlığı altında 4, 4 de muamma olmak üzere toplam 8 beyit birimli manzume/manzume parçası bulunmaktadır. Muammaların 3'ü Ali Efendi ismine biri de Behram'a yazılmıştır ve her biri musarradır. Ferd başlıklı 4 manzume/manzume parçasının ise 3'ü musarrâ olduğu için matla olmalıdır.

### 2.1.2. Vezin

Hâmî Divanı'nda bulunan 106 şiirde 9 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır.

Şairin en sık başvurduğu aruz kalıbı, Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün olmuştur (25 / %24). Bu kalıp Türk şiirinde Muzari bahrinin en çok kullanılan kalıbı olduğu gibi Türk aruzunun öteki kalıpları arasında da en çok kullanılan kalıplarından biridir (İpekten, 1999:245). Hezec bahrinin şiirimizde en çok kullanılan kalıbı olan Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (İpekten, 1999:166) (22 / %21) divanda kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada gelmektedir. Kullanım sıklığı bakımından üçüncü sırada ise Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (20 / %19) kalıbı gelmektedir. Remel bahrinin bu kalıbı, hem ahengi hem de kullanılışının kolaylığı nedeniyle en çok benimsenen ve kullanılan kalıptır (İpekten, 1999:214).

Kullandığı aruz kalıpları konusunda Hâmî'nin divan şairlerinin genel eğilimine uyduğunu görmekteyiz. Hemen her şairin divanında görülen imâle ve zihaf lar Hâmî Divanı'nda da vardır.

Divanda hangi aruz kalıbıyla kaç şiir yazıldığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

| Aruz Kalıbı                             | Şiir Sayısı | Oran |
|-----------------------------------------|-------------|------|
| Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün   | 20          | % 19 |
| Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün   | 11          | %10  |
| Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün | 22          | % 21 |
| Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün       | 9           | % 8  |
| Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün       | 25          | % 24 |
| Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün   | 16          | % 15 |



|                                                     |   |     |
|-----------------------------------------------------|---|-----|
| Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün | 1 | % 1 |
| Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün                      | 1 | % 1 |
| Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün                      | 1 | % 1 |

### 2.1.3. Kafiye ve Redif

Divanda bulunan 106 manzumenin 73'ü yani % 68'i rediflidir. Bunlardan 40'ı tek kelime, 15'i iki kelime, 22'si da eklerden oluşan rediflerdir. Şair redif kullanımında çoğunlukla Türkçe kelimeleri tercih etmiştir. Divanda yer alan 7 kasidenin 3'ü, 66 gazelin tamamı, 21 kıtanın da 2'si rediflidir. Burada şairin dikkat çeken özelliği, gazellerinin tamamında redif kullanmasıdır. 66 gazelin 55'inde redif kelime veya kelimelerden, 11'inde de eklerden oluşmaktadır.

## 2.2. Dil ve Üslup

Hâmî Divanı'na genel olarak bakıldığında, şairin dilinin sade olduğu, mahalli unsurlara yer verdiği, atasözlerine ve özellikle de deyimlere sıkça başvurduğu görülür. Şiirlerinde redifi oluşturan kelimeler büyük oranda Türkçe kelimelerden seçilmiştir.

Şiirlerinde sade bir dil kullandığını Hâmî kendisi de söylemektedir.

Tahrîr idince hâme görüp sâde nazmumu

Hâmî bu 'arz-ı hâli didi mürtecil gibi G. 58/8

İkilemeler şiirde ahengi sağlamakla kalmaz; ayrıca anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder (Macit, 2004: 36). Hâmî'nin de şiirlerinde ikilemelere başvurduğu görülür.

Döker hurûş idicek mevce-i midâd-ı hüner

Sevâhil-i yem-i medhûnde *tûde tûde* 'abîr K.3/87

Dehenden âh çıkar şimdi gerd-i bād-āsâ

Oturdu sînelere *tûde tûde* gerd-i gubâr Kıt.6/41

İtmek kaçîde mümkün idi olmasaydı ger

Kalbümde *tûde tûde* kesel söylerüm saña G.3/20

Gulâm-ı himmet-i pervâne yüz maḥabbetde

Ki *yana yana* yüzün dâmen-i çerâğa sürer G.14/4

Naşîb şâhibini bulmağa bahâne arar

Sebeb bu ki gedâ rızkını *hâne hâne* arar G.20/1

Egerçi rızķı anı bulmağa bahâne arar

Niçün gedā ˆtolaşup anı *yana yana* arar G.20/2

*Çāk çāk* itmez ise tīşe-i ‘afvuñ yā Rāb

Günehüm kühını mīzān-ı ‘adālet çekmez G.23/4

İder irāş-ı şöhret fer‘ -i zībā aşl-ı nāçize

Beyāzuñ irtifā‘ -ı ˆkadri *ķat ķat* lāleden gelmiş G. 24/3

Olsa ‘aceb mi ğavṭa-ḥ<sup>v</sup>ār-ı ğam karīn-i zūlf

Baḥr-ı siyāh mevcesidür *çīn çīn* zūlf G.27/2

Ancak şarāb-ı köhne gerek bezm-i ‘işretüñ

Sākī simāt-ı nuḳl-ı meyi *tāze tāze* çek G.31/4

Bu āsiyāb-ı felek *gūne gūne* gerdiş ider

Dürüş-t-i dāne-i ‘ömri ufandırıncaya dek G.33/6

Bī-mihr idüğün bilmeze var mihrüñi ‘arz it

Ey çerḥ-i siyeh-dil seni *ķat ķat* bilürem ben G.46/2

İkilemelerle şiirin anlamı arasında öyle bir bütünleşme olur ki, şiirdeki kompozisyon kelimelerle çizilen resme yaklaşıp (Macit, 2004: 36). Aşağıya alınan 41. gazel bu tanıma uygun düşmektedir.

‘Aķıķ-i la‘lũñi ŗunma dehān dehān gũzelũm  
Bu yaķŗi nāmuñĩ itme *yamān yamān* gũzelũm

Hevā-yı kākũl-i ‘anber-ŗemĩm ile āhum  
Çıķar bu micmer-i dilden *dumān dumān* gũzelũm

Nũhũfte ŗan‘at ile dũzd-i ŗeb-rev-i zũlfũñ  
Meta‘-ı ŗabrumı çaldı *nihān nihān* gũzelũm

Ruķũñ çũ ğonce-i ħurŗĩd-i ŗebnem dilũmi  
Dirĩĝ çekdi ğõtũrdi *keŗān keŗān* gũzelũm

Sihām-ı cevŗ ile açduñ tenũmde yāreleri  
Ĥadeng-i āhuma sende *ŗayan şayan* gũzelũm

Hemān çeŗmũñe bend eyle tiĝ-i ğamzelerũñ  
Raķĩb-i mũfsidi ķatla *ķuŗān ķuŗān* gũzelũm

Revā mĩdur olayım ben esĩr-i hecr ũ firāķ  
Senũñle eyleye ũlfet *fũlān fũlān* gũzelũm

Ne deñlũ terkeŗ-i çeŗmũñde tĩr-i ğamzeñ ki var

Nişân-ı sîneme urduñ *yegân yegân* güzelüm

Tamâm-ı beste-i hüsnuñ egerçi nâzîkdür

Raķîķ-i cümleden imâ *miyân miyân* güzelüm

Bu güş-mâl nedür Hâmiyâ kemân-âsâ

‘ Aceb mi itse elinden *figân figân* güzelüm

Şiirde akıcılığı, anlamla bütünleşen ahenk sağlar. Şiirde ritmi temin eden unsurlar vezin ve kafiye'dir. Bu iki unsur şiirdeki ses düzenlemelerini de tayin eder. Seslerin belirli aralıklarla tekrarı şiiri musikiyle yakınlaştırır ve ahengin çekiciliğine dayalı bir atmosfer yaratır (Macit, 2004: 51).

Hâmî'nin aşağıda yer verdiğimiz gazelinde beyit sonlarındaki harf ve hece tekrarları Macit'in düşüncelerini destekler niteliktedir.

Açan zaķm-ı derūnum girye-i *bādāmdur demdür*

Beni rüsvâ kılan bu dide-i *bed-nāmdur nemdür*

Buyur luţf it diyü karşıñda yer göstermedin kaçduñ

Meger ey āhū-yı vaķşî bize *ikrāmdur demdür*

Mümeyyiz kavî-i zü'l-vecheyne besdür meşreb-i kâbil

Eger meddāķ ise medķ itme *dür zemmāmdür zemmdür*

Ruķ-ı gülgün-ı sāķar şanma ey mest-i mey-i vaşluñ

Meger cām-ı gül-i ter kâbil-i *āşāmdur şemdür*

Zuhūr-ı haţ-ı dil dildârı nerm itmiş saña müjde

Degül Hâmî nüvîd-i dil-güşâ *peygāmdur ğamdur*

Hâmî'nin aşağıdaki gazelinde ise, redifi oluşturan kelime ve ses tekrarlarının, ikilemelerin ve konuşma dilinden gelen unsurların şiiri ahenk bakımından zenginleştirdiği görülür.

Şöyle sūzān ol ki āteş-hāneler reşk eylesün

Āteş olsun şem‘ alar pervāneler reşk eylesün

Düğme-i zer-tāruñı çöz sīne-i sīmīnūñ aç

Çāk çāk olsun şadef dūr-dāneler reşk eylesün

Nīm-bismil murğveş çık hāne-i hāmmārdan

Şīve-i reftāruña mestāneler reşk eylesün

Naṭ‘-ı ‘irfānuñ şu‘ūd it rütbe-i vālāsına

Beydağ-ı iḳdāmuña ferzāneler reşk eylesün

Hāmiyā bir kākül-i müşgīne ol dil-beste kim

Halka-i zencīrūñe dīvāneler reşk eylesün

Sanatlı söz söyleme gayesi gütmenden, rahat, zarif ve akıcı bir üslupla yazılan beyitlerinin birçoğu sehl-i mümteni olarak nitelendirilebilecek türdendir. Vatan ve gurbet duygusunun anlatıldığı aşağıdaki beyit bu konuda bir örnek olarak görülebilir.

Ehl-i dil-ārām ider her ḳānde kim rağbetlenür

Gāh olur gurbet vaṭan gāhī vaṭan ğurbetlenür G.19/1

Şairin yaşadığı dönemde halkın yaşayış tarzını, zevkini, dilini ve anlayışını şiire taşımak temel amaçlarından biri olmuştur. Hâmî şiirlerinde sağlam ve sade bir dil kullanmıştır. Gazellerinde sevgili, aşk, bezm gibi konuların yanında sosyal olaylar ve hayat üzerine düşüncelere yer vermiştir.

Şair aşağıdaki beyitte, bir gözde nasıl iki gözbebeği olmazsa, bir gönülde de iki sevgilinin bulunamayacağını söyleyerek “iki cambaz bir ipte oynamaz” deyişini hatırlatmaktadır.

İki meh-pārenüñ bir dilde ‘ aşkı dil-nişin olmaz

Müsellemdür ki bir gözde iki merdüm mekîn olmaz G.21/1

İş eskilerde giçme yine eski yārdan

Pür-zür-ı neş `e bâde-i pârînenen çıkar G.6/5

beyitinde de halk arasında kullanılan “ne varsa eskilerde var” deyişine yer vermiştir.

Aşağıya alınan örneklerde şairin sade ve akıcı bir üslup kullandığı söylenebilir. Hatta, bu örneklerin birçoğunun halk söyleyişlerine yakın, âdetâ konuşur gibi yazılmış düşüncesini uyandıran beyitler olduğu görülebilir.

Zāhidā ben de senüñ gibi rezālet idemem

Meyyit ü hayye veşāyetle vekālet idemem

Büseye vāşıṭadur gūşına esrār ammā

Bir sözüm var dimeye yāre cesāret idemem

Himmeti ḥāzır olan mürşid-i kāmīl nā-yāb

Ben de bî-himmet olan şeyḥe inābet idemem

Ḥār-ı pīrāhen-i dildür baña sensiz nefesüm

Bir nefes görmesem ey gül seni rāḥat idemem G.38/1, 2, 3, 5

Yukarıda birkaç beyitine yer verilen 38. gazelde şair, adeta günlük dilde konuşuyor gibi şiir yazmıştır. Kelimelerin tamamına yakını Türkçedir ve terkipler çok azdır.

Şair aşağıdaki beyitte ise, “Ey Hâmî! Acaba hangi kötü niyetli kişi senin hakkında bir kadir bilmeze mübtela olası demiş?” diyerek sanki karşısındaki birine soru soruyormuş edasındadır.

Haḫḫuñda Ḥāmiyā ‘ acabā ḫanḫı bed nefis

Bir ḫadr bilmeze olası mübtelā dimiş G.25/11

Aşağıdaki beyitte muhatabıyla konuşurcasına “Seni sevgilinin meclisinde arayan olur mu bilmem ama ey Hâmî bizi ne arayan varan ne de soran” diyerek sanki sitem etmektedir.

Seni arar var mı bezm-i yârda bilmem

Hele bizi ne şorar var Ḥāmiyā ne arar G.20/16

Şu beyit ise âdetâ karşılıklı konuşma havasındadır.

Dile şordum saña şeydāluḡı kim ḥū itdi

Gösterüp zülf-i semen-büyını kim bu itdi G.62/1

Bir Āmidiyye dilberi ister mi dil dedim

Gösterdi lehcesin didi ister bes istemez G.22/12

Beytinde ise şairlerin sık kullandığı “dedim dedi” söz kalıbına rastlamaktayız.

Aşağıdaki beyitte ise şair, sevgilinin yüzünü görememekten yakınmakta ve onunla olan dostluğun kesilmesi üzerine çöp çekişmekten bahsetmektedir.

Bizi firāḫ-ı ruḫuñ itdi kehrübā gibi zerd

Senüñle ülfeti ḫaṭ‘ üzre çöp çekişmelidür G.18/9



Birçok divan şairi beyitlerinde satranç terimlerine yer vermiştir. Nat<sup>c</sup> satranç bezi veya tahtası, şâh satrançtaki en değerli taş, ruh kale, ferzâne vezir, piyade piyon, at bulunduğu haneden iki kare dik bir kare sağa veya sola gidebilen taş, mat ise oyunun bittiği anlamına gelir (Aksoyak, 2005: 11, Pala, 1989: 309). Hâmî de aşağıda yer verdiğimiz beyitlerinde satranç terimlerinden yararlanmıştır.

Bu dem gül-gün-ı mey çeksün ayağın bezm-i ʿışretten

At oynatsun şeh-i ğam nat<sup>c</sup> -ı şatranc-ı cihân üzre K. 2/6

Virüp irâdelerin dest-i âhire şimdi

Zamâne şâhı degül şatranc-ı şâhî kadar G. 10/5

Cenb-i iclâlinde eşher çün şeh-i şatrancdur

Buňa şeh demek haķîkat ğayra isnâd-ı mecâz Kıt.1/4

Ħande-rûĥ ferzâne atlandırup cûduñ kefîl

Ey şeh-i luţf u kerem kıaldım piyâde at u mat Ferd

### 2.2.1. Atasözü ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler

Türkçe atasözleri ve deyimler bakımından son derece zengindir. Divan şairleri, kişisel zevk ve anlayışlarına göre değişen oranlarda olmak üzere az ya da çok divanlarında atasözlerine yer vermişlerdir. (Macit, 2004:11) 15. yüzyılda Necâti ile başlayan şiirde atasözü ve deyimlere yer verme geleneği Hâmî'de de görülmektedir. Beyitlerde yer alan bazı sözlerin ise atasözü olup olmadığını kestirmek güçtür. Bunlar kelâm-ı kibardan veciz, hikmetli sözler olabileceği gibi, atasözü olup zaman içerisinde unutulmuş sözler de olabilir (Aydemir: 2000, s.43).

Örneğin, aşağıdaki beyitte geçen “akıllı kişi su üzerine yazı yazmaz” söyleyişi atasözü hükmündedir.

Añlayan ‘âlemi taḥşîline zaḥmet çekmez

‘Âkıl olan kişi âb üstine şûret çekmez G. 22/1

Divanda tespit edebildiğimiz atasözleri ise aşağıdaki gibidir.

Ayağını yorganına göre uzat.

Keser mi var sözi şemşîr ile ğılâfı kadar

Kişi ayağın uzatmak gerek liḥâfı kadar G. 12/1

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

Lîk bâzârda daḥı ferzâne

Çıkmaz elbetde ḥesâb-ı ḥâne M./157

Güneş balçıkla sıvanmaz.

Neseb tursun anı ‘âlem bilür ta’rîfe ḥâcet yok

Ne mümkün şems ola mestûr bâm-ı âsmân üzre K.3/39

Her çiçekten bal alınmaz.

Görüp ezhâr-ı hüsnuñ nûş-ı la<sup>ç</sup> l-i yârdan şordum

Didi ol âfet arı her çiçekden engübîn olmaz G. 20/13

Yolcu yolunda gerek.

Hâneñüzden binüp itdük tekâpū

Cehd ile yolcu gerek yolda diyü M./57

### 2.2.2. Deyimler

Hâmî Divanı deyim yönünden oldukça zengindir. Deyimlerde vezin gereği kelimelerin yerlerinin değiştiği veya kelimelerin arasına başka kelimeler katıldığı görülmektedir.

Divanda tespit edebildiğimiz deyimler aşağıdaki gibidir.

Ağzının suyu akmak.

Akıtsa ağzı şuyun selsebîl-i firdevsüñ

‘ Aceb mi sende olan ol selâset-i takrîr K.3/65

Ahını almak.

Yaşardur dîde-i hûn-rîzini te’şîr-i tünbākū

O zâlimden alur ‘ aşıkıların ahın duḡân keskin G.48/6

Ateş pahası olmak.

Meta<sup>ç</sup> -ı vuşlatı âteş bahâsına Hâmî

O şem<sup>ç</sup> -i hüsni ile bâzâra el deger mi meger G.7/6

### Başa çıkarmak.

Çü şâne dişleri ceybinde var buncaların  
Çıkar mı turre-i tarrarun ile kimse başa G.57/2

### Bıçak kemiğe dayanmak.

Haṭādur gerçi şekvā şabr gāyet telhdür ammā  
Ṭayandı tiğ-i evzā<sup>ʿ</sup> -ı felek çāk üstüh<sup>v</sup>ān üzre K. 2/244

### Canından usanmak.

Beni cānumdan uşandırdı ol āfet yā Rāb  
Düşmen-i cānuma sen böyle ṭabī<sup>ʿ</sup> at virme G. 54/5

### Diş bilemek.

Dūr-bāş-ı kahr ile ṭakdı dişin boğāzına  
Diş bilirken kişver-i İslām'a Çāsār-ı güdāz Kıt. 1/27

### Diş göstermek.

<sup>ʿ</sup> Aķīķ-i ni<sup>ʿ</sup> met-i gayra belürme dendānuñ  
Çeküp ṭama<sup>ʿ</sup> dişini gösterür kökin güneşe G. 57/3

### Dünyayı dar etmek.

Felek şubḥ-ı ümīdüm döndürüp şām-ı ğarībāna  
Cihānı çeşmüme tār itdi dūd-ı āh-ı ḥasretle K. 6/2

### Elden çıkarmak.

Elden çıkarma başa çıkar kārı sa<sup>ʿ</sup> y ile  
Ḥāmī girerse destüñe ḥablü'l-metīn-i zülf G. 27/14

El vermek.

Var mı tākāt çekmeye yārin kemān ebrūlaruñ

Hāmī bundan böyle el virmez kemān-keşlik bize G.56/11

Gafil avlamak.

Ol āhū beççe-i mesti yatağda avlayup gāfil

Raķīb-i seg-meniş söyletmedi lā vü ni‘am başdı G. 65/7

Göbeği düşmek.

Ṭibi ahlākuña taķlide senüñ

Göbegi düşdi gazāl-ı Ḥoten’üñ M. /7

Gönlünü almak.

Göñlümi aldı topuzla Hāmiyā bir şehsüvār

Zaḥm-dār itdi beni ğaddāresi bir kimsenüñ G. 30/7

Gözünden çıkmak

Gerdün açıtdı çeşümü kat kat başal gibi

‘Ālem tamām çıkdı gözümünden sebel gibi G.59/1

Günahını almak.

Hāmī metā‘-ı zevķe ḥarīdārdur diyü

Zāhid yabāna söylemiş almış vebālümü G.61/7

Haddini bilmek.

Seni öldürmese dest-i hınna-rīz ile ol āfet

Göñül ḥaddin bilüp mānend-i sīm-āb epsem olmazsın G.52/2

İşi düşmek.

Müsteşarımdur o bir müşkil işim düşse eger  
Ğālibā meşveret erbābı olur şeyh-i kibār K.4/21

Kabına sığmamak.

Feyz-i lebūnle kabına sığmaz şarāb-ı nāz  
Teng oldu cilde-i meye hum-ḥāneler bu şeb G.5/4

Kanına susamak.

Güzer güzer ki ğamze kede ‘āşık-ı muğallī  
O kanına şuşamış görünen bıçāğa sürer G.14/2

Kan tutmak.

Tutup kan tîğ-i ḥūn-āşāmı Ḥāmī künd ider dirler  
‘ Aceb şemşir-i müjgānuñ olur dökdikçe kan keskin G.48/7

Kendi yağıyla kavrulmak.

Fitil-i şem‘ veş dil kavrılırken kendü yağıyla  
Kırmaz sūz u güdāza tünd ü bād-ı ğam ferāġatle K.6/3

Kolu kanadı kırılmak.

Ḥāmiyā itdi felek bal ü perüm işkeste  
Hedef-i maṭlaba ben şimdi işābet idemem G.38/7

Merhem olmak.

Turup ey jāle āġūşumda bir dem hem-dem olmazsın  
Bu keyfiyyetle zaḥm-ı ğonceye sen merhem olmazsın G.52/1

### Naza çekmek.

‘Arz-ı niyāz ile o perī belki şayd ola

Çekdikçe nāza sen anı dām-ı niyāza çek G.31/10

### Nevi şahsına münhasır olmak.

Çü mihr-i ‘ālem-ārā münhaşırdur şahsına nev‘i

‘Adilūñ görmedi gerdūn serir-i ‘izz ü şān üzre K.2/54

### Sadede gelmek.

Yeter itdūñ kalem-i seng-i yede

Gelelüm ey dil-i şeydā şadede M.1 /137

### Sık boğaz etmek.

Hişmla erbāb-ı bāğunuñ cevfi māl-ā-māl iken

Şişe-i mey gibi çalduñ taşā itdūñ şık boğaz Kıt.1/13

### Sineye çekmek.

Hātem-i bī-faşşa beñzer ol ki çekmez sīneye

Bir lebi la‘l u gözi bādām mānend-i nigīn G.50/14

### Ümidini kesmek.

Sevād-ı cürm ile kesmem ümīdi nūr-ı rahmetden

Hicāb-ı zulmeti bir lahẓada tenvīr ider mehtāb G.4/9

### Yanıp yakılmak.

Gayra halvā gibi hāzır şulha mūm ol şehd-i leb

Yan yakıl ey dil ne mūm olmuş ne bāl olmuş saña G1./5

Yere çalmak.

Gülgün-ı bâde fâris-i ‘aklı çalup yire

Oldı piyâde bezmde ferzâneler bu şeb G.5/9

Yerle bir etmek.

İdicek bizde berātuñ yek-ser

Zîr ü bālāsına imrâr-ı nazar M.1/36

Yüz sürmek.

Gülâm-ı himmet-i pervāneyüz maḥabbetde

Ki yana yana yüzüñ dāmen-i çerāğa sürer G.14/4

Zahmet çekmek.

Añlayan ‘ālemi taḥşiline zaḥmet çekmez

‘Ākıl olan kişi āb üstine şūret çekmez G.23/1



### 2.3. Divanın İçerik Özellikleri

#### 2.3.1. Din

##### 2.3.1.1. Allah

Divanda Allah, Hakk, Rab, Huda, Nûr-ı Rahmet gibi isim ve sıfatlarla anılmaktadır.

Aşağıdaki beyitte şair, insanın günahlarının çokluğundan dolayı Allah'ın rahmetinden ümidinin kesmemesi gerektiğini; zîrâ mehtabın gecenin karanlığını bir anda kaldırdığı gibi Allah'ın rahmetinin de nuruyla günahların karanlığını sileceğini söyler.

Sevâd-ı cürm ile kesmem ümîdi nûr-ı rahmetden

Hicâb-ı zulmeti bir lahzada tenvîr ider mehtâb G.4/9

##### 2.3.1.2. Melekler

###### Harut

Aşağıdaki beyitte, sevgilinin saçına asılı olan aşığın gönlü, Bâbil kuyusuna asılı olan bu meleğe benzetilerek anılmıştır.

Müşgîn tınâbı aşdı resen çâh-ı Bâbil'e

Hârût-ı fitne oldı giriftâr-ı çîn zülf G.27/8

###### Münker ve Nekir

Faķîh ' ârifeti nehy-i münker eyler ise

K' olur mı merķad-ı mevtāya Münker ile Nekîr K.3/17

##### 2.3.1.3. Kitaplar

Divanda Kur'an-ı Kerim (mushaf) ve İncil isimleri geçmektedir.

Şair Abdullah Paşa'ya yazdığı kasidede, onun ahlakının Kur'andaki ayetler kadar sağlam olduğundan bahseder.

Sükût ider müteşâbih dimiş görüp keremün

Nüşûs-ı muşhaf-ı ahlâkuñ eyleyen tefsîr K.3/52

Sözde şābit-ķadem ol muķkem-i tenzīl gibi

Nüş ü tahrīfī ķabūl eyleme İncīl gibi G.60/1

### 2.3.2. Şahsiyetler

#### 2.3.2.1 Peygamberler

Hz. Muhammed

Hz. Muhammed insanların ve cinlerin yani bütün yaratılmışların peygamberi olarak zikredilmiştir.

Ne zehreyle olurlar herze-gū bu ķavm-i bī-mezheb

‘ Aceb ezvāc u aşķāb-ı Resūl-i ins ü cān üzre K.2/44

Hz. İbrahim

Hz. İbrahim “Halil” ismiyle ateşe atılması yönüyle işlenmiştir.

Evvel bakışda āteş-i Nemrud’a atdırup

Sūzān iden ķalīl-i dili bir Ruḥalıdur G.10/2

Hz. Yusuf

Yusuf peygamber Züleyha’nın ona aşkı ve Hz. Yusuf’un zindana atılmayı tercih etmesi ve babasıyla birlikte gömleğiyle zikredilmiştir.

İder mi sicni taleb ḥacle-i Züleyḫā’da

İdeydi Yūsuf eger cāha meyl cāhi ķadar G.11/11

Bu müjde pīrehen-i Yūsuf oldı gūş-ı dile

Mişāl-i dīde-i Ya‘ ķūb açıldı çeşm-i darīr K.3/3

Hz. İsa

İsa peygamber tecerrüd ile göğsü yükselmesi yönüyle ele alınmıştır.

‘İsî gibi mücerred olur rif‘ at isteyen

Ğılmân-ı Türk cāriye-i Çerkes istemez G.22/6

Hz. Musa

Musa peygamber Allah’ın Tûr Dağı’nda tecellî edişinden dolayı aldığı “kelîm” ünvanıyla ve Firavun ile mücadelesi yönüyle zikredilmiştir.

Aç kelîm-i Hâk’a yol sînede çün Baħr-ı Süveyş

Hayfdur pey-rev-i Fir‘avn olasin Nîl gibi G.60/2

Hz. Davud

Davud peygamber demiri hamur gibi yoğurmasıyla zikredilir.

Emr-i mifzal beyza-i fûlâddan şa‘b olsa da

Ėabzasında pençe-i Dāvūdveş olur Ėamîr K.1/16

Hz. Yunus/Hz. Hızır

Yunus peygamber balığın karnına düşmesi, Hızır peygamber de âb-ı hayat münasebetiyle aynı beyitte zikredilmiştir.

Balıklı Bâğı hem çün Ėût-ı Yûnus mürde olmuşken

Döküp âb-ı Ėayât lutfın itdi Ėızırveş ihyâ Kıt. 4/6

Hz. Ya’kub

Ya’kub peygamber Yusuf kıssası ile ilgili olarak, Yusuf’un kaybolmasından sonra gözlerine perde inmesi ve kanlı gömleği ona getirilirken esen rüzgarla kokusunu hissetmesi yönleriyle zikredilmiştir.

Açıldı çeşm-i ter-i Ya‘kûb-veş jeng-i küdüretten

Getürdi bûy-ı pîrâhen şabâ gûyâ ki sür‘atle K.6/43

### 2.3.2.2. Devlet Adamları

Hâmî Divanındaki en önemli şahsiyetler 1703 tarihinde tahta çıkan III. Ahmed ve ondan sonra 1730'da tahta geçen I. Mahmud'dur. 268 beyitlik "üzre" redifli kasidesi Tebriz'in fethini anlatırken, aynı zamanda da III. Ahmed'e medhiyedir. Ayrıca "Kaside-i Ra'na der-Medh-i Ahmed Paşa" isimli 122 beyitlik kasidesi yine Ahmed Paşa için yazılmıştır. Divandaki ilk iki kıt'a da I. Mahmud için kaleme alınmıştır.

İki padişahтан başka Hâmî için en değerli kişi, divan katipliğini yaptığı, III. Ahmed döneminde vezirlik yapmış olan Köprülü-zâde Abdullah Paşa'dır (öl. 1735). Köprülü-zâde için 4'ü medhiye biri de ölümü üzerine yazılmış 5 tarih kıt'ası bir de kaside vardır.

Yine dönemin vezirlerinden olduğunu anladığımız Numan Paşa (öl. 1719) için "Kaside Beray-ı Vezaret-i Numan Paşa" isimli bir kaside yazılmıştır.

Bunların yanında divanda İbrahim Efendi, Vali Hasan Ağa, Abdi Paşa-zâde Hacı Ali Paşa ve Zagarcıbaşı Hüseyin Ağa'nın vefatları üzerine yazılmış tarih kıt'aları bulunmaktadır.

### 2.3.2.3. Osmanlı Sahası Dışındaki Devlet Adamları

Tahmasb

Acımasızlığıyla ünlü İran şahlarından biri olan Tahmasb'ı şair dinsiz olarak nitelendirilir.

Şihâb-ı tîğ-i tîzinden kaçup Tahmasb-ı bî-dîn  
Döküp gerd-i nuhûset dîv-veş Mâzenderân üzre K.2/211

Nadir Şah

Tahmasb'dan sonra İran şahı olan Nadir Şah da dinsiz, yalancı ve hilekar gibi sıfatlarla anılır.

Rezmine 'azm itdigün şâh-ı cedîd-i hayl-ger  
Mülhid-i bed-kîş-i Nâdir Şâh kezzâb ü aşîr K.1/71

#### 2.3.2.4. Şairler

Hâmî, divanında edebiyatımızın üç önemli şairini anmıştır. Nedim, Nâbî ve Nefî. Şair nüktedanlıkta Nedim'i geçtiğini, Nefî'nin ise "mu'ciz-beyân olduğundan bahseder. Hâmî her üç şaire de nazire yazmıştır. Bu kısımlar şairin edebi şahsiyetinde işlenmiştir. Ayrıca Bâkî'nin itibar sahibi olduğundan ve şiirinin kalıcılığından da şu şekilde bahseder.

Olurdu ehl-i suhen mu' teber bu kârgenhûn

Olaydı şi' r-i teri bâkî şi' r-i Bâkî kadar G.12/2

#### Selman-Zahir

Aşağıdaki beyitte Hâmî, şiirinin güneşiyle Selman ve Zâhir'in yarasa gibi olacaklarını söyler.

Nice Selmân u Zâhîr ol nükte-sencem ben k'olur

Âfitâb-ı nazmımuñ huffâş-ı bişâr ü harîr K.1/86

#### Ferezdak- Cerir

Aşağıdaki beyitte ise, Ferezdak ve Cerir Hâmî'nin nasihatlerinden edep öğrenmektedirler.

Îrüp o mertebe kim lehce-i naşîhatden

Edeb ta' allüm iderler Ferezdağ ile Cerîr K.3/61

#### 2.3.2.5. Alim ve Filozoflar

Farabi, İbn-i Sina, Eflatun ve Öklidis şairin divanda zikrettiği alim ve filozoflardır. Bu isimlerin hepsi şairin mesnevisinde yer almaktadır.

Hikmet-i terceme-i Fârabî

‘ Aklınuñ bir unutulmuş ẖvâbı M./218

İbn-i Sīnā ile şāhib-i tecrīd

Olamaz aña muzāf ile mu‘īd M./220

Virse eşkāl-i fūnūna te’sīs

Aña şākird olamaz ‘Öklidis M./221

O devāt oldı ħum-ı Eflātūn

Ki ‘Uṭarid aña çün noḳṭa-i nūn M./227

#### 2.3.2.6. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler

##### İskender

Şair İskender’i her tarafa yayılmış olan Ye’cüc kavminin fitnesini engellemek için çektiği set ile zikreder. Burada anılan, Kur’an’da adı geçen Zül-Karneyn ismiyle meşhur olan (Onay, 1992: 222) İskender’dir.

Çaldı sedd-i āhenin tiğiyle İskender gibi

Fitne-i Ye’cüc-i düşmen olıcaḳ āfāk-gīr K.1/32

Aşağıdaki beyitte şair, İskender’i I. Mahmud’un maiyeti, şerefi olarak anarken Dârâ’nın padişahın kapıcısı bile olamayacağını söyler.

Ol şāh-ı Sikender ḫašem-i sidre cenābuñ

Dārā olamaz bāb-ı hümāyūnuna derbān Kıt.2/2

##### Dârâ

Keyaniyan soyunun dokuzuncu ve son hükümdarı (Onay, 1992: 10) olan Dârâ, aşağıdaki beyitte I. Mahmud’un kapısında niyaz ederken anılır.

Pādişāh-ı baḫr u ber fermān-revā-yı ḫuşk u ter

Ḥüsrev-i Dārā kemīn derbānına eyler niyāz Kıt.1/2

### Samirî

Hız. Musa'nın kavmini yoldan çıkaran ve kendi yaptığı buzağıya tapmalarını isteyen Samiri yine "gusale" ile zikredilir.

Şaķın bu kâr-ı nâ-hem-vâr ile şöhret-pezîr olma

Hemîşe sũ'-i zıkr-i Sâmirî gûsâleden gelmiş G.24/5

### Nûşirevan

Adaleti ve doğruluğıyla bilinen ve Sasani şahı olan Nuşirevan aşğıdaki beyitte yine adaleti ile anılmıştır.

Göreydi şehd-i 'adli 'âlemi şîrîn-mezâķ eyler

Olurđı nîş-i müjgân dîde-i Nûşirevân üzre K.2/59

### Behram

Adaleti, gücü ve cesareti ile bilinen yine Sasanilerden olan Behram, şairin Abdullah Paşa'ya yazdığı kasidede, paşa karşısında güçsüz ve korkak biri olarak zikredilir.

İdemez ordusına Behrâm-ı bî-pervâ duķûl

Terkeşinden almadıkça destine bir dâne tîr K.1/17

### 2.3.3. Yer Adları

#### 2.3.3.1. Ülke ve Şehirler

Rum Anadolu ya da daha genel anlamıyla Osmanlı sahası anlamında kullanılmıştır.

Sinn ü sālũñ dir iseñ tāze civāndur ancağ

Ṭay imiş bu dağı Timur idicek Rũm’a güzār K. 4/4

Hindistan’ın kuzeyinde bulunan ve kumaşlarıyla meşhur Bengale.

Gören püskürme hālın rūy-ı ālında o şũñ dir

Benekli bir kũmāş-ı tāzedür Bengāle’den gelmiş G. 23/2

#### Belgrad

Şair 2. kıt’asında Belgrad’ın fethinden ve buranın alınması zor bir yer olduğundan bahsetmektedir.

Żabṭ itdi Belğrad gibi bir hışn-ı haşîni

Fethinde anuñ gelmiş iken ‘āleme hırmān

Zīrā ki metānetde Belğrad’ı görenler

Dirler felek-i zāt-ı burūca olur aqrān Kıt’a 2/17, 18

#### Azerbaycan-Tebriz

Şair, efendisi Abdullah Paşa’nın görevlendirilmesi dolayısıyla buradan bahsetmektedir.

Saňa müjde sipeh-sālār olup Tebrīz’e devletle

Efendũñ fetḥe me’mũr oldı Āzerbāyicān üzre K.2/41



Düşerse şu 'le-i şemşîri Āzerbāyicān üzre  
Olur lebrîz-i bîm-i satvetüñ rûh-ı revān üzre K.2/67

#### Yesrib-Batha (Mekke-Medine)

Şair yine Ahmed Paşa'nın medhiye bölümünde Mekke ve Medine'nin eski isimleri olan Yesrib ve Batha isimlerini zikretmektedir.

Dururken şāh-ı bî-hemtā ĥidiv-i Yeşrib ü Baṭḥā  
Ki hükmin eylemiş icrā Ĥudā kevn ü mekân üzre K.2/49

#### Trabzon, Of, Rize

Bu şehirler şairin bir laz güzelini anlattığı 64. gazelde geçmektedir.

Bir lās meh-pāresi bir kebk-i hoş ĥırām  
Gördüm Tırabızonda ben ol māh-peykeri G. 64/2

#### Kars

Karş'da üç yıl muḥāfız bekledi ser-ḥadd içün  
Def idüp sükkānınuñ dehşetleri oldı mucîr K.1/28

Şairin mesnevisinde Anadolu'nun birçok merkezinin ismi zikredilmektedir. Bunlar; İstanbul, Üsküdar, Kartal, Bolu, Gerede, Tosya(Tusiyye), Direklibel, Sivas, Diyarbakır, Malatya ve Trabzon'dur.

Ben Sitanbul'ı bıraḳdum pür-şūr  
İztırāb üzre mişāl-i tennūr M.1/49

Üsküdār'a geçüp olunca süvār  
Gün geçüp itdi güzer nışf-ı nehār M.1/59

Hām atlarla çalınca pāla

Düşdiler lāşe-sıfat Kartala M.1/60

Var idi Bolı'ya dek renc eſeri

Gerede pāk imiş alduķ haberi M.1/63

‘Alī Tūsiyye’de meftūn oldu

Hedef-i ʿa ne-i ʿā ūn oldu M.1/73

Diregüm idi o ğurbet ilde

Oldı işkeste Direklibel’de M.1/76

Hūsni şandum olur vāreste

O da Sivas’da düşdi haste M.1/85

Düşmedin mevt ile irdüm sekre

Salayım zinde Diyār-ı bekre M.1/87

Nāgehān urdı yolın reh-zen-i mevt

O daķı oldu Malatya’da fevt M.1/88

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### HÂMÎ DİVANI

#### 3.1. Transkripsiyon Sistemi

Hâmî Divanı'nda, Osmanlı alfabesinde bulunup da günümüz alfabesinde bulunmayan işaretler için divan neşirlerinde geçerli olan, alışlagelmiş transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

|     |                                |
|-----|--------------------------------|
| ء ا | : ' , y, a, A, e, E            |
| ب   | : b, B                         |
| پ   | : p, P                         |
| ت   | : t, T                         |
| ث   | : s, S                         |
| ج   | : c, C                         |
| چ   | : ç, Ç                         |
| ح   | : h, H                         |
| خ   | : ħ, Ħ                         |
| د   | : d, D                         |
| ذ   | : z, Z                         |
| ر   | : r, R                         |
| ز   | : z, Z                         |
| ژ   | : j, J                         |
| س   | : s, S                         |
| ش   | : ş, Ş                         |
| ص   | : ş, Ş                         |
| ض   | : d, D, z, Ž                   |
| ط   | : t, T                         |
| ظ   | : z, Z                         |
| ع   | : ' ,                          |
| غ   | : ğ, Ğ                         |
| ف   | : f, F                         |
| ق   | : k, K                         |
| ك   | : g, G, k, K, ħ                |
| ل   | : l, L                         |
| م   | : m, M                         |
| ن   | : n, N                         |
| و   | : o, O, ö, Ö, v, V, u, U, ü, Ü |
| ه   | : h, H                         |
| ی   | : y, Y, ı, I, i, İ             |

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri aşağıdaki biçimde gösterilmiştir.

آ : ā, Ā

و : ū, Ū

ى : ī, Ī, ā

Farsça vāv-ı ma'düle ise uzun a (ā)'dan önce üst simge olarak “v”işareti ile gösterilmiştir.

H<sup>v</sup>āb, H<sup>v</sup>ān, H<sup>v</sup>āce gibi.

### 3.2. Nüshaların Tanıtılması

#### 1- MK1 Nüshası

Milli Kütüphane 06 Mil YZ A 3389, Dvd 934

Nüshanın Özellikleri: 69 varak, 15 satır, talik.

Harf ve arslan filigranlı, renkli kağıt. Sırtı ve kenarları açık kahverengi meşin, pembe desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir.

Müstensih: Mustafa b. Mehmed Emin Erdebili.

#### 2- MK2 Nüshası

Milli Kütüphane 06 Mil YZ A 641, Dvd 932

Nüshanın Özellikleri: 54 varak, 19 satır, rika.

Cedid kağıt. Sırtı ve kenarları bordo meşin, satırları ebru kağıt kaplı, mıkplepli mukavva bir cilt içerisindedir.

Müstensihi belli değildir.

#### 3- Toronto Üniversitesi Nüshası

University Of Toronto Library PL248 H26A17

Nüshanın Özellikleri: 73 varak, 14 satır

Sırt ve kenarları açık kahve meşin, kahverengi ebru desenli karton bir cilt içerisindedir.

H. 1272 tarihinde Ceride-i Havadis Matbaasında basılmıştır.

### 3.3. Divan Metni

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-rāḥīm<sup>1</sup>

[Ḥāmī-i naẓm-revişüñ divān-ı belāğat-<sup>‘</sup>unvanlarının evvelinde olan  
kaşidedür]<sup>2</sup>

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1     Āşafā ferḥunde-simā dāver-i ferruḥ-semīr  
     Şīr-i düşmen-gīr <sup>‘</sup> Abdu'llāh Pāşā-yı dilīr
- 2     Kahramān-peyker Nerīmān-fer ḥıdīv-i dād-ger  
     <sup>‘</sup> Ātıfet-perver zafer-rehber vezīr-i bī-naẓīr
- 3     Tehmtēn-i düşmen-şiken şemşīr-zen-i a' dā-figen  
     Şīr-i dil ḥallāl-i müşkil kāşif-i emr-i ḥaṭīr
- 4     Cengini itse temāşā zehresin çāk eyleyüp  
     Pīr-i zāl olurdı vehminden giriftār-ı zarīr
- 5     <sup>‘</sup> Anter-i ḥayl-i <sup>‘</sup> Arabdur Rüstēn-i ḥayl-i <sup>‘</sup> Acem  
     Rezmde kişver-güşālıḳda mişāl-i Erdşīr
- 6     Pīş-i şemşīrinde ḥurd-ı āheneyn hem-çün kedū  
     Tīrine nisbetle cevşen sūzına nisbet ḥarīr
- 7     Bir sebük-pervāz murğ nāme virdi tīre kim

<sup>1</sup> - MK2

<sup>2</sup> Ḥāmī-i naẓm-revişüñ divān-ı belāğat <sup>‘</sup>unvanlarının evvelinde olan kaşidedür. ] - MK1  
6a ḥurd-ı] ki MK1  
7a virdi] vardır MK1

Düşmene peygām-ı merg işāline olmuş şafir

- 8 Dāne-i ‘ömr-i ‘adūyı hürd idüp ardın arar  
 Āb-ı şemşīri zaḥm-ı cerebe olmuşdur müdür
- 9 Dīn ü devlet arḳa virmiş şanki Kūh-ı Ahene  
 Oldı dīn ü devlete çün böyle bir rūyīn vezīr
- 10 Rezm-i a‘ dā bezm-i ‘işretde o şīr ü şerzeye  
 Bādesi ḥūn cāmı miğfer nuḳlı peykān ile tīr
- 11 Şaḥn-ı gül-geşt-i çemen olmuş aña meydān-ı cenk  
 Ḥāne-i zīn ḳaşr-ı nüzhet dır‘ ḥaftān-ı ḥarīr
- 12 Şan semenderdür tüfengle olsa rezm āteş-feşān  
 Şaḥn-ı cenk olsa neyistān tīreden olur şīr
- 13 Rezm-i cān-fersā bunun ḡyā teferrüc ḡāhıdur  
 Ḡonce peykān gül siper bülbul sesi nāy-ı nefīr
- 14 Oldı cevşen pister-i ber-kirde bālīn der-siper  
 Tābya çün ḳaşr-ı Ḥavernaḳ sāḥa-i meydān-serīr

---

8a arar] olur MK2

8b zaḥm] recā MK1

9b ü] - MK2

10b ile] - MK1

11b ḳaşr-ı] - MK2

11b dır‘ -ı] der-i ‘ayne MK2

12b tīreden] nerreden MK2

- 15 Çok yemiş kanlı pilāvı rezm-i a<sup>ç</sup> dānuñ henūz  
Ekl-i hūnīn-i veġādan olmamışdur çeşm-sīr  
[MK1-2a]
- 16 Emr-i mifzal beyza-i fūlāddan şa<sup>ç</sup> b olsa da  
Kābzasında pençe-i Dāvūdveş olur hamīr
- 17 İdemez ordusına Behrām-ı bī-pervā duḡūl  
Terkeşinden almadıkça destine bir dāne tīr  
[MK2-2a]
- 18 Cānı var mı şa<sup>ç</sup> d-ı zāc-ı kişverinden giçmeye  
Almayınca yanına tā leşkerinden bir ḡazīr
- 19 Ceng-i cūda ra<sup>ç</sup> de tekbīr ile olsa na<sup>ç</sup> ra zen  
Bīşede gūyā hūner bir şaf-şiken eyler zebīr
- 20 Tās-ı pūr-ḡūn diyü monşer dehen-i ejder mişāl  
Cenk içinde üştür-i ser-mestveş eyler mūdīr
- 21 O neheng-i ejdehā cenk o peleng-i şīr-cenk  
Nemçe küffār ile itdi nice demler dār u gīr
- 22 Berķ-i şemşīr-i ‘adū tedmīr ile kāfirlerūñ  
Ḥufresin çah-ı cehennem eyledi bessü’l-maşīr
- 23 Oldı tīġıyla livā-yı dīn ü devlet ser-firāz

---

16a şa<sup>ç</sup> b] saḡt MK2

21a o] - MK2

23a ü] - MK2

- Katı çok başlar kesüp kanlar döküp aldı esîr
- 24 Tiğ-ı ser-tîz ile çün serhadd-i İslâmiyyede  
Ol mücâhid fî sebîli'llâh olup şöhret-pezîr
- 25 Şarf olındı râfîz-i serhaddine ol şîr-i dil  
Oldı çün mesmû<sup>c</sup> Nâdir Şâh şarf-ı gûş harîr
- 26 Düşmen-i dînüñ bunı evvel atarlar gögsine  
Tîr-i rûyî terkeş-i devletdür ol çâpûk mesîr
- 27 Kârîş-ı tîğıyla mîh-ı düşmeni karşı itmege  
Karş'a geldi dîde-i ceş oldu teşrîf ile sîr
- 28 Karş'da üç yıl muhâfız bekledi ser-hadd için  
Def<sup>c</sup> idüp sükkânınun dehşetleri oldu mucîr
- 29 Müslimîne çün emîrû'n-nahl idi na<sup>c</sup> mü'l-emîr  
Dîne nuşret eyledi seyf ile ol na<sup>c</sup> mü'n-naşîr
- 30 ' Âcizānuñ rāhatıçün rāhatın terk eyleyüp  
Eyledi şîrāne ol serhadda bî-had dād-gîr
- [MK1-2b]
- 31 Tabyalardan pāsban olmuşdı halka rûz u şeb  
Ser be-ţopraqdur hem-āğûş tüfeng şemşîr tîr



- 32 Çaldı senden āhenin tığ ile İskender gibi  
Fitne-i Ye'cüc-i düşmen olıcağ āfāk-gır
- 33 Kahr-mān-ı 'aşrdur bu şafder ammā n'eylesün  
Ruğ'a-ı himmet şağır ü rağne-i hücnat kebır
- 34 Fī sebīli'llāh bundan ğayrı yok sa'y idici  
Cümle ħubb-ı mālā sa'y-ı zābt-ı serdār-ı mır
- 35 Cümlesi çālāk peyker cümledendür sīm ü zer  
Yanlarında sürme çalmaq dīdeden emr-i yasır
- 36 Ğayret-i dīn ile hep ceng itmede dermānedür  
Mānde olmağda o mānda gāvlar ammā dilır  
[MK2-2b]
- 37 Cümlenün meyli müdevvir finduğ altūnındadır  
Sözleri hep aḡsenü'l-eşkāl şekl-i müstedır
- 38 'Avn-ı yarıyla yine bu şaf-der-i 'ālī-himem  
Oldı birkaç def'a Nādir Şāh ile bālā vezır
- 39 Her biri ger dāver-i zīşān-şıfat sa'y itseler  
Şāh-ı Nādir nā-bedīd olurdı çün qarn-ı ba'ır

---

33b ü]- MK2

34b yok] yokdur MK1

34b idici] iden MK2

35a sīm ü zer] sīm-i zere MK2

37a finduğ altunındadır] finduğı altundadır MK2

39a ger] bir MK1

- 40 Bu şecā' atde o mekr ü hileden hālī degül  
Cengde zīrā bu genc arslandur ol rūbāh-ı pīr
- 41 Bāreka'llāh ḳalbi gūyā beyza-ı fūlād imiş  
Eyledi peygār yüz biñ hūḳ ile bir nerre şīr
- 42 Dost düşmen dest-berd-i tīgına taḥsīn idüp  
Lem' a-i şemşīri oldı āfītab-āsā şehīr
- 43 Vāşıl-ı sem' -i hūmāyūn-ı cihānbānī olup  
Gūşış-i gūş itdi çün ol hūsrev-i devlet-serīr
- 44 Sa' y-ı meşkūr-ı şehenşāhī olup ol serverüñ  
Şānına tevḳīr olunmaḳ oldı ḥatm-i nā-güzīr
- 45 Tācdār-ı ma' delet-perver o şīr-i şafderüñ  
Mīr-i mīrānlıḳ libāsın ḳaddine gördi ḳaşīr  
[MK1-3a]
- 46 Pāye-i ḳadrin vezāret evcine terfī' idüp  
Görmedi lāyık ki bir böyle zeber-dest ola zīr
- 47 Ol dilīrūñ ḥizmeti zımnında dīn ü devlete  
Döşenegördi vezāret ḥil' atin şāh-ı cedīr
- 48 Ḳaddine ḥaḳḳā vezāret bir biçilmiş cāmedür

---

43a cihānbānı] cihāntāb MK2

47a dilīrūñ] dilīrūn MK1

47b şāh-ı] olsa MK2

Haḡ mübārek eyleye oldı liyāḡatle vezīr

49 Tālī<sup>ç</sup> oldı maṭla<sup>ç</sup> -ı kıl-k-i cevāhir yārdan

Bu ġazel ol āṣafuñ haḡında çün mihr-i münīr

50 Defter-i şücā<sup>ç</sup> da mīm-i mecd ile ey nerre şīr

Mimlendi naḡş-ı nāmuñ şīr iken oldı müşīr

51 Çün müşīr olmışdı pinhān maḡzen-i şemşīrde

Sen bu bābı fetḡ idüp şemşīrden çıḡdı müşīr

52 Şöhretüñ içün dilāverlikledür ḡann eyleme

Cümle aḡlāḡun müzehheb cümle vaşfuñ dil-pezīr

53 Pāsbān-ı dīn ü devlet kıl-k ile şemşīrdür

Ḥāfız-ı dīn ü düvel şemşīr-zensin hem debīr

[MK2-3a]

54 Ey efendüm bir vezīr-i Müşterī-tedbīrüsün

Destüñe hem ḡāme çespān hem <sup>ç</sup>Uṭārid gibi tīr

55 Ḥaṭṭ-ı Yāḡūt’uñ görince ḡāme-i gevher-feşān

Bāreka’llāh dir lisān-ı ḡāl ile şanma şarīr

56 Ey <sup>ç</sup>Uṭārid ḡāme gör ḡüsn-i ḡaṭuñda kıṭ<sup>ç</sup> asın

Dest-i Yāḡūt hezz-perver olur idi ra<sup>ç</sup> şe-ḡīr

---

49a cevāhir] cevher MK2

52b aḡlāḡuñ] aḡlāḡın MK1

56a ḡaṭuñda] ḡaṭṭınuñ MK2

- 57 Ümmehāt-ı hüsni ahlākıyla zātuñ muttaşf  
Hem ‘afife hem kerim ü hem zekî vü hem dilir
- 58 Cümleñüñ qadrin bilürsin ger vazî‘ ger şerîf  
Pîş-i çeşm-i himmetünde sîm ü zer ammâ haqîr
- 59 Olsa her kişverde sultānum gibi bir genc-i baḥş  
Şafḥa-i ‘ālemde ‘anḳā gibi olurdı faḳîr
- 60 Ebr-i nîsân-veş güher-pāş-ı keremsin heft yem  
Feyz-i dest-i cūduña nisbetle bir şūrābegîr  
[MK1-3b]
- 61 Virse bir miskîne bir ḥırmen qadar dürr-i yetîm  
Dirdi gūyā ‘ıyd-ı şavma fiṭre bir ölçek şi‘îr
- 62 Hiddet-i zihnüñ serî‘ü’l-intikāl ol rütbe kim  
Ḳalbüne düşen ḥuṭût-ı cebheden mâfi’l-zāmîr
- 63 ‘Arız-ı eflākde ḥürşîd olur ḥāl-i siyeh  
Olsa bu gök ḳubbe rācî düşmende ār setîr
- 64 Olsa mazḥar luṭfına dî māh-ı ferverdîn olur  
Ḳahrına tūş olsa ferverdîn olurdı zemherîr

---

57b ü] - MK2, ü] - MK2

58b ü] - MK2

60b dest-i] āb MK1

62a rütbe] hirre MK1

64b tūş] düş MK2

- 65 Dest-i tedbiri ‘arūs-ı mülke olmuş mû-be-mû  
Şâne-i meşşâta-āsâ hem selîm ü hem hâbîr
- 66 Bâdeden keyfiyyetüñ tefrîķına emr eylese  
Habs-i humda kalsa biñ yıl neş’edâr olmaz ‘aşîr
- 67 Nağme-i devr-i sürûruñ tehniye emr eylese  
Bâğda mürgân-ı hoş elhân ider terk-i şağîr
- 68 Vardığı yirlerde giryân yok meger çeşm-i şehâb  
Olduğı kişverde sūzân yok meger ‘ūd-ı ‘abîr
- 69 Va‘deye eyler vefâ ammâ va‘ide half ider  
Cevrini bî-lîk icrâ-yı ‘uķûbât itse dîr
- 70 Āşafâ deryâ kefâ rûyin tenâşîr efgenâ  
Ey kef-i ihsân-ı gevher-bârı çün ebr-i maṭîr
- 71 Rezmîne ‘azm itdigün şâh-ı cedîd-i hayl-ger  
Mülhid-i bed-kîş-i Nâdir Şâh kezzâb ü aşîr
- 72 Olmuş istidrâc-ı kâmil ‘an-ķarîb ol hârici  
Yâ helâk olur ya dest-i ehl-i sünnetde esîr
- 73 İsm-i şūmnından iki gūne tefâ’il eyledüm

---

64b ferverdîn] dîn MK2

65b selîm] ‘alîm

69a Va‘deye eyler vefâ] Va‘de-yâbdur MK1

72a kâmil] bâṭıl MK2

Vaḳti gelmişdür ider Mevlā anun ‘ömrin ḳaṣīr

74 Nāmı olmuşdur mürekkeb nefy ile işbātdan  
Nefyi işbāt itdi yokdur ol sük-i dūzaḥ maṣīr  
[MK2-3b]

75 Nāmı Nādir nādir olan nesne ke’l-mā‘ dümdür  
Emr-i Ḥaḳ’la ‘an-ḳarīb olur yiri nār-ı sa‘īr  
[MK1-4a]

76 Āṣafā emr-i ḳudūmuñ müjdesiyle oldı ṣād  
Ḥayr-ı maḳdem didiler mesrūr olup bernā vü pīr

77 Ḳālīb-ı efsürdeye gūyā ki geldi tāze cān  
Yā münevver oldı feyz-i nūr ile çeşm-i ḥarīr

78 Şeşper-i zulm ile olmuşdur re‘āyā münkesir  
‘Adl ile ol mūmiyā sāzende-i ḳalb-i kesīr

79 Sizden evvel ruḥṣat-ı hükkām zulm-ı ceyş ile  
Miskin-i yevm-i ğurāb olmuş bu iḳlīm-i ḥaṭīr

80 Bir nefes ḳalmış ḳara ḥaḳḳında olda vā-pesīn  
Bir ramaḳ ḳalmış re‘āyāda o da nabż-ı aḥīr

81 Bāz-ger deryā ber-āyed ḳist fermān-ı şümā  
Cān-be-leb gelmiş re‘āyā pāyuña ey dest-gīr

---

75a nesne]şeyde MK2

78b sāzende] sābīde MK2

- 82 Muḳtezā-yı ğayret-i ḥākiye var kıl merḥamet  
Maşkat-ı re's-i şerīfündür bu ḥāk-i dil-peẓir
- 83 Yir tütün tutmaz velikin cümle 'ālem gök tütün  
Āh-ı mazlūmān ile olmuş cihān mānend-i ḳir
- 84 Ehl-i cāhuñ dergehünde şanma meş'aldür yanan  
Hep re'āyā dāda gelmiş başına yakmış ḥaşir
- 85 Geldi dāmen-būs u rıf'at-baḥş ile Cāmī daḥı  
Bir ḳaşıdeyle gelür Maḥsūd u Selmān u Zāhīr
- 86 Nice Selmān u Zāhīr ol nükte-sencem ben k'olur  
Āfitāb-ı nazmımuñ ḥuffāş-ı bişār ü ḥarīr
- 87 Olıcaḳ gülgün-ı kilke Ḥusrev-i nazmum süvār  
Ġāşiye berdüş olur kilk-i rikābumda zāhīr
- 88 Kesb-i fer içündür nazm-ı Ferezdaḳ dıḳḳıder  
Pāyuma olmuş mülāzım cerr-i Neḫ' i'çün Cerīr
- 89 'İlm ü fazlum şi'r ü 'irfānumdan efzūnter benüm  
Ṭab'uma bāzice-i tıflāne şi'r-i dil-peẓir

---

82a ḥākiye-dār] ḥākinde var MK2

82b şerīfündür] şerīfünde MK2

86a u] - MK2

86b beşār] - MK1

87b kil] pīş MK1

88a fer] nazm MK2

89a ü] - MK2

- 90 Geldi hengām-ı du‘ā terk eyle lāfı Hāmiyā  
 Hod-fürüş olmak hezz-perverlere olmaz cedīr <sup>3</sup>

[MK1-4b]

- 91 Bezl idüp mādām hū‘ān-ı dehre tennūr-ı felek  
 Kırş-ı mihr ü māh-ı bedrin geh hamīr ü geh faṭīr

- 92 Zülmet-i şebde çerāğān rūzda mādām kim  
 ‘Arz ider nīlūferin bu nīlgūn-ı vālā ḡadīr

- 93 Hāk Te‘ālā kadr ü iclālīn firāvān eyleyüp  
 Eylesün mūy-ı ser-i tūḡuñ kadar ‘ömrin keşīr

- 94 Fethē miftāḥ eyleyüp şemşīr-i hūn-āşāmuñı  
 Her umūrında ola tevfiḳ-i Bārī dest-gīr

[MK2-4a] Tārīḥ

- 95 Her kaçan çıkdıysa üç tūḡıyla tārīḥin didüm  
 Merd-i ‘Abdu’llāh Pāşā seyf ile oldu vezīr

<sup>3</sup> 89. ve 90. beytler MK2de yer deḡiştirmiştir.

91. beyt] - MK2

93a eyleyüp] eylesün MK2

93b Eylesün] Eyleyüp MK2

93b tūḡuñ] tūḡın MK1, ‘ömrüñ] ‘ömrin MK1

Tārīḥ] - MK1



## 2

Tārīḥ-i Ra' nā Berāy-ı Feth-i Tebrīz der-Medḥ-i Sultān Aḥmed Ġāzī vü Vezīrān [MK1-15b]

*Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*

- 1 Olur geh ma' reke-perdāz geh emn ü emān üzre  
Meger oynar mı canbāz-ı felek bir rīsmān üzre
- 2 Hevā-yı sāz-ı Zühre ceng-i ḥarbi eylesün k'āvīz  
Kılıçlar bağlayup Mirrīḥ ḥabl-i kehkeşān üzre
- 3 Düşürsün Müşterī seccādesin miḥrābdan zīrā  
Ki şimdi efḍal-i t̄a' at ġazādur mü' minān üzre
- 4 Zamān-ı şulḥ gitdi şimdi ceng eyyāmıdur çeksün  
Kemān-keşler 'arūs-ı tīri müjgān-ı kemān üzre
- 5 Bu ceng eyyāmıdur rāmişgerān cengin şikest itsün  
Kemānuñ ibrişimin bağlasun gūş-ı kemān üzre
- 6 Bu dem gül-gün-ı mey çeksün ayağın bezm-i 'işretten  
At oynatsun şeh-i ġam naṭ' -ı şaṭranc-ı cihān üzre
- 7 Bu dem kanlar dökülsün cur' aveş 'azm itmesün söyleñ  
Mey-āşāmān-ı pür-ġam dergeh-i pīr-i muġān üzre
- 8 Çıkarısun bezm-i 'işret penbesin mīnā kulağından

---

Tārīḥ-i Ra' nā Berāy-ı Feth-i Tebrīz der-Medḥ-i Sultān Aḥmed Ġāzī ü Vezīrān]- MK1  
4b müjgān-ı kemān] āġūş-ı kemān MK1  
MK2'de 4. ve 5. beyitler yer deġiştirmiştir.

- 9      Kusun mecrûh olanlar zahm-ı dâğ-ı hûn-çegân üzre  
 [MK1-16a], [MK2-13a]
- 10    ‘Arağ-çîn içre pinhân eylesün kâküllerüñ sâkî  
 Ki şimdi tûğlar gîsûların dökmiş sinân üzre
- 11    Bu ol sâ‘at degül kim ditrede raqqâşlar cismüñ  
 Bu bir demdür ki ditrer nîm-bismil naqd-i cân üzre
- 12    Açarsa müy-ı mâtem nevḥagerler bilmezem yoksa  
 Urıldı ‘uḡdeler zülf-i girih-gîr-i bütân üzre
- 13    Taḥayyürle yürürken bu ne cünbişdür diyü eyâ  
 Güzergâhum müşâdif düşdi şaḥn-ı büstân üzre
- 14    ‘Aceb hâletde seyrân eyledüm ‘işretgeh-i bâğ  
 Biri biriyle iḥvân-ı çemen hep qaşd-ı cân üzre
- 15    Tüfeng endâzveş yakmış fitîlin cā-be-cā lāle  
 Çeküp leşker şeh-i nevrüz ḥân-ı mihr-i cân üzre
- 16    Olup âmāde-i peygār giymiş tās-ı zerrînin  
 Taḫınmış ser-be-ser nergis fişekler taylasân üzre

---

MK2’de 7. ve 8. beytler yer değiştirmiştir.

11b naqd-i cân] murğ-ı cân MK2

12a bilmezem] bilmez MK1

14a hâletde] ḥayretde MK2

- 17 Degüldür şāḥ-ı gül bīd ser-nigūn şāḥ-ı ḥazān gūyā  
Koyup zencīri topa atdı ceyş-i gülsitān üzre
- 18 Şeh-i nevrūz ider elbetde mermer ḳal‘ asın berfūñ  
Benefşe dökdi bārūt-ı siyeh naḳb-ı nihān üzre
- 19 Yine neşr-i şerār-ı fitne eyler gerdiş-i gerdūn  
Yine çerḥ oldı āteş-zen bu köhne neysitān üzre
- 20 Degüldür ḥār-ı ‘ ayyārāne ḥançerler taḳup yer yer  
Gören şāḥ-ı güli tercīḥ ider gerden-keşān üzre
- 21 Degül lāle idüp la‘l ile pür-kühsār-ı dāmānın  
Çelenk eyler müheyyā miğfer-i cengāverān üzre
- 22 Başında kırmızı fes ayağında altı yapraḳdur  
Bu dem ḳanlar döker gül ‘ ādet-i Bektāşiyān üzre
- 23 Virüp tārāca çün naḳdīne-i evrāḳ-ı eşcārı  
Aḳın şalmışdı bāğa meşreb-i yağma-gerān üzre  
[MK1-16b]
- 24 İdüp şad pāre cismūñ ḥançer-i süsen degül şebnem  
Ḳomış gül merhem-i kāfūrı zaḥm-ı ḥūn-feşān üzre

---

17a gül]- MK2

18a ider] atar MK1

19. beyt MK2’de yer almamıştır.

22a yapraḳdur] sürrāḳdur MK1

24b kāfūrı] kāfūr MK1

- 25 Fezā-yı gülbün üzre ğonce hūn-ālūde peykāndur  
Şeh-i gül tîr-i bārān itdi naḥl-ı erguvān üzre
- 26 Gözin aç itmesün şāḥ-ı ḥazān şeb-hūn diyü ğāfil  
Şeh-i gül nergisi def itdi cāy-ı dīdebān üzre
- 27 Urılmış ḥaṇçer-i ser-tîzi yāre dāğ-ı dil şandum  
Meger bārūt kıymış lāle zaḥm-ı hūn-çegān üzre  
[MK2-13b]
- 28 Zırh-püş oldı gūyā rezm içün serkeş dilāverler  
Şarılmış ser-be-ser pîr ü civān serv-i çemān üzre
- 29 İdüp ser-bāzlık teller taḫınmış başına zanbaḫ  
Şecā' atle ser-efrāz oldı verd-i uḫhuvān üzre
- 30 Fenā bağın temāşā eyleyen kûteh-naẓar bilmez  
Gül-i ḥamrā şanur evrākı sebz-i gülsitān üzre
- 31 Ḥazān Efrāsiyāb'ı dökdi ḫanın şāḥ-ı nevrūzuñ  
Şeh-i nevrüz gibi taḫt-ı zümürürd nerdbān üzre
- 32 Degül lāle sipeh-büdüñ görüp şāḥ-ı kızılbaşuñ  
Ser-i maḫṭū' -ı hūn-ālūdesin nevk-i sinān üzre

---

25a Fezā-yı gülbün] Firāz-ı gül MK2

28a gūya]- MK2

28b pîr ü] her dem MK2

30b Gül-i ḥamrā] Gül-i aḫmer MK2, gülsitān] dilsitān MK2

32a sipeh-büdüñ görüp] sipehdür gönderür MK1

- 33      Sirişk-i şebnemi ezhār-ı gülşen ağıdup gözden  
İderler nevḥa murgān-ı çemen resm-i zenān üzre
- 34      Temāşā eyleyüp gülzār-ı dehri çeşm-i ‘ibretle  
Benān-ı ḥayreti koydum ta‘accüble dehān üzre
- 35      Didüm bu ‘arbede-āşüb dehre bir ‘alāmetdür  
Muḥarrerdür felek bir naḳş atar bu ḥākdān üzre
- 36      Zebān-ı ḥāl ile peyk-i şabā pāsuḥ-serā oldı  
Didi āyā vuḳūfuñ yok mı esrār-ı cihān üzre
- 37      K’olupdur şimdi ceng āşārı cism-i ‘āleme sārī  
Ser-ā-pā gönderür sultān-ı Rūm ĩrāniyan üzre
- 38      Ğurūb-ı mihr-i raḥşān ile leyl iḥdāş olur şanma  
Zemīnūñ zıll-ı maḥrūṭı çıķınca āsmān üzre  
[MK1-17a]
- 39      Felek bārūt ile memlū ider cebḥāne-i dehri  
Döker yek-pāre üsrüb-dāne bām-ı āsmān üzre
- 40      İdüp şarkā sefer şems oldı sūy-ı ğarbdan ṭālī‘  
Ḳızılca bir ḳıyāmet ḳopdı şan sürḥ-serān üzre

---

33b nevḥa] mūye MK2

MK2’de 32. ve 33. beytler yer deĝiřtirmiřtir.

37a ceng]- MK2

37b gönderür] gönderüp MK1

39a ider] idüp MK1

- 41 Saña müjde sipeh-sālār olup Tebrīz’e devletle  
Efendūñ fethe me’ mūr oldı Āzerbāycān üzre
- 42 Didüm bu müjdeye cānum fedā itsem deger zīrā  
Ne devletdür ğazā itmek mihīn-i hānedān üzre
- 43 Olup aşhāba istiġfār-ı hūkm-i naşş ile vācib  
Huşūşān Hāzret-i Şeyheyn-i pervīn-iķtirān üzre
- 44 Ne zehreyle olurlar herze-gū bu kavm-i bī-mezheb  
‘ Aceb ezvāc u aşhāb-ı Resūl-i ins ü cān üzre
- 45 Serūñ kaṭ‘ eylemekdür hadd-i kaẓfı şol la‘ īnūñ kim  
Döker çirk-āb-ı ifk ü kaẓfı ümmü’l-mü’minān üzre
- 46 Hezārān herze-gūluķlar iderler vācib olmışdur  
Bu kavmūñ kahr u tedmīri şeh-i İslāmiyān üzre  
[MK2-14a]
- 47 Senüñdür cāh-ı zıllu’l-lāh Sulṭān Aḥmed-i Ġāzī  
K’ olupdur sāye-i ‘ adlinde halk emn ü emān üzre
- 48 Sipāh-ı bī-şümārāñunda genc ü baḥt-ı hurremle  
Bülend-iķbāl iken sā’ir selāṭīn-i zamān üzre
- 49 Dururken şāh-ı bī-hemtā ḥidīv-i Yeşrib ü Baḥḥā  
Ki hūkmin eylemiş icrā Hudā kevn ü mekān üzre

---

47b ü]- MK2

48a ü]- MK2

- 50 Niçün bir böyle emr-i hayra āhir kes kıyām itsün  
Niçün şāh-bāz kondursun ğurāb-ı āşiyān üzre
- 51 Koyar mı ğayret-i şāhen-şehi ‘örf-i ħudāvendī  
Ki herkes ked-ħudālīk eyleye mülk-i cihān üzre
- 52 Degül göstermesün Hāḡ sāye-endāz olmağa lāyık  
Hümā-yı saltanat her şaḡş-ı bī-nām u nişān üzre
- 53 Serīr-i ħüsrevī tāc-ı cihānbān-ı vezāretle  
Sezā ancak ħidīv-i kişver-i ‘Oşmāniyān üzre  
[MK1-17b]
- 54 Çü mihr-i ‘ālem-ārā münḡaşırdur şaḡşına nev‘i  
‘Adīlün görmedi gerdün serīr-i ‘izz ü şān üzre
- 55 Bu ol dādārdur kim fażlı sā’ir şehlere nisbet  
Mişāl-i fażl-ı maḡdūm oldu nev‘i ħādmān üzre
- 56 Alaydı ‘adlinün dārın eger Hūşenk-i dād-āver  
Bunuñ pīş olduğın añlardı pīş-i dād-yān üzre
- 57 Göreydi ‘ālem-i ervāḡda dārātını Dārā  
Dökerdi eşk-i ḡasret dīdeden Eşkāniyān üzre
- 58 Cihān-ġir olduğın seyr eylese ħurşīd-i iķbālī

---

49b ü]- MK2

52b ü]- MK2

54b ü]- MK2

- Nişân-ı dâg-ı hasret ki olur fark-ı keyân üzre
- 59 Göreydi şehd-i ‘adli ‘âlemi şîrîn-mezâk eyler  
Olurdu niş-i müjgân dîde-i Nüşîrevân üzre
- 60 Gören dir çerh-i devvâr üzre mihr-i ‘âlem-ârâdur  
Muraşşa‘ tahtını bend itseler pîl-i demân üzre
- 61 Kıbâb-ı bârgâh-ı şevketinden nüh felek güyâ  
Toğuz rüyına hâmdur üştür-i gerden-keşân üzre
- 62 İder mefhûmveş işbât-ı kesret ferd-i hûrşîde  
İden ta‘ dâd mencûk-ı otaquñ sâye bân üzre
- 63 Çeküp Fârûk-ı a‘zam rāyet-i İslām’ı ĩrān’a  
N’ola koyduysa hâki ol Direfş-i Kāvîyân üzre
- 64 Şehā encüm-sipāha sidre-dergāha senūñ şimdi  
Sipāhuñ oldu āteş-bār Āzerbāycan üzre
- [MK2-14b]
- 65 Muḥaşşal her devāb-ı tîğ-i mecrāsında cārîdür  
O a‘nāk-ı mecūs üzre bu fark-ı mülḥidān üzre
- 66 Ararken Hızr-ı ḥāme zulmet-i çāh-ı devātumda  
Olup āb-ı beḳāveş bir ğazel cārî zebān üzre

---

61a Kıbâb-ı] Cenâb-ı MK2

62b İden] İder MK2

64b āteş-bār] āteş-bāz MK2

65a her] bir MK2



- 67 Düşerse şu<sup>66b</sup> le-i şemşiri Āzerbāycān üzre  
Olur lebriz-i bīm-i satvetün rūḥ-ı revān üzre
- 68 Sesi çıkmaz daḥı gerd-i siyāhun sürme-riz olur  
Gelū-yı kürre-nāy-ı devlet-i Īrāniyān üzre  
[MK1-18a]
- 69 Teninde sürme eyler üstüḥ<sup>67b</sup> ānuñ mīr-i Maḥmūd’uñ  
Düşerse sāye-i gürz-i girānuñ Īsfahān üzre
- 70 Nüfūs-ı mülk-i Īrān şimdi düşmiş ḥālet-i nez<sup>68a</sup> e  
Melā’ikveş cünūduñ ḳabza ḥāzırdur revān üzre
- 71 Kızılıрмаḳ olup nehr-i Aras ḥūn-ı revāfızdan  
Aḳar ordıgehinden seyl-i ḥūn-āb-ı revān üzre
- 72 Şehen-şāha beḳā-yı devletün Mevlā murād itmiş  
Seni ḳılmış muvaffaḳ bir vezir-i kārđān üzre
- 73 Nizāmü’l-mülk-i Ībrāhīm Pāşā āşaf-ı yektā  
Aristo görse tedbirin benānın ḳor dehān üzre
- 74 Kef-i tedbirine teslīm olaldan ḥātem-i devlet  
Umūr-ı kā’inātı döndürür kihter-benān üzre

---

66b āb-ı]- MK2

67b lebriz-i] Tebriz MK1

68a olur] oldu MK1

71b ḥūn-āb] āb-ḥūn MK1

73b benānın ḳor] benān ḳordı MK2

74a olaldan] oldan MK2

- 75 Ne mümkin meclis-i i‘tāda ma‘n-ı Hâtem ü Yahyâ  
Tefevvuk eyleye ol mün‘im-i bî-imtinân üzre
- 76 Bunun ihsânı zîrâ rütbe-i i‘cāza bâliğdür  
Cüdâ olsa keremden bezl iderdi sâ’ilân üzre
- 77 Gedâ mes’ûlini hâzır bulur dest-i ümîdinde  
Henüz harf-i temennâ olmadan cârî zebân üzre
- 78 Ziyâfet-hâne-i cūdında yek-ser ni‘met-i dünyâ  
Kurâ-yı mâ-hazar adını nüzldür mihmân üzre
- 79 Münevver olsa re’y-i rüşeniyle ‘âlem-i bâlâ  
Olur hâl-i siyeh hurşid rûy-ı âsmân üzre
- 80 Bunun re’iyle Âzerbâycân’ı zamm idüp Rûm’a  
Şeh-i fermânde olduñ a‘zam-ı mülk-i cihân üzre
- 81 Şehen-şâh-ı ‘Irâkeyn oldı çün vaşf-ı hümayunuñ  
Yazılsun sikkede olsun kırâ’at minberân üzre
- 82 Niçe şeh kim felek nüh şandalıdur pây-ı tahtında  
Giçüp Mirrîh oturmuş mesned-i şâhib-kırân üzre
- 83 Ğalať didüm Ğalať Mirrîh’e çün mesned-i lâyıkdur

---

77b cârî zebân] tārî cenân MK2

81a oldı] olur MK2, vaşf]- MK2

83a çün] ol MK1

Dururken tîğ-i ‘Abdu’llāh Pāšā’nuñ miyān üzre

[MK2-15a]

84 Niçe pāšā ki gūyā bir ufukdan t̄ālī‘ olmışdur  
Sa‘ ādet-kevkeb-i baḥtiyle resm-i tev‘emān üzre

[MK1-18b]

85 ‘Adīmü’l-miṣl-i düstūr-ı mükerrem Köprili-zāde  
Du‘ ā-yı ḥayrı vācibdür şaf-ı kerrūbiyān üzre

86 Ebān ‘an-cedd aṣl-ı pāk güher-i ‘ırq-ı t̄āhirdür  
Budur maḥdūm şimdi miṣli yok bir ḥānedān üzre

87 Bu dil-keş ḥānedān maḥbūbdur her bir ḫulūb içre  
Bu bī-hem-tā neseb memdūḥdur her bir lisān üzre

88 Selāmet sāḫilūñ bulmazdı taḥt-ı baḥt-ı ‘Oṣmānī  
Cisir-sāz olmasa ecdādı seyl-i iftinān üzre

89 Eb u ecdādınuñ şemşīr-i emr-i tîğ-i fermānuñ  
Götürdi çok zamān çāsār-ı Nemçe baş u cān üzre

90 Neseb tursun anı ‘ālem bilür ta‘rīfe ḥācet yok  
Ne mümkün şems ola mestūr bām-ı āsmān üzre

91 Neseb ammā ki teşrīf-i izāfiyle faḥūr olmaz  
Hümā-yı himmeti itmez tenezzül üstüḥ<sup>v</sup>ān üzre

- 92 Bu dürr-i bî-bahâdur dürr şadefle iftiḥâr itmez  
İder dürr ile gevher belki faḥr-ı aşdıḳân üzre
- 93 Bu ‘adl ü bu kerem bu faẓl u dāniş bu şecā‘ atle  
Olur sermāye-i faḥr u şeref ol düdmân üzre
- 94 Kümeẓt-i ḥoş ḥırāmuñ çehresinde ğurredür ğüyā  
Meh-i tābān baḥt-ı devlet-i ‘Oşmāniyān üzre
- 95 Olup nā-būd-ı iṭbāl u gezend eyyām-ı ‘adlinde  
Lifāfe ḥ<sup>v</sup>āceler mehtābdan eyler ketān üzre
- 96 Şu kişverlerde kim ḥırz-ı emāniyle olur muḥrez  
İderler gürgi aşḫāb-ı reme nāzır şubān üzre
- 97 Dem-i rūbāhdan bir şa‘re zāyi‘ olsa devrinde  
Zamān ḥükmüñle ḥükm eyler kazā şir-i jiyān üzre
- 98 Nesic-i tār u pūd u şu‘le-i şem‘-i şeb-ārādan  
Giyer pervāne atlas cāme cism-i nā-tüvān üzre
- 99 ‘İbādul’lāha ḥayr-endiş u müşfik zîr-i destāna  
Laṭif ü ḥāzım u rāḥat-resāndur merdümān üzre

---

92b İder] Olur MK2,

93a bu]- MK2

95a iṭbāl u] iṣālMK2, ‘adlinde] ‘indinde MK2

97a bir] yek MK1

99ab u]- MK2

- 100 ‘ Aceb mi pister-i keyvān şıfat eyyām-ı ‘ adlinde  
İderse ḥ<sup>v</sup>āb-ı rāḥat merdüm-i dīde duḡān üzre  
[MK1-19a], [MK2-15b]
- 101 Ḥacāletle olur āyīne āb āb üzre kef zanbaḡ  
Şu‘ ā‘ -ı mihr-i re ‘yi düşse bir āyīnedān üzre
- 102 Dıraḡt-ı himmeti ḡırş-ı keremle ihtirāz itme  
Zer-efşānlıḡda ḡālibdür kefi faşl-ı ḡazān üzre
- 103 Seḡāb-ı nā ‘ilinden düşse ger bir ḡatre deryāya  
Olur dīnār u dirhem fūls-i pūşt-i māhiyān üzre
- 104 Budur ḡannum ki itmez baḡşış yek-rūzına ifā  
Yemen’de fā ‘izin ḡamm itseler maḡşūl-i kān üzre
- 105 İşitmişdür kef-i gevher-feşānuñ la‘ l ḡann itme  
Ḥasedle ḡan oturmuşdur dil-i mecrūh-ı kān üzre
- 106 Zamān-ı ḡaşre dek eczā-yı cismi birbirin ḡutmaz  
Ḥoḡunsa berḡ-i tīḡi ḡāk-i ḡūr-ı ḡahramān üzre
- 107 Şerār-efşān olurdı kürre-i zerger gibi sūnbūl  
Vezān olsa semūm-ı ḡahrı şaḡn-ı būstān üzre
- 108 Benāt-ı na‘ şveş Şirāz’a bend-i iztimā‘ olmaz

---

101a āb āb] āb MK2

MK2’de 102, 103, 104, 105 ve 106. Beyitler birbirleriyle yer deḡiştirmiştir.

102b Zer-efşānlıḡda] Zer-feşānlıḡda MK1

107a zerger] zer MK2

- Düşerse sāye-i şemşiri fark-ı farkadān üzre
- 109 Cenīn-i gonçeveş şad-pāre vaż' itmek muḳarrerdür  
Zen-i ḥablī görürse ḥ<sup>v</sup>ābda tīgüñ miyān üzre
- 110 Giçerse şīr-māde ḥātırından tīr-i dil-dūzuñ  
Olur çün ḥār-püşť eşbāl-i sākıṭ-i nişān üzre
- 111 Yem-i ḳadri vaś' ol deñlü kim güm-geşte rāh olmış  
Felek fülk-i tebāḥīveş o baḥr-ı bī-kerān üzre
- 112 Behaḳ şanma ' izār-ı mehde būs itdikde dergāhuñ  
Bulaşmış gird-i pīşānī-i māḥ-ı āsmān üzre
- 113 Bulaydı gökde ḥāk-i āstān-ı ' anber-efşānuñ  
Hilāl-i ' ıyd iderdi vesme ṭāḳ-ı ebruvān üzre
- 114 Alāyuñ seyr iden farzā felek itmiş şanur iḥdā  
Kemerdür güyiyā cevzā miyān-ı şātīrān üzre
- 115 Yedekler cılve-sāz olduḳda her zerrīn-siper güyā  
Bırer ḥurşiddür şeh-bāl-i ṭāvūs-ı cinān üzre  
[MK1-19b]
- 116 Daḥı vird-i sa' ādet ḳuş beyinlü olmasa bülbul  
Alāy çāvuşlıḡuñ terciḥ ider bāḡ-ı cinān üzre

---

111a Yem-i ḳadri] Yem-i ḳahrı MK2

115a olduḳda] olduḳçaMK1

116b çāvuşlıḡuñ] çāvuşlaruñ MK2

- 117 Nerīmān nerm olur peygār qaşdıyla süvār olsa  
Semend-i kūh-ı peyker bādınuñ lāğar miyān üzre
- 118 Tenākuḡ ańlama ger kūh-ı peyker bādınuñ dirsem  
Muğāyir der-cihet şādıkdur ol çāpük-‘ inān üzre
- 119 ‘ İnānuñ çekse çün kūh-ı girān şābit-ķademdür bu  
İder sebķat tek-ā-pū eylese bād-ı vezān üzre  
[MK2-16a]
- 120 O deńlü cüst u çāpükdür ki ger ol berk-reftāruñ  
‘ İnānın eylese pīçide raķş eyler ‘ inān üzre
- 121 Muḡīṭi yek ķademde devr ider pergārveş keşṭi  
Muşavver şūretüñ taşvīr iderse bādbān üzre
- 122 Olinca ḡūn ehli bid‘ ata germ-iştiḡā ṭiği  
Edā-yı Ḥaķķı seyf itse sezā sebbābiyān üzre
- 123 Cihānı dest-bürdi ser-be-ser deryā-yı ḡūn eyler  
Güneş fülk-i felekle devr ider āfāķı ķan üzre
- 124 Cenāb-ı şehir-yārīden gelüp Tebrīz içün ḡil‘ at  
Olup serdār-ı Cem ü dār-ı ceyş-i kāmūrān üzre
- 125 Yüz otuz altıda bir def‘ a geldi dökdi āteşler

---

120a cüst] rūz MK2, ki]- MK2, ol] evvel MK2

122a bid‘ āta] bid‘ ā MK2

122b sezā] ser-i MK2

Otuz beş gün kadar ol fırka-i dūzāḥ mekân üzre

- 126 Pes-i dīvārda zen-mānend maḥşūr oldılar a‘ dā  
Çıķup merdāne ceng itmezdi āyīn-i yılan üzre
- 127 Kemāl-i kıllet-i leşker olup teshīrine māni‘  
Muḳadder olmadı fethi ne ceng ü ne emān üzre
- 128 Niçe kıllet ki üç biñ şahş ile ol şīr-i āhen-dil  
Gelüp ceng eyleye bir böyle şehr-i bī-kerān üzre
- 129 Bular bir nebze ‘ asker kūh-ı şahrā ser-be-ser düşmen  
Mesāfe dūr reh mesdūd a‘ dā kaşd-ı cān üzre
- 130 ‘ Aceb ğayret ‘ aceb himmet zihī cūr’et zihī miknet  
Hezārān āferīn ol şaf-der-i şāhib-ķırān üzre  
[MK1-20a]
- 131 Bu kılletle yine çıķdıķça bozdu cünd-i şeytānı  
Döküldi tūde tūde kelle ferş-i sāyebān üzre
- 132 Başıp cünd-i şitā şavutdı böyle germ-i bāzārı  
İķāmet oldu müşkil çökdı sermā neysitān üzre
- 133 Rücū‘ a ızın olup ceb-ḥāne vü ālāt ü top ile  
Dönüp leşker tasūc meştāsına emn ü emān üzre

---

125b fırka-i dūzāḥ] fırka-i āteş MK2

126a oldılar a‘ dā] olup dünyā MK1, zen-mānend] mānend-i zen MK1

129a ser-be-ser] ser-te-ser MK2

133a ü]- MK2



- 134 O kış ārām idüp anda refāhiyyetle ol āşāf  
Bahār oldı tarāvet-baḥş olup pīr ü cevān üzre
- 135 Tasūc'dan göç idüp ḵondı kenār-ı baḥr-ı Şāhīd'e  
Otuz gün meḵş idüp tanzīm-i emr-i gāziyān üzre
- 136 Pil-i şūrābede şūrā idüp meḵş eyledi bir gün  
Olup rāḥat-resān ḥayl ü rikāb u rācilān üzre
- 137 İdüp tertīb-i leşker mevzi' -i ceng eyledi ta'yīn  
Ḵoyuldu toplar gerdüne-i gerden-keşān üzre
- 138 Gören dirdi ne bal yermiş hele seyr eylesün ferdā  
Ḵuşarsa bal yemezler yutduḡın sebbābiyān üzre  
[MK2-16b]
- 139 Hele bir ḥumbara mānend-i cādū ḥum-süvār olsun  
Hevādan döksün āteşler ser-i sürḥ-i serān üzre
- 140 Bu ḥ<sup>v</sup>āhişle o menzilden seḥer āheste āheste  
Olup <sup>ç</sup>āzim tevekkül eyledi nuşret-resān üzre
- 141 Alāylar eyledi sürḥ-āb u serheng beynini memlū<sup>ç</sup>  
Yürütdi gāḥ leşker gāḥ tābur Şi'iyān üzre

---

134b olup] çün MK1

136b ḥayl ü rikāb u rācilān] ebdān-ı cünd-i mü' minān MK2

137b gerden-keşān] gerdün-nişān MK2

138a seyr] şabr MK2

139a bir ḥumbara] ḥumbāreler MK2

141a itdi] eyledi MK1

141b kūḥ leşker kūḥ tābur-ı] kūḥ-tā-ber-kūḥ leşker-i MK1

- 142 Çıkup Tebrîz'e kurşun menzili bir püşteye leşker  
Sipeh-sālār idüp nezzāre şehir-i müfsidān üzre
- 143 Guzāt-ı dīni yakın eyledi eṭrāfına şehirüñ  
İdüp tenbîhler mîr-i vezîr ü zābitān üzre
- 144 Hudūd-ı Şām Kazān'a gönderüp 'Oşmān Pāşā'yı  
Revāfîz rağmına baş eyledi 'Osmāniyān üzre
- 145 Varup bāzār-ı haşmı rûbehi bozmağa gönderdi  
'Alî Pāşā-yı şîri cânib-i yekke dükān üzre  
[MK1-20b]
- 146 Gazā fazluñ idüp taḳrîr-i taḥrîs eyledi cenge  
İdüp va' d ü va' id ol cünd-i manşûr-ı ma' ān üzre
- 147 Olinca ḳalb-i ilhām āşnāsı cânib-i Hāḳ'dan  
Zuhûr-ı nuşret-i feth-i ḳarîbe iṭminān üzre
- 148 İdüp gāzîlere yürişle fermān feyz-i nuṭṭıyyla  
Bi-emri'llāh cesāret geldi şüc' ān ü cebān üzre
- 149 Eñ evvel orta ḳoldan ol sipeh-sālār-ı haşm-efken  
İdüp şîrāne cünbiş geldi hışn-ı mülhidān üzre

---

143a eyledi] eyleyüp MK2

143b ü]- MK1

146a Gazā] Kazā MK1

146b ü]- MK1

148b ü]- MK2

- 150 Elinde tîğ-i âteş-tâb-ı eşheb zîr-i rânında  
Semendervâr-ı cevlân eyledi nâr u duḡân üzre
- 151 İdüp tekbîr yer yer bî-muḡābā ‘ ankebûtāsā  
Şarıldı ḡāzîler dîvâr-ı hışn-ı mülhidân üzre
- 152 Kevākibvâr-ı bālā-yı burūca çıkdı Sünnîler  
Urup mirrîḡveş el tîğ ü tîz-i cān-sitân üzre
- 153 Mişāl-i lāle reng-i teşne-leb sîr-āb-ı ḡûn oldı  
Olup ḡanlar revān der-vāze-i rîk-i revān üzre
- 154 Ḥabāb-ı bâde-i gül-fāmveş maḡtû‘ olan serler  
Ölüp nışfı bu yirde nicesi ḡalmışdı ḡan üzre
- 155 Şikār-ı zaḡmdārumdur diyü Tebrîz idüp sür‘ at  
‘ İḡāb-āsā ‘ alemler ḡondı burc u püştiyân üzre
- 156 İdüp iḡdām ayaḡı tozı ile girdiler gerçi  
Ḡuzāt-ı ehl-i sünnet şehre luṭf-ı müste‘ ān üzre
- 157 Velî tozlar ḡopup ḡavs-i ḡazādan yaḡdı bārānveş  
Ecel tîri pey-ā-pey ol ḡürūh-ı cān-feşān üzre

---

150b eyledi] eyleyüp MK1

151b mülhidân] düşmenân MK1

152b ü]- MK1

153a reng-i] rîk MK2

155b u]- MK2

- 158 Esüp bād-ı ḥarīf mevt oldı gāhī ol ḥıyābānda  
Düşen ḥāk-i helāke gālīp evrāk-ı ḥazān üzre  
[MK2-17a]
- 159 Mişāl-i kebk leşker tā-be-zānū ğarķ olup ḳana  
Muḥannā pāy ile reftār iderdi mürdegān üzre
- 160 Buḥār-ı ḥūn gerd-i tīre vü dūd-ı siyeh yek-ser  
Tekāsüf eyleyüp oldı zemīn peydā zamān üzre  
[MK1-21a]
- 161 Tırāķa tāk-ı gerdüne çıķup esvāk-ı Tebrīz’i  
Gören terciḥ ider dükkānçe-i āhengerān üzre
- 162 ‘Alī cengin idüp ‘Osmān Pāşā germ iken nā-gāh  
Tıķundı irci’-i emriyle müjde ğūş-ı cān üzre
- 163 Deger bu müjdeye cānın nişār itmek ki mevşıldur  
Kuşūr-ı ḳāşırātü’t-ṭarf-ı ḥayrāt-ı Ḥasan üzre
- 164 Dükenmiş āb u dāne ceng iderken nerre-şirāne  
İdüp ḥikmetle bir ḳurşun işābet ebruvān üzre
- 165 Nice bī-mezhebi nār-ı caḥīme gönderüp āḥir  
Şehādetle teveccüh eyledi bāğ-ı cinān üzre
- 166 Bu kerr ü fer ile ceng iderek serdār-ı ḥaşm-efken

---

159a olup ḳana] olupdur ḥūna MK2

164a u] - MK2

165b eyledi] eyleyüp MK2

- Hümāveş sāye şaldı cāmi‘ -i şāhib-zamān üzre
- 167 Hāsan Şeh Cāmi‘ i’nde ol gice ol şîr-i āhen-dil  
Mişāl-i āyet-i seyf oldı nāzil ‘ izz ü şān üzre
- 168 İrince ol gice anda sipeh-sālār beytütet  
Mehābet başdı dehşet ‘ ārız oldı düşmenān üzre
- 169 Nice şeb bir şeb-i mūhiş ki ger berātınuñ hevli  
İderdi pîr işābet itse bir nevres-cevān üzre
- 170 Sirişt-i kalb-i pāki beyza-i fûlāddur gūyā  
Ki kaldı ol gice bir öyle cāy-ı bî-emān üzre
- 171 Revāfîz toptolu feth olmamışdı‘ öşr-i Tebrîz’üñ  
Sipeh-sālāra cümle kîne-perver kaçd-ı cān üzre
- 172 ‘ Aceb ol pîşezār-ı hevlñāk içre niçe tûrdı  
Kırar tûrmazdı zencîr ursalar şîr-i jiyān üzre
- 173 İhāta eyleyüp etrāfını yıldız kadar düşmen  
Kalan da hānelerde kaldı yorğun bîm-i cān üzre
- 174 Olup sâbit kadem üç yüz kadar adamla bî-pervā  
Tevehhüm olmadı rehyāb ol encüm mekân üzre

---

166a kerr ü fer] kîr-dār MK2

167a āhen-dil] āhen ol MK2

172a pîşezār] pûştezār MK1, tûrurdu] tûrdı MK1

MK2’de 171. ve 172., 174. ve 175.beytler yer deġiştirmiştir.

- 175 Alup zîrâ esîr ü mâlî döndi orduya leşker  
Şüreyyâ gibi tenhâ kaldı gūyâ āsmān üzre  
[MK1-21b]
- 176 Şabāḥ oldu çıkup ḥūrşîdveş tecdîd-i ḥarb itdi  
Ziyāveş dökdi leşker sū-be-sū sebbābiyān üzre  
[MK2-17b]
- 177 Muḥaşşal ol sene Tebrîz alınmazdı eger ol şeb  
İkâmet itmeseydi ol muṭâf-ı ḳudsiyān üzre
- 178 Ḳalup bir hafta ol câmi‘ de mihmān-ı Ḥudā oldu  
Gerek mihmāna ikrām eylemek lîk mîzbān üzre
- 179 Bu mihmān-ı ‘azîze eyledi ikrām nuşretle  
O şāḥib-ḥāne ki ḳādirdür emr-i *kün-fekān* üzre
- 180 Bu minvāl üzre ḳol ḳol ceng idüp aḥşāma dek leşker  
Ḥarām olmışdı ḥûrd u ḥ<sup>v</sup>āb-ı rāḥat ġāziyān üzre
- 181 Olup peygār ile Tebrîz-i leb-rîz uçsa bir peşşe  
Düşerdi yâ dem-i tîġ üzre yâ nevk-i sinān üzre
- 182 Gürûh-ı Rāfiżî ḥinzîrveş şavlet iderlerdi  
Ḥayâtından olup me’yûs ceyş-i Sünniyān üzre
- 183 ‘ Aceb mi itse evlād-ı ‘ıyāl içün bular şavlet

---

178b lîk] çün MK2

179b *kün-fekān*: O hemen olur. *İmran*, 3/47

181a Tebrîz-i leb-rîz uçsa bir peşşe] leb-rîz Tebrîz olsa püşte MK2

181b dem-i tîġ] müdn-i tîġ MK2

- Koyar mı kimseyi el urmağa seg peçegān üzre  
 184 Hücūm eylerse ehl-i sünnete mülhid n'ola dirler  
 Kemāl-i dehşetinden ħar gelür şîr-i jiyān üzre  
 185 Çekildi ħumparayla toplara dünyā kadar zahmet  
 Mu' attal oldu hep şükr ol Ĥudā-yı kârdān üzre  
 186 Kılıç bāzārı rāic oldu top u ħumpara kāsîd  
 Döküldi taşra kaldı bārveş pes-māndegān üzre  
 187 Tüfenk ammā ki münfek olmadı dā'im atılmağda  
 Şihāb-ı sākıb-āsā ol şeyātin-i cihān üzre  
 188 Sehāb ebr-i siyāh oldu döküldi dāne-i üsrüb  
 Bahāruñ pençesi-āsā gürüh-ı mülhidān üzre  
 189 Tüfenkler 'ālem-i imkāna ser-tā-pā şikem gelmiş  
 Meger bilmiş nüzül itdüklerin bir böyle ħ<sup>v</sup>ān üzre  
 190 Olurdı ger Revāfız küştesinden yapsalar püşte  
 Hüma-yı evc-i pervāz āşiyān-sāz üstüh<sup>v</sup>ān üzre

---

183. beyt] - MK2

185b hep]- MK2, ol]olsun MK2

187b cihān] mehān MK2

188a Sehāb] Cihān MK2

188b Bahāruñ pençesi-āsā] Tekerüñ nev-bahārıveş MK1

189b bir]- MK2

190b evc-i pervāz] bî- pervāz MK1

[MK1-22a]

- 191 Cihān teng oldu üç gün üç gice yek pāre ceng oldu  
K'ecel giryān olup mevt itdi mātem mürdegān üzre
- 192 Olup dördünci gün peygār vaqt-i 'aşra dek kâ'im  
Yine tığ eyledi bāzī rīkāb-ı Şī'iyān üzre
- 193 Hizebrān-ı veğādan yan virüp on biñ kadar mülhid  
Kapanmışlardı semt-i Şām Kāzān'a bīm ü cān üzre
- 194 Sipeh-sālār o Şām-ı meymenet-encāmda itdi  
'Alī Pāşā'yı sekbāniyle ta'yin ol mekān üzre
- 195 Kāzup biḡ-i şebātın revzeni Şām itdi a' dānuñ  
Olinca tişe-i kahrı havāle Şām Kāzān üzre
- 196 Helākūñ cezm idince Rāfizi rāyāt-ı menḡūsuñ  
İdüp ma'kūs-ı feryād itdiler bām-i emān üzre

[MK2-18a]

- 197 Şadā-yı el-amān eflāke çıkdı Rāfiziilerden  
Nisā şiven-serā eṭfāl feryād ü fiḡān üzre
- 198 Görüp bu ḡāleti serdār-ı ekrem eyledi şefkat  
Amān virdi velī iclā vü terk-i ḡānmān üzre

---

191b mürdegān] üstüḡ'ān MK2

196a Helākūñ] Helākin MK2

197b ü]- MK2



- 199 Alup mevcūd olan ehl ü ‘ıyālin Rāfızī çıqdı  
Mücerred belde-i Tebrīz’den zıll-ı hevān üzre
- 200 İdüp mülhidleri qahr itdi ehl-i sünneti vāriş  
Cenāb-ı Hāzret-i Hāq māl ü mülk ü hānmān üzre
- 201 Hāmiyyet-perverā kişver-güşāyā şır-peygārā  
Alup Tebrīz’i aşduñ tıği tāk-ı āsmān üzre
- 202 Alup Tebrīz’i taṭhīr eyledüñ çirk-i ḍalāletden  
Olup ġassāle tığ-i ābdāruñ Şi‘iyān üzre
- 203 Alup sebbābīlerden tığ-i tizüñ kīn-i aşhābı  
Kıyāmetler qoparduñ Rāfızī-i bed-gümān üzre
- 204 Ecel sūķında bir bāzār qurduñ tığ-i tizüñ kim  
Metā‘-ı cān şatıldı anda narḥ-ı rāygān üzre
- 205 Eb ü ceddüñ aḥ u ‘ammuñ fütūḥāt-ı ‘azīm itdi  
Çalup şemşīr-i ser-tizi riķāb-ı müşrikān üzre  
[MK1-22b]
- 206 Hele Hāq böyle bir fetḥ-i ‘azīme eyledi mazhār  
İdüp fā’ik seni ol fırķa-i cennet-mekān üzre

---

199a ü]- MK2

200b ü]- MK2

201. beyt MK2’de yer almamıştır.

205a Eb ü ceddüñ aḥ u ‘ammuñ] Eb ü cedd ü aḥ u ‘ammuñ MK1

205b ser-tizi] tizini MK1, riķāb] niķāb MK1

- 207 Bu ğarrā feth ile şadrü'ş-şehīdūñ şād idüp rūḥın  
Yed işbāt itdi ol destūr-ı firdevs āşiyān üzre
- 208 Kālup na' t-ı şerīfūñ fātiḥ-i Tebrīz-i 'ālemde  
Yazıldı şafḥa-i mecmū' a-i āḥir zamān üzre
- 209 Sezādur kışşa-perdāzān-ı āşār-ı selef söylen  
Bu cengi zīb-i ' unvān eylesünler dāstān üzre
- 210 Bu gūne itmedi kişver-güşālīk pūr-ı güştā-seb  
Ġazā emrine ' azm itdikde rāh-ı heft-ḥ<sup>v</sup>ān üzre
- 211 Şihāb-ı tīg-i tizinden kaçup Tahmasb-ı bī-dīn  
Döküp gerd-i nuḥūset dīv-veş Māzenderān üzre
- 212 N'ola tenhāda erlik şatsa evbāş u kızılbaş  
Hurūs itmez mi merbūtlarda şavlet mākiyān üzre
- 213 Bilür ḥaddin düşerse pençe-i ser-tīz-i şeh-bāza  
Mişāl-i murğ-ı bī-hengām olur sūdı ziyān üzre
- 214 Girüp ecdād-ı şūmı tekyesinde münzevī olsun  
Olup şeyḥ-i ḍalālet-pīşe mülḥid şūfiyān üzre
- 215 Varup Māzenderān'a yoksa çāk eyler cigergāhın  
Sipeh-dār emr idüp Rüstem gibi bir pehlevān üzre

---

210b Ġazā emrine] Yine MK1

213a ser-tīz-i şeh-bāza] ser-tīzine anuñ MK2

[MK2-18b]

- 216 Bu nām u şān ile serdār-ı ekrem ‘ār ider zīrā  
Sipehrān olmağa Tahmāsveş bir qarṭabān üzre
- 217 Bu ol şīr-i ciger-derdür ki aldı mülk-i Tebrīz’i  
Ḳodı ḥāk-i mezellet tāc-ı şāh-ı Şī‘iyān üzre
- 218 O şaf-derdür ki nār-ı ḥarbde sīḥ-i kebāb-āsā  
Dizer mülḥidleri destinde rümḥ-ı cān-sitān üzre
- 219 Sipeh-dāra ṭulū‘ itmekle ki ḥūrşīd-i evşāfuñ  
Yine bir tāze maṭla‘ geldi kilik-i zer-feşān üzre
- 220 Çekīde ḳaṭre-i ḥūn cā-be-cā nevk-i senān üzre  
Gören zann itdi ḥāk-i surḥ-ı sīb-i Işfehān üzre
- 221 Ser-i a‘ dā ölüp tīgūñle her-dem ḳan bulaşmışlar  
K’ola burc-ı bedende dem-be-dem bunlar ḳırān üzre

[MK1-23a]

- 222 ‘Adū-yı tīre tab‘ uñ sīnesinde ğarḳ olup tīrūñ  
Seri ancaḳ çü mīl-i sürme ḳalmış sürmedān üzre
- 223 Girer mānend-i mīl-i sürme çeşm-i cevşene tīrūñ  
Çeker gerd-i siyāhuñ resm-i ebrū-yı kemān üzre

---

216b] Ne mümkün mecrā-ı icrā eylemek bir nerdbān üzre

220a nevk] ka‘b MK2

220b ḥāk] ḥāl MK2

221a her-dem] hem dem MK1

- 224 Felek cāhā şu‘ūd-ı bām-ı evşāfında kâşırdur  
Burāk-āsā çıkarken berķ-i fikrüm āsmān üzre
- 225 Başar idrāk-i iclālünde murğ-ı rişte ber-pādur  
Düşüp peyk-i hıred dem-beste kalmış āstān üzre
- 226 Verā-yı kūh-ı efďālün temāşā eylerüm dirse  
Olur şemsīr-i şehper tã’ir-i dirhem dükān üzre
- 227 Verā-yı ‘uhde-i vaşfuñda bilmiş ‘acz ü taķşirün  
Kalem sīr-āb-ı hūn-ı şehdür levh-i beyān üzre
- 228 ‘Araķ-rīz-i hacālet olsa hāmem vechi var zīrā  
Ne mümkün baķr-ı icrā eylemek bir nāvdān üzre
- 229 Düşünce fetķ-i Tebrīz’ün müşādif ‘ıyd-ı ađhāya  
Dü bālā neş’e peydā oldı ceyş-i şādmān üzre
- 230 Mey-i teşhīr ile Tebrīz lebrīz-i neşāt oldı  
Hilāl-i ‘ıyd resm-i sāğar-ı şahbā-keşān üzre
- 231 Bu şevķ aındurdı yāri bir ğazel tarķ eylesem bārī  
Esīri oldıgum ol kāfir-i nā-mihr-bān üzre

---

226a efďālün] efďāle, eylerüm dirse] eyleyem dirsem MK2

226b dirhem dükān] vehm ü gümān

227a taķşirün] taķşirin

227b sīr-āb-ı hūn-ı şehdür] mīzāb-ı cūy-ı şermdür MK2

228a hāmem] hāme MK2

228b nāvdān] nerdbān MK2

230a teşhīr ile Tebrīz lebrīz-i neşāt] teşhīr-i Tebrīz ile lebrīz neşāt MK1

231a aındurdı] aldırđı MK2

- 232 Cebîn-i nîlüfer hûrşiddür ‘ayn-ı ‘ayân üzre  
Dehen bir nokta-i mevhûmdur nûn-ı nihân üzre
- 233 Dil-i pür-sûza fikr-i bûse gelse şol kadar nâzik  
K’olur tebhâleler peydâ o la‘l-i dil-sitân üzre  
[MK2-19a]
- 234 Yağardı nergis-i şehlâ felekden berķveş itse  
O çeşm-i mest ile nezzâre bir kez âsmân üzre
- 235 O kebkûñ reng-i pâyı za‘ferân mıdur hırâm itse  
Hücûm-ı ħandeden güftâra yer kıalmaz dehân üzre
- 236 Hilâl-ebrûsına taklîd ider ol şeh-süvâr ammâ  
Hilâlûñ çerĥ-i ihdâ itse taķmaz ħîzerân üzre  
[MK1-23b]
- 237 Şeh-i hāmûn-ı ‘aşķum çeşm-i dilber baña mûnisdür  
Cünûn-ı fażl-ı hükmüm cārî âhû-yı zamân üzre
- 238 Alındı kişver-i Tebrîz sākî cāmı lebrîz it  
Meded ber-güşmâl it muṭribâ güş-ı kemân üzre
- 239 Müşerref vaķt-i şeh-râyîndür ġam ger helāk olsun  
Vebâli sākî-i mey gerden-i rāmişgerân üzre

---

233a fikr] şevķ MK2

235a kebkûñ] kebk MK2

236b ihdâ itse taķmaz ħîzerân] taķmaz itse ihdâ ħayrgân MK2

237b fażl] feyz MK2

238b Meded ber-güşmâl it muṭribâ] Meded bûd güşmâl-i muṭribâ MK2

239a Müşerref] Meserret, şeh-râyîndür ġam ger] ‘ayş-âyîdür ġamlar MK2

- 240 Mey-âşāmāna göster bezm-i ‘ aşkuñ telḡ ü şîrîñüñ  
Şunup naḡl-i lebün sākî şarāb-ı erguvān üzre
- 241 ‘ Aşîrān u ‘ acemden al ‘ arāḡı muṭribā şu teg  
Uşûlün feth-i ḡarb it vir ḡarārı Isfahān üzre
- 242 Göñül pür-derd-i ḡamdur bir ayaḡuñ virme ey sākî  
Bana rıṭl-ı girān şun cāmı sâ ’ir mey-keşān üzre
- 243 Dil ü şabr u ḡayālüm ‘ aḡl ü fikrüm eyledi yaḡma  
Baña itmez o şūḡuñ itdüḡin Tatārḡhān üzre
- 244 Sözüüm yoḡ cev-r-i yāre var mı bu recm çerḡ-i ḡaddāra  
ḡamuñ olmaz ‘ ilāve çekdigüm bār-ı girān üzre
- 245 Ḥaṭādur gerçi şekvā şabr ḡāyet telḡdür ammā  
Ṭayandı tîḡ-i evzā‘ -ı felek çaḡ üstüḡh<sup>v</sup>ān üzre
- 246 Yeter ey çerḡ-i ḡodrā yoḡsa ref‘ -i ruḡ‘ a-i şekvā  
Elinden eylerüm ol dād-ḡ<sup>v</sup>āh-ı ‘ ācizān üzre
- 247 Beni bî-kes mi şandın ey zebünkeş çerḡ-i bî-re ’fet  
Meger bilmez misin yüz sürdigüm ol āstān üzre
- 248 Rızāsı var mı zulme zālīmüñ gelmez mi ḡaḡḡından

---

240a ü]- MK1

241b vir] ber MK2

242a ayāḡuñ virme] ayāḡa şorma MK1

245b tîḡ-i evzā‘ ] tîr-i evzā‘ uñ MK2

Meger toz kondırur mı bād-ı luṭfī bendegān üzre

249 ‘Ulüvv-i ḳadr ile bir mişli yoḳ dürr-i yetīm ammā  
Pederdür zümre-i eytāme kesdür bī-kesān üzre

250 Efendüm dil-pesendüm melce ’üm devletlü sulṭānum  
Ser-efrāz it beni luṭfuñla raḡm-ı ḥāsīdān üzre

251 Şaflanmaz ṭama‘ -ı ḥāmeyle zīrā cūduña nisbet  
Olur puḡte ne gelse ḥātır-ı ḥ<sup>v</sup>āhişgerān üzre

[MK1-24a], [MK2-19b]

252 Benüm ol şeh-süvār-ı ma‘ rifet kim rā ’iz-i fikrüm  
Süvār olsa eger gülgün esb-i tiz-rān üzre

253 Olur lā-büd ḳaşab-gīr-i belāḡat müdde‘ ilerden  
Feres-rān olıcaḳ mızmar-ı baḡş-ı imtihān üzre

254 Cihāt-ı ‘ilm ü fażlum şi‘r ü irfānumdan efzūndur  
Kütüb ḥāzır gelürse şübhe iḡvān-ı zamān üzre

255 N’ola olsa ḥaṭādan ‘işmet üzre köhne sencīdem  
Mürā‘ āt eyledüm çoḳ mantıḳ-ı mizāniyān üzre

256 Felātuñ zār olur ḡum-ı devātum olsa hikmet-gū  
Ḥaṭ-ı buṭlān çeker ḡāmem şaf-ı Yūnāniyān üzre

---

250b Serefrāz] Serfirāz MK1

251a Şaflanmaz] Şaffetlenmez, ḥāmeyle] ḥām ile MK1

252b esb-i] kilik-i MK2

254a fażlum] fażl kim MK2, ü]- MK1

- 257 Olur mülzem faşihân-ı cihân tarz-ı bedî' ümle  
Ma'ânî dürlerüñ nazm eylesem silk-i beyân üzre
- 258 Kelâm-ı pâkine inşâf idüp tercih ider şâyed  
Oğınsa ger kaçıdem Nef'î-i mu' ciz-beyân üzre
- 259 Sürüp meydâna esb-i tab'umı meydânı almışken  
Tek-â-pû eyleyüp geçdüm Nedîm-i nüktedân üzre
- 260 Yeter Hâmî tavîlü'z-zeyl olup dîbâce-i nazmuñ  
Dolaşdı sâk-ı pây-ı hâme-i gevher-feşân üzre
- 261 Leţâfetle suhen bûy-ı gül olsa keşret-i şemmî  
Şada' irâş ider lâ-büd şimâh-ı sâmi'ân üzre
- 262 Hikâyetdür murâdum vak'a-i Tebrîz'i 'ayb olmaz  
Suhen ikşârı tekrâr-ı kavâfi kışşa-h'ân üzre
- 263 Suhen pâyâna yetdi kaçide bunda temâm oldı  
Du'â kıl söyleyüp târih-i resm-i şâ'irân üzre
- 264 Sevâd-ı şâmı zerrîn top ile hûrşîd açdıkça  
Felek çekdikçe Rûm'ın leşkerüñ Hindûsitân üzre

---

259a tab'umı meydânı] tab'ı çün meydân MK2

260b Dolaşdı] Tolaşdı MK2

261b şimâh] dimâğ MK1

262a 'ayb] 'aceb MK2

263a temâm oldı] karar itdi MK1



- 265 Dem-ā-dem fethine şemşîr-i tîzûñ şadme-i gürzûñ  
Ola A‘ cāmveş nāzil ser-i sūrḥ-i serān üzre
- 266 Hudā-yı lem-yezel iḳbāl ü iclālûñ füzûn itsûñ  
İdüp her maṭlabuñ āmāde ‘ömr-i cāvidān üzre  
[MK1-24b]
- 267 Meh-i zî’l-ḳa‘ denûñ on yedisi şenbe günü târîḥ  
Alındı cā-be-cā Tebrîz ‘ıyd oldı cihān üzre
- 268 ‘Adūdan çekdi Sulṭān Aḥmed aldı mülk-i Tebrîz’i  
Olur târîh a‘ dā ser virince āstān üzre

[MK2-20a] 3

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Eyā kefi keremi dūr-feşān çü ebr-i maṭīr  
Şükür Hūdā’ya ki gördüm seni cihānda vezīr
- 2 Mübārek ola vezāret eyā sūtūde-şiyem  
‘Uyūn-ı munṭazırān oldı müjdesiyle qarīr
- 3 Bu müjde pīrehen-i Yūsuf oldı gūş-ı dile  
Mişāl-i dīde-i Ya‘kūb açıldı çeşm-i darīr
- 4 Hayāt-ı tāze virüp müjdegāna hoş geldün  
Eyā berīd-i mübārek eyā huceste beşīr
- 5 Şemīm-i kākül-i cānān mı tūğ-ı şāhi midür  
Meşām-ı cānı ider būy-ı dilkeşi ta‘ṭīr
- 6 Cihāna tükme-i zerrīn-i tūğ-ı şāhi yeter  
Çıkarımasun daḥı nilūferün bu köhne ğadīr
- 7 İrişdi şādılgum şād-ı murğ rütbesine  
Beşīr idince nüvīd-i vezāretün tebşīr
- 8 Seni vezīr görüp cūybār-ı midḥatūne  
Duḥūl eyledi dil sāk-ı ḥāmeden teşmīr

---

1a keremi]- MK2

2a sūtūde-şiyem] destūr-şiyem MK2

5a cānān mı] cānāna, şāhi] şāh MK2

6a şāhi] şāh MK2

- 9 Didi felek göricek kaç' -ı hāme eyledigüm  
Yine ne emre 'aceb ced-i enf ider bu kaçır
- 10 Bu dil-güşā haberi güş idüp didüm iderüm  
Na'im-i mevhibe-i Hāk'a hamd u şükr ü keşir
- 11 ' Aceb mi 'unşur-ı pākīze bulsa merkezini  
Vezir olursa n'ola ibn vezir ibn-i vezir
- 12 Aransa sen gibi var mı cihānda necl-i necib  
K'ola verāset ile tūğ-ı pür-fürūğa cedir  
[MK1-25a]
- 13 Bülend pāye vezir olmayup ne olmalıdır  
Şu zāt ki ola eb ü cedd ü 'ammi cümle vezir
- 14 Çerāg-ı 'adle şafādād Köprilizāde  
Şerāfet-i nesebī hem çü āftāb-ı şehir
- 15 Sipih-ri mecd ü mekārım cihānda devr ideli  
Bu nesl-i bī-bedel olmuşdur āftāb-ı mesir
- 16 Hemīşe tārık-i a' dā siper bu zümre Yusūf  
Müdām sīne-i düşmen hedef bu tã'ife tir
- 17 Bularla oldu müzeyyen cemāl-i tãc-ı nigin

---

11b ibn-i vezir ibn-i vezir] ibn-i ibn-i vezir MK1

12a necl] naḥl MK1

15b olmuşdur] olmuş, mesir] şehir MK1

Bularla oldu müşeyyed esās-ı taht ü serîr

18 Binā-yı dîn ü düvel Köprililer olmasa ger  
Hürüş-ı seyl-i fitenle olurdu raḥne-peẓîr

19 O bellü bir yaña tursun nijād-ı gevher-pāk  
Verā-yı perdede pinhān olur mı mihr-i münîr

[MK2-20b]

20 Egerçi var nesebüñ medḥali necābetde  
Neseble faḥr degüldür velî giryeme cedîr

21 Egerçi hem çü şüreyyā-bülenddür nesebüñ  
Velî meh-i ḥasebüñ daḥı bedr daḥı münîr

22 Neseble faḥr u mübāhāta ihtiyācuñ yok  
Kalem mehāsin-i aḥlākuñ idemez taḥrîr

23 Vezārete ola mı senden elyaḳ-ı evfaḳ  
Berāt-ı kevne vücūduñ gibi gelür mi müşîr

24 Görüp vezāreti çespān nihāl-i kāmētüne  
Geyürdi dūşuña ḥayyāt-ı cāme-i taḳdîr

25 Sen itdügüñ hüneri ‘arşa-i şecā‘ atde  
Ne pūr-ı Zāl ne İsfendiyār ider ne zerîr

---

MK2’de 19. beyt yer almamıştır.  
22a u]- MK1

- 26 Şebüster u zenûy-ı harb-ı tîğ ile alduñ  
Gürûh-ı mülhid-i bed-kîşi eyleyüp tedmîr
- 27 Oğutdı düşmene ve'l-<sup>ç</sup> âdiyât sûresini  
Şebüster içre olup şubh-dem cünûd-ı muğîr  
[MK1-25b]
- 28 Zenûz Hîşârı'nı bir demde çāk çāk itdüñ  
Benân-ı kahr ile mânend-i hüccet-i tezvîr
- 29 Eger bu mertebe kişver-güşâ olur tîğüñ  
Cemâl-i nuşrete hâl-i siyâh olur keşmîr
- 30 Simât-ı maṭbah-ı rezminde bir kılıç yidi kim  
Gürisne-çeşm ü kızılbaş haşre dek kıla sîr
- 31 İdüp mu' anaḳa maḥşerde berk-i lâle-şifat  
Teber rü'ûs-ı kızılbaş u rüfekâ şemsîr
- 32 Olınca tîğ be-kef pîşvâ-yı ehl-i sünen  
Gürûh-ı Râfîziye düzaḥ oldu maşîr
- 33 Helâk olan refîkâsın görince düzâḥda  
<sup>ç</sup> Aceb mi ğarḳa-i hûn olsa hufresinde naşîr
- 34 Varınca yanuna aḥzâb u şî'ası çün ḥar

---

29a Eger] Egerçi MK1

31a mu' anaḳa] mu' âyene MK2

34a u]- MK2

Sağarda kâşî-i mülhid ider şehîk ü zefîr

- 35 Şebât u şabr şecâ‘ atde var mı aqrânuñ  
Keremde dest-i güher-pâşuña olur mı nazîr
- 36 Cenâh-ı ceyş-i zafersin ki vâlid-i pâküñ  
Senünle kişver-i Tebrîz’i eyledi teşhîr
- 37 Senünle vâlid-i pâküñ ki atdı tutdı kazâ  
O dest-i nuşrete gûyâ kemân idi sen tîr
- 38 Olinca ‘âzim-i ĩrân zemîn çü Zü’l-ķarneyn  
Kim oldu kiş-i Revâfîz mişâl-i ķarn-ı ba‘îr  
[MK2-21a]
- 39 Sen itdigün hüner-ārālîgun muķābelesi  
Şehen-şeh itdi vezâretle şānuña tevķîr
- 40 Ne deñlü ģil‘at-i behcet tırāz ise görünür  
‘Ulüvv-i rütbe-i bālā-yı himmetinde ķaşîr
- 41 Ĥulāşa kedd-i yemînünle ey hizebr-i vegā  
Bu şaydgāhda alduñ şikāruñı çün şîr
- 42 ‘Īnāyet ile velî vâlid-i mûkerremiñ  
Vücûda gelse efendim n’ola bu emr-i ģaķîr

---

34b Sağarda] Seferde MK2

35a şabr] cûd MK2

36a Cenâh-ı] Cenâb-ı MK2

40a tırāz] dırāz MK2

[MK1-26a]

- 43 Bu müdde‘āya şehādet ider kemān ile tīr  
K’ider merāmına vāşıl civānı himmet-i pīr
- 44 Kemāl-i muntazaruñ cümle bi’l-fi’il mevcūd  
Hurūf-ı şart ile olmaz meḥāsinüñ taşdīr
- 45 Ne ḥaddi var gele meydān-ı rezmüne mülḥid  
Olur mı şīre muḳābil gürūh-ı gāv-ı ḥamīr
- 46 Umūr olursa şu‘ūbetle beyza-i fülād  
Mişāl-i pençe-i Dāvūd olur elinde ḥamīr
- 47 Düşerdi şīr ise de şīr-pençe ‘illetine  
Şalarsa şiddet-i batş ile ḥaşm pençe-i şīr
- 48 Derinde ḥādim-i dārü’s-sa‘āde luṭf u ğazab  
Biriniñ ismi Beşīr ü biriniñ adı Neẓīr
- 49 Yasağ-ı nūş-ı şarāb itse bezm-i gülşende  
Piyāle-i gül-i ḥamrā olur piyāle-i şīr
- 50 Olur künām-ı ufukda nihān ğazāl-ı mihr  
Şikāra ḳaşd ile olsa ğāzem-i naḥcīr

---

42b bu]- MK2

44b taşdīr] ta‘bīr MK2

48b ü]- MK2

48b naẓīr] nezīr MK2

50a künām-ı] kenār-ı MK2

- 51 Düşerse kaçre-i cūdı zemīne hem çü şadef  
Olurdu pür-dür-i şeh-vār dāne-i incīr
- 52 Sükūt ider müteşābih dimiş görüp keremüñ  
Nüşūs-ı muşhaf-ı ahlākuñ eyleyen tefsīr
- 53 Ümid-vār-ı nem-i re'fetüñ faķır ü ğanī  
Zebūn-ı kâhire-i saţvetüñ kebīr ü saĝīr
- 54 Sītāregān ü kâmer-dīde rûz-ı cūd-ı kerem  
‘Aţā-yı ‘āmuña muhtācdur kâlīl ü keşīr
- 55 Menāfī‘īde olursa olur şada‘ āķīr  
Mey-i hılāf-ı rızāsın tenāvül işm-i kebīr
- 56 Şafā-yı āyine-i ṭab‘ına keder virene  
Gerek her āyine takrīr olunmasa tekfīr
- 57 Vezāretiyle idüp mīm-i mecdi efserde  
Cihānda şimdi müşīr-i mufahhām oldu o şīr
- [MK2-21b]
- 58 Hārīm-i vaşfına ta‘zīm için olursa daķı  
Muḥāldür k’ola rehyāb-ı şīĝa-i taşĝīr

[MK1-26b]

---

50b ĝāzem] ‘āzim MK2

54a cūd-ı kerem] cūduñdur MK2

55a āķīr] āver MK2

56a virene] virme MK1

57a Vezāretiyle] Vezāret, efserde] efsersüz MK2

57b müşīr]- MK2



- 59 Mişāli düşmese mir'ata hāniş olmaz idi  
 Kāsemle zātına şā'ir idince nefy-i nazīr
- 60 Vezīr egerçi debistān-ı 'ilm ü fazlında  
 Mişāl-i tıfl-ı nev-āmūz 'ālem-i taḥrīr
- 61 İrüp o mertebe kim lehce-i naşīḥatden  
 Edeb ta'allüm iderler Ferezdağ ile Cerīr
- 62 Nevāl ü mālā saḥī edeb rūy-ı arza baḥīl  
 Şecā'at ile civān re'y-i dil-küşā ile pīr
- 63 İder va'ide teḥallūf velīk-i va'de vefā  
 İder mekārimi der-pey 'uḫūbeti te'ḥīr
- 64 Şarīr-i kilik-i 'alā ḥande-rīz olinca semī'  
 Cemāl-i berḳ-i necābet idince cılve başīr
- 65 Aḳıtsa ağızı şuyun selsebīl-i fırdevsün  
 'Aceb mi sende olan ol selāset-i taḥrīr
- 66 Hizebr-i şaf-şikenā şerze şīr-i Tehmetenā  
 Eyā kef-i keremi mūmyā-yı ḳalb-i kesīr
- 67 Şu'ā' -ı mihr-şıfat evvelīn ṭulū'ında

---

62a edeb rūy-ı] ebrū mı MK2

62b ile pīr] eyleme tīr MK1

66a şerze]- MK1

Bilād-ı şarkı dem-i tığūñ eyledi teşhîr

68 Tūlū‘ -ı evveli kim oldı reşk-i Tūr-ı kelīm  
Yağın zamānda olur mihr-i nāmı ‘ ālem-gîr

69 Hilāl-i ‘ ıyd resim-i na‘ l-mūzesin göricek  
İder bu emre şehādet benümle cemm-i ğafîr

70 Görince tūguñ olur kıumrı servden bîzār  
Alāy-ı bülbul-i gülzārdan ider tenfîr

71 Biraz da sūz-ı dili hāk-i pāy-ı devletūne  
Nişāra bir ğazel-i sūz-ı nāk idüp taşîr

72 Velî o gūne ki mānend-i şem‘ ola sūzān  
Zebān-ı kilik-i güher-pāşı şu‘ le-i ta‘ bîr

73 Dil oldı silsile-i zūlf-i dil-rubāya esîr  
Zamāne dil mi kıodı bende k’olayım dil-gîr

74 Reh-i talebde nice dil ki kıatre-i şebnem  
Sipihr-i hūsne nice dil-rubā ki mihr-i münîr

[MK1-27a], [MK2-22a]

75 Yanup yağılmadayum rûz u şeb mişāl-i tenûr  
Bu mihmānkedede görmedüm hamîr ü faţîr

---

67a Şu‘ ā‘ -ı] Şu‘ ā‘ at-ı MK1

72a ola] ide MK1

75b mihmānkedede] mihmān-gîrde MK1

- 76 Kıyās itmedigüm şekle girdi şimdi felek  
Muḳaddemāt-ı ümīd olmadı netīce-peḫīr
- 77 Benüm gibi suḥen-ārā ki yokdur aḫrānum  
Sezā mı eylemek aḫrān içinde ḥūr u ḥaḫīr
- 78 Eger günāhumı bilsem mükedder olmaz idüm  
Ḥaṭāmı bilmedigümdür beni iden tekdīr
- 79 Şu‘ūrum olmadığı cürme āşafā tövbe  
Bilinmedük güneḥ olsun mı mūcib-i ta‘zīr
- 80 Tegāfilūñle efendüm revā mı ḥāke düşüp  
Bu dil-şikeste zeber-dest iken müdām ola zīr
- 81 Ḥumār-ı derd-i serüm cümleden efzūnter iken  
Mey-i neşāṭ ola aḥbāba zūd-res baña dīr
- 82 Bu ‘abd-i şāf dili ḥāk-i pāy-i devletüñe  
Ne ḡam giçerse efendüm ḥasūd-ı pūr-tezvīr
- 83 Benüm ḥulūşuma vırmez keder nifāḫ-ı ḥasūd  
Ṭulū‘-ı māha ne māni‘ kilāb iderse herīr

---

76a şimdi felek] şūret-i çerḥ MK2

76b ümīd] ümīdüm MK2

80b ola] ü MK2

81a efzūnter] füzūnter MK1

81b iken]- MK1

- 84      Hārîr-i bezm-şîfat çalsa dağı kesdiremez  
Ne sūd-ı zaḥm-ı dile dış bilerse her ḥınzîr
- 85      Ola sūrûr-ı neşâtumla muttaşıl ğamgîn  
Benüm ğamumla sūrûr eyleyen seg-i şırrîr
- 86      Edâ-yı uḥde-i vaşfuñda kâşır ehl-i suḥen  
Yine tedârik iderse şikeste-beste ḥaķîr
- 87      Döker ḥurûş idicek mevce-i midâd-ı hüner  
Sevâḥîl-i yem-i medḥüñde tûde tûde ‘abîr
- 88      Bu âb u tâb ile ḥayfâ ḥarîr-i nazm-ı terüm  
Olur helâküme bâ‘ iş mişâl-i germ-i ḥarîr
- 89      Metâ‘ -ı nâdir iken nazm-ı dil-keşüm iderüm  
Dükân-ı raġbeti gerd-i kesâd ile ta‘ mîr  
[MK1-27b]
- 90      Efendimûze degül ḥâk-i ber-dehen diyemem  
Velî ya baḥt-ı siyehde ya bendedür taķşîr
- 91      Varup efendimûze rûz-şeb du‘ â idelüm  
Olup ḫanâ‘ at ile künc-i ğamda zâviye-gîr
- 92      Çözüldi ‘uḫde-i dil dağı ḫalmadı derdüm  
Îrüp murâduma gördüm seni cihânda vezîr

---

87b tûde tûde] tûdede MK2

91a idelüm] iderüm MK2

- 93      Devā-yı derd-i dile sen ʔabīb-i hāzık iken  
             Revā mı ǵamla olam ben esīr-i renc-i zaḥīr  
 [MK2-22b]
- 94      İderdi böyle mi reftār kīl-k-i gülçīnüm  
             Efendüm olmasa ger ḥār-ı ǵuşşa dāmen-gīr
- 95      ‘ Aṭaş niçün k’ola pūr-teşne iki nehr-i ‘ azīm  
             Elem nedür k’ola bir nükte-senc iki vezīr
- 96      ‘ Aṭā-yı evvele şimdi olur mıyım ḳānī‘  
             Berāber ola mı cūd-ı vezīre baḥşış-i mīr
- 97      Kef-i kerīmūne nisbetle ma‘n pinti Ḥamīd  
             ‘ Aṭā-yı Ḥātem-i Ṭayī nedür o şey’-i ḥaḳīr
- 98      Bir iş midür yire ǵiçsün ḥazīne-i Ḳārūn  
             Degül nevāle-i cūduñ yanında nīm şa‘īr
- 99      Ḥaḳāret-i nī‘ am-ı dehr pīş-i çeşmünden  
             Zebān-ı sâ’ili küstāḥ ider gedā-yı dilīr
- 100     Şaḥīfe-i keremün rüyı yok bir āyinedür  
             Su’āl-i sâ’il olup ḥūb u zīşt-i naḳş pezīr
- 101     Mişāl-i āyine-i çeşm-i ‘ aşık-ı ḥayrān

---

96b vezīre] vezīr MK2

97b Ḥātem-i Ṭayy] Ḥātem tıynet MK2

100a rüyı] derdi MK2

- Hemîşe dergeh-i cûduñ bulur küşâde fakîr
- 102 Mülâzım-ı deri toprak tutarsa altun olur  
Harîm-i dergeh-i ‘ulyâsı ma‘ den-i iksîr
- 103 Görür mi bir dahı nokşân muşavver itse eger  
Şahîfe-i kamere dest-i cûdını taşvîr
- 104 Bisât-ı h<sup>v</sup>ân-ı sehâsında meh nemekdândur  
Simât-ı süfre-i cûduñda kurş-ı mihr nazîr
- 105 Basîť-i hâkde baş-ı bisât-ı cûd ideli  
Gedâya göstere hâşâ ki çîn-i cebhe haşîr  
[MK1-28a]
- 106 Muhâl-i kîse-i cûdında bir nefes ârâm  
Çü sikke sîm ü zere kat kat ursalar zencîr
- 107 Nûķūd-ı ahrete bey‘ itse çerh-i hâk-i derüñ  
İderdi bâyi‘ -i mağbûnı Müşteri tağrîr
- 108 Nişân-ı pençe-i fermânı şöyle nâfîz kim  
Benân-ı qahrına nisbet bulunmaz emr-i ‘asîr
- 109 İder nüfûzda emr-i cihân meţâ‘ ında  
Ĥadeng-i tîr-i qâzâ isti‘ âre-i te ‘şîr

---

101. beyt MK2’de yer almamıştır.

104b nazîr] fatîr MK2

105a Basîť-i hâkde baş-ı bisât-ı cûd ideli] Basîť-i hâk basîť-i bisât-ı cûd ideli MK2

106b ursalar] olursa MK2

- 110 O deñlü ‘uqde-küşā kim bürīde nāḥunını  
Küşād olur qosalar ‘uqde-i umūr-ı ‘asīr
- 111 Mişāl-i şāne-i meşşāta dest-i tedbīri  
Nizām-ı memlekete mū-be-mū ‘alīm u ḥabīr
- 112 Görürse kec-ḥareket i‘tidālden ḥāric  
Hemān o sâ‘at ider pāy-ı çerḥi der-zencīr
- 113 Yapışsa leyyin ider her umūr-ı mu‘ṭili kim  
K’olur aña göre ḥarṭ-ı fütāde mess-i ḥarīr  
[MK2-23a]
- 114 Felek şaḥīfe-i dehri delik delik getürür  
İletse ger legen-i dest-şūyına kefgīr
- 115 Simāt-ı bezmine salar ḥ<sup>v</sup>ānı itse qabūl  
Sipīhr-i mehden ider süfre hāleden peşgīr
- 116 Girift ü aḥzine emr itse şaḥş-ı timşālin  
Olurdi cevher-i āyīne boynına zencīr
- 117 Faḫīh ‘atīfeti nehy-i münker eyler ise  
K’olur mı merḫad-ı mevtāya Munker ile Nekīr
- 118 Bu ḥāl-i peyker-i dilber de dirse nā-bercā

---

109b qāzā] ider MK2

111a şāne] ḥāme MK2

114b İletse] Aransa MK2

Maḥall-i dil-keşe kil-k-i ḳazā ider mi yesīr

119 Beḳā-yı mevsim-i gül giçse ḥāṭırından çün  
Olurdu pāy-ı kümeýt-i bahārda zencīr

120 Derinde ḳahr-ı siyāset ‘aşā be-kef derbān  
Nigīn-i zer gibi kihter benānına tedbīr

[MK1-28b]

121 Sürüş-ı ‘ālem-i bālā derinde ḥuddāmı  
‘Uḳūl-ı cerbeze dīvān-ı ḥaṣmetinde debīr

122 Semā vü ḳadr refi‘ ünde ḥis ider mi fütūr  
Başar teḳallüb ider her ne deñlü baḳsa ḥabīr

123 Telāṭum-ı yem-i ḥulḳ-ı laṭīfine nisbet  
Ḥurüş-ı lücce-i ‘anber-miṣāl çeşme-i ḳīr

124 Şafā-yı zıhnine beñzer dimiş güher bahruñ  
İder dehānını seyl-āb-ı ḥāk ile ta‘ṭīr

125 Degül sevād-ı ḳamer ‘ıṭr-ı ḥ<sup>v</sup>ābgāhuñ içün  
Sipihṛ micmere-i cāme-ḥ<sup>v</sup>āba şaldı ‘abīr

126 Giçince ḳāfile-i luṭfı bāğdan çü çeris  
Derūn-ı beyzada eyler hezār beçe-i sağır

---

123b ‘anber-miṣāl] ‘ıṭr-miṣāl MK1

124b ta‘ṭīr] ta‘fir MK2



- 127      Zamān-ı ma‘deletinde ‘aceb mi şîr-i jiyān  
Olursa kāfil-i esbāb-ı ‘ayş-ı rûbeh-i pîr
- 128      Kalem-revinde hâzîn yok meger ki ehl-i fesād  
Eyāletinde mükedder ola meger ki şerîr
- 129      Şükûfte gülşen-i ‘âlem nesîm-i lûţfuñ ile  
Hasûd-ı cāh u celālûñ ola meger dil-gîr
- 130      Öñünde rezm-i ‘adû naţ‘-ı bâzî-i şatranc  
Elinde mel‘abe-i temşiyet umûr-ı haţîr
- 131      Gubâr-ı leşkeri zehr-âb-ı tîğ ile yoğurup  
Binâ-yı mecdi ider böyle hışt ile ta‘mîr
- 132      Görince düşmen olur münhezim bu dehşet ile  
Olinca şukka-i i‘lâma şûreti taşvîr
- [MK2-23b]
- 133      Pür-âteş olsa tûfengle cihân semender olur  
Zamâne nîze ile neysitân olınca bu şîr
- 134      Kenâr-ı bargehûñ idemez güzer mirrîh  
Biri yanınca sipāhuñdan olmayınca haķîr
- 135      Oķuñ ‘adûya görünmez belâ nühüfte każā

---

128b ola] olamaz MK1

129a nesîm-i] meger ki MK2

132b Olinca] Olınsa MK1

Elinde halka-i çeşm-i perī midür zih-gīr

[MK1-29a]

- 136 Nişān-ı tīr-i ğamuñ üstüñ<sup>v</sup>ān-ı a<sup>c</sup> dādur  
 Hādeng-i bahtuña bāl-i hümā midur per-i tīr
- 137 Bahār-ı luṭfī eḥibbāya gülşen-i cennet  
 ‘Adūya berķ-i cihān-sūz ķāhrı nāz-ı sa<sup>c</sup> īr
- 138 Olursa hevl ile meydān-ı rezm rüstā-ḥīz  
 Gelür mi zerre ķadar vaż<sup>c</sup> -ı pākine tağyīr
- 139 İder izāle-i ma<sup>c</sup> ķūl-ı ḥükmini maḥsūs  
 İderse cevher-i ferde ḥavāle-i şemşīr
- 140 Gelür derūnuna āğāz-ı kārdan encām  
 Dilinde ḥ<sup>v</sup>ābdan evvel zuhūr ider ta<sup>c</sup> bīr
- 141 İdince Ḥaķ nazar-ı dīde-i ferāsetine  
 Olur bedīd miyānında cevher-i şemşīr
- 142 Münevver olsa eger re<sup>y</sup>-i rūşen ile felek  
 Çü germ-i aḥter olur iltimā<sup>c</sup> -ı mihr-i münīr
- 143 Şavāb-ı rişte-i re<sup>y</sup>-i münīrine tev<sup>’</sup>em  
 Redīf-i ğonce-i tedbīrine gül-i taķrīr

---

137b nāz]- MK1

139a izāle] edille MK2

141b cevher] ḥubūbāt MK2

- 144 Nühüfte seyr ile cāsūs-ı nevr zihni ider  
Huṭūṭ-ı nāsiyeden intikāl-i naḡş-ı zāmīr
- 145 Ḳatup fūrūḡ-ı tecellā-yı āb-ı gevher ile  
Secencel-i dil-i pūr-nūruñ itdiler taḡmīr
- 146 Velī bu cevher-i terkīb idince her birisin  
Muḡaddem eyledi rūşenger-i ḡazāya ḡadīr
- 147 İdince rezmdede ol şaf-şiken tek ü tāzī  
Ta‘accüb ile şaf-ı ḡudsiyān ider tekbīr
- 148 Ḳaşīde vü keremūñ nisbeti tezāyifdūr  
Biri birine olur her dü mūcib-i tezkīr
- 149 Yeter du‘ā idelüm Ḥāmiyā diyüp tāriḡ  
Lü‘lū-i ḡūş-ı icābet ide Semī‘ ü Ḳadīr
- 150 Sipīhr-i tūḡmı dıkdıkçe ḡal‘a-i şāha  
Raḡīl-i şāh-ı ceyş ḡaldıḡınca kūş-ı nefīr  
[MK1-29b], [MK2-24a]
- 151 Zāfer ne cānibe gitseñ delīl-i rāhuñ olup  
Öñünce meş‘ale-keş ola nuşret-i teşḡīr
- 152 Cihānda görmeye bir ‘uḡde rişte-i emelūñ  
Saña ‘ināyet-i Ḥaḡ ide her ‘asīr-i yesīr

---

146b ḡazāya ḡadīr] ḡazā taḡdīr MK1

- 153 Şümār-ı mūy-ı ser-i tūġ-ı ser-bülend kadar  
Sinîn-i ‘ömri mezîd ola māl ü cāhı keşîr
- 154 Cihānda sen zu‘ afānuñ mu‘îni oldıķça  
Olur ‘ināyet-i bārî saña mu‘în ü zāhîr
- 155 Çıkınca üç tūġ ile Hāmiyā didüm tārîĥ  
Îrüp kemāle emîr-i mükerrerrem oldı vezîr

## 4

*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*

- 1 Dehen-i nā’ire-i ĥāme-i ĥūn-āba nişār  
Bu ıarîķ ile olur şekve ıırāzuñ ile bār
- 2 Derdine çāre ümîdiyle bu ‘abd-ı küstāĥ  
‘Arz-ı ĥāl eyledi ey āşaf-ı ‘ālî-miķdār
- 3 Bir atum var ki mecmū‘a-i eşķām-ı ‘ilel  
Mūy-ı endāmı kadar ‘ayb teninde der-kār
- 4 Sinn ü sālūñ dir iseñ tāze civāndur ancak  
Tay imiş bu daĥı Tīmūr idicek Rūm’a güzār
- 5 Bir nice ‘ömr-i ıabî‘îyi tecāvüz kılmış  
Hükemā ıavlini ibtāle olur ıurfe medār

- 6      Kıpacağ nesne eger bulmasa kendin ısıtırır  
Devleti dağı deper itse kafasında karar
- 7      Pırliginden o kadar cismi raķık olmış kim  
Sāyis itmez üzilür çaldı diyü gice tımār
- 8      Zā' f-ı pıri anı bir kālība ifrāğ itmiş  
Ki uçar ĥas gibi şahrāda doķınsa i' şār
- 9      Nakş-ı sümmünden eşer mi görünür sāye gibi  
Berķ-i nūrı yek Hicāz üzre iderse reftār
- [MK1-30a]
- 10     Liki dendān mı var ağızında eger dişlese de  
Elüni şıkdı zarāfetle şanursın dildār
- 11     O kadar ' uzv-ı ĥabışinde tenāsüb tātūd  
Çār ĥas pāreye giçmiş gibi bir tāze ĥıyār
- 12     Egerüñ bār-ı girānına taħammül mi ider  
Düşına zengi degül belki olur sāyisi bār
- 13     Çıkarur ' ayn ile arpayı yok ĥāzimesi  
Yudar elbetde ric' iüñ yine virseñ tekrār
- 14     Bu cihetle kuluña var hele vāfir Nef' i  
Bir yem arpa irişür aña şühür-ı bisyār
- 15     Pırlükden tutamaz kendüyi bī-çāre faķır

Ṭarafeyninden ider itse teneffüs her bār

[MK2-53b]

- 16 Niçe kez cāy-ı nemed-zīnini tebyīz itmiş  
Niçe kez arpalıḡuñ şalmış o köhne murdār
- 17 Ṭopuz ursan bir adım yer hareket eyleyemez  
Aña ġaddāre uran ya niçe olmaz ġaddār
- 18 Süst-i pādur ne қadar depmesi te'şīr idicek  
Depse de bir gül ile urdı şanursın seni yār
- 19 Hızmetinde ser-i mū deñlü kuşūr itsem eger  
İnkisārından idüp havf iderüm istiġfār
- 20 Yemez içmez uyumaz şüret-i bī-rūḡ gibi  
Şol feres şekline beñzer k'ola naқş-ı dīvār
- 21 Müsteşārımdur o bir müşkil işim düşse eger  
Ġālibā meşveret erbābı olur şeyḡ-i kibār
- 22 Bu қadar 'ayb ile hep atlarımıñ aşılııdur  
Anlaruñ ḡālını taşrıḡe ne ḡācet daḡı vār
- 23 Қarlı taġlardan aşırmaz beni bu pīr-i kühen  
Қarlı taġlar қadar iḡsānuña ümmīdüm var
- 24 Hāşılı hem қuluñı hem o za'ifі kırtar  
Haқ Burāқ ile mükāfātuñ ide rūz-ı şümār

[MK1-30b]

- 25       Kuluña bir güzel at eyle kerem sulṭānum  
Devletünden olam adam gibi bir esbe süvār
- 26       Ṭab‘ -ı şūḥum gibi maṭbū‘ ola çüst ü çālāk  
Naẓm-ı pākūm gibi mevzūn ola ḥink-i rehvār
- 27       Cerr-i nūr itse n’ola zerre-i ḥūrşid ḳarīn  
Kütüb-i naḥvda ḥod ḳā‘ ide-i cerr-i civār
- 28       Cerr dinilmez buña zīrā ki merām-ı dilini  
Bende Mevlāsına ‘ arz eylese olmaz cerrār
- 29       Şekeristān-ı belāḡatde bu gün sulṭānum  
Var mıdur ṭūṭı-i ṭab‘ um gibi şīrīn güftār
- 30       ‘ Ālemi pūşt-i be-dīvār iderüm ḥayret ile  
Olsa ḥüsni naẓaruñ ṭab‘ uma ger āyinedār
- 31       Geldi hengām-ı du‘ ā eyleme taṭvīl-i kelām  
Dā’ima ḥizmet-i Mevlā’da gerek ḥizmetkār
- 32       Zīr-i zātında revān ola semend-i devlet  
Edhem ü eşhebini ta ki süre leyl ü nehār

## 5

Kaşide-i ra' nā der medh-i Aḥmed Pāšā

*Fā' ilātün Fe' ilātün Fā' ilātün Fe' ilün*

- 1 Erzenü'r-Rūm'dan itdikde giçen sāl-i ıfūl  
Cebel-i Keşmir'e geldikde ızā itdi nüzūl
- 2 Hep inüp atlarumuzdan yoıuşuñ başında  
Teng ü pür-seng idi zīrā ki o derbend mehūl
- 3 Bī-muḥābā yūriyüp ğaflet ile bir miıdār  
Eyledük çün vasaı-ı maıııı-i Derbend'e duıūl
- 4 Kūhdan tıtdı tūfenge bizi ıutıā' -ı tārık  
İki nev-reste civān oldu şehid ü maıııūl
- 5 Ben ü etbā' um olup cümle zaıımdār u ceriıı  
Kıldılar seng ü tūfeng ile bizi ğurd u ğazūl
- 6 İtdiler mā-melekūm tālid ü tārık tārāc  
Kıalmadı dirhem ü dīnār u 'urūz u menııūl  
[MK1-31a]
- 7 Ālet ü esliıamuz cümle alup kıoymadılar  
Bizde ne esb-i müserrec ne sūtūr-ı maıımūl

---

2b ü]- MK1

5b ü]- MK1

6a tārık] nāıııı MK2

6b u]- MK1

7a ü]- MK1



- 8 Şoymadık koymadı bizde derimüzden ğayrı  
Böyle tārāc idemez leşker-i Cengīz ü Moġul
- 9 Kārbān ile benüm gitmek idi maḳşūdum  
Yoldan azdırdı beni bir nice nādān-ı çoġul
- 10 Sāḩa-i ḩaşr-şıfat rācil ü ‘ārī ḩāmī  
Eyledi Āmid’e bu zūll ü hevān ile duḩul
- 11 Yok bir icrāsın ider kimse şıġınduk ḩaḩ’a  
Āḩ u ḩasretle olup mü‘tekif-i künc-i ḩamul
- 12 Olmadı her ne ḩadar ardına düşdüm aradum  
Münḩal-i re’y ile bu fikr-i daḩıḩüm münḩul
- 13 Rūz u şeb āḩ iderek zāviye-i ‘uzletde  
Ġurre-i heft-hilāl oldu semīn ü mehzul
- [MK2-24b]
- 14 Ġam u hem derd ü elem renc ü sitemle bir ġün  
Oturup kūşe-i beytū’l-ḩüzün ü ġamda melul
- 15 Eglenürdüm gehi baḩt-ı bede geh gerdüne  
Eyleyüp ḩāmet-i tīġ-i kile-efşānumı tūl

---

8b ü]- MK1

10a ḩāmī] cāme MK2

10b Eyledi] Eyledük MK2

11a şıġınduk] şıġıdum MK2

13a u]- MK1

15b tīġ] tūl MK2

- 16 Pīrlükde dir idim müşkil olur ħunk-i ma‘ āş  
Tāzelükde olur adam sitem ü rence ħamūl
- 17 Niçün ey çerĥ-i siyeh-dil beni pā-māl itdüñ  
Revnaĥ-ı ‘ahd-i şebāb āĥir olup geldi kühūl
- 18 Çerĥ ile biz bu keşā-keşde iderdük irād  
Mevzu‘ -ı baĥşde her dem niçe bürhān u cüdūl
- 19 Geldi bir müjde-resān hem çü beşīr-i Ya‘ kūb  
Kebkveş ħande-zebān eyledi qarşumda muşūl
- 20 Didi ey sākin-i beytü’l-ĥüzn ü derd ü miĥen  
Müjde olsun saña Ĥaĥĥ itdi du‘ ānı maĥbūl
- 21 Şaf-der-i şadr-ı veġā Ĥazret-i Aĥmed Pāşā  
Vāli-i Raĥĥa ki aĥkāmını çerĥ itdi ĥabūl  
[MK1-31b]
- 22 Cānib-i şarĥa olup mihr-şifat ser-‘ asker  
Şavb-ı ma‘ mūre qarīben ider elbetde ĥufūl
- 23 Āh u feryādı ĥo eyyām-ı feraĥ oldı qarīb  
Geldi hengām-ı sürūr olma ĥazīn ü mebtūl
- 24 ‘Ömrüñ oldıĥça bu furşat daĥı giçmez elüñe

---

20a ü]- MK1

21a şadr-ı] şahın-ı MK1

21b çerĥ] çok MK1

Gör işüñ pāyine rū-māla hemān müntazır ol

25 Bu senüñ yāreñe em zaḥmuna merhem eyler  
 ẖoma elden etegin ẖullıǵa eylerse ẖabül

26 Gūş idüp müjdesin ol müşfiḳ-i hoş güftāruñ  
 Oldum esbāb-ı sefer ẖaydına oldum meşǵul

27 İdicek Āmid'e teşrīf o menba' ü'l-cāruñ  
 Ben de itdüm kenef-i me'men-i cārına duḡul

28 Bu dūr ol dūr ki şadef nāmını zıkr itse eger  
 Āb-ı gevherle gerek ide dehānuñ maǵsul

29 Dürrindür belki Sikender-fer ü Dārā-ḥaşmet  
 Ser-keşān tavḳ-ı 'ubūdiyyetin itdi ẖabül

30 Berḳ-i tıǵı olalı şa' şa' a-pāş-ı āfāk  
 Dest-i devletde odur şimdi ḥüsām-ı meslul

31 Türkmān Kürd ü 'Arab hep Raḳḳa iskānında  
 Yaǵı vü āşī ferāmuş idüp oldı aña ẖul

[MK2-25a]

32 ẖal' u tefriḳine emr itse bu nüh-ābānuñ  
 Çār-māder ider a' rāz çü ğaddarı betul

---

28b dehānuñ] zebānın MK2

29b itdi] kıldı MK1

30a şa' şa' a-pāş-ı] şa' şa-pāş-ı MK1

32a u]- MK1

- 33 Hācib-i qahrı eger men<sup>ç</sup> -i duḡūl eyler ise  
İdemez şūret-i nev<sup>ç</sup> iyye heyūlāya hūlūl
- 34 Cevher-i ferde eger tığini gösterse ider  
Kısmet-i nā-mütenāhī ile taḡsīmi kabūl
- 35 Dergehinden yedine ḡaṭṭ-ı emān olmayıcaḡ  
Cānı var mı ide ordusuna mirrīḡ duḡūl
- 36 Olamaz ceyš-i <sup>ç</sup> adū şavletine tāb-āver  
Ḥār u ḡas tūdesi mümkün mi ide sedd-i süyūl  
[MK1-32a]
- 37 Başını kesdi köpekler gibi ḡāb-ı dehrūn  
Gelmemişken Şarı Beg oḡlı gibi şīr-i sübūl
- 38 Bu kadar ser bu kadar ḡūd-ı vūzerā ḡāk itmiş  
Tığ-i <sup>ç</sup> arzında daḡı görmedi bir kimse fūlūl
- 39 Sāha-i Erzen-i Rūm üzre idüp ḡarb-ı ḡıyām  
Āyet-i seyf gibi eyledi ḡün anda nüzūl
- 40 Zorbalar her ne kadar ḡaşd-ı firār eylediler  
Dāmene ḡün der ü dām oldılar āḡir mecbūl
- 41 Jeng-bār olmuş idi āyine-i Erzen-i Rūm  
Eyledi mışḡal-i rūşen-ger-i tıği maşḡūl

---

32a emr] ḡükm MK2

40a Zorbalar] Zorba MK2

- 42 Yutdı eşrârı bütün hem çü hîbâl-i sühre  
Görmedüm ef'î-i tîği gibi bir mâr-ı ekûl
- 43 Kılıcı tayr-ı ebâbîl aña cevher siccîl  
Zorba çün şâhib-i fîl oldu ke' asfîn me'kûl
- 44 Cânları dâne-i üsrüb gibi pek eşkâl imiş  
Şadme-i top ile mülk-i 'ademe buldı vüşûl
- 45 'Âlemi şâ'ika-i tîği idüp zelzelenâk  
Toldı âvâze-i ru' bile cibâl ile sühûl
- 46 Bîm-i tîğ-i ğâzabı 'âlemi mer'ûb itmiş  
Feyz-i ebr-i keremi 'âleme olmuş mebzûl
- 47 Kâlbine sîn-i su'âl olmadan evvel sâniğ  
Bulunur kîse-i sâ'ilde müheyyâ mes'ûl
- 48 Düşse ger kaatre-i ebr-i keremi deryâya  
Püşt-i mâhîde bütün dirhem ü dînâr ola pûl
- 49 Bir yire hâş olur elbetde şehâbuñ feyzi  
Feyz ü ihsânı bunuñ eyledi dünyâyı şümûl
- 50 Rezm-i a' dâda cerî faşl-ı hükûmetde hâlîm  
Va' de-i lutfâ vefâ vaqt-ı va' idinde ğufûl

---

46a mer'ûb] mergûb MK2

49b ü]- MK1

[MK2-25b]

- 51 Dem-i i' t̄āda sebük vaqt-i mekârihde şabūr  
 ẖahr u şatvetde girān bezl-i mekârimde ' acūl

[MK1-32b]

- 52 Dem-i heycāda ẖavī vaqt-i ' uẖūbetde baṭī  
 ' Irz u nāmūsda mümsik zer ü gevherde mebzūl

- 53 Hükmi nāfiz sözünñ her biri bir faẖl-ı ḥiṭāb  
 Cedel-i ḥaşmı kesüp atmada mānend-i fuẖl

- 54 Adı var Mīr ' Alī Şīr Nizāmü'l-mülküñ  
 Re'yine nisbet ile bilge Aristō bir gūl

- 55 Rüşd ü tedbīr ile olmuş vüzerādan fā'ik  
 Olamaz fāẖıla elbetde berāber mefzūl

- 56 Şimdi maḥdūm-ı veliyyü'n-ni' minden ğayrı  
 Var ise buncılayın āşaf-ı zī-şān baña bul

- 57 Aşafā rezmine ' azm eyledigūñ şāh-ı cedīd  
 Ne kadar mekr ü ḥıyal itse olur ḥūr u ḥazūl

- 58 Düşmenüñ Nādir-i ' asr ise daḥı sulṭānum  
 Gele dergāhuñā zilletle muḳayyed maḡlūl

---

52a Dem-i] Der-i MK1

52b u]- MK1

53a faẖl] faşl MK2

53b fuẖl] fuşūl MK2

56b Var ise buncılayın āşaf-ı zī-şān baña bul] Ne kadar mekr ü ḥıyel itse de olur ḥūr u ḥazūl MK2

57b Ne kadar mekr ü ḥıyel itse olur ḥūr u ḥazūl] Var mı dünyāda güher-kān maḡbūl MK2

- 59 Gitdi evvelki ʔarāvet-i ʔemen bahtında  
Dem-be-dem şimdi nümāyān oluyor nüks ü zübül
- 60 Cāe fī ʔālihi en-nādir kʼel-maʼ dūm  
İz tefāʼellet ʼaleʼn-nādir ʔad kāne yezül
- 61 Şuʼ le-i devleti beñzer leheb-i hāşāke  
Tiz geçer gerçi olur bir niçe müddet meşgūl
- 62 Görinür kevkeb-i bahtında nuḥūset eşeri  
Müzmaḥīl olmağa az ʔaldı o şāh-ı maḥbūl
- 63 Hiç fikr itme ʔarībān olur inşāallāh  
Seng-i idbār ile āyīne-i bahtı maḡlūl
- 64 Āşafā ebr-i kefā neyyir-i burc-ı şerefā  
Görmeye mihr-i dıraḡşānuñı iḡbālūñ üfūl
- 65 Ben senūñ dāmen-i iḡşānuñı tutdum geldüm  
Var mı bu zeyle muʼ ādil daḡı ʼālemde züyūl
- 66 Şöyle bir ʼurve-i vuşḡāya yapışdum kʼolmuş  
Ḥalka-i mınṭıka-i ʔerḡ-i berīnveş mecdūl
- [MK1-33a]
- 67 Hāncı oḡlıyla Beşir oḡlı daḡı Aḡmed Beg  
Yazıcıoḡlı Kiḡı ḡākimi mīr-i maʼ zūl

---

58b zilletle] nisbetle MK2

64b dıraḡşānuñı] dıraḡşande MK2

- 68 Cümle me'vā-yı leşüş idi alup sâriğden  
İtdiler mālumi ḥalvā gibi bunlar me'kūl  
[MK2-26a]
- 69 ..... tağı degül belki efendüm getürür  
Sedd-i Ye'cüc u verāsındaki düzdi mağlūl
- 70 Kārbān-keş dinilen necmi semādan getürür  
İtse iḥzārına fermān-ı muaḳayyed mekbūl
- 71 Bu numūne irişür geldi ..... tağından  
Ḳamu oğlu gibi bir sâriğ-i ḳattāl ü ḳutūl
- 72 İktidār işte bu merkezde nedür bā' iş-i 'avḳ  
Diyerek maṭl-ı meṭālib beni eylerdi melūl
- 73 İşi bitdi mi şanur şuglı mı māni' dir idüm  
Ola ḥāşā ki efendüme teğāfūl ya zūhūl
- 74 Ḳamunuñ oğlu kefāletle yapılmış tıydum  
Maṭlabum oldı biraz şimdi pezīrā-yı ḥuşūl
- 75 Hāncı oğluyla Beşīr oğlu dağı bir miḳdār  
Māl-i menhūbemūzi virseler olur ma' ḳūl

---

68a eyledi] idi MK1

69b Sedd-i Ye'cüc u verāsındaki düzdi mağlūl] İtse iḥzārına fermān-ı muaḳayyed mekyūl

70. beyt MK2'de yer almamıştır.

71b ü]- MK2

72b maṭl] maṭlūb MK2



- 76 Sârik oldur ki yedinde çıka māl-i mesrûk  
Mest odur kim deheninden alına bûy-ı şümûl
- 77 Yazıcıoğlu'na Gümrikci Ağa semtinden  
Varsalar itmez o da mālûñ edāsında nûkûl
- 78 Hâk-i pâye gelen eşyâyı beyân eyleyelüm  
Bu kadar mâldan ancak bize bu oldu vüşûl
- 79 Peşm idi şanki depilmiş nemed olmuş gör kim  
Kesme şarmayla müfettıl iken olmuş meftûl
- 80 Rahtımuñ başlığı geldi sîne-bendi nâ-bûd  
Hele ğaddâre o ğaddârdan oldu mevşûl
- 81 Sâde sîm idi kalem-kâri topuz pür-zer idi  
Bir kırık köhne bakır şeş-per olunmış mevşûl  
[MK1-33b]
- 82 Bir odun pâresini şap diyü taķmışlar aña  
İp taķılsa yed-i bennâda olurdı şākûl
- 83 Düşmenüñ hâlini hiç şorma ki gelmez kâle  
Pûte-i haymede kâl eyledi bir ehl-i uşûl
- 84 Āferin şan<sup>c</sup> atına hıffet-i yed böyle gerek

---

78a eyleyelüm] eyleyem MK2

78b oldu] boldı MK2

81a pür-zer] yaldız MK2

83a şorma ki] şormağa MK2

Kemterin muhlisini sürme-i çeşm-i mekḥūl

85 Ey ‘ināyetlü mürüvvetlü veliyyü’n-ni‘ mūm  
Sözi kūtāh idelüm saña ne ḳāl ne maḳūl

86 On iki kīselük eşyā vü nüḳūdum gitdi  
Bu ḳadar elbise vü esliha ālāt u ḥuyūl

87 Ḳuluña kendi ḥazīnenden idersin a‘ṭā  
Kereminden budur ey āṣaf-ı zī-ṣān mes’ūl

88 Şulḥa mūmum ḳuluña nıṣfını iḥsān eyle  
Beni ḳurtar varayım ḥāneme Li’llāh u Resūl  
[MK2-26b]

89 Muttaşıl aḳmada gözden ḳaṭarāt-ı eşküm  
Şıla ü ‘āide muḥtāc bu mā-i mevşūl

90 Var derūnumda bir āteş ki degül seyl-i sirişk  
Heft-yem gūşe-i dāmānumı itmez meblūl

91 Ṭavḳ-ı iḥsānuñı ṭaḳ gerdenüme fāḥte-veş  
Serv-i āzād iken in‘āmün ile ḳıl beni ḳūl

92 İtme ircā‘-ı tehī-dest Diyār-ı Bekr’e

---

84b muḥallisini] muḥtelibi MK2

85b ḳāl] ḳabl MK2

86a On iki] On MK2

86b u]- MK1

87. beyt MK2’de yer almamıştır.

91b beni] bizi MK2

Zîd ile ‘ömr arasında beni çün hür u hâzûl

- 93 Lîk in‘âm-ı kâşîde ‘ıvâz-ı nazm-ı medîh  
O da bir başka şadeddür buña olmaz medhûl
- 94 Erzurûm’a geleli heft ü çihil rûz oldu  
Telhdür şabr idemem geldi ten ü cāna buhûl
- 95 Çādıruñ tozlığı yok esmede bād-ı şarşar  
Hār u hāşāk ile külhan gibi haymem mezbûl
- 96 Rûzda bād-ı āvāşîf giceler sermādan  
Ne gice h̄vāb girer çeşme ne gündüz kaylûl  
[MK1-34a]
- 97 Bizdek āfāt-ı şitādan beri yok sulṭānum  
Erzurûm’uñ kışı yaklaştı irişdi eylûl
- 98 Bu da bir iş degûl ammā ki büyük maḥzûrum  
Kalmadı kîsede ḥarc eyleyecek pâre vü pûl
- 99 Hāşa li’llāh ki efendüm beni eyler me’yûs  
Ki cibilliyeti olmuş kerem üzre mecbûl
- 100 Bir benüm gibi hûner-perver-i bî-hemtānuñ  
Bāb-ı cūduñda gerekdür bula kāmı huşûl

---

92b çün]- MK2, u]- MK1

95b Hār-ı hāşāk ile] Hās u hāşākile MK2

98a degûl] mi ki MK2

99a ki]- MK2

- 101 Hep gider ni' met-i dünyā qalur ammā ki medih  
 Haşre dek ziver-i mecmū' a-i erbāb-ı 'uqūl
- 102 Benüm ol fazl-ı yektā ki cihāndan gitsem  
 Gedigüm maşşere dek qala mu' aṭṭal maḥlūl
- 103 Tek ü tāz eyler isem şayd-geh-i ma' nāya  
 Bend-i fitrāküm olur şayd-ı fūrū' ıyla uşūl
- 104 Hünerüm şî' r ile inşāya degüldür maqşūr  
 Sa' d-ı ma' kūl-ı fūnūnum Begavî-i menkūl
- 105 Tab' umuñ şî' r benüm bāzî-i tıflānesidür  
 Zü-fūnūnum degülüm şā' ir-i nādān u cehūl
- 106 Cümle tertib-i umūr ile olur ma' lūmum  
 Yok benüm hāne-i fikrümde binā-yı mechūl
- 107 Hamdüli'llāh hünerüm şöhretüme gālibdür  
 Şavt-ı 'ālî içi hāli degülüm hem-çü tūbūl

[MK2-27a]

- 108 Revnağ-ı nağş olur ehliyyet-i nağkāşa delil  
 Eşerüm dāll benüm diğkat-i tab' um medlūl

---

100b bula] ola MK1

101a qalur ammā ki] olur ammā bu MK1

102b maşşere dek] haşre kadar MK2

103a ma' nāya] ma' nāda MK2

105b u]- MK1

- 109 Var ise şübheñ eger ur mehek-i tecrübeye  
İşte levh işte kalem işte kütüb işte fuḥūl
- 110 Suḥenüm beyza-i fülād u demir leblebidür  
Li'llāhi'l-ḥamd degülem ḥāyide yāḥud medḥūl
- 111 Ḥāmiyā lāf u güzāf itmeyelüm jāj-me-ḥāy  
Yeter ey ḥāme-i bī-mağz idelüm terk-i fuḫūl  
[MK1-34b]
- 112 Āşafā böyle mi medḥūñde ḥırām eyler idüm  
Ḳayd-ı ālām ile ger olmasa ṭab'um mekyūl
- 113 Ḥāṭır-ı fātıruma ḥayli zamāndur gelmez  
Ne fa'ıl ü fe' ilātün ne mefā'ıl ü fe'ül
- 114 Ğuşşa vü renc ü keder itdi mükedder ṭab'um  
'Afv u şafḥ eyle eger var ise nazmumda melūl
- 115 Besdür ey dil idelüm dirsən eger istiḳşā  
Medḥin ol āşaf-ı dehrüñ olur ebvāb-ı fuşūl
- 116 Geldi hengām-ı du'ā eyleme taṭvīl-i kelām  
Bir du'ā it k'ola mengüş-ı bināgüş ḳabūl

---

111a u]- MK1

113b ü]- MK1, ü]- MK1

114a vü]- MK2, ü]- MK1

114b nazmumda] ṭab'um MK2

115a dirsən eger] eyler iseñ MK2

- 117     H̡ayme-i çerḡ kuruldıķça basīt-i ḡāke  
           Dehrde tā ki te‘ākıb ide bu çār-ı fuşūl
- 118     Kā’id-i leşker-i iķbāl ola mānend-i k̡amer  
           Görmeye dā’ire-i mecdi meḡāfiyle zuyūl
- 119     Yediyle bir k̡ıl ile baḡtını baḡt-ı sermest  
           Zīr-i rānında ola tevsen-i iķbāl-i zelūl
- 120     Seyfi çevgān ola düşmen başı dā’im aña top  
           Tīḡi ‘āmīl ola her dem ser-i a‘ dā ma‘ mūl
- 121     Rümḡi t̡ā‘ūn ola yā Rab ten-i düşmen maḡ‘ūn  
           Tīri fā‘il ola naşb-ı ser-i a‘ dā mef‘ ūl
- 122     H̡āk-i dergāhuña ben ḡālūmi i‘ lām itdüm  
           Luṭf u iḡsānuña vā-beste senüñ redd ü kabūl

---

117b fuşūl] fużūl MK2

119a Yediyle] Beriyle MK2

120a ola]- MK2

## 6

Kaşide Berāy-ı Vezāret-i Nu' mān Pāşā

*Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*

- 1 Ğubār ālūdedür mir'at-i 'ālem gerd-i hayretle  
Görinmez şüret-i ümīde baḡdum ḡayli diḡḡatle
- 2 Felek şubḡ-ı ümmīdüm döndürüp şām-ı ḡarībāna  
Cihānı çeşmüme tār itdi dūd-ı āh-ı ḡasretle
- 3 Fitīl-i şem'-veş dil ḡavrılurken kendü yaḡıyla  
Ḳomaz sūz u gūdāza tünd ü bād-ı ḡam ferāḡatle
- 4 Baña çün çeşm-i sūzān teng olup fethüñe 'ālem  
Muḡim-i kūşe-i hicrān idem ālām-ı ḡurbetle
- 5 Gözüm nem hem-demüm ḡam maḡremüm hem ḡātırur derhem  
Oturmuş eglenürdüm böyle bir mūḡiş ḡıyāfetle
- 6 İrişdi bir beşir-i dil-pezir ammā ki rūḡ-efzā  
Şadefveş eyledi pūr-gūşımı dürr-i beşāretle
- 7 Didi müjde saña ol lāle-i gülzār-ı nu'mānī  
Vezir oldı ser-ā-ser ḡil'ati giydi sa'ādetle

[MK1-36a]

---

Kaşide Berāy-ı Vezāret-i Nu' mān Pāşā]- MK1

3b ü]- MK2

5b bir]- MK2

6b Şadefveş] Şadef MK2

7b sa'ādetle] vezāretle MK2

- 8 Olup ‘İsā nefes ecdādın ihyā itdi Aḥmed Beg  
İrişdi merkez-i Nu‘ māl’a şābit oldı devletle
- 9 Hudā rūḥ-ı şerīfün şād ide Nu‘ māl Pāşā’nuñ  
Ki çıkdı ol şadefden böyle bir gevher necābetle
- 10 Niçe gevher dıraḥşān şeb-çerāğ-ı mahzen-i ḥikmet  
Deger bir künc her kırat-ı ḥulḳı ḳadr u kıymetle
- 11 Degüldür mürde gūyā vālidı bir böyle mevlūduñ  
Müberhendür bu da‘ vā mantıḳ-ı faḥr-ı risāetle
- 12 Cenāb-ı şadr-ı vālā ya‘ ni İbrāhīm Pāşā kim  
Cihānda gün gibi meşhūrdur fehm ü kiyāsetle
- 13 Efendüm ḥiss idince nāşıyeñde ğarra-i devlet  
Bilüp ḥayr oldıḡın rūşen-çerāğ itdi vezāretle
- 14 Hukūk-ı sābıḳa Hāḳ’a ri‘ āyet itdi sulṭānum  
Seni düstūr-ı zī-şān eyledi merdāne himmetle
- 15 Ulu’l-elbāba vāzıḥ oldı nūr-ı fehm ü ‘irfānı  
Bu dilkeş ḥāndāna itdigi meyl ü muhabbetle
- 16 Cevāhir ḳadrin añlar oldıḡın ḥalḳ eyledi imzā  
Bu deryā-yı menāfi‘ dürrine izḥār-ı rağbetle



[MK2-28b]

- 17      ‘ Aceb t̄āb u ʔarāvet virdi bāġ-ı devlet ü dīne  
Bu naḥl-ı bār-ver aġşānına luṭf u ri‘ āyetle
- 18      Bilürdi gerçi evvelden ne k̄ānuḥ gevherisin sen  
Tecessüs itdi isti‘ dāduḥı Mevlā ferāsetle
- 19      Egerçi ‘ ırq-ı pāküḥ medḥali vardur necābetde  
Ne şūd ammā o rif‘ atden ki ḥāşıldur izāfetle
- 20      İzāfi rif‘ ata yok iḥtiyācuḥ muttaşif zātuḥ  
Şecā‘ at hem semāḥat ‘ iffet ü ‘ adl ü feṭānetle
- 21      Vezāret şadruḥ efrāz itdūḥ isti‘ dād-ı zātuḥla  
‘ Alāya bālīg olduḥ sen kemāl-i ḳābiliyyetle
- 22      Muḥaşşal sen vezīr ibn-i vezīr ibn-i vezīr olduḥ  
Ḥaseble hem neseble hem liyāḳat hem verāşetle

[MK1-36b]

- 23      Ḥaḳīḳatle mecāzī ola yāḥūd ma‘ nevī şadrı  
Vezāret buldı zātuḥla şeref zātuḥ vezāretle
- 24      Vezāret rütbesin pür t̄āb idüp bir ḳaç ḳadem geçdüḥ  
Nişāna vāşıl oldu tīr-i baḥtuḥ istikāmetle

---

17a ü]- MK1

18b Mevlā] ammā MK1

22b liyāḳat] liyāḳatle

- 25 Nişān-ı ‘ālī-şāna şadr-ı tevķī‘ e görüp lāyık  
Saña devlet nişān-ı intiḥāb urdı necābetle
- 26 Sen ey ‘ālī-neseb maḥdūmısın bir ḥānedānuñ kim  
Ser-i şemşirine eyler ḳasem düşmen şadāḳatle
- 27 Vezīr-i kāmurāndur hep eb ü ecdād u a‘māmuñ  
Necābetle ‘adāletle emānetle diyānetle
- 28 Bu nesl-i bī-bedel tevķik-i Rabbānī’ye mazḥardur  
Ricāl-i muḡtenemdür ḳande varsa fetḥ u nuşretle
- 29 Ḥuşūşan vālidūñ Nu‘mān Pāşā-yı mūkerrem kim  
Tefevvuḳ eylemişdi ol gürūha farḥ-ı ‘ismetle
- 30 Bu nesl-i bī-naẓirūñ söylenür aḳṭār-ı ‘ālemde  
Hele iḥyāsı ḥüsn-i zıkr ile emvātı raḥmetle
- 31 Müşirā āşafā necl-i necībā eyledi Mevlā  
Saña ikrām hengām-ı şebābetde vezāretle
- 32 Şalāḥı bilmiş ol ābānuñ ebnānuñ şalāḥıdur  
Şalāḥu’l-ābla sen şāki’s-silāh olduñ ḥadāşetle
- 33 Bu emr-i pūr-ḥaṭiruñ ‘uhdesinden çıḳmaḡa sa‘y it  
Mā’il ü menşe’üñ fikr eyle her kārūñ başiretle

- 34 Buyurdu fahr-ı ‘âlem küllüküm rā‘ hadîşinde  
Ki her rā‘î olur mes’ûl-ı ahvâl-ı ra‘ iyyetle  
[MK2-29a]
- 35 Seni eyler mükerrem devlet-i dâreyn ile lâ-büd  
Hudâ mazlûma şefkat zîr-i destâne mürüvvetle
- 36 Re‘âyâdan ra‘ iyyet tîği a‘ dâdan dirîğ itme  
Olur ahvâl-i ‘âlem muntazır ‘adl u siyâsetle
- 37 Bi-hamdi’llah melâlüm kalmadı gördüm vezîr olduñ  
Efendüm dil-pesendüm ‘izz ü iqbâl ü celâdetle  
[MK1-37a]
- 38 Beni söyletmedüñ sen söyledüñ yek pâre inşâf it  
Olur bezm-i edebde güft-gü ey hâme nevbetle
- 39 Biraz şabr eylesüñ de bir gazel tarh eyleyem bârî  
Du‘â-yı hayr idüp ol âşafa zeylinde rif‘ atle
- 40 Olinca cām-ı gūşum pür-mey-i nâb-ı beşâretle  
Ser-i minâda mağzum penbedür şandum şetâretle
- 41 Gubâr-âlūd iken vahşetle beytü’l-‘ ankebût-āsâ  
Gül-i şād āba döndi şafha-i rüyım nezâretle
- 42 Ne müjde bir meserret-māye kim pür-hūn iken gönlüm

---

33a küllüküm: Hepimiz.

36a ra‘ iyyet] ri‘ âyet MK2

36b siyâsetle] ri‘ âyetle MK2

39a eylesüñ de] eyle sen ben MK1

İdüp tebdil-i hâlet oldu pür-şahbâ-yı ʿişretle

43 Açıldı çeşm-i ter-i Yaʿkûb-veş jeng-i küdüretten  
Getürdi bûy-ı pîrâhen şabâ gûyâ ki sürʿatle

44 Mübârek ola meymûn ola mesʿûd ola sulţānum  
Hemîşe kāmran itsün seni Hâk ʿizz ü rifʿatle

45 Müyesser eyleyüp her maṭlabuñ vefk-i merâm üzre  
Muḳârin eyleye her reʾyüñi Mevlâ işâbetle

46 Günüñ günden yek olsun âftâb-ı ʿâlem-ârâveş  
Ġadüñ emsünden aʿlâ eyleye Mevlâ leṭâfetle

47 Hudâ-yı lem-yezel ḥayr eyleye âġâz ü encāmuñ  
Rızāsına muvâfık olan aʿmâl-ı hidâyetle

48 Bülend-âvâze olsun nevbet-i iḳbâl ü iclâlüñ  
Çalinsun ol kadar kim ola hem-dem sūr-ı sâʿatle

49 Biraz da ḥâk-i pâye ʿarz-ı ḥâl itmek diler gönlüm  
Eger küstâhlık da olsa taşdıʿe cesâretle

50 Efendüm ḥānedân-ı Köprili bir bâġ-ı hurremdür  
Ben anda ʿandelîb-i naġme-perdâzum feşâhatle

- 51 Ne zibā sözlerüm var vaşf-ı ‘amm u ibn-i ‘ammuñda  
Muvaşşah ma‘ni-i rengin ile dilkeş ‘ibāretle
- 52 Kuşūr-ı bārgāh u mevlid ü tehniyye-i manşıb  
Müzeyyen oldı hep āşār-ı kilik-i pür-belāgatle  
[MK1-37b], [MK2-29b]
- 53 Virince her kaşide kīse vü düşün iderlerdi  
Mülemma‘ şurre-i ihsān ile ilbāş-ı hıl‘atle
- 54 Çü serv-āzād iken kumrives oldum tavk-ı der-gerden  
Beni ‘amm-i ‘amīmü’l-cūduñ itdi bende ni‘metle
- 55 İdüp hışn-ı haşin-i sāye-i luṭfuñda āsūde  
Ser-efrāz eyledi Hāmī kuluñ hūsn-i himāyetle
- 56 Eb u ecdād u a‘māmuñ efendüm muttaşılardur  
Kemāl-i ‘ilm ü ‘irfān ehline cūd u semāhatle
- 57 Serāh-ı devlet-i dārına rāgıb olmağ istersek  
O zibā işre sen de iktizā kıl cedd ü himmetle
- 58 Suhen pāyāna yetdi meclis-i şöhet tamām oldı  
Yeter ey hāme uğruñ hayr ola şıḥhat selāmetle
- 59 Mükemmel söyledüm tāriḥ-i sālın şevk ile Hāmī

---

51a u]- MK2

54a iken]- MK2

56a u]- MK1, u]- MK2

56b Kemāl-i ‘ilm ü ‘irfān] Kemāl ü ‘ilme rağbet MK1

Mükemmel oldu Nu' m̄an-zāde Aḥmed Beg vezāretle

7

*Mef' ūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ūlūn*

- 1 Erḥāma inüp nuṭfeler aṣlāb yolından  
Hep çıkdı birer ferce bulup āb yolından
- 2 Baḳ maṭla' -ı ebrūsına öp sīne-i ṣāfuñ  
İn ma' den-i sīm üstüne mihrāb yolından
- 3 Yārin çekemez zāhid-i ḥar rıtl-ı girānuñ  
Rez duḥterinüñ çıksın o ṣebāb yolından
- 4 Erbāb-ı kemāle felegüñ cevriñi görse  
Giçmezdi ṣabīler daḥı küttāb yolından
- 5 Firdevs-i berīn mīvesidür ḡabḡabı yārūñ  
Ol sīb-i zeḳan giçmedi Sīnāb yolından
- 6 Herkes heves-i ' aşḳ-ı bütān eylemesünler  
Ben çıkdum ise çıkmasun aḥbāb yolından
- 7 Ey bādiye-peymā-yı hevā ḡafleti terk it  
Ebnā-yı sebīli çıkarur ḥ<sup>v</sup>āb yolından

[MK1-38a]

---

1b bulup] olup MK2  
4. ve 5. beytler MK2'de yer deḡiştirmiştir.

- 8      Kıo dā‘iye-i ‘işmeti bir nīm-nigehle  
Çok şeyhleri azdurur ol şebāb yolından
- 9      Bir bāba duḡūl eyledi Ḥāmī ki o bābuñ  
[MK2-30a] Kıor mı felegi giçmege hicāb yolından
- 10     Pāşā-yı kerem-pīşe semiyy-i şeh-i kevneyn  
Çıkmaz ser-i mū Aḥmed ü aşḥāb yolından
- 11     Baḥr-ı keremi ḥavşala-i cūda şıḡışmaz  
Mümkin midür icrā yemi mīzāb yolından
- 12     Taḥrīş-i ‘adū şavletine sedd-i reh olmaz  
Dutmaz ḥas u ḥāşāk ile seyl-āb yolından
- 13     Te‘dībine āmāde iken pençe-i ḳahrı  
Ḳādir mi çıḳa bī-edeb ādāb yolından
- 14     Luṭf eylese ezdād ola hem pister-i ülfet  
Ḳahr itse müsebbib çıkar esbāb yolından
- 15     Her emri olup muntaẓam-ı rişte-i tevḥīḳ  
Ayrılmaya yā Rāb o dūr-i nāb yolından
- 16     Ḥıẓr rehberidür şa‘ şa‘ a-i fiṭrat-ı pāki  
Ḳābil mi çıḳa mihr-i cihān-tāb yolından

Meşnevi Berāy-ı Şikāyet ü İltimās Muḳāṭṭa‘a-i ḳāre devr-i zamān u berāy-ı laṭīfe <sup>4</sup> [MK1-4b]

*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*

- 1 Ey kerem-pīşe ‘azīzüm cānum  
Merdüm-i çeşm-i terüm sulṭānum
- 2 Āḥ-ı vālā güherüm tāk-ı serüm  
Gerd-i ḥāk-i reh-i kuḥl-ı başarum
- 3 Hem necīb ü hem edībüm Ṭībī  
Dil-i bīmāra ṭabībüm Ṭībī
- 4 Ṭīb-i ḥulḳ-ı hasenün fāyiḥdür  
Nāf-ı müşg-i Ḥoten’e rāciḥdür
- 5 Var iken ‘anber-i cūduñ ṭībī  
Ele almak ne belādur sībī
- 6 Dökdi āhū ḳatı çok ḥün-ı ciger  
Uymadı ḥulḳuña müşg-i ezfer
- 7 Ṭīb-i aḥlāḳuña taḳlīde senün  
Göbegi düşdi ğazāl-ı Ḥoten’ün
- 8 Küll-i aḥlāḳuña olmaz hem-ser  
Gül ü heyzüm gibi ‘ūd u ‘anber

<sup>4</sup> Meşnevi Berāy-ı Şikāyet-i Muḳāṭṭa‘a ḳāre devr-i zamān berāy-ı laṭīfe ] - MK1 3a ü] - MK1



[MK1-5a]

- 9 Hāme tavsīfe ne kādirdür anı  
Ya‘ni ol zāt-ı kerīmü’ş-şānı
- 10 Beden-i tīb-i dil-i āgāhı  
Şanki bir şişede ‘itr-ı şāhī
- 11 ‘Itr egerçi bedeni tīb eyler  
Tīb-i cūdı dili tatyīb eyler
- 12 ‘Itrdur gerçi ki ta‘tīr-i meşām  
Alınur būy-ı ‘aţāsından kām
- 13 Nūkhet-i gül ider irāş-ı zūkām  
Tīb-i hulkından olur neyl-i merām
- 14 Cism ü cānuñ senüñ ey kudret-i Rab  
Gül gibi tīb ü t̃ahirdür hep
- 15 Dest-i cūduñ senüñ ey māye-i rūḥ  
Çeşm-i ‘āşık gibi dā’im meftūḥ
- 16 Felek-i cūd-ı keff-i bī-minnet  
Cūd-ı iḥsānuñı gördüm kat kat

[MK2-4b]

---

9a kādirdür] kādirdür MK2

12. Beyt] - MK2

14a ü] -MK1

- 17 Naḥl-ı tūbī keremün aḡşānı  
Dūr-ı nezdik ғаtufuñ dānı
- 18 Dest-i cūduñ k'ola ser-germ-i 'aṭā  
Ceyb-i eşdāf ola keckül-i gedā
- 19 Herkesüñ ғadri yanuñda mevcūd  
Dirhemün ғadri yanıñda nā-būd
- 20 Olmadı iki nefes maḡbūzuñ  
Zer-i maḡbūb olalı mebgūzuñ
- 21 Görmemiş kimse binānuñ manḡam  
Bezı içün ide meger ғabz-ı derem
- 22 Yedüñe ғabz ile ғılsañ fermān  
Saña barmaklaruñ eyler 'ışyān
- 23 Beni müstaḡraḡ-ı iḡsān itdüñ  
'Ömrüm olduḡça senā-h<sup>v</sup>ān itdüñ  
[MK1-5b]
- 24 Ben saña şıḡlet-i mevfūr itdüm  
Rāḡatından ḡaremüñ dūr itdüm
- 25 Beytü'l-aḡzāna dönüp kāşāneñ  
Ḥasteler oṭası itdüm ḡāneñ

---

21a manḡam] munḡam MK2

22b barmaklaruñ] barmakların

- 26 İderüm şafh-ı cemîlün me'mûl  
Eyler erbâb-ı kerem 'özri qabûl
- 27 Melel-i hâtıruñ oldı meczûm  
Vâsıl olduqda berât-ı merķûm
- 28 Gerd peydâ idi 'unvânında  
Bir varaķ pâresi yok yanında
- 29 Böyle fehmi itdi dil-i nâlânım  
Bunı fikr itmîş ola sulţânım
- 30 Bu da bir iş mi ki tekşîr idelüm  
İşte yapduķ diyü taķrîr idelüm
- 31 Ya dimekdür ki daķı itme su'âl  
İşte al kâğıduñı başuña çal
- 32 Hele ħaml eyledün üç ma'nâyâ  
Gâh ikrâha geh istiğnâyâ
- 33 Ĥâşâ li'llâh dimem ihmâlinüze  
Bir daķı keşret-i eşğâlinüze
- 34 Ĥüsn-i aķlâķuña nisbetle cüdâ  
Kerh olunmaz mutaşavver zîrâ

- 35 Eylemiş zātuñı hallâk-ı kadîr  
Tıyn-ı mahtûm-ı vefâdan tahmîr  
[MK2-5a]
- 36 İdicek bizde berātuñ yek-ser  
Zîr ü bālāsına imrâr-ı nazar
- 37 Tâze toldurması olduḡda be-dîd  
Añladum himmetüñ itmiş tecdîd
- 38 Bu kerem yine senüñdür bildüm  
Size ğıybetde du‘ âlar kıldum  
[MK1-6a]
- 39 Neşr-i gül-berg-i şenâdan şoñra  
‘Arz-ı iḡlâş-ı du‘ âdan şoñra
- 40 İderüz ey aḡ-ı ‘âlî miḡdâr  
Ṭab‘-ı nâzûk terüñi istifsâr
- 41 Nicedür ṭab‘-ı leṭâfet eşerüñ  
Nicedür ḡaṭır-ı gül-berg-i terüñ
- 42 Dü cihânda seni mesrûr ide Hâk  
Ḥâṭıruñ daḡdaḡadan dūr ide Hâk
- 43 Neyyir-i baḡtuñı tâbân ide Hâk  
Evc-i rif‘ atde dıraḡşân ide Hâk

---

36a berātuñ] berâtın MK1

36b ü] bir

- 44 Uyu da pister-i rāḥatda seni  
Görmeye dīde-i baḥtuñ reseni
- 45 Merkezinde olasuñ pā-ber-cā  
Döne çarḥ üstine pergār-āsā
- 46 Kerem-i luṭfuñı ey yār-ı şadīk  
‘Ömrüm olduğça unutmam taḥkīk
- 47 İtdigüm şıḳlete ḥālā ḥacelüm  
Bil ki maḥşerde bile münfa‘ ilüm
- 48 Ey qarındaş u celīlü’l-ḳadrüm  
Merhem-i luṭfı şifā-yı şadrüm
- 49 Ben Sitanbul’ı bıraḳdum pür-şūr  
İztırāb üzre mişāl-i tennūr
- 50 Dūzaḥ-āsā olup od deryāsı  
Müş‘ir olmışdı vuḳūdı’n-nāsı
- 51 Bize oldı olan ey kân-ı kerem  
Sizdedür fikr ü ḥayālüm her dem
- 52 Ḥaremüñ cümlesi şıḥḥatde midür  
Dā’ireñ ḥalkı selāmetde midür

- 53     Dağı ılıhatde midür aşhābuñ  
          Cümle amed-şod iden aḥbābuñ  
 [MK1-6b]
- 54     Bir dem itdirmeye Haḫ āh saña  
          Acı çekdirmeye Allāh sana  
 [MK2-5b]
- 55     Kerem eyle bizi tebşî`r eyle  
          Nicedür ḥālūñi taḥrîr eyle
- 56     Siyyemā ḥāl-i dil-i zārumdan  
          Getürüp yāda su`āl eylersen
- 57     Ḥāneñüzden binüp itdük tek-a-pū  
          Cehd ile yolcu gerek yolda diyü
- 58     Firḫatūñ dökdi gözümdeñ ḥun-āb  
          Eyledüm baḥr-ı sefidî sürḥ-āb
- 59     Üsküdār'a geçüp olınca süvār  
          Gün geçüp itdi güzer nıṣf-ı nehār
- 60     Ḥām atlarla çalınca pāla  
          Düşdiler lāşe-şıfat Ḳartala
- 61     Kesdirüp yemleri hengām-ı `işā  
          Şoluḫ aldırmayup itdük sürhā

- 62      Kõnılan yirde su ’āl eyleyerek  
          Hastelik var mı diyü söyleyerek
- 63      Var idi Bolı’ya dek renc eşeri  
          Gerede pāk imiş aldık haberi
- 64      Şükr idüp Hālık’a mesrūr olduk  
          Mevtden zann iderüz dūr olduk
- 65      Eyleyüp hānde kazā-yı nā-gāh  
          Didi inü’l-mefer ey rüy-ı siyāh
- 66      Tengri şahrāda meger ey gāfıl  
          Mevti halk itmege kadir mi degül
- 67      Neden itdün ‘acabā ‘aqluñı kem  
          Haq kitābında didi yüdrikküm
- 68      ‘Ukalādan seni ‘add eylersin  
          Sen kazāyı nice redd eylersin  
[MK1-7a]
- 69      Bu ne ğaflet bu ne ‘aql u hıffet  
          Bu ne teftiş ü tefahhuş diqqat
- 70      Kaçdıgun vāhiyeye ey ahmaq

---

67b yüdrikküm: size yetişir, erişir. Nerede olursanız olun ölüm size erişir. Nisa suresi 78. ayet.

69a ‘aql u] tış MK2

69b ü]- MK2, diqqat] hıffet MK2

Mübtelâ eyleyecekdür seni Hâk

- 71 Hâşılı geldi kazâ-yı mübrem  
Korkdığım derde dü-çar oldum hem
- 72 Bî-gümân yirdeki tã' undan eşer  
Yoğ idi bitdi mişâl-i manţar
- 73 Reh-i Tûsiyye'de meftûn oldu  
Hedef-i tã' ne-i tã' ûn oldu  
[MK2-6a]
- 74 Gördük eglenmedi ebnâ-yı sebîl  
Bir miħaffe bulup itdük tahmîl
- 75 Tõkunup nâhun-ı ser-tîr-i ecel  
Eyledi 'ıkd-ı hayâtın münħal
- 76 Diregüm idi o ğurbet ilde  
Oldı işkeste Direklibel'de
- 77 Pîşe-zâr içre Karaçayırda  
O kara günlü olınca mürde
- 78 Kimse yok bak bu kazâ vü kadere

---

70a Kaçdığın] Çıkduğun MK2

73a Reh-i] ' Alî MK 2

75a ser-tîr] ser-tîz MK2

75b 'ıkd-ı] haqq-ı MK2

78a bu] şu MK2, ü]- MK2



Rüfeḳā birkaç eginli kefere

79 Kim ider mürde ğarībe şiven  
Kaldı açıḳda ne gūr ne kefen

80 Meyyit aḥvālını görmış degilüm  
‘Ömrüm oldıḳça el urmış degilüm

81 İctināb eyledigüm ‘ illete ben  
İḥtilāt eyleyüp oldum yek-ten

82 Hācı köyine getürdük nā-çār  
Eyledük mürde-i teslīm-i mezār

83 Şubḥ-dem yükleyüp olduḳ pūyān  
Ebrveş nāle-künān girye-feşān

[MK1-7b]

84 Gāh vaḥşetle idüp girye vü āh  
Tesliyetle gehi inna li’llāh

85 Hāsan’ı şandum olur vāreste  
O da Sivas’da düşdi ḥaste

86 Heşt menzil taşıdum ḥastesini  
Cebr idüp ḥātır-ı işkestesini

---

82a getürdük] gelince MK2

83a olduḳ] oldum MK2

83b nāle-künān girye-feşān] girye-künān nāle-feşān MK1

85a olur] ola MK1

- 87 Düşmedin mevt ile irdüm sekre  
Salayım zinde Diyār-ı bekre
- 88 Nā-gehān urdı yolın reh-zen-i mevt  
O daḥı oldı Malatya'da fevt
- 89 Çeküp āgūşa anı ḥufre-i ḥāk  
Genc idi oldı yiri künc-i maḡak
- 90 Üç seyis-ḥāne ile ben rüsvā  
Kaldum üftāde vaḥīd ü tenhā
- 91 Kırdı kaldum ne mu'īn ü ne zāhir  
Küçük oḡlan 'Ali bir daḥı ḥaḳīr
- 92 Yalınuz mūnis-i ḡam-ḡvārum yok  
Tesliyet-baḡş dil-i zārum yok  
[MK2-6b]
- 93 Ebr idi giryeme ancak hem-hāl  
Hem-demüm nāleler itdükçe cibāl
- 94 Kālbüme vesvese reh-yāb oldı  
Yüregüm ma' den-i sīm-āb oldı
- 95 Bunları mest idicek şerbet-i merg

---

89b Genc idi oldı yiri genc-i meḡak] O daḥı oldı o cāh içre helāk MK2

91a ü]- MK2

91b ḥaḳīr] faḳīr MK2

Bana geldi dir idim nevbet-i merg

96 El yuyup āb-ı hayātumdan ben  
Eyledüm rişte-i ümmīd-i kefen

97 İl elinde ne ki vardır yek-pāre  
Akçe zorıyla bulurum çāre

98 Yalvarur akçe virürdüm giceler  
Yüklerüm yükleyeler tāñ seher  
[MK1-8a]

99 Koca zımmīlere cānum diyerek  
Ser-keşüm rūh-ı revānum diyerek

100 Hastelik oldu vica‘ dan şeydā  
Nefes eylerdi zemīne ilķā

101 Gāh yükler yıkılup yollarda  
Telef-i nefis idecek yirlerde

102 Bunlaruñ hamline ben bī-ser ü pā  
Kūh-ı şahrāda kalurdum tenhā

103 Kimse yok kendüm iderdüm nā-çār  
Hasteye yolda konağda tīmār

---

97a vardır] var MK1

97b bulurum] alurdum MK2, çāre] nā-çār MK2

98a Yalvarur] yalvarup MK2

100a Hastelik] hasteler MK2

- 104 Günde yüz def<sup>a</sup> inerdüm atdan  
Baña be's gelmiş idi şıhhatdan
- 105 Ne meded-res bulunurdı ne refiķ  
Şoysa öldürse de kaṭṭā<sup>c</sup> -i ṭarīķ
- 106 Bā-ḥuşuş altı sūtūr-ı rehvar  
İstemezler mi <sup>c</sup>ulufle tīmār
- 107 <sup>c</sup>Āķibet ṭutdum iki ḥizmetkār  
Yol uyundısı gedā vü cerrār
- 108 Ṭutdum ammā ki peşimān oldum  
Anlara daḥı nıgehbān oldum
- 109 Tecrübe itmedigüm iki ḥerīf  
Rūz u şeb vesvesem itdi za<sup>c</sup> īf
- 110 Zāhirā yoşma kıyafet ḥaydūd  
Ḳalb-i ḥālın bilür ancak ma<sup>c</sup> būd
- 111 Ḥālīm anlarla diger-gün oldı  
Eski derdüm yine efzūn oldı
- [MK2-7a]
- 112 Aķçe zu<sup>c</sup> miyle idüp meyl-i hevā

---

108a peşimān] pişmān MK1

109b tez<sup>c</sup> īf] za<sup>c</sup> īf MK2

111b yine] daḥı MK1

Sū'-i aşd eyleyeler belki baa

113 Pāsbān olmiř idūm řeblerde

ılmadı eřmūmi mūjgān perde

[MK1-8b]

114 Lev-i āyine-i albim meksūr

Yine gōstermez idūm 'acz ū fūtūr

115 Āirū'l-emr avārum var iken

Yūklere yolda kirā ıtdum ben

116 Gitdi yūk bekler idūm atlarumı

Bu bisa hegbe hem alatlarumı

117 Hāřılı yazsam olurlar derhem

ekdigūm mineti lev ile alem

118 ekdigūm renc ū 'anāyı mula

Dūřmen-i cānuma gōstermeye Hā

119 Var ūmīdūm ki bu renc ū telefū

Vire ez' āf ile Mevlā alefū

120 ekdigūm derde mūkāfat ide Hā

Baa ayr ile mūcāzāt ide Hā

---

114. beyt]- MK2

116b hem]- MK2

118a ū]- MK2

119a ū]- MK2

- 121 H̱amdülil'lāh ki zü'l-faẓl ü minen  
Vaṭana şaldı bizi şağ u esen
- 122 Ğurre gösterdi cemāziye'l-ulā  
Amid'e eyledi vāşıl Mevlā
- 123 Üft ü ħ̱ız eyleyerek miḥnet ile  
Fikr-i ħ̱āb ü heves-i rāḥat ile
- 124 Vāşıl olduḡda Diyār-ı bekr'e  
Dil-i zār uğradı āḥir mekre
- 125 Şehre geldük diyü mesrūr olduḡ  
Mest geldük eyü maḥmūr olduḡ
- 126 Var idi iki ciger pāreleri  
Ḳurretü'l-<sup>c</sup> ayn idi nezzāreleri
- 127 Nūr-ı dīde şemer-i ḳalb-i ḥazīn  
Ṭıfl-ı nev-reste iki dürr-i şemīn
- 128 Bizden evvelce iki kebg-i derī  
Olmuş üftāde-i dām-ı cedrī

[MK1-9a]

---

120b mücāzāt] mükāfāt MK2

121a ü]- MK2

121b u]- MK2

123a ü]- MK2

123b ü]- MK2

- 129 İtmiş ol iki çiçek gibi püser  
Çıkarup taze çiçek huld-ı maḳar
- 130 Kılmış ol ḡoncelerüñ ḥükm-i ḳazā  
Kefenin taze çiçekli ḥārā  
[MK2-7b]
- 131 Kāfesinden iki ‘aşfūr-ı cinān  
Eylemiş bāḡ-ı bihişte ṭayerān
- 132 Var mıdur āḥ u te’essüfden sūd  
Ḥalefin vire anuñ da ma‘būd
- 133 Yeter ey ḥāme-i pejmürde-raḳam  
Eyledüñ şafḥa-i levḥi mātem
- 134 Fikr idüp yoḳlama ḡam defterini  
Sāmi‘ üñ ḥāṭır-ı nāzük-terini
- 135 Girye vü zārı ḳo hem çün bülbul  
Ṭayanur mı bu ḳadar sūzişe gül
- 136 İ‘tizār itmiş iken şıḳletden  
‘Özr-i bed-tarz ḡünāḥ itmekden
- 137 Yeter itdüñ ḳalemi seng-i yede

---

132a ü]- MK2

136b itmekden] itdüñ sen MK2

137a itdüñ] ey MK2

Gelelüm ey dil-i şeydā şadede

138 Senüñ ey zāt-ı kerimü'ş-şānuñ  
Şādıķu'l-va' d ü ķavī peymānuñ

139 Va' düñ olmışdı ķulaķda mengüş  
Mālikāniyle muşannaf idi güş

140 İder elbetde edāsın taķdīm  
Dīn-i muķkem gibidür va' d-i kerīm

141 Fāre maķlūl idigin eyledi güş  
Gürbe-i süst tama' ķıldı ģurüş

142 Nā-resādur ķeh-i bī-ģūr-ı tama'  
Meyl ider fāreye sinnevr-i tama'

143 Heves-i fāre ile bi'l-merre  
Gözlerüm dönmede 'ayne'l-hirre

[MK1-9b]

144 İki vech ile temennī iderüz  
Gürbe-i ģırşı tesellī iderüz

145 Sebķat-i 'ahd-i ķadīmüñ var idi  
Bir bu kim va' d-i kerīmüñ var idi

---

138a kerimü'ş-şānuñ] kerimü'ş-şānum MK1

138b ü]- MK2

138b peymānuñ] peymānum MK1

140a İder] ide MK2



- 146 Bir dağı şîr-i hünerversin sen  
Ne beter fâre şikâr eylemeden
- 147 Şîrsen şîre ‘ulüvv-i himmet  
Oldı çün lâzıme-i mâhiyyet
- 148 Yaraşur şîre şikâr-ı âhû  
Fâre şayd itmeye ‘âr eyler bu
- 149 Şîr bulmazsa dağı vech-i kefâf  
Fâre şaydından ider istinkâf  
[MK2-8a]
- 150 İşper-i lâne-i himmetsin sen  
Fâreyi şayda gerek zâğ u zağan
- 151 Ma‘a-hazâ sizi tâlîp didiler  
Arturur almağa râğîb didiler
- 152 Bizedür diyü bu şayd-ı aḥḳar  
Gürbe-i hırşımız emniyyet ider
- 153 Bizedür diyü ‘arûs-ı zîbâ  
Ḥâne-rûb oldı dil eş‘ab-âsâ
- 154 Teb-i miḥnetle felek virdi hüẓâl

---

145. beytin mısraları MK2’de yer değiştirmiştir.

149b istinkâf] istikfâf MK2

150a u]- MK1

Şîr iken itdi bizi gürbe mişāl

155 Bū Hüreyre gibi itdük perhîz  
Bize şâyeste bu şayd-ı nâ-çiz

156 Āh u derd ile niçün mavlıyalum  
Biz şıçancıklarımız avlıyalum

157 Lîk bâzârda dağı ferzâne  
Çıkmaz elbetde hesâb-ı hâne

158 Şemeni olmuş işitdük ġālî  
İki biñ ġuruşa çıkmış mâli

[MK1-10a]

159 Bu ġaber kıldı bizi āvāre  
Döndi dil yudmuşa semmü'l-fāre

160 Dü hezār olduğı itdükde zühūr  
İşidenler didiler fāre't-tennūr

161 Dağı yenmez diyü dil çekdi elüñ  
Dibi yandı didi dîk-i emelüñ

162 İdicek ġadr-i mezādı ġaleyān  
Geldi andan bize bûy-ı ġırmān

---

154b itdi] kıldı MK2

156a Āhū] Āh MK2

158a ġālî] 'ālî MK1

160b didiler] didi MK1

- 163    Karacağ'da bir mızrebi var  
Evde olsa bile ey fahr-ı kibār
- 164    Keyl idüp mālın olanlar kâbız  
Dir yüz elli gurus olur fâiz
- 165    Vele'in süllim ola efzūter  
Akçesin on senede ancak öder
- 166    Pīrezen gibi netācı yokdur  
Aña bu mihr-i mu' accel çokdur
- 167    Bā-ḥuşūşā bu tarafda el-ān  
Şükri-lillāh'a cev-i gendüm erzān
- 168    Kaşr-ı yedin bunı ber-vefk-ı murād  
Yedi yüz gurus almışdı murād  
[MK2-8b]
- 169    Aldıguñ var ise dönmem ey yār  
Gönderürsen olurum minnetdār
- 170    Hāşıl olmazsa daḥı me'mūlüm  
Gönder erzān u girān maḳbūlüm
- 171    Sende ey mihr-i sipihr-i ' irfān  
Ḥulf-i va' d itmege yokdur imkān

---

163a mızrebi] mezra'a MK2

165a Vele'in süllim: Öyle de olsa.

- 172 Ben hemān va‘ deñi olmış bilürüm  
Mālikāne bize gelmiş bilürüm
- 173 Ser-i mū sizde bulunmaz taqşır  
Bilürüm līk nedendür te’ḥīr  
[MK1-10b]
- 174 Ġālibā var idi kesbinde ruḥām  
Gözedür gürsine çeşmān-ı li’ām
- 175 Xatı çok muḡtarib azar olmış  
Āsiyā gibi dehen-bāz olmış
- 176 Bir şikār olsa daḡı üftāde  
Şad seg-i herze-mires āmāde
- 177 Bī-sebeb baḡsa da bir ḡacı kişi  
Ref‘ olındı yoḡ iken yolsuz işi
- 178 Hele ey dāder-i pākīze-güher  
Şa‘b geldi bize ḡāyet bu sefer
- 179 Eve geldük ki ḡanā‘at idelüm  
Çekilüp bir yaña ‘uzlet idelüm

---

174a var idi] var da MK2

176b Şad] şayd MK2

177a baḡsa da] taḡnīye MK2

177b yolsuz işi] teşvīşi MK1

179a idelüm] ideyim MK2

179b idelüm] ideyim MK2

- 180 Yāy-ı hırşı çekelüm dāmāne  
Olalum zāviyedār-ı hāne
- 181 Yirişür çekdigimüz miḥnet-i derd  
Bir daḥı olmayalum herze-neverd
- 182 Felegün vaż' -ı taḥammül sūzı  
Şeb-i tār eyledi ḥalka rūzı
- 183 Çivisin çekdi felek dünyānuḥ  
Geldi mūḥiş ḥaberi a' dānuḥ
- 184 Deldi ḥalkuḥ cigerin nāvek-i tīz  
Ḳopdı gūyā ki dem-i rüstā-hiz
- 185 Münteşir oldı firārilerden  
Böyle bir ḳara ḥaber kim düşmen
- 186 Çalkayup dir ne ile Leylā'nı  
Geldi ger göge oḥuḥ şānī
- 187 Nās olup tu' me-i şir ü şemşir  
Ḳatı çok ehl ü 'ıyāl oldı esir

---

180a çekelüm] çekeyim MK2

180b Olalum] Olayum MK2

181a Yirişür] Yirişüp MK1

184a Deldi] Oldı MK2, cigerin] cigeri MK2

186. beyt MK2'de yer almamıştır.

187a şir] seyf MK2

187b ü]- MK2

- 188 O saña tav<sup>ç</sup>an u kerhen meşelā  
İttibā<sup>ç</sup> itdi nevāhī vü kurrā  
[MK1-11a], [MK2-9a]
- 189 Var idi dīrīnede zād bisyār  
Aldı zabṭ itdi zehā<sup>ç</sup>ir ne ki var
- 190 Eylemezler rü<sup>ç</sup>esā cengi taleb  
Şīr çok kâ<sup>ç</sup>idi ammā şa<sup>ç</sup>leb
- 191 Rü<sup>ç</sup>esā dehşet ile āvāre  
Ġayretu'llāh'a ḳalupdur çāre
- 192 Şa<sup>ç</sup>b-i düşmen degül ol kelb-i<sup>ç</sup> aḳūr  
Līk yok ref<sup>ç</sup>ine bir çeyş-i ḡayūr
- 193 Dicle<sup>ç</sup>yi itdi güzār ehl-i<sup>ç</sup> ıyāl  
Aç şusuz çölde gezer māl-ā-māl
- 194 Nice söz var ki işāret idemez  
Ḥāme taḥrīre cesāret idemez
- 195 Böyle ḳalursa cihān şūr-engīz  
Mālikāne nedür ey yār-ı<sup>ç</sup> azīz
- 196 Cümle ma<sup>ç</sup>müre ḡarāb olsa gerek  
Mesken-i büm-ı ḡurāb olsa gerek

---

189b ne ki var] bisyār MK2

193a güzār] güzzer MK2

- 197 Mālikāneye heves kimdür iden  
 aynadı fitne eh-i Bābil'den
- 198 Var bu z lmetde velākin bir n r  
 T k n r e m-i dile d r-ā-d r
- 199 Bu araflarda olan   r u  a b  
 Ola   yed ki m l k ta sebep
- 200 Oldı ey h me yeter n me tamam  
 Vir e ibb ya sel m eyle  it m
- 201   hib 'l-fa l efend m c num  
 Neyyir-i burc-ı  eref sult num
- 202 H tem-i fa la fa -ı ic de  
 Ya ni kim H zret-i La l -z de
- 203 La lin   feyz-i H d  k nıdur  
 Ne Bede   n  ne rumm nid r
- [MK1-11b]
- 204 Sa d-ı ma k l  iy  -ı men  l  
  ayd-ı fitr k f r   ile u  l
- 205 Nisbet ol fa la ki zihni h v   
  Abd-ı zenc  gibid r beyz v 

---

197a M lik neye] M lik ne MK2

202a b - re]  re MK1

- 206 Nāfe-i fazlı virüp bŷy-ı fŷnŷn  
Reşk ile oldu Ğazālī dil-ḡŷn  
[MK2-9b]
- 207 alemi mīl-i midādı sŷrme  
İsterŷm ol yire dīdem sŷrme
- 208 Meclis-i ades-i cān-perverine  
Nādi-i eŗref ŷ feyż-enverine
- 209 Eyle ey nāme-i mŷŗgīn-erām  
İḡtirām ile taḡiyyāt ŷ selām
- 210 Her kederden ide Allāh mu‘ āf  
Şıfatın eyleye mevŗŷfa muzāf
- 211 Ola mī‘ rāc-ı beāya rāī  
‘ Abdŷ’l-bāī ola ‘ abd-ı bāī
- 212 Ḥātem-i fażla ola la‘ l-i nigīn  
Ola zer-pister-i şıḡḡātde mekīn
- 213 Daḡı ol ḡāsım-ı ‘ ır-ı iŗkāl  
āşım-ı penc-i şŷkŷk-ı i‘ żāl
- 214 Rehber-i merḡale-i irŗādum

---

205b ‘ Abd-ı zencī] ‘ Iyd-ı uḡḡī MK1

208b ŷ]- MK2, feyż-enverine] feyż-āverine MK2

212b şıḡḡātde] rāḡatda MK2



Ya'ni hayrū'l-āb olan üstādum

215 Re'fet-i qalb ile evvāh-ı hālīm  
Mükrim-i zayf-ı kerem İbrāhīm

216 Nā'ib-i mesned-i Dāvud Pāşā  
Hükmidür faşl-ı hitāb-ı huşemā

217 Zihn-i vekḳādına nisbet bāzī  
Eşer-i hāme-i Faḥr-ı Rāzī

218 Hikmet-i terceme-i Fārabī  
‘Aqlınuñ bir unudulmuş h<sup>v</sup>ābī

[MK1-12a]

219 ‘Aql-ı kül medrese-i fażlına bāb  
İbn-i Hācib aña olmaz bevvāb

220 İbn-i Sīnā ile şāḥib-tecrīd  
Olamaz aña muzāf ile mu‘īd

221 Virse eşkāl-i fūnūna te'sīs  
Aña şākird olamaz Öḳlidis

222 Naẓm-ı eş'āra olurdu Tā'ib  
Şevket-i re'yini görse Şā'ib

223 Yed-i pūr-cūdını ba'de't-taḳbīl  
Oluruz nāşiyesā-yı tebcīl

- 224 Hâk Te‘âlâ anı ber-vefk-i murâd  
Eyleye devlet-i dâreyn ile şâd
- 225 Dağ ol şıdık u şafâdan mâlî  
Âh-ı dâreyn ‘aliyyü’l-‘âlî  
[MK2-10a]
- 226 Kıt‘a-i Mîr ‘Ali meşk-i ‘imâd  
Haţına nisbet ile tâze sevâd
- 227 O devât oldı hum-ı Eflâtûn  
Ki ‘Utarid aña çün nokta-i nûn
- 228 Tesliyet-bağş-ı dil-i pür-şererüm  
Mûnisüm dâder-i şefkat eşerüm
- 229 Eylemişdür anı terkîb-i sirâc  
Rikâat-i kalb ile mânend-i zücâc
- 230 Gûş idince bilürüm bî-meriye  
Nazm-ı dil-sûzumu eyler girye
- 231 İderüz şevk-ı ğarâm üzre tamâm  
İştîyâkum kadar ihdâ-yı selâm
- 232 Dağ ol burc-ı hünerde mâha

---

226b Haţına] Huţbe MK1

228a pür-şererüm] pür-şekerüm MK2

228b Mûnisüm] Mûnis ü MK2

229a sirâc] mizâc MK2

Bezm-i feyz-āveri feyzü'l-lāha

233 Sürme-i micmere-i fışkından

Çeşm-i tarik-i ' Uṭārid rūşen

[MK1-12b]

234 Hüsni-i ahlākuña ruhsāresi dāl

Şüret-i sıretüñe şāhid-i hāl

235 İştiyāk üzre idüp ' arz-ı selām

Ṭab'-ı pāküñ iderüz isti' lām

236 Ola yā Rab o dıraḥşanda güher

Muṭṭaşıl feyz-i Hudā'ya mazhar

237 Eyle ikrām ile ey nazm-ı belīg

' Ali Ağa'ya selāmum teblīg

238 Haḳ bu kim yār u vefādārumdur

Hem-demümdür aḥ-ı ğam-h<sup>v</sup>ārumdur

239 Ol bize eyledigi in' āmı

O nevāzişleri ol ikrāmı

240 ' Ömrüm oldukça ferāmūş itmem

Midḥatünden dili ḥāmūş itmem

---

233a fışkından] feyzinden MK2

236a dıraḥşanda] raḥşanda MK2

237a ile]- MK2

- 241 Muştafâ hem çelebi hem mollâ  
Kîsedâr-ı aḡ-ı pür-cûd u ‘aṭâ
- 242 Çāre-sāz-ı zu‘afâ maḡzen-i rāz  
Merhem-i zaḡm-ı dili ehl-i niyāz
- 243 Ḥayra sâ‘idür o dürr-i nā-yāb  
Vire ḡayr ile murādın Vehhāb
- 244 Baḡalinde ola dā‘im defter  
İde Ḥaḡ kîsesini ma‘den-i zer  
[MK2-10b]
- 245 Bilürüm eyledi bezl-i mechûd  
Oldı sa‘y ile berātum mevcûd
- 246 İderüz aña selām-ı mevḡūr  
Ḥaḡ Te‘āla ide sa‘yın meşḡūr
- 247 Peşşeye ey ḡalem-i meblāḡ-ı zen  
‘Arz-ı tiryāk-ı selām it bizden
- 248 Mākiyancıkları şıḡḡatde midür  
Zaḡar āḡûş-ı selāmetde midür  
[MK1-13a]
- 249 Zaḡaruñ ḡayf unuttum adın  
Yoksa ismiyle iderdüm yādın

---

241 b pür-cûd u ‘aṭâ] berceste-i ‘aṭâ MK1

247 a Peşşeye] Pāşāya MK2

- 250 Hızmetinde olan etbā‘a tamām  
İderüz şevk ile teblîğ-i selām
- 251 Bu tarafından o riyādan hālī  
Yār-ı şādık Hasan Ağa vālī
- 252 Meclis-i pāke ider bi’l-ikrām  
Farṭ-ı tevkīr ile ithāf-ı selām
- 253 Levh-i āyīnesi şāf u şāde  
Rūşenā-ı tıynet Emīrī-zāde
- 254 Muştafā hayr halef necl-i nebīh  
Mazharü’l-veledi sırr-ı ebih
- 255 Meclis-i pāke o yār-ı dīrīn  
İder iblāğ-ı taḥiyyāt-ı berīn
- 256 ‘Ömer Ağa varıcak ol tarafa  
Gelür elbette o dārü’ş-şerefe
- 257 İki çeşm ile idüp aña nigāh  
Bu degül mi hele fikr eyle o
- 258 Çeşm-i ‘uşşākı iderdi rüşen  
Müşterisi çoğ idi yıldızdan

- 259 Size dā'ir işi eylerse zuhūr  
Eyle taḥṣīline bezl-i maḳdūr
- 260 Besdür ey ḥāme yeter virme şadā'  
Meclise eyle du'ālarla vedā'
- 261 Bir du'ā yazması hengāmında  
Resmidür nāmenüñ encāmında
- 262 Eyleye bezl ü 'atāya mülḥaḳ  
Dünyevī aḥrevī maṭlūbuñı Ḥaḳ  
[MK2-11a]
- 263 Vire Mevlā o ḳadar rif'at u cāh  
Meh-i nīm-şeb görine çeşmüñe māh  
[MK1-13b]
- 264 Şığa-i feyz-i maşādır gibi Ḥaḳ  
İde şaḳḳ-ı ḳaleminden müştak
- 265 Mālikāne ola cismüñ rūḥa  
Ola 'ömrinde ḥalīfe Nūḥ'a
- 266 Çetr olup üstüñe Ḥaḳ'uñ raḥmi  
Sāyeñüzde ola Ḥāmī mahmī

---

260a ḥāme] nāme MK1

262a ü]- MK2

263a u]- MK2

264b müştak] münşak MK2

265b Nūḥ'a] rūḥa MK2

Ma'āni-i Laṭīfe Berāy-ı Mināre

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1 Nedür ol şüh-ı bālā-ḳadd ser-efrāz  
Mişāl-i serv olup ḳāmetle mümtāz

2 Ta' alluḳdan olup dāmen keşide  
Sevād-ı şehrden olmuş remide

[MK2-52b]

3 Egerçi zāhirā hūrşid nümünı  
Münāfıḳ-veş veli gecdür derünı

4 Ümīd-i vuşlatı tül-ı emeldür  
Ki ser-keşlik aña ḳarbü'l-meşeldür

5 Degüldür vaşlı maḥşüş āşināya  
Şaḳınmaz görünür şāh u gedāya

6 ' Aceb bir sāḫir-i ef' ī-nümādur  
Ki her dem gösterür bir siḫr-i nādır

[MK1-63b]

7 Yudup insanı aḡzıyla ider kem  
Çıḳarur dübüründen saḡ u sālīm

---

4b aña] ile MK1

7a Yudup] Urup MK1

7b dübüründen] dīrineden MK1

- 8 Eger şaḥında yoḡdur ḡonce vü gül  
Öter şayf ü şitā üstünde bülbul
- 9 O bülbul şevḡle itdükde āvāz  
Deheninden yaḡar esrār-ı i‘ cāz
- 10 Düşünce ol şadā bu ḡülistāna  
Gelür ‘ālem o şevḡ ile fiḡāna
- 11 Gelür hep bir yere esnāf-ı mürḡān  
Olur ol bā’iş-i cem‘ perīṣān
- 12 Açarsa Ḥāmiyā her kim bu rāzı  
Ḳabül olur dü ‘ālemde niyāzı



İbtidā-yı Ġazeliyyāt-ı Hāmī Efendi

1

### Harfū'l-Elif

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

- 1 Neş'e-i mey ġāze-i ruḥsār-ı āl olmış saña  
Revġan-ı gül dühn-i ḳandil-i cemāl olmış saña
- 2 Oldı zīr-i lebde fikr-i buse ġarḳ-āb-ı dehen  
Leb-şeker ġabġab turunc u portakal olmış saña
- 3 Hüsünü taşvīr iden naḳḳāş dest-efşān olup  
Reşḥa-pāş olmış ḳalem püskürme ḥāl olmış saña
- 4 Şīr-i meḥtāba ḳalınmış māye naḥl-i tūrdan  
Sā' id ü sīmīn u sāḳ-ı bī-mişāl olmış saña
- 5 Ġayra ḥalvā gibi ḥāzır şulḥa mūm ol şehd-i leb  
Yan yaḳıl ey dil ne mūm olmış ne bāl olmış saña  
[MK1-42b]
- 6 Şöyle nevmīdüm ki fikr-i buse gelmez yādıma  
Baḥtı gör farz-ı muḥāl-ender-muḥāl olmış saña
- 7 Dürdi ḳıḳmış süzgi-i mehden elenmiş āftāb  
Gerden-i şāf u bināġūş-ı zülāl olmış saña

---

İbtidā-yı Ġazeliyyāt-ı Hāmī Efendi]- MK2

4b ü]- MK2, u]- MK2

6a yādıma] ḥātıra MK2

6b muḥāl ender] ey dil MK1

7b u]- MK2

- 8 Hāmiyā aldı bizi bu tāze nazmuñ neş 'esi  
Bu 'aşır-ı nev mey-i dīrīne-sāl olmuş saña

## 2

*Mefūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ulūn*

- 1 Hıfz eyle daḥilek ḥarem-i muḥterem-āsā  
Olma şaḳın aḥbāb ile gürg ü ğanem-āsā
- 2 Olma sebeb-i tefriḳa tīg-i düdem āsā  
Cem' iyyet-i aḥbāba ḳıyām it ' alem-āsā
- 3 Efsūs ki ḳāf-ı ' ademe eyledi pervāz  
' Anḳāları bu ' ālem-i cūduñ kerem-āsā  
[MK2-34a]
- 4 Hūn-āb-ı sirişkin boyadın reng-i riyāya  
Zāhid ḳızılıñ ḳıḳdı senüñ de beḳam-āsā
- 5 Her ḳatre-i nācizi ider bir dūr-i yektā  
Terbiyye ekābirde gerek ola yem-āsā
- 6 Gitmez daḥı yok fā' idesi ḳıḳdı beyāza  
Mestüre-i mūy-ı siyehüm şubḥ-dem-āsā
- 7 Eyler eşeri ehl-i dili rence giriftār

---

8a bizi] beni MK1

1b aḥbāb ile] aḥbābuna MK2

4a sirişkin] sirişk MK2, riyāya] rebāba MK2

6b Mestüre] Müsvedde MK2

Āhūlara dām olmaya naḡş-ı ḡadem-āsā

- 8 Sildim ḡalemi aḡzuma vaşf-ı dehenüñden  
Hāmī dudaḡum çatladı şaḡḡ-ı ḡalem-āsā

### 3

*Mefūlū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn*

- 1 İkbāl-i dehr-i dūna meşel söylerüm saña  
Lebrīz-i kāse dest-i eşell söylerüm saña
- 2 Ol çeşm-i mest-i cāna bedel söylerüm saña  
Zāhid binā-yı zühde ḡalel söylerüm saña
- 3 Hengām-ı ḡaz maḡall-i icābetdür ey perī  
Şimdi niyāz-ı nā-be-maḡall söylerüm saña
- 4 Ḳaşr-ı vişāle perde yapılsun mı kim raḡīb  
Ḳurmuş esās-ı mekri temel söylerüm saña
- 5 Dīvār-ı çerḡe pençe-i ḡürşid-i dest-yār  
Ta‘ṡil idüp ḡader gibi āl söylerüm saña
- 6 Abdal-ı ‘aşḡa tāc yeter ser-bürehnegī

---

7a Eyler] bilmez MK2

7b Āhūlara dām] Hadāre merām MK2

2a cāna] ḡāna MK2

5b ḡader] ḡarār MK2

Ḳayd-ı ʿimāme başa ʿamel söylerüm saña

[MK1-43a]

7 Bir gün bu lafz-ı mücmeli tafşıl idüp raķīb  
Cem cem dimem netice cümel söylerüm saña

8 Seyyāre vü şevābit ü nüh hoşķa-i felek  
Şandūķ-ı sāhır dürc-i hıyel söylerüm saña

9 Hürşid-i rüy-ı yāre muķābil olur diyü  
Bürhāne karşı itme cedel söylerüm saña

10 Misvāk ü taylasānına aldanma zāhidüñ  
Dekkāk u hile sāz u dağal söylerüm saña

11 Tezyıl idüp nazīremi vaşfuñla āsafā  
ʿIydiyye şanma sāde ğazel söylerüm saña

12 Pāşā-yı dād-ḥ<sup>v</sup>āha sözüñ var mı ey felek  
Revnaķ-fezā-yı dīn ü düvel söylerüm saña

[MK2-34b]

13 Miʿyār-ı ʿadl-i ʿilele kıştās-ı müstaķīm  
Zātın nizām-ı mülk ü milel söylerüm saña

14 Dehrüñ hezār nükte-i bārık ü mübhemüñ  
Eyler kemīne remz ile ḫal söylerüm saña

---

10b dağal] zağal MK1  
13a ʿilele] ʿāleme MK2  
13b ü]- MK1

- 15 Şemşîr-i kahr-ı zâlîme bir nîş-i zehr-nâk  
Mazlûma şehd-i lutf-ı ‘asel söylerüm saña
- 16 Ehl-i şalâh gerdenine lutfi hırz-ı cân  
Kahr-ı riqâb-ı düşmene gall söylerüm saña
- 17 Çeşm-i muṭî‘a ḥāk-i deri kuḥl-ı rûşenâ  
‘Ayn-ı ‘adû-yı dîne başal söylerüm saña
- 18 Cân-baḥş-ı iltifâtı çü enfâs-ı ‘îsevî  
Zehr-âb-ı inḥirâfı ecel söylerüm saña
- 19 Hıfzuñla oldı burc-ı dehân-ı esed senüñ  
Devründe ḥ<sup>v</sup>âb-gâh-ı ḥamel söylerüm saña
- 20 İtmek kaşîde mümkün idi olmasaydı ger  
Kalbümde tûde tûde kesel söylerüm saña
- 21 Hâmî ḥimâyetüñle ne var olsa ser bülend  
Her gûne iltifâta maḥall söylerüm saña
- [MK1-43b]

---

14. beyt]- MK2

19b Devründe] Devrinde MK1

## 4

## Ḥarfü'l-bā

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Cinān-resmüñ Diyār-ı bekrde taşvîr ider mehtâb  
Kenâr-ı Dicle'yi mănend-i cûy-ı şîr ider mehtâb
- 2 Kemālüñ naķş-ı noķşānuñ kemālî olduğın der-pey  
Lisān-ı ḥāl ile kāmilleri taķrîr ider mehtâb
- 3 Bilür noķşānını taķlîd-i ḥüsnüñ idemez pinhān  
Anuñcün pençe-i ḥürşîd ile el bir ider mehtâb
- 4 Ḥalāş olmaz kişı hem-reng-i āzār u cefāsından  
Ketāne sâ'ir eşyādan füzün te'sîr ider mehtâb
- 5 Şükür naķl-ı nücūma vaz' idüp bir māh-tābānı  
Kenâr-ı ḥ<sup>v</sup>ān-ı çerḥe hāleden peşķîr ider mehtâb
- 6 Ėurābuñ başı emr-i mümteni' dirler niçe bilmem  
Sevād-ı zāĖ-ı şāmı bir nefesde pîr ider mehtâb
- 7 Meger kim nîş-i ḥ<sup>v</sup>ār-ı 'aķreb-i çerḥ olduğın bilmiş  
Ledîğ-i şām-ı hecre şîr ile tedbîr ider mehtâb
- 8 Ḥesābın cebr-i noķşān görmek üzre ayda bir kerre

---

1a resmüñ] resmin MK2

3. beyt MK1'de yer almamıştır.

5b ḥ<sup>v</sup>ān] ḥān MK1

Muḥarrerdür ki aydın kişverin taḥrîr ider mehtâb

- 9 Sevād-ı cürm ile kesmem ümîdi nûr-ı raḥmetden  
 Hicâb-ı zulmeti bir laḥẓada tenvîr ider mehtâb

- 10 Ḵo ḥ<sup>v</sup>âb-ı ğafleti mûy-ı siyeh Ḥâmî sefîd oldı  
 [MK2-35a] Mizâc-ı i' tidâl-ı na' îmi tağyîr ider mehtâb

## 5

*Meḥ' lû Fâ' ilâtü Meḥâ' ilü Fâ' ilün*

- 1 Germ-ülfet oldı ' aşıkā cānāneler bu şeb  
 Bir pîreḥende şem' ile pervāneler bu şeb
- 2 El urdı zülf-i dilbere çün şāneler bu şeb  
 Görsen ki geldi başuma cānāneler bu şeb
- 3 Sûz u güdāz olup bize miḥmān seḥer diyü  
 Gösterdi gird-i şem' de rindāneler bu şeb
- 4 Feyz-i lebûñle ḳabına şıĝmaz şarāb-ı nāz  
 Teng oldı cilve-i meye ḥum-ḥāneler bu şeb
- 5 Gelmiş o māḥ bezm-i meye sākî nuḳl için  
 Bulsa enār-ı mihri ḳırup dāneler bu şeb

8b Muḥarrerdür] Meḥemmeddür MK2, taḥrîr] tecrîr MK2

9a nûr-ı raḥmetden] bāb-ı raḥmetden MK2

3a olup] olur MK2

4a nāz] nāb MK1

- 6 Bām-ı sipihre döndi reh-i yār dīdeden  
Dökdüm o deñlü pāyına dürr-dāneler bu şeb  
[MK1-44a]
- 7 Yağdı sebū-keşānı birer cām ġālība  
Çeşmüñden aldı māye-i mey-ġāneler bu şeb
- 8 Ref -i ġubānı ġātır ümīdiyle şubġa dek  
Müştaġ-ı cūş-ı seyl idi vīrāneler bu şeb
- 9 Gülgün-ı bāde fāris-i ‘aġlı çalup yire  
Oldı piyāde bezmde ferzāneler bu şeb
- 10 Toġsa o mihr-i leyle-i ġabli dem-i seġer  
Görsün dilā neler toġurur analar bu şeb
- 11 Gülbanga yek terāne-i sāz ile döndiler  
Sūrāġ-ı nāye revzen-i kāşāneler bu şeb
- 12 Sāġinüñ iltifātı mey-āşāma ‘āmidür  
Farġ olmaz āşinā ile bīġāneler bu şeb
- 13 Gördükde duġter-i rezi dil kırdı tevbeyi  
Peymān-şikenlik eyledi peymāneler bu şeb
- 14 Şīrin gelüp o ġüsrev-i ġubāna gerd-i ‘aşġ

---

6. beyt MK2’de yer almamıştır.

7a sebū]şebū MK1

10a mihr-i] mihre MK2

12a mey-āşāma] meh āşāma MK2



Ḥ<sup>v</sup>āb-āver oldı ‘ acz ile efsāneler bu şeb

- 15 Sultān-ı ‘ aşk itdi ḥakem Ḥāmiyā bizi  
Bülbüller ile fāşl ola pervāneler bu şeb

## 6

### Ḥarfū’r-rā

*Mef’ ūlū Fā’ ilātū Mefā’ ilū Fāilūn*

- 1 Āşār-ı ğayz sīne-i bī-kīneden çıkar  
Bir demde ‘ aks şafḥa-i āyīneden çıkar
- 2 Def’ -i raḳībdür raşad-ı kenz-i vuşlatuñ  
Genc ilde sen bu ejderi gencīneden çıkar
- 3 Zāhid ‘ aceb mi şu‘ bede bāzilik idesin  
Her ne çıkarsa ḥırḳa-i peşmīneden çıkar  
[MK2-35b]
- 4 Bilse benüm ḳadar o perī ḳadr-i ḥüsnini  
Bir laḫza şanma ḥāne-i āyīneden çıkar
- 5 İş eskilerde giçme yine eski yārdan  
Pür-zūr-ı neş’e bāde-i pārīneden çıkar

---

14a şirin] şübhe MK2

14b oldı ‘ acz ile] olmadı ‘ aceb MK2

3a bāzilik idesin] bāz olsa dil ile MK2

- 6 Geldükde yār bezme düşer albe ıztırāb  
Ta‘ zīm için udūmına dil sīneden çıkar  
[MK1-44b]
- 7 Etfāli or mı kām ala bir gün uğurlaya  
Şenbih ‘ulüvv gibi pes āzīneden çıkar
- 8 Bī-hodluk humārı düşer çeşm-i mestine  
Her subh-dem ki şöhet-i düşīneden çıkar
- 9 Dāğ itdi cevır ile beni āyā görür müyüm  
Ol kīne-cū bu hūy-ı pelengīneden çıkar
- 10 Degmez fūlūs-ı aħmere şad neş’e-i niyāz  
Kālā-yı vaşl bender-i naķdīneden çıkar
- 11 Dirler inanma ūlfet-i hūbānı terk ider  
Hāmī meger ki ‘ādet-i dīrīneden çıkar

## 7

*Mefāilün Fe‘ilātün Mefāilün Fe‘ilün*

- 1 Metā‘-ı vaşlına biñ cān bedel deger mi meger  
Olursa cānuma minnet güzel deger mi meger
- 2 Gül olsa şāhid-i bāzār-ı şemme itme heves  
Taħassür itmeye her mübtezel deger mi meger

- 3      Töğüz ҡatın şayaruz bu raşad-geḥ-i dilde  
Bu nüh ṭabāḳa felek bir başal deger mi meger
- 4      Nüḳūd-ı aḥteri ḥarc eylemez sipiḥr-i le'im  
Fülūs-ı aḥmere çerḥ-i dağal deger mi meger
- 5      Egerçi kim ğazel almaz dinildi bāde-fürüş  
Anuñ da virdiği mey bir ğazel deger mi meger
- 6      Metā' -ı vuşlatı āteş bahāsına Ḥāmī  
O şem' -i ḥüsn ile bāzāra el deger mi meger

## 8

*Mefülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün*

- 1      Zann itme kār rişte-i tedbire bağıldur  
Ḥablü'l-met'in sikke-i taḳdīre bağıldur
- 2      Sūzī olur hemīşe giriftār-ı renc ü ğam  
Hemvāre ҡayd-ı pāy-ı 'aşāfire bağıldur
- 3      ' Anber ҡovānı resmidür ol ḥāl-i müşk-bār  
Gūyā sevād-ı ḥıṭṭa-i keşmīre bağıldur

[MK2-36a]

---

4a eylemez] eylesen MK2

4b dağal] zağal MK2

2a olur] olup MK1

- 4 Ağyāre yok du‘āda ser-i mū kuşūrumuz  
 Āsārī līk kuvvet-i te’şīre bağıludur  
 [MK1-45a]
- 5 Ser halka-i münādimedür pīr-i mey-kede  
 Hep ehl-i ‘işretūñ başı ol pīre bağıludur
- 6 Gelsün mi sīm ü zer bize dest-i tecelliden  
 Bī-çāre sicn-i kīse de zencīre bağıludur
- 7 ‘Aklıñ nedür vücūdı k’ola sedd-i rāh-ı ‘aşk  
 Bārik-i riştedür ki ser-i şīre bağıludur
- 8 Mısr-ı ‘ademde müftī-i bīgāne āşinā  
 Vaḥşī ğazallar gibi zencīre bağıludur
- 9 İtmez duḡūl bīkr-i ma‘āniye Ḥāmiyā  
 Beñzer ki şevḥer-i kalem-i tīre bağıludur

## 9

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Elif ki bāğ-ı ḥurūf içre serv-i hoş-ḳaddür  
 Anuñ içün şemer-i ‘ucmeden mücerreddür
- 2 Cünūd-ı ḥarf-ı hecāya elif sipeh-büddür  
 Öñünce ḥarbeli ḳavvāşı şūret-i medddür

- 3 O nā-ḥaleflere dāğum ki ebcedi bilmez  
Tefāḥur itdügi dā'im dilinde ebceddür
- 4 Ne fā'ide ḥazef-i bed-güher virürse eger  
Ebüm zümür-rüd-i ḥaḍrā cedüm zeberceddür
- 5 Kemāl-i ğaflet ile cāḥil oldı zindeye gör  
Dil-i füsürdesi meyyit derūnı merḫaddür
- 6 Olur mı mürşid-i ğayr-ı reşide cennet mülk  
Egerçi vaḳf-ı velī vaḳf-ı ibn-i erşeddür
- 7 Egerçi ḥūbdur esbāb-ı ḥüsni ser-tā-pā  
O kāküli siyehi cümleden ser-āmeddür
- 8 Ḳapılma ehl-i nifāḳuñ kelām-ı dil-keşine  
Ki cümle sözleri tağrirdür ḥoş-āmeddür
- 9 Egerçi devlet-i 'irfāna ḥamd ider ḳatı çok  
Velī bu ni' met-i 'uzmāya Ḥāmī Aḥmed'dür

---

4a virürse] dirse MK1

8b tağrirdür] tağrır MK1

## 10

*Meʿülü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün*

- 1 Zann itme kim ol āfet-i gülgün abālidür  
Düşmiş vücūda ʿaksi anuñ rüy-ı alıdur
- 2 Evvel bakışda āteş-i Nemrud’a atdırup  
Sūzān iden ḫalīl-i dili bir Ruhalıdur
- 3 Şarf eylesün dilerse anı sīm-i ḫançere  
Naḫd-ı hayātımız o mehūñ kendi mālıdur
- 4 Çīn-i ğazabla ʿāşıka baksa ʿaceb degül  
Zīrā diyār-ı ḫüsne o şeh şimdi vālidür
- 5 Āğuş-ı vaşla çek hemān o şūḫı Hāmiyā  
Girse miyān-ı hāleye ol meh kemālidür

## 11

*Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün*

- 1 Olursa rifʿ atimüz kākül-i siyāhı ḫadar  
Bizi o ğāliye-mū istemez günāhı ḫadar
- 2 Ne ʿarz ider baña çerḫ-ı dağal meh ü mihrin  
Yanumda rağbeti yokdur fülüs-ı māhi ḫadar

[MK1-45b], [MK2-36b]

- 3      ‘ Aceb mi itse hıred ehli reşk-i nādāna  
Ki ehl-i hūşuñ olur renci intibāhı kadar
- 4      Kim olsa rāhat-ı ser şāhide tāt-ı zerüñ  
Olur mı kadri gedānuñ nemed külāhı kadar
- 5      Virüp irādelerin dest-i āhire şimdi  
Zamāne şāhları şatranc-ı şāhı kadar
- 6      Medār-ı kevkebedür māha keşret-i encüm  
Olur mehābet-i şeh mevkib-i sipāhı kadar
- 7      İderdi tūt-i ebkem hezārı dem-beste  
O şūh olaydı suhen-gū eger nigāhı kadar
- 8      Yağardı nüh felegi bir nefesde ‘ aşık-ı zār  
‘ Ulüvv-i himmeti olsaydı dūd-ı āhı kadar
- 9      Bilür celādet-i Hākı hıyām-ı çerhi gören  
Ki şehir-yāruñ olur kadri bārgāhı kadar
- 10     Umūr-ı āhirete ehl-i zeyğ-i nādānuñ  
Olur vesāvisi efzūnter iştibāhı kadar

---

3a hıred ehli] hıred-mend MK2

5b şāhlar] şāhı MK1

9a celādet] celālet MK2

- 11 İder mi sicni taleb hacle-i Züleyhâ'da  
İdeydi Yūsuf eger cāha meyl cāhi kadar
- 12 Bu gūne kalmaz idi yirde Hāmiyā ' aşık  
Olaydı raġbet eger kehribāra gāhi kadar

## 12

*Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Gönül çeh-i zeķanuñ yār-ı cān kıyās eyler  
Kemīn-i reh-zeni cāy-ı emān kıyās eyler
- 2 Şu'ūd-ı bām-ı kemāle heveslenür herkes  
Sütür-ı şî'r-i teri nerd-bān kıyās eyler
- 3 Gören o seng-dili hānde-rīz ü cilve-nümā  
Metā' -ı vuşlatını rāyegān kıyās eyler
- 4 Dehān-ı zaḥm gibi hānde-nāk kan yudunur  
Gören küşāde gülî za' ferān kıyās eyler
- 5 Beni görenler o gül çehrelerle ey Hāmī  
Miyān-ı ğoncede berk-i hāzān kıyās eyler

---

3a ü]- MK2

4b za' ferān] zaġferān MK2



## 13

*Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Keser mi var sözi şemşirle ğılāfı kadar  
Kişi ayağın uzatmak gerek lihāfı kadar
- 2 Cihānda zāhid-i 'aķreb-nihād u kec-revişüñ  
Begendigüm işi yok bizden inħirāfı kadar  
[MK1-46a], [MK2-37a]
- 3 Olunca ruḥṣat-ı nezzāre dil vişāl ister  
Su 'āle ķāni' olur mı gedā kifāfı kadar
- 4 Şikāf-ı zaḥma kāfūr açarken ey ḥünī  
Senüñ yanunda cidāruñ degül şikāfı kadar
- 5 Lebüñ ḥaṭ-āver iken la' l-i yārdan ḥoşdur  
Virür bu köhne meyüñ derdi neş'e şākī kadar
- 6 Tıoyardı ni' met-i vaşla gürisne çeşm-i ümīd  
Olaydı va' dine şādık o meh ḥilāfı kadar
- 7 Şaķın ki ḥūblaruñ her ḥişāli ḥūb olmaz  
Olur mı her dem-i āhūda būy-ı nāfı kadar
- 8 Kemāl-i kudretine şāni' üñ delil olmaz

---

2a u]- MK2

4a açarken] iñerken MK1

5a la' l-i yārdan] la' l ü bādeden MK2

6a Tıoyardı] Tıoyar mı MK2

7a ḥişāli] ḥiṭābı MK1

‘Anāşıruñ biri biriyle ihtilāfı kadar

- 9 Kerīme mücrimüñ inkārı cürm-i dīgerdür  
Olur mı tevbe günahkāra i‘tirāfı kadar
- 10 Olurdı ehl-i suhen mu‘teber bu kārgehüñ  
Olaydı şî‘r-i teri bâķî şî‘r-i Bâķî kadar
- 11 Hādîş-i emşeli fikr eyle kāmîlün Hāmî  
Olur belāsı kemāl ile ittişāfı kadar

#### 14

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Yüzün egerçi tevāzu‘la mı ayağa sürer  
Şerefle başa çıkar neş‘esi dimāğa sürer
- 2 Güzer güzer ki ğamze kede ‘āşık-ı müflis  
O kanına şuşamış görünen bıçağa sürer
- 3 Bu nīm mest u bu bed mest hīç dimez sāķî  
Harīf-i bezm-i meyi cümle bir ayağa sürer
- 4 Ğulām-ı himmet-i pervāneyüz maḥabbetde  
Ki yana yana yüzüñ dāmen-i çerāğa sürer

---

10a Olurdı] olur mı MK2  
3a u]- MK2, hīc]- MK1

- 5 Cinān maḥall-i iḳāmet cesed diyār-ı sefer  
Cihānda ḥalkı yemeklik idüp konağa sürer
- 6 Selāmuna ṭuranı pāy-māl idüp çep ü rāst  
O şeh semendi gehi şola gehi şağa sürer  
[MK1-46b]
- 7 Uşul ile yūri ṭanbūr gibi perdede ol  
Şaḳın ki muṭrib-i meclis elin kulağa sürer
- 8 Ṭayanma vaḥşetüne seng-i ta‘ neden ḥazer it  
Meded il atdığı taş ey perī ırağa sürer
- 9 Bahār irişdi şabā şan ocaḳ çavuşlarıdur  
Eyālet-i çemeni ḥayme-gāh-ı bāğa sürer  
[MK2-37b]
- 10 Dirīg-ı cīfe-i dünyā-yı dūn için Ḥāmī  
Hümā-yı evc-i şeref-rüyı pāy-ı zāğa sürer

## 15

*Mefūlū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn*

- 1 Çeşmüm ki naḳş-ı pā gibi cānān yolındadır  
Deryūze-gerlerūñ yiri sulṭān yolındadır
- 2 Manī‘ olur mı pūşış-i müjgān sirişke

---

5a cesed] ‘adem MK2

6b semendi] semendini MK1, gehi] geh MK1

8a vaḥşetüne]- MK1

Beñzer şu hār-zāre ki tūfān yolındadır

- 3 Ol şehir-yār-i kişver-i hüsnüñ kudümına  
‘Āşık iderse cānını qurbān yolındadır
- 4 İtmiş o şūh ‘azm-i reh-i hāne-i raķīb  
Hayf ol perī gūdāza ki şeytān yolındadır
- 5 Mülk-i dili ğam eylese tārāc ‘aceb midür  
Bir qaryedür ki ceşş-i firāvān yolındadır
- 6 Dil reh-güzār-ı dilbere yolsuz niçün çıkar  
Ol mest iderse hāk ile yeksān yolındadır
- 7 Nā-refte bir reh açdı yine nevk-i hāmesi  
İtse nazīre Hāmī’ye yārān yolındadır

## 16

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*

- 1 Açıan zaḥm-ı derūnum girye-i bādāmdur demdür  
Beni rüsvā kılan bu dīde-i bed-nāmdur nemdür
- 2 Buyur luṭf it diyü karşıñda yer göstermedin kaşduñ  
Meger ey āhū-yı vaḥşī bize ikrāmdur demdür

3 Mümeyyiz kavlı-i zü'l-vecheyne besdür meşreb-i kı̄'ıl  
Eger meddāḥ ise medḥ itmedür zemmāmdür zemmdür

4 Ruḥ-ı gülgün-ı sāgar şanma ey mest-i mey-i vaşluñ  
Meger cām-ı gül-i ter kı̄abil-i āşāmdur şemdür

[MK1-47a]

5 Zuhūr-ı ḥaṭ-ı dil dildārı nerm itmiş saña müjde  
Degül Ḥāmī nüvīd-i dil-güşā peygāmdur ğamdur

### 17

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

1 'Āşıkā ol meh düçār olsa kaçır pehlū virür  
Ḥ<sup>v</sup>āb için aġyāra bālin istese zānū virür

2 Maḳşadı luṭf olsa 'uşşāka gelür yüz gösterür  
Ol nihāl-i 'işve gülden şöıra şeftālū virür

3 Sāķī-i bezmüñ helāk-ı vaz' -ı nā-bercāsıyam  
Baña öpdürmez ayaġın ġayra ol meh rū virür

[MK2-38a]

4 Yād-ı zülfüñle cünün deştinde āh u giryeden  
Ol kadar kim şāḥ-ı āhū sünbül ü şeb-bū virür

---

3b meddāḥ] medḥ MK2

4a vaşluñ] vuşlat MK2

1b aġyāra] aġyār MK1

2a gelür yüz] güleryüz MK2

2b 'işve] şive MK2

3a bezmüñ] bezm MK2

- 5 Şöyle ‘ aşık kişidür ol bî-emân kim Hâmiyâ  
Günde biñ kez ğamze-i ħûn-rîzine baķ şü virür

## 18

*Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Vişâl nâdir olur hecrüñe yapışmalıdır  
Lehib-i nâr-ı firâķa yanup alışmalıdır
- 2 Tevâzu‘ ile zemîne egerçi düşmelidir  
Bülend olup gül-i mihre seri irişmelidir
- 3 Muķallid-i yed-i beyzâsı olduĝın ol mâh  
Duyarsa pençe’-i ħürşid ile tolaşmalıdır
- 4 Kıo ta‘nı rind-i mey âşâma zâhidâ yoksa  
Senüñle bir ĝün olur borkümüz karışmalıdır
- 5 Ledîĝ-i devlet-i dünyâ ķabarsa itme ‘ aceb  
Ki nîş-i ħurde’-i zenbûr-ı câh şişmelidir
- 6 Muķaddem itdigi cevrüñ ider mükâfâtın  
Geline rūyına ħaķ yâr ile konuşmalıdır
- 7 Eger çekişmeye bir kimse bulmasa vâ‘ iz  
O tünd-ħû yakasıyla hemân çekişmelidir

---

5b kez]- MK2

3b Duyarsa] Duyarsa MK2, pençe-i]- MK1

7a bulmasa] bulmaz MK2

- 8      Tağıtma şem<sup>ç</sup> ile pervâne soğbetin ey bād  
Bu gice ol iki hasret gelüp kavuşmalıdır
- 9      Bizi firāk-ı ruḥuñ itdi kehrübā gibi zerd  
Senüñle ülfeti kaç<sup>ç</sup> üzre çöp çekişmelidir
- 10     Bu tıfl-ı kürre-i nev-ḥīzdür henüz ey dil  
Serin ferbih olup her yeri gelişmelidir
- [MK1-47b]
- 11     Güneş ziyāsi sefer renci istemez Ḥāmī  
Sükūt-ı nokṭa-i vāḥidle ḥāmı pişmelidir

## 19

*Fā<sup>ç</sup>ilātün Fā<sup>ç</sup>ilātün Fā<sup>ç</sup>ilātün Fā<sup>ç</sup>ilün*

- 1      Ehl-i dil-ārām ider her kande kim rağbetlenür  
Gāh olur ğurbet vaṭan gāhī vaṭan ğurbetlenür
- 2      Tab<sup>ç</sup>-ı rüşen şu<sup>ç</sup>le<sup>ç</sup>-i aşkıyla germiyyetlenür  
Ḥāne<sup>ç</sup>-i fānūs tāb-ı şem<sup>ç</sup> ile zīnetlenür
- 3      Rişte-i ğamdan teḥāşi eylemez erbāb-ı ğam  
Ḥāme-i mū müydār oldukça cem<sup>ç</sup> iyyetlenür
- 4      Dil nice tāb-āver olsun tābiş-i ruḥsāruña  
Kālīb-ı bī-rūḥ iken āyīneler ḥayretlenür

---

9a ruḥuñ] ğamuñ MK1, kehrübā] kehr-bār MK2

10a Bu] Ol MK1

1. beyt MK2'de yer almamıştır.

3b mū]- MK2

- 5 Pāk-tıynet kūşe-i ğurbetde h<sup>v</sup>ār olsun mı hiç  
Gevher āġūş-ı şadefden dūr olur kıymetlenür
- 6 Hadd-i evsaṭ-veş olur sākıṭ u sābiṭ şanma kim  
Nāmeṭe ‘ izzetlū taḥrīr itmeden ‘ izzetlenür
- 7 ‘ Ālem-i kevn ü fesāduñ iḳtizāsı böyledür  
Nev-resüñ bāzārı rāyic nev-ḥaṭuñ ḥalvetlenür  
[MK2-38b]
- 8 Eylerüz bir bārgāha ilticā kim dā’imā  
Sāyesinde zümre-i ehl-i hüner rāḥatlanur
- 9 Öyle bir bāb-ı menī‘ ü’l-cāre itsek intisāb  
Çerḥ-i gerdün üstüne eyā niçe şavletlenür
- 10 Mīr-i ‘ āli rütbe kim ḥaşmetle ednā bendesi  
Devlet-i Ḳārūn’a nāz eyler Cem’e naḥvetlenür
- 11 Köprili gülzārınuñ bir ğonçe-i neşküftesi  
Būy-ı luṭfiyla meşām-ı ehl-i dil ‘ ıṭretlenür
- 12 Āb-ı iḥsānı revān oldıḳça bāġ-ı ṭab‘uma  
Ġonçe-i naẓmum ṭarāvet-yab olur behcetlenür
- 13 Bir eli yufḳa teşebbüs itse zeyl-i luṭfına

---

5. ve 7. beytler MK2’de yer almamıştır.

9a menī‘ ü’l-cāre] menī‘ ü’l-cāha MK2

9b Çerḥ] Şīr MK2, niçe] niçün MK2

12b olur] olup MK2



- Bāzū-yı baht-ı siyāhı saht olup kuvvetlenür
- 14 Rezmgehde berķ-i şemşiri ķ'olur germ-iştihā  
 Kāhramān pīrāmeninden giçmege heybetlenür
- 15 Sürh-ser kanıyla ĩrān'ı kızıl ırmāğ ider  
 Kīn-i aşhābıyla kim ser-germ olup ġayretlenür  
 [MK1-48a]
- 16 Kām-baḡşā ol suḡen sencüm ki cevri dehr ile  
 Hāṭır-ı işkeste 'irfānum ḡadar zaḡmetlenür
- 17 Āstān-ı midḡatũn olmiş fesān-ı ma'rifet  
 Rūy-ı māl itdikçe şemşir-i zebān ḡiddetlenür
- 18 Tālib-i dil-ḡasteye ta'lim-i ḡānũn eylesem  
 Her işāratum şifā-yı şadr olup ḡikmetlenür
- 19 Da'vi-i i'cāz idersem sözde işbāt eylerüm  
 Şāhidüm levḡ ü ḡalem şir-i terüm ḡüccetlenür
- 20 Tācir-i bendergeh-i iḡlīm-i naẓm olsam n'ola  
 Nev-ḡumaş-ı şir ile mir'at-i dil şüretlenür
- 21 Muṭrib-i bezmümdür ol düşize ma'nā kim müdām  
 Hācle-ḡāh-ı 'aḡl-ı evvelden ḡaḡar 'ismetlenür

---

19b Şāhidüm] Şāhid MK2

20a olsam] olsa MK2

21a bezmümdür] naẓmumdur MK2

- 22 Mün' imā vācib-edā-yı şükr-i in' āmuñ dile  
Vaşf-ı pākūñ gerden-i endişüme zımmetlenür
- 23 Tāli' oldıkça süheyl-i medh-gāh-ı sinede  
La' l-i nazmum Hāmī reng-āmiz olur hamretlenür

## 20

*Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Naşīb şāhibini bulmağa bahāne arar  
Sebeb bu ki gedā rızķını hāne hāne arar
- 2 Egerçi rızķı anı bulmağa bahāne arar  
Niçün gedā tolaşup anı yana yana arar  
[MK2-39a]
- 3 Şebāne şöbeti murğ-ı seherle tuymağ için  
Dehān-ı gönçe-i şebnem ne nāzikāne arar
- 4 Ola muṭābık-ı hayrū'l-umūr o saṭha  
Temāyül itmeye dil dilber-i miyāne arar
- 5 Ne tünd-hū ola gāyet ne pek mülāyim ola  
Göñül kemer gibi bir dilber-i miyāne arar
- 6 Hayāl-i yāri görüp şahn-ı sinede didi dil  
' Aceb diyār-ı vefāda bu bī-vefā ne arar

---

22a dile] n'ola MK2

1b bu] nedür MK2, rızķını] rızķı MK2

- 7 Gelince haṭ ruḥ-ı dildāra geldi sīneye dil  
Görünse zulmet-i şeb murğ-ı āşyāne arar  
[MK1-48b]
- 8 Arar mı maṭlab-ı a‘lāyı dūn-ı himmet olan  
Ararsa gāhī arar daḥı kehrübā ne arar
- 9 Göñül şifā-yı maraḥ kimden oldıḡın bilmiş  
Ne hūner-bā taleb eyler ne rāziyāne arar
- 10 Ayaḡın öpmege gülşende cūy-ı eşk-i terüm  
O serv ḳaddi varup sū-be-sū revāne arar
- 11 Eger seni aramaz söyle ey gözi āhū  
Gezer zaḡar gibi aḡyār cā-be-cā ne arar
- 12 Ola mişāl-i gül ü āftāb-ı jāle gibi  
Göñül ḳapılmaya bir dilber-i yegāne arar
- 13 O da benüm gibi bilmem dilini eyledi kem  
Ki mū-be-mū küre-i zūlf-i yāri şāne arar
- 14 Gelür mi ḥāṭıra ‘işret maḥall-i mehlkede  
Olinca murğ-ı giriftār şanma dāne arar
- 15 Gelür gider o perī ḥalvet-i derūna nihān

---

8. beyt MK2’de yer almamıştır.

10b sū-be-sū revāne] yāne yāne MK2

13a kem] veh MK2

Fezâ-yı âyinedür bunda nakş-ı pā ne arar

- 16 Seni arar var mı bezm-i yārda bilmem  
Hele bizi ne şorar var Hāmiyā ne arar

### Harfü'z-zā

#### 21

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 İki meh-pārenün bir dilde 'aşkı dil-nişin olmaz  
Müsellemdür ki bir gözde iki merdüm mekin olmaz
- 2 Muķim-i şavma' a Allah için 'uzlet-güzin olmaz  
Dil-i nādānı şayda bundan a' lā bir kemın olmaz
- 3 Baña hiç nefsi-i emmārem gibi sū'-i qarın olmaz  
Bu düzd-i hāneginün kimse mekrinden emin olmaz
- 4 Gelür hattı rūy-ı yāre hüsnini bī-i' tibār eyler  
Zamān-ı nekbetinde zālime kimse mu' in olmaz
- 5 Başiret-i dūrbīn olmak gerek fikr-i 'avākıbda  
Başar-ı a' māl-i ālāt ile yoksa dūrbīn olmaz
- [MK2-39b]
- 6 Nişān-ı intihāb olmaz ser-ā-pā nüsha pāk olsa  
Anıñcün ba' zı gül-ruhlarda hāl-i ' anberin olmaz

---

16a var mı] ola mı MK2

3b mekrinden] destinden MK2

- 7 Şadef-āsā kabûl-i feyze isti‘ dād lâzımdur  
Ki her mevzi‘ de nîsân kaṭresi dürr-i şemîn olmaz  
[MK1-49a]
- 8 Teḥāşi itmek ister hoş ḥişālũñ inḥirāfindan  
Cihānda var mıdur bir nîk-ḥũ kalbinde kîn olmaz
- 9 Hırāş-ı sîneden olsa ‘aceb mi bir güher sâlim  
Ki her bir rîze seng-i nâ-tirāşide nîgin olmaz
- 10 Pelîd-i saḥt-rûya kendüden bir saḥt-rû lâzım  
Ki hîç bir seng-i şa‘b elmās zaḥmından emîn olmaz
- 11 Zer ü gevher dibinde cem‘ olur dirîne ‘âdetdür  
Ki engüşt-i pesînüñ gayrıda engüşterîn olmaz
- 12 N’ola olsa raḳîb-i kec-nihāduñ bünyesi muhkem  
Binā-yı tâḳ-ı ‘ālî gec bulunmazsa metîn olmaz
- 13 Görüp ezhâr-ı ḥüsnũñ nûş-ı la‘l-i yârdan şordum  
Didi ol âfet arı her çiçekden engübîn olmaz
- 14 Nebâtatuñ daḥı a‘lâsı miḥnetden degül ḥālî  
Ki pîç ü tâbdan vâreste hergiz dâr-ı çîn olmaz
- 15 Tayanmaz miḥnete me’lûf olanlar lezzet-i ‘ıyşa

---

7b her]- MK2

9b Ki her] Güher MK2

10a saḥt-ı]- MK2, saḥt-ı rû lâzım] saḥt lâzımdur MK2

14b ü]- MK2

Neyistān-ı cihānda ney-şeker-i nāy enīn olmaz

- 16 Kelām-ı ġayrıdan Hāmī suhēnde intiḥāl itmez  
Bu münbit arzda erbāb-ı ḡırmēn ḡūşe-çīn olmaz

## 22

*Meḥ'ulü Fā'ilātü Meḥ'ilü Fā'ilün*

- 1 Pür-gūluḡ itme nāle vü zāruñ kes istemez  
Ey 'andelīb o gül uyumuşmuş ses istemez
- 2 Erbāb-ı cāhe cūd gerek nākes istemez  
Cevr ile cūd nākesi hiçbir kes istemez
- 3 Güft u şenīdüñ ebkem olur tercemānları  
A' mā ile mücāleseti aḡras istemez
- 4 Virmez 'aşīr-i nevmi dirīne neş'esin  
Maḡbūb daḡı mey gibi pek nevres istemez
- 5 Çirk-i derūnı bāde-i 'irfān nazīf ider  
Ġasl-ı cenābet-i dil içün mıḡtas istemez
- 6 'İsī gibi mücerred olur rif'at isteyen  
Ġılmān-ı Türk cāriye-i Çerkes istemez

---

16a intiḥāl itmez] intiḥāb olmaz MK1

16b erbāb-ı ḡırmēn] erbāb-ı ḡırs MK1

1a Pür gūluḡ] Pür-gūluḡ MK1

3a u]- MK2

6b u]- MK2

- 7 Jūlide mūy-ı ser yeter ‘abdāl-ı ‘aşka tāk  
Çakmaklı bend-i şarığı n’eyler fes istemez  
[MK1-49b], [MK2-40a]
- 8 Dü rūze bāğ-ı dehrde ‘ārif çü müşk-i bīd  
Peşmīne ile kāni‘ olur atlas istemez
- 9 Uğratma bezme zāhid-i süflī ṭabī‘ atı  
Bu şāh-bāz lānesidūr kerkes istemez
- 10 Kōvsāñ gider mi rişte-i ihsāna bend olan  
Murğ-ı dile kerem gibi bir maḥbes istemez
- 11 ‘Ārif mişāl-i şekl-i kirī yek-cihet gerek  
Bālā vü zīr pāye pīş ü dil-pes istemez
- 12 Bir Āmidiyye dilberi ister mi dil dedim  
Gösterdi lehcesin didi ister bes istemez
- 13 İṭfā-yı nār-ı cū‘ ider ey faqr-ı nān-ı ḥuşk  
Tennūr-ı mi‘ de et‘ ime-i enfes istemez
- 14 Hāmī bu nazm-ı tāzenūñ ister nazāiresin  
Yüz kes bahāne eyleseler üz kes istemez

---

8a Dü] Deh MK1, müşk-i bīd] ḥuşk-ı bīd MK1  
13a faqr] nefis MK2

## 23

*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*

- 1 Añlayan ‘ālemi taḥṣīline zaḥmet çekmez  
‘Āķil olan kiři āb üstine şūret çekmez
- 2 Rūšenā tıynet olan ḥ<sup>v</sup>ār-ı ğurbet çekmez  
Mihr-i tebdīl-i burūc itmede zaḥmet çekmez
- 3 Ne kadar dāfi‘ -i endūh ise ḥoş meşreb ise  
Yārsız bāde-i gül-fāmı ṭabī‘ at çekmez
- 4 Çāk çāk itmez ise tişe-i ‘afvuñ yā Rāb  
Günehüm kūhını mizān-ı ‘adālet çekmez
- 5 Mekteb-i ‘aşkda dil tıflı ḥatā itmeyicek  
Binā-gūşuñ sebaķ-āmuz-ı hidāyet çekmez
- 6 Mey-i ‘aşkuñ ne ḥumārı ne şadāsı çekilür  
Böyle bir cāmı çeken soñra nedāmet çekmez
- 7 Kişi tavruñ gözedüp olmasa ḥadden ḥāric  
İntifā‘ itmez ise bāri mażarrat çekmez
- 8 Çekilür nesne degül ğuşsa-i devrān yoksa  
Rind bir neş’e içün sāķiye minnet çekmez

[MK1-50a]

---

2. ve 6. beytler MK2’de yer almamıştır.  
5a dil tıflı] ol tıfl MK2



- 9 Hāmiyā ḥātem-i bī-faşş gibidür hāle mişāl  
Kim ki āgūşına bir māh kıyāfet çekmez

## 24

## Ḥarfū'ş-şin

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Leb-i dil-dāre revnaḵ cūşış-i tebḥāleden gelmiş  
O gülberk-i tere tāb u ṭarāvet jāleden gelmiş
- 2 Gören püskürme ḥālin rūy-ı alında o şūḥuñ dir  
Benekli bir ḵumāş-ı tāzedür Bengāleden gelmiş
- 3 İder irāş-ı şöhret fer' -i zībā aşl-ı nāçize  
Beyāzuñ irtifā' -ı ḵadri ḵat ḵat lāleden gelmiş  
[MK2-40b]
- 4 Ruḥ-ı sākī gül-i şād-āba dönmiş neş'e-i meyden  
Bu tāze āb u tāb ol āteş-i seyyāleden gelmiş
- 5 Şaḵın bu kār-ı nā-hem-vār ile şöhret pezīr olma  
Hemīşe sū' -i zīkr-i Sāmīrī gūsāleden gelmiş
- 6 Görüp ol gül-ruḥuñ destārın ilde bī-ḵarār oldum  
Dile ser-keştelik ol şu' le-i cevvēleden gelmiş
- 7 ' Aceb kim ḥalkā-i āgūşdan yār ictināb eyler

---

2. ve 3. beytler MK2'de yer değiştirmiştir.

Kemāl-i kevkebe görmez mi māha hāleden gelmiş

- 8 İder āh u fiğān erbāb-ı ‘aşk-ı mu‘teber Hāmī  
Hezārā gülşen-i ‘ālemde rağbet nāleden gelmiş

## 25

*Mef‘ūlū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn*

- 1 ‘Ākil bu bāğa hārsitān-ı fenā dimiş  
Gül-rū küşāde gonce hezār āşinā dimiş
- 2 Hübāna yok zamānede ehl-i vefā dimiş  
Var ise ger mürāhene itmiş riyā dimiş
- 3 Mecnūn iderse Leylī’ye ger tōhmet-i vefā  
Yabāne söylemiş güzelim nā-sezā dimiş
- 4 Zannum bu ġālība ki ‘ademden kināyedür  
Her kim ekābirūñ nazaruñ kimyā dimiş
- 5 Serkeştedür hemişe dehen-bāz-ı rāz olan  
Bu remz-i ‘ārifē dehen-i āsiyā dimiş
- 6 İncitme nağd-i cānı virirüz ey meh tamām  
Var mı metā‘-ı hüsnuñe noğşān bahā dimiş

---

8a u]- MK1

2a Hübāna] Hübānda MK1

4a ki]- MK1

4b nazaruñ] nazarın MK2

5b ‘ārifē] ‘ārifāne MK2

6a cānı] cān MK1, virirüz] virür MK1

[MK1-50b]

- 7 Bir bir müsemme-yâtına esmâ-ı vaz<sup>ç</sup> iden  
Ma<sup>ç</sup> düm-ı harfûñ adına cûd u <sup>ç</sup> aţâ dimiş
- 8 Yâre diyince tîr-i ğamuñ geçdi cânuma  
Gör şimdi hâl-i vaşlı mużî-mâ-mużî dimiş
- 9 Dünyâ-yı dünîñ añla kemâl-i denâ <sup>ç</sup>etüñ  
Kim halk iden mezemmet idüp bî-vefâ dimiş
- 10 Hengâm-ı hatţı yâdına gelmez mi ol mehûñ  
<sup>ç</sup>Uşşâka bulmasun sitemümden rehâ dimiş
- 11 Hâkkuñda Hâmiyâ <sup>ç</sup>acabâ kankı bed nefis  
Bir kadr bilmeze olasın mübtelâ dimiş

## 26

*Mefâ<sup>ç</sup> ilün Mefâ<sup>ç</sup> ilün Mefâ<sup>ç</sup> ilün Mefâ<sup>ç</sup> ilün*

- 1 Bizi aġyârveş âlûde bed meşreb kıyâs itmiş  
İşitdik bezme teşrîf itmeden ol meh hirâs itmiş

[MK2-41a]

- 2 Kibâruñ nazresi iksîr dirler şimdi kalb olmuş  
Zer-i ihsânuñ altun adını bunlar nüḥâs itmiş

---

7b Ma<sup>ç</sup> düm-ı harfûñ] Maġrûr devletüñ MK1

8b hâl-i vaşlı] hâşılı ki MK2

1a bed meşreb] meşreb-i bed MK2

2a iksîr dirler] iksîrdür dirlerdi MK2, şimdi]- MK2

- 3 Nedür dildāre ki zālīm bu hūn-rīzāne cünbişler  
Günahkār olmamış bir buse senden iltimās itmiş
- 4 Ruḥından buse-çin ol sāye-i zülfinde ārām it  
Ma‘ aş itmiş nehārı Hāk bize leyli libās itmiş
- 5 Miyān-ı h<sup>v</sup>āb-ı bī-dārīde tiryākī-şifat şimdi  
Bizi sızdırmış afyon-ı ğam irās-ı nü‘ ās itmiş
- 6 Mey-āşāmāna virmiş leblerinden buserler sākī  
Yaşıdırmış o rümmānī meyūñ nuḳlūñ kirās itmiş
- 7 Delīl-i rāh olup ān-est nāra nūr-ı ‘ irfānı  
Kelīm-i hāme gelmiş Tūr-ı dilden iktibās itmiş
- 8 Maḥall-i feyz idi fevvāre-i kilik-i hüner evvel  
Dirīgā seyl-i ğam taḥrīb-i mecrā-yı havās itmiş
- 9 Ne mümkindür iḳāmet mezra‘ -ı ‘ ālemde ey Hāmī  
Hilālūñ çerḫ-i dihkān keşt-zār-ı ‘ ömre dās itmiş

---

4a zülfinde] luṭfinda MK2

7a rāh] nār MK2

8. beyt]- MK2

## 27

## Harfû'l-fe

*Meʿûlû Fāʿilātü Meʿāʿilü Fāʿilün*

- 1 Çespān mekân-ı gerden-i yâre mekân zülf  
Sīm üstine sevād-ı zamân u zemîn zülf
- 2 Olsa ʿaceb mi ğavṭa-ḥ<sup>v</sup>ār-ı ğam karîn zülf  
Baḥr-ı siyāh mevcesidür çîn çîn zülf
- [MK1-51a]
- 3 Şıdk ile dāmenin ṭutanı kām-yāb ider  
Üstād-ı Kaʿbedür tuttuḡ ʿanberîn zülf
- 4 Olmış rifāʿî tekyesine şeyḥ-i şuʿle-ḥ<sup>v</sup>ār  
Pür-nār u pür-şerār u yesār u yemîn zülf
- 5 Kehfû'l-emān rehzen-i nāz ol çeh-i zeḡan  
Meʿvā-yı Şirvan Ḥotendür kemîn zülf
- 6 Hem-ser olur mı tâzelere nâkıṣât-ı zen  
Kākül degül mi rütbede bālā-nişîn zülf
- 7 Mümkîn mi ide şuʿle-i ruḡsāruñ üzre cā  
Siḥr itmeseydi hindû-yı âteş-nişîn zülf
- 8 Müşgîn tınābı aşdı resen çāh-ı Bābil'e

---

4b u]- MK2

5b Ḥotendür] fitendür MK2

7a ruḡsāruñ] ruḡsārın MK1

Hārūt-ı fitne oldı giriftār-ı çin zülf

9 İtmiş hezār ‘āşık-ı şeydāy serkeş  
Bir müye beste cādu-yı sihr-āferin zülf

10 Şān tel kafesde bir giceci ‘andelibdür  
Şevk-i ruḥuñla dil olalı hem-nişin zülf

11 Hāl-i siyāh şanma bināgüş-ı yārda  
Mehtāba şaldı nāfesin āhū-yı çin zülf

[MK2-41b]

12 Sīmin ‘amūd-ı şubḥdur ol gerden-i sefid  
Üstinde ḥayt-ı esved-i fecr-i pesin zülf

13 Rūşen olur mı baḥt-ı siyāhum gibi eger  
Hurşid-i maḥşer olsa da der-āstın zülf

14 Elden çıkarma başa çıkar kārı sa‘y ile  
Hāmī girerse destüñe ḥablü’l-metın zülf

## 28

### Harfū’l-kāf

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*

1 O mäh-ı nev-rese hengām-ı ḥaṭṭda hem-nişin olduk  
Hazān vaktinde biz ol gülbin-i nāza qarın olduk

[MK1-51b]

- 2 Bizi müstağnî-i dehr itdi ey şüh ülfet-i çeşmüñ  
O deñlü nâz ile âlûde olduk nâzenîn olduk
- 3 Zihî efsûs-ı âhîr iller aldı gevher-i vaşluñ  
Biz ey baħr-i melâhat lâyıķ-ı çîn-i cebîn olduk
- 4 Ciger hûniyle hâşıl nâfe-i hoş bûyı n'eylersüñ  
Görüp müşgîn haţuñ müstağnî-i âhû-yı Çîn olduk
- 5 Elinde hâme çün mâr-ı siyeh pür-pîç ü tâb olmış  
Bu zîver tab' la biz Hâmiyâ siħr-i âferîn olduk

## 29

*Mef'ûlü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün*

- 1 Hüsni-i nazarla ' aşık-ı endüh-ı kîne bak  
Ağyâre bakdıguñ gibi ol dil-ğazîne bak
- 2 Nergis gibi tefekkür idüp aşl-ı merci' üñ  
Aç çeşm-i i' tibāruñı dā'im zemîne bak
- 3 Mîzân-ı ' adl ile çıķa gör başa sa'y idüp  
Canbāz-ı şer' kurdıķı hablü'l-metîne bak
- 4 Dāmād-ı tab' ı eyleme ' aynen merd iseñ

---

2a şüh] hûş MK2

4a neylersüñ] neylerler MK1

Hemvāre bīkr-i ma<sup>ʿ</sup> na nāz-ı kemterīne baq

5 Nezdiki dūr dūrı yaqın görmede müdām  
Beñzer nigāh-ı yāre hemān dūrbīne baq

6 Görmez o mihr-i şeb-pereveş gözlerüñ senüñ  
Zāhid benüm gözümle sen ol nāzenīne baq

7 Yutmış ħibāl-i naẓmını hep sihr gūlaruñ  
Ef<sup>ʿ</sup> ī-i kil-k-i Hāmī feyz-i āferīne baq

### 30

#### Ḥarfū'l-kāf

*Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilün*

1 Mest-i <sup>ʿ</sup> aşq itdi bizi ruḥsāresi bir kimsenüñ  
Bādeye olmuş bedel neẓẓāresi bir kimsenüñ

[MK2-42a]

2 Şormağa ḥācet mi var ḥāl-i dil-i āvāresin  
Hem-demī hem oldıgum ğam-ḥ<sup>v</sup>āresi bir kimsenüñ

3 Rūyına ḥaṭ geldi qaldı dest-i derhemsün tehi  
Oldı kesbī el kiri yüz qarası bir kimsenüñ

4 Tīr-i ğamzeñ zūlf-i müşg-bank ile bend itdüñ meger

---

3a qaldı] oldı MK2

3b Oldı] Ol MK2



Kim oñulmaz hayli demdür yāresi bir kimsenüñ

- 5 Hāl-i ruḥsār-ı ʿaraḳ-rīzinden aña ṭālīʿüm  
Nicedür gör şābit ü seyyāresi bir kimsenüñ
- 6 Yoluña şarf itdigüm hep naḳd-i eşk-i dīdedür  
Var mıdır ey meh içinde pāresi bir kimsenüñ  
[MK1-52a]
- 7 Göñlümi aldı topuzla Ḥāmiyā bir şehsüvār  
Zahm-dār itdi beni ğaddāresi bir kimsenüñ

### 31

*Mefʿülü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün*

- 1 Kim dir saña ḥaḳīḳat-i ḥüsnüñ mecāza çek  
Ne ebruvāne vesme ne ruḥsāre ğāze çek
- 2 Nādāne yār-ı beyhūdedür çeşm-i bī-şuʿūr  
Dünyāya güyiyā didiler var cenāze çek
- 3 Sen nev-ʿarūs-ı bāğsın ey lāle dāğuhnı  
Gösterme başı çādır-ı berk-i piyāze çek
- 4 Ancaḳ şarāb-ı köhne gerek bezm-i ʿişretüñ  
Sāḳī simāt-ı nuḳl-ı meyi tāze tāze çek

---

4a Tır] Zır MK1

7b beni] dili MK1

2a çeşm-i bī-şuʿūr] cism-i nā-şuʿūr MK2

- 5      Baḳma metā‘-ı ‘āleme meyl it ḳanā‘ ate  
Germ eyle ‘iffetle hemān çeşm-i āze çek
- 6      Kuhsār-ı ittifāḳda olmaz cidāl u cenk  
Kebkūñ nuḳūş-ı şadrını pehlū-yı bāze çek
- 7      Her bir ḥulūş-ı ‘arz idene itme iltifāt  
Ḳadr-i ‘ayārını mihek-i imtiyāza çek
- 8      Erbāb-ı ‘izz ü cāh ile itme mu‘āraza  
Fulādı mūş dirse keser sen cevāza çek
- 9      Baṭḥā-yı vaşla üştür-i şevḳ irgürür bizi  
Muṭrib ḳaṭār-ı nağmeyi semt-i Ḥicāz’a çek
- 10     ‘Arz-ı niyāz ile o perī belki şayd ola  
Çekdikçe nāza sen anı dām-ı niyāza çek
- 11     Serkeşlik itmesün dir iseñ ḥāmeden çıkar  
Esb-i Ḥarūn-ı nefsi nişib ü firāze çek
- 12     Zāhid kibāre şüret-i Ḥaḳ’dan zuhūr idüp  
Bî-çāre sāde dilleri dā‘im namāza çek

---

5a it]- MK1

5b ‘iffetle] nār-ı ‘iffet ile MK2, hemān]- MK2

6. beyt MK2’de yer almamıştır.

10a perī] hümā MK1

11a ḥāmeden] ḥānede MK1

- 13 Her nā-şinās fāris-i hıyel olmaz göñül  
 [MK2-42b] Gülgün-ı kıl-k-i Hāmī gibi yeke-tāze çek

## 32

*Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Tıttardı şem' -şifat gülşen-i ziyāsı gülün  
 Olaydı şu'le-i rüyuñdan ıktibāsı gülün
- 2 Üfürmese başına goncenün nesīm-i şehir  
 Neden ruhuñla müsāvāt iddi'āsı gülün  
 [MK1-52b]
- 3 Serir-i gülşene çıkmış başında efser-i zer  
 Serinde var meger saltanāt hevāsı gülün
- 4 Meger ki bir şanem-i gül-' izāre urgundur  
 Müdām hün ile ālūdedür libāsı gülün
- 5 Ne deñlü hāzık ise n'eylesün tabīb-i nehār  
 Hevā kıpar şu alur dem-be-dem yarası gülün
- 6 Gehī gül-āb gehi gül-be-şeker olmağ ile  
 Bilindi būs-i leb-i yār itmiş ricāsı gülün
- 7 O serv-ğadd bu gül ruğlaruñ idüp terciğ  
 Çemende cū ile çok geçdi mācerāsı gülün

---

13b esb-i āl]- MK1

2a başına goncenün] goncenün o başına MK2

- 8 Koyup ruḥuñ gidicek seyr-i gülşene Ḥāmī  
Hezāra ġālib olur qahqaha şadāsı gülüñ

## 33

*Mefā'ilün Fe'ilatün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Niyāz cāmını şun yāri qandırıncaya dek  
Nişān-ı vuşlata tır at doqandırıncaya dek
- 2 İder zamāne murād-engübīnini şīrīn  
Gürūh-ı naḥl-ı belāya dadandırıncaya dek
- 3 Hezār ḥūn-ı cigerler döker bu gülşende  
Zamāne bir gülü ala boyandırıncaya dek
- 4 Öpüp ayağını çok dökdi āb-ı rūy-ı niyāz  
O serv-i cūy-ı sirişküm uzandırıncaya dek
- 5 O meh pür eyledi gülmīḥ-i dāğ ile sīnem  
Dile şaḥīfe-i mihri qadandırıncaya dek
- 6 Bu āsiyāb-ı felek gūne gūne gerdiş ider  
Dürüş-t-i dāne-i 'ömri ufandırıncaya dek

---

1a yāri] yāre MK2

3a döker] döküp MK2

5b Dile] Dilim MK2, mihri] mihre MK2

- 7 Dolandırur bizi eṭrāf-ı ḥ<sup>v</sup>ān-ı vuşlatda  
O şūḥ kelb-i raḳībe dalandırmcaya dek
- 8 Hezār ḳal‘ a-i tezvīri fetḥ ider süfehā  
Dükān-ı cism-i ḥabīşüñ donandırmcaya dek
- 9 Ne āb u tāb döker ḥāke çeşme-i ḥūrşīd  
Serāb-ı deşt-i Ḥicāz’ı şuşandırmcaya dek
- [MK2-43a]
- 10 Düketdi Nābī sözi Ḥāmī çend mısra‘ ile  
Ne çekdi ḳāfiye bābın ḳapandırmcaya dek

## 34

*Fā‘ilātün Mefā‘ilün Fā‘ilün*

- 1 Çīne şāḥīb gedük midür zülfüñ  
Yüz baş ser bölük midür zülfüñ
- 2 Tağıdup pāy-māl idersin anı  
Düş-ı nāzükde yük midür zülfüñ
- 3 Ḥalḳasından ruḥuñ nümāyāndur  
La‘l ḳaşlı yüzük midür zülfüñ
- 4 Müşk-bār oldı kārban-ı nesīm

---

33. gazel MK1’de yer almamıştır.

- Bu şeb āyā çözük midür zülfün
- 5 Rişte-i āh ehl-i sevdādan  
Derd ü ğamla örük midür zülfün
- 6 ‘Uğdesin dest-i şāne ḥall idemez  
O kadar celbe şuk midür zülfün
- 7 O da Ḥāmī gibi perīşandur  
Yoksa yüzden düşük midür zülfün

## 35

[MK1-53a] **Ḥarfü’l-lām**

*Meʿūlū Fāʿilātū Mefāʿilū Fāʿilūn*

- 1 Esrār-ı ‘aşq söyleyicek güft u gū degül  
İksir-i vuşlat eyleyicek ārzū degül
- 2 Merd-i Ḥudā firifte-i reng ü bū degül  
Bu gülşenün hezārı hezār ārzū degül
- 3 Bir ḥāle uğradun gibi rengün beridedür  
Ey lāle-ḥad bu gördigimüz reng-i rū degül

---

3a rengün] renk MK2

3b reng-i rū] reng u bū MK2

- 4 Raḥm it niyāz-ı vaşl ile dökdüm yüzüm şuyuñ  
Bu āb-ı rūdur ey yüzi gül āb-ı cū degül
- 5 Zāhid kelām-ı muhtaşar it ref<sup>ç</sup> -i şavtı ko  
İnşāf yok mı sende bu başdur gerü degül
- 6 Bilmem nedür bu gerdiş-i kec-devr-i nā-sezā  
Ey āsiyāb-ı çerḥ bu evvelki şu degül
- 7 Çün ‘acl-i Sāmīrī nice bir şūfiyā ḥ<sup>v</sup>ār  
Zikr-i Hudā bu ‘arbede bu hāy u hū degül
- 8 Zaḥm-ı mizāc-ı nāzūke sūd itmez i‘ tizār  
Çāk-i zücāc-ı kābil-i ḥayṭ-ı rūfū degül
- 9 Ğam rāic ol kadar ki gül-i za‘ ferān daḥı  
Bir dem şafā-yı ḥāṭır ile ḥande-rū degül  
[MK2-43b]
- 10 Eṭvār-ı yār ḳaddi gibi mu‘ tedilcedür  
Pek nīk-ḥū degül ise pek kīne-cū degül
- 11 Hāmī olursa böyle esīr-i ḥumār-ı ğam  
Ḥum-ḥāneler tehī ola cām u sebū degül

---

9a gül-i za‘ ferān] gül ü zağferān MK2

10b nīk-ḥū] nigū-ḥu MK1

11a olursa] ḳalursa MK1

## 36

*Meʿūlū Mefāʿilū Mefāʿilū Feʿūlūn*

- 1 Ger olmasa ʿāşık ruḥuña al kıaranfil  
ʿArz itmez idi dāğını her sāl kıaranfil
- 2 Gül ḥasret-i ruḥsāruñ ile rūy-ı pūr āteş  
Ḥāk-i kıademüñ şevkıne pā-māl kıaranfil
- 3 Uçmak dileyüp cennet-i kūyuñ hevesiyle  
Pervāze gelüp açdı per ü bāl kıaranfil
- 4 Servī-i kıad-i mevzūnuña ser-dāre şanavber  
Ruḥsār-ı cihān-tābuña meyyāl kıaranfil
- 5 Ḥāmī şeref-i ḥizmete feyz isteyü geldi  
Destinde yeter tuḥfesi beş dal kıaranfil

## 37

[MK1-63b] **Ḥarfūʾl-mim**

*Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn*

- 1 Ğamuñla birbirinden nefret itmiş şaff-ı müjgānum  
İki āyine-i dīvārdur şan çeşm-i ḥayrānum

---

2b pā-mal] bir-bāl MK2

4b meyyāl] meyyān MK2



- 2 O şem<sup>ç</sup> olmadı pervâneveş dil yanmadan vâşıl  
Giçen ümmet gibi sūzişle maḳbūl oldu ḳurbānum
- 3 Mişāl-i şubḫ te'sir-i nefes var ḡonce-i dilde  
Teneffüs eyledikçe çāk olur bend-i girībānum
- 4 'İlāc ol pençe-i ḡūrşide bir āyine şunmaḳdur  
Çıḳup meydān-ı ḡüsne varsa gelsün dirse aḳrānum
- 5 Raḳīb imā idince ḳatlüm ol şūḡa didi ḡör kim  
Helāk it 'āşık-ı bī-çāreyi dir baña şeytānum
- 6 Kemiyyet ḡāme raḳş itdikce zīr-rān-ı ṭab<sup>ç</sup> umda  
Yerinde kerr ü ferüm pākdür ey Ḥāmī meydānum

## 38

*Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün*

- 1 Zāhidā ben de senüñ gibi rezālet idemem  
Meyyit ü ḡayye veşāyetle vekālet idemem
- 2 Būseye vāşıṭadur ḡūşına esrār ammā  
Bir sözüm var dimeye yāre cesāret idemem

---

4b varsa] var mı MK1

2b dimeye] dimege MK2

- 3      Himmeti hâzır olan mürşid-i kâmil nâ-yâb  
          Ben de bî-himmet olan şeyhe inâbet idemem  
 [MK2-44a]
- 4      Cānib-i yārdan olsam da eger ruḥṣat-yâb  
          Bî-edeb bûsesin itlāf u izā‘ at idemem
- 5      Ḥār-ı pîrāhen-i dildür baña sensiz nefesüm  
          Bir nefes görmesem ey gül seni rāḥat idemem
- 6      Kūh-ı temkīnūmi reftāruñ ider zelzele-nāk  
          Cilve-i ḳaddūñi gördükde metānet idemem
- 7      Ḥāmiyā itdi felek bāl ü perüm işkeste  
          Hedef-i maṭlaba ben şimdi işābet idemem

## 39

*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 1      Ol gözi Tātār ğam-vār ise yağmalar benüm  
          Gerçi yağmalar olur ammā ki dünyālar benüm
- 2      Kākülün şevḳi leb-i la‘ lün ḥayāliyle bu şeb  
          Ḥ‘āb-ı şîrînüm perîşān itdi ḥulyālar benüm

- 3 Dost ‘aybum setr ider düşmen beni āgāh ider  
Yārdan mergūbdur ‘indimde a‘ dālar benüm  
[MK1-54a]
- 4 Nār-ı rüçhan hāke istikbār-ı iblīs iledür  
Hūbdur yanumda a‘ lālardan ednālar benüm
- 5 Cāy-ı emniyyet görüp halvetüñe fānūs-veş  
Hāneme her şeb gelür ol şem‘ -i tenhālar benüm
- 6 Ol saçı Leylā lebi Şîrîn içün Ferhād u Qays  
Görse rüsvālîklarum tomārım imzālar benüm
- 7 Saht cānum kīne-i eflākden pāküm mi var  
İhtilāṭumdan hirās eyler bu mīnālar benüm
- 8 Virdi iqbāl-i cünün teklīfsüz devlet baña  
Sāye-i bāl-i hümā başumda sevdālar benüm
- 9 Ben çerāğ-ı rüşenem erbāb-ı devlet gördük  
Hāmiyā qadrüm ne bilsünler bu a‘ mālār benüm

---

3a ider] idüp MK2

2. ve 3. beytler MK2’de yer değiştirmiştir.

4a iblīs iledür] iblīsiyyedür MK1

6a Ferhād u Qays] Ferhādveş MK1

## 40

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Cemāl-i yāri hūrşīd-i cihān-ārāya beñzətdüm  
Yüzinden bir dem ayrılmaz gözüm hīrbāya beñzətdüm
- 2 Görince 'aks-i rūy-ı zerdümi mir'at-i hüsnuñde  
Ruḥ-ı gülgünın ol şūḥuñ gül-i ra' nāya beñzətdüm
- 3 Cefā-cū kīne-perver bī-vefā ḥāṭır-şiken bed-ḥū  
Hemān ebnā-yı 'aşruñ meşrebin dünyāya beñzətdüm
- 4 Ne mümkindür ayırmaḥ birbiriyle ittiḥād itmiş  
Dil ile derd-i 'aşḳı lafz ile ma' nāya beñzətdüm  
[MK2-44b]
- 5 Ğarīḳ-i miḥnet eyler adamı ārāyiş-i dünyā  
Hele şūfiyle ḥārā mevcetin deryāya beñzətdüm
- 6 Dil-i bī-ma' rifetle cāme-i zer-tār-ı zībāda  
Ten-i nādānı gördüm şūret-i dībāya beñzətdüm
- 7 'Udül eyler tarīḳ-i rāstdan ol ḥūn-feşān tıynet  
Raḳībūñ tab' -ı ma' kūsuñ ḥaṭ-ı tersāya beñzətdüm
- 8 Kemāl-i ḥüsne ğurredür 'aḳab noḳşānı fikr itmez

Bu ğafletle ben ol meh-pāreyi bedr-aya beñzetdüm

- 9 Devründe ‘ömr ile üftāde-i cāh-ı ğurūr olmuş  
Çemende nergisi ben çeşm-i nā-bināya beñzetdüm
- 10 Baḳup ism ü müsemmāsında cümle mütteḥid gördüm  
Anıñçün Ḥāmiyā ben ḳāni‘-i ‘anḳāya beñzetdüm

[MK1-54a]

41

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 ‘Aḳīḳ-i la‘lūñi şunma dehān dehān güzelüm  
Bu yaḥşı nāmuñı itme yamān yamān güzelüm
- 2 Hevā-yı kākül-i ‘anber-şemīm ile āhum  
Çıḳar bu micmer-i dilden dumān dumān güzelüm
- 3 Nühüfte şan‘at ile düzd-i şeb-rev-i zülfüñ  
Meta‘-ı şabrumı çaldı nihān nihān güzelüm
- 4 Ruḥuñ çü ğonce-i ḥurşid-i şebnem dilümi  
Dirġ çekdi götürdi keşān keşān güzelüm
- 5 Sihām-ı cevri ile açduñ tenümde yāreleri

---

9. beyt MK2’de yer almamıştır.  
10a gördüm] buldum MK1

Ḥadeng-i āhuma sen de ṭayan ṭayan güzelüm

- 6 Hemān çeşmüñe bend eyle tiğ-i ğamzelerüñ  
Raḳīb-i müfsidi ḳatle ḳuşān ḳuşān güzelüm
- 7 Revā mıdur olayım ben esīr-i hecr ü firāk  
Senüñle eyleye ülfet fülān fülān güzelüm
- 8 Ne deñlü terkeş-i çeşmüñde tīr-i ğamzeñ ki var  
Nişān-ı sīneme urduñ yegān yegān güzelüm
- 9 Tamām-ı beste-i ḥüsnüñ egerçi nāzıkdür  
Raḳīḳ-i cümleden imā miyān miyān güzelüm
- 10 Bu gūş-māl nedür Ḥāmiyā kemān-āsā  
‘ Aceb mi itse elinden fiğān fiğān güzelüm

## 42

### Ḥarfü’n-nūn

*Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün*

- 1 ‘ Uzletle olmadı dil şāḥib-i şeref emīn  
Olmaz derūn-ı yemde kederden şadef emīn

---

6a çeşmüñe] miyānuña MK2

6b müfsidi]- MK1

- 2 İtmez eşer dile şutuḡ ḡaşm-ı yāve-gū  
Tīr-i kecūñ olur ḡaṡarından ḡedef emīn  
[MK2-45a]
- 3 Ehl-i hüner sitem-keş olur bed-güher selīm  
Gevher esīr-i kāviş mişḡab-ı ḡazef emīn
- 4 Gerḡi ḡiṡār-ı saḡtını rūşende gezdürür  
Olmaz yine ʿ iḡāb-ı ḡazādan keşef emīn
- 5 İtlāf-ı nā-becā ider erbābını rezīl  
İflāsdan olur mı kef-i pūr telef emīn
- 6 Nazūk mizāc yār olamaz saḡt tıynete  
Āhengirān içinde olur mı necef emīn  
[MK1-55a]
- 7 Rāḡat hemān ḡanāʿ at ile inzivādudur  
Erbāb-ı cāḡ pūr keder ehl-i ḡiref emīn
- 8 Ehl-i münāṡibūñ bu ḡadar şimdi luṡfı var  
Neferinden seleflerin eyler ḡalef emīn
- 9 Ḳalb olsa muṡṡarib gider āsāyiş-i beden  
Olmaz vasaṡ mükerrer olinca ṡaraf emīn
- 10 ʿ Āzim-i sülūk rāḡ-ı ḡaṡar-nāk-ı ʿ aşḡda

Olmaz hezār-bār diseñ lā-teḥaf emîn

- 11 Yüzler kızardup eyleme tevsî' -i dā'ire  
Darb-ı tabancadan olamaz rûy-ı def emîn
- 12 ' Aşkuñ hücum-ı evveli gâyetle şâ'b olur  
Olmaz şüfûf-ı rezme evvelki şaf emîn
- 13 Ehl-i kerem kim olduğı hûb oldu Hâmiyâ  
Züll-i kabûlden ne güzel oldu kef emîn

#### 43

*Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*

- 1 Gîsûları oldıkdâ perîşân iki yüzden  
Dünyâyı dutar fitne-i devrân iki yüzden
- 2 Çok virme yüz âyîneye kim olmaya nâgâh  
Cevherleri ḥaṭ gibi nümāyan iki yüzden
- 3 Dûr olduğınuñ vechini şeyḥ eyledi takrîr  
Rîzân iderek eşk-i firāvân iki yüzden
- 4 Bûs eylemege sâķî-i peymâne be-desti  
' Aksiyle daḥı eyledi fermân iki yüzden



- 5      Yüzsüzlük idüp gülşeni geşt eyledi yer yer  
          Bir bengi hezār eyledi seyrān iki yüzden
- 6      Beñzer mi o bir yüzlü kamer çehreye cānā  
          Olsun hele gör şa‘ şā‘ a efşān iki yüzden
- 7      Peymāne ħumār olmağa ħūn-āb-ı cigerden  
          Sāķide gerek sübħa-ı mercān iki yüzden
- 8      Āyine-şifat ‘ āşıķ-ı dil-i şāf bulunmaz  
          Zīrā olur ol mehveşe ħayrān iki yüzden
- [MK2-45b]
- 9      Yüz yirde yüzüñ sürseñ eger pāyına Ĥāmī  
          İtmez o perī būseler iħsān iki yüzden

#### 44<sup>5</sup>

*Meᶞülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün*

- 1      Ĥaṭṭı oldu ‘ izārında nümāyān iki yüzden  
          Gūyā yüridi Ka‘ be’ye sevdān iki yüzden
- 2      Şeyḫ oldu nifāk üzre füsūn-ħ<sup>v</sup>ān iki yüzden  
          Almış eline sübħa-i mercān iki yüzden

5. beyt MK2’de yer almamıştır.

7a ħumār] şümār MK1

<sup>5</sup> 43. gazel MK1’de 51. sırada yer almaktadır.

- 3 Bir yüzlü ol āyīne-şıfat sâde-derûn ol  
Pür-ḥār ü ḥırāş olma çü sühân iki yüzden
- 4 Lâyık mı beni öldüre ğam meykedelerde  
Sākî var iken bâde-i raḥşân iki yüzden
- 5 Yüz yirde gehi zaḥm açar ol şive-ger ammā  
Gāhice ider būseler iḥsân iki yüzden
- 6 Bir yüzlü kumâş-ı meh uyar mı ruḥ-ı yâre  
Zîrâ bu olur şa‘ şa‘ a-efşân iki yüzden
- 7 Oldum vica‘ -ı ‘ayne giriftâr efendim  
Ḥûn-âb döker dîde-i giryân iki yüzden
- 8 Göz ağrır iken ḥarc idicek pâre dükendi  
Yüz dutdı bize miḥnet-i devrân iki yüzden
- 9 ‘İyd üstine ‘ûd-ı başarum ‘İyd-ı dü-tâdur  
Kıl sen de kuluñ lutfuña şâyân iki yüzden
- 10 ‘İydiyye kuluñ Ḥāmî’ye iḥşānuñ olursa  
Kurbānuñ olam olmaya noḳşân iki yüzden

---

3a sâde-derûn] şâf-derûn MK1

5a açar] ider MK2

[MK1-55b]

45

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Numüne âteş-i sūzān ruḥ-ı firenginden  
Nişān virür o sehī-ḳad Macar tüfenginden
- 2 Giçerse ‘āşık-ı dīvāne nām u tenginden  
Ne pāki var daḥı ‘ālemüñ ṭa‘ na senginden
- 3 Gürūh-ı şaf-şikenān içre telli ṭurna gibi  
O telli āfeti herkes bilür çelenginden
- 4 Raḳıbe buse bize dāğ-ı dil naşib oldu  
O şūḥ-ı ḡonçe-femüñ rüy-ı lāle-renginden
- 5 Eger bu gūne giçer derd ü ḡamla leyl ü nehār  
Şitāb-ı ‘ömr-i girān-māye ḡoş dü renginden
- 6 Bulur mı gevher-i maḳşūde dest-res hergiz  
Bu baḥr-ı pür-ḡaṭaruñ ḡavf ider nehenginden

[MK2-46a]

- 7 Dilā müsā‘ade-i rūzgār olur mı bize  
‘Aceb sefine-i dil ḳurtulur mı enginden
- 8 Olur libās-ı münakkaş medār-ı ‘ucb u gurūr  
Bu bīşenüñ ḡazer it pīşe-i pelenginden

- 9 Egerçi dilber-i maḥcūb ḥūbdur ammā  
Hele bu ṭā'ifenūñ giçme şūḥ u şenginden
- 10 Hüner didükleri 'aybı ferāḡat eylemişüz  
Nedür murādı sipihrūñ bizümle cenginden
- 11 Ḥalāş ider mi serin Rüstem ol serfirāzuñ  
Kemend-i kākül-i müşgini pālhenginden
- 12 'Aceb mi lükneti olsa suḥen o ḡonce-femūñ  
Ne pīç ü tāba düşer ol dehān-tenginden
- 13 O çengi āfetūñ itse semā' eger sāzuñ  
Kılādveş aşılur zühre tār-ı çenginden
- 14 Hüner ḥazānesidür bender-i dil-i Ḥāmī  
Kumaş-ı muḡnīnūñ ey müşterī ne renginden

---

9b bu] o MK1

10a didükleri 'aybı] didüklerin biz MK2

13. ve 14. beytlerin 2. mısraları MK2'de yer değiştirmiştir.

14b muḡnīnūñ] tāzenūñ MK1

## 46

*Meʿūlū Mefāʿilū Mefāʿilū Feʿūlūn*

- 1 Ne sihr ü ne efsün ne velāyet bilürem ben  
İllā ki suhen şatmada şanʿ at bilürem ben
- 2 Bī-mihr idügin bilmeze var mihrüñi ʿarḫ it  
Ey çerḫ-i siyeh-dil seni kat kat bilürem ben  
[MK1-56a]
- 3 Bir peşşenüñ icādı nedendür bilemezsün  
Ey cehl-i mürekkeb dime hikmet bilürem ben
- 4 Hübāne olur dāʿire zencirli altun  
Ne vefḫ ne efsün ne ʿazimet bilürem ben
- 5 Şebnem gibi kıymaz bizi çün yirde o hürşid  
Üftādeligüm pāyına rifʿ at bilürem ben
- 6 Zāhid seni bir şekle müşābih göremem hiç  
Çok şekl-i himārī gibi şüret bilürem ben
- 7 Hāmī çıkamam kākül-i dildār ile başa  
Mār ile bu virānede ülfet bilürem ben

---

1b Ālā ki] Ammā MK2

2a mihrüñi] kendiñi MK2

5a çün]- MK2

## 47

*Mefû' lü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün*

- 1 İnkār iderse ğamzesi düzdāndan olduğın  
Ebrûları şahâdet ider andan olduğın
- 2 Hûn-ı cigerle ben seni perverde itmişüm  
Ey müşk-i ma' nî kim ne bilür kıandan olduğın  
[MK2-46b]
- 3 Çeşm-i sitemle ğamze-i kâfir nihâd-ı yâr  
Bildürdi halka merhamet imāndan olduğın
- 4 Tâ olmayınca yâr ile hem-meclis-i şarâb  
Ben bilmedüm bu mertebe yârāndan olduğın
- 5 Cān virmek ile bûs-ı leb olmadı naşîb  
Bî-çâre Hāmî kıaldı saña cāndan olduğın

## 48

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Sürince āstān-ı yâre yüz oldu zebān keskin  
İder şemşîr-i jeng-ālûdeyi seng-i fesān keskin

---

2b kim]- MK2  
1a Sürince] Görince MK2

- 2 Gerekdür dem-be-dem ol ğamze-i nā-mihr-bān keskin  
Virür qurbāna rāḥat olsa tiĝ-i ḥūn-feṣān keskin
- 3 Ümīd-i vaṣl ile meydān-ı vuṣlatda at oynatsam  
Çıkar mahmīz-i tīr ile baña ol bī-amān keskin
- 4 Ne nāzūk ṣan‘ at itmiş mū-ṣikāf-ı zerger-i kudret  
Çekilmiş ḥaddeden çıkmışdur ol mūy-ı meyān keskin
- 5 Nükūṣ-ı kıt‘ a-i ḥüsni ser-a-pā gerçi zibādur  
Dem-i kilk-i kazādan çıkmış ammā ebruvān keskin
- 6 Yaşardur dīde-i ḥūn-rīzini te’ṣīr-i tūnbākū  
O zālinden alur ‘ aşıqlaruñ āhın duḥān keskin  
[MK1-56b]
- 7 Tıutup ḳan tiĝ-i ḥūn-āṣāmı Ḥāmī künd ider dirler  
‘ Aceb ṣemṣīr-i müjgānuñ olur dökdikçe ḳan keskin

49<sup>6</sup>

*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 1 Şöyle sūzān ol ki āteṣ-ḥāneler reṣk eylesün  
Āteṣ olsun ṣem‘ alar pervāneler reṣk eylesün

---

4. ve 6. beytler MK2’de yer almamıştır.

7a Tıutup] turup MK2

7b dökdikçe] kendüñce MK2

<sup>6</sup> 48. 49. ve 50. gazeller MK2’de birbirleriyle yer değiştirmiştir.

- 2 Dügme-i zer-tāruñı çöz sîne-i sîmînuñ aç  
Çāk çāk olsun şadef dūr-dāneler reşk eylesün
- 3 Nîm-bismil murğveş çık hâne-i hammārdan  
Şîve-i reftāruña mestāneler reşk eylesün
- 4 Naṭʿ-ı ʿirfānuñ şuʿūd it rütbe-i vālāsına  
Beydağ-ı içdāmuña ferzāneler reşk eylesün
- 5 Hāmiyā bir kākül-i müşgîne ol dil-beste kim  
Halka-i zencîrüne dîvāneler reşk eylesün

## 50

*Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

- 1 Dil yine pür-şerha-i ālām mānend-i nigîn  
Muttaşıl tutsam elimde cām mānend-i nigîn
- 2 Virmek istersen cihānda nām mānend-i nigîn  
Merkezinde göster istiḥkām mānend-i nigîn
- 3 Faşş-ı hātem-veş virüp zînet yakışmışdur tamām  
Hâne-i zeyne o sîm-endām mānend-i nigîn



- 4     Ālet-i zulm eyleyüp rûyuñ siyāh itmekdedür  
Altuna bandırsañ olmaz rām mānend-i nigīn
- 5     Ol büt-i sengīn dili āğuşa çekmek isteyen  
Sīm ü zerden kırmak ister dām mānend-i nigīn
- 6     Mālik-i zer mu‘teber şāhib güher hem nām-ver  
Var mıdur dünyāda almış kām mānend-i nigīn
- 7     Kec-nümādur zāhidā ammā çıkar āsarı rāst  
Levh-i dilde nakş olan erķām mānend-i nigīn
- 8     Kāviş-i hakkāke şabr itmek gerekdür eyleyen  
Sīm ü zer taḥşīline iķdām mānend-i nigīn
- 9     Gevherüñ pāk ise āsāruñ çıkar nāmuñ yürür  
Sen hemān ḥānende kıl ārām mānend-i nigīn  
[MK1-57a]
- 10    Ber-ķarār itsün Ḥudā ey merdüm-i dīdem seni  
Ḥātem-i çeşmümde şubḥ u şām mānend-i nigīn
- 11    Tā ezelden ser-nüviştemdür bozulmaz zāhidā  
‘Āşķ ile olmak keşīde-nām mānend-i nigīn

---

4a itmekdedür] iden kese MK2

4b bandırsañ] batırsan MK1

6b kām] nām MK2

9a āsāruñ] ‘izzetle MK2

[MK2-47b]

- 12 Bî-ḥırāş-ı sîne şāh-ı nāmdār itmiş degül  
Taht-ı zerrîn üzre vaż' -ı kām mānend-i nigîn
- 13 Hem çıkar naḳşuñ beyāza hem olur rûyuñ siyāh  
İtme rāzuñ herkese i' lām mānend-i nigîn
- 14 Hâtem-i bî-faşsa beñzer ol ki çekmez sîneye  
Bir lebi la' l u gözi bādām mānend-i nigîn
- 15 Maḥzen-i sîmüñ raşad gibi oturmuş üstine  
Ḥabl u imsāk ile virme nām mānend-i nigîn
- 16 Hâtem-i bî-faşş bî-faşş-ı ḥatt gibi olma ' aḳīm  
Ḥalka kı l āşār-ı luṭfuñ ' āmm mānend-i nigîn
- 17 El kiri yüz ıarasıdur Hāmiyā taḥsilimüz  
Olmuşuz farzā ki şāḥib-nām mānend-i nigîn

---

11b ile] - MK2

14a sîneye] sînedden MK2

14b u]- MK2

15a oturmuş] oturma MK1

## 51

*Meʿūlü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün*

- 1 Nākes raķībdür der-i cānānı bekleyen  
Bī-şerm olur hemīşe gülistānı bekleyen
- 2 Hııtdur şaķīfe-i leb-i cānānı bekleyen  
Tūṭi-i sebzdür şekeristānı bekleyen
- 3 Kendün mişāl-i meh göremez bir nefes tamām  
İlden gelen ʿaṭiyye vü iḥsānı bekleyen
- 4 Bed-meşrebān dehrün elinden firār ider  
Mānend-i büm kūşe-i vīrānı bekleyen
- 5 Dervīşe ḥor baķma görüp būriyā-nişin  
Elbetde şīrdür bu neyistānı bekleyen
- 6 Pāy-ı ḥum-ı şarābdadur gevher-i neşāt  
Elbetde laʿle nāʿil olur kānı bekleyen
- 7 Çeşm-i ümīdi çün gül-i nesrīn olur sefid  
Bir reng ü bŷ içün bu gülistānı bekleyen
- 8 Degmez meserreti elem-i inṭizārına  
Ey devr-i cām devlet-i devrānı bekleyen

[MK1-57b]

- 9 Olsun kudüm-ı kâfile-i haṭṭa muntazır  
Erzān metā<sup>‘</sup> -ı vuşlat-ı cānānı bekleyen

[MK2-47a]

- 10 Destümde ābnūsī<sup>‘</sup> aşā ḥāme Ḥāmiyā  
Şimdi benüm ḥazīne-i <sup>‘</sup>irfānı bekleyen

## 52

*Mefā<sup>‘</sup>ilün Mefā<sup>‘</sup>ilün Mefā<sup>‘</sup>ilün Mefā<sup>‘</sup>ilün*

- 1 Tırup ey jāle āğuşumda bir dem hem-dem olmazsın  
Bu keyfiyyetle zaḥm-ı ḡonceye sen merhem olmazsın
- 2 Seni öldürmese dest-i ḥinā-rīz ile ol āfet  
Gönül ḥaddin bilüp mānend-i sīm-āb epsem olmazsın
- 3 Kānā<sup>‘</sup> at-pīşe ol hemvāre pā-ber-cā olam dirseñ  
Eger meyl-i teraḳḳī itmesen çün muhkem olmazsın
- 4 Budur zannum bu imsāk ile ey şūḥ-ı cihān-ārā  
Güneş olsan ziyā-endāz-ı fark-ı <sup>‘</sup>ālem olmazsın
- 5 Budur zannum ki zāhid bī-muhābā nūş idersen sen  
Virürdüm destüñe ben cāmı rāzı bilsem olmazsın

- 6 Tesellî ol gönül mevc-i sirişkünden bu âteşle  
Mişâl-i ‘aks eger deryāya ğark olsun nem olmazsın
- 7 Cihān ser-tā kadem mātemle leb-rîz olmuş ey Hāmî  
Vücūduñ yorma kim dīvāne olsun bî-ġam olmazsın

## 53

## Harfû’l-vāv

*Meʿûlû Meʿâʿilû Meʿâʿilû Feʿûlûn*

- 1 Der h<sup>v</sup>âbdur o nergis-i mestāneyi boş kıo  
Bülbül uyumuşmuş o gül efsāneyi boş kıo
- 2 Toldur raķamın hānelerüñ vefķ-ı niyāzuñ  
Vaķtin gözedüp maķlab olan hāneyi boş kıo
- 3 Ancaķ Melikü’l-‘arş bilür ‘arş-ı verāsın  
Teftiş-i melā baķş-i hekimāneyi boş kıo
- 4 Her ķande giderse daķılup ardına düşme  
Ey rişte-i nezzāre o dūr-dāneyi boş kıo
- 5 Sūziş aña vuşlat demidür itme reķāvet  
Fānūs gider şem‘ ile pervāneyi boş kıo

- 6 Ey bülbul-i cân cilvegehüñ bāğ-ı cināndur  
 Ālūde-i hār u ḥas olan lāneyi boş қо
- 7 Bezl it bize sākī meyi tā āḥir olunca  
 Rindānı şakın boşlama meyḥāneyi boş қо
- 8 Bāzār-ı cünūn revnaqıdur seng-i melāmet  
 Şulḥ eyleme etfāl ile dīvāneyi boş қо
- 9 Pinhānı kazādur o perī kūyına varma  
 Çarpılmadan evvel o perī-ḥāneyi boş қо
- 10 Şaydı bize maḥşūşdur ol vaḥşī nigāruñ  
 Hāmī heves-i ma' nī-i bī-gāneyi boş қо

## 54

## Ḥarfū'l-ha

*Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün*

- 1 Halka luṭf it suḥen-i serd ile nefret virme  
 Dil-i germ-ülfet-i aḥbāba bürüdet virme
- 2 Hurd u ḥ<sup>v</sup>āb ile şakın nefsüne zīnet virme  
 Mü 'minüm dirsən eger kāfire ālet virme

---

4. 6. 9. beytler MK2'de yer almamıştır.

10a nigāruñ] şikāruñ MK2

2a zīnet] kuvvet MK2

- 3      H̄āriş-i sîne-i mazlûm olacağdur yâ Rab  
          Zālîme kaçınacak nâḥun-ı kudret virme  
 [MK1-58b]
- 4      Lezzet-i ‘afvı sitem-pîşeler idrāk itmez  
          Yâ İlāhî seg-i kem furşata furşat virme  
 [MK2-48a]
- 5      Beni cānumdan uşandırdı ol âfet yâ Râb  
          Düşmen-i cānuma sen böyle ṭabî‘ at virme
- 6      Şā‘ irüñ meşrebine itme muḥālîf hareket  
          Çeşme-i şâfi karışdırma küdüret virme
- 7      Bār-gîri olamazsın bu meḍāruñ zāhid  
          Dolanup bezm-i meyi kendüñe zaḥmet virme
- 8      Bezme gel nûş-ı şarâb ile didümse zāhid  
          Dimedüm köhne ḳadeḥ-keşlere nevbet virme
- 9      Ḳurb-ı vaşluñda raḳîbün çekilür mi nâzı  
          Ey şeh-i ḥüsn fûrû-mâyeye rif‘ at virme
- 10     Nüh ḳıbābuñ güm ider şadmesi mânend-i ḥabâb  
          Gel felek âh-ı cihân süzıma raḥmet virme

---

2. ve 3. beytler MK2’de yer değiştirmiştir.  
 7b Dolanup] Tolanup MK2

- 11 Sana çok cev̄ ü cef̄a eylese azdur gerdün  
Dimedüm H̄āmī şaḡın faẓl ile şöhret virme

## 55

*Meḥ'ülü Fā' ilātü Meḥā' ilü Fā' ilün*

- 1 Yār lebünle düşdi gönül arzūlara  
Mānend-i mey döküldi sebūdan sebūlara
- 2 Ol servinün arzū iderek pāy-ı būsını  
Şu oldu şaḡn-ı bāḡda dil aḡdı cūlara
- 3 Ol çin-i cephe dest-res-i iltifāt iken  
Müşkildür intisāb-ı gönül tünd-ḡūlara
- 4 Güm-kerde-i reh-i 'adem olsa delīl olur  
Mānend-i keh-keşān-ı sefidü dü-mūlara
- 5 Bī-tāb-ı derd-i hecr olur elbette ey gönül  
'Älemde şimdi ülfet iden müşk-būlara
- 6 Naẓmumla germ olur yine bāzār-ı ma' rifet  
Kālā-yı nev-revāc virür çāre sūlara

---

11a ü]- MK1

3a dest-res] dest-redd MK2

4a Güm-kerde] Güm-kerze MK2

6b virür] şaḡn MK2, çāre sūlara] çār-sūlara MK2



- 7 Şāyeste-i nazīre midür Ḥāmiyā ‘aceb  
Bu nev-zemīn ü tāze edā tāze gūlara

## 56

*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 1 Tā-be-key ey şūḥ āteş gibi ser-keşlik bize  
Biz turāb oldıkça sen eylersin āteşlik bize  
[MK1-59a]
- 2 Gāhice luṭf it ki cevrenden ola āzürde dil  
Yoksa ey āfet olur ‘ādet sitem-keşlik bize
- 3 Biz zer-i ḳalbi nuḥās-ı şirkden pāk itmişüz  
Nārdan taḥlīşe vech olmuş mı bī-ğışlık bize  
[MK2-48b]
- 4 Ğonceveş cem‘ iyyet-i ḥātırla biz meşhūr idik  
Sünbül-āsā kākülündendür müşevveşlik bize
- 5 Terkeş-i pūr-tīre döndi dil ḥadeng-i ğamzeden  
Pek münāsibdür miyān-ı yāre serkeşlik bize
- 6 Dem-be-dem ḥālī degül dil nāle vü āh itmedün  
‘Ādet olmuşdur kebūter gibi dem-keşlik bize

---

2a ki] gehi MK2

4b müşevveşlik] müşevveşiklik MK1

5b serkeşlik] terkeşlik MK1

6a itmedün] itmedin MK2

- 7 Emdür ey kân-ı melâhat ‘âşıkâ la‘l-i lebün  
H<sup>v</sup>ân-ı ihsānuñda hāş olsun nemek-çeşlik bize
- 8 Çerh ayırdı cennet-i kūy-ı dil-ārādan bizi  
Ba‘d-zīn tāvus-veş düşmez münakkaşlık bize
- 9 Kehrübā gāhī çeker āgūşa ben reşk eylerüm  
Olmadı ey şūh bir çöp deñlü dil-keşlik bize
- 10 Gāh tār u gāh rūşen gāhi bedr geh hilāl  
Tālī‘-i nā-şādımızdandır bu mehveşlik bize
- 11 Var mı tākāt çekmeye yārin kemān ebrūlaruñ  
Hāmī bundan böyle el virmez kemān-keşlik bize

## 57

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Zülāl-i eşkimin az kaldı mevci başdan aşā  
Zihī keremle başa ey çeşm-i eşkbār başa

---

8a Çerh] Çün MK2

8a Ba‘d-zīn] Ey göñül MK2

9b dil-keşlik] ser-keşlik MK2

11. beyt] Nār-ı hecr-i güle yanup Hāmī gibi olduk kebāb

Tā-be-key ey şūh āteş gibi ser-keşlik bize] MK2

1a eşkimin] çeşmimin MK2

1b keremle] kerem MK1, ey çeşm-i eşkbār] eşk-i çeşmimün MK2

- 2 Çü şâne dişleri ceybinde var buncalaruñ  
Çıkar mı turre-i tarrāruñ ile kimse başa
- 3 ‘ Aķīķ-i ni‘ met-i ğayra bilür meh dendānuñ  
Çeküp tama‘ dişini gösterür gögin güneşe
- 4 ‘ Aceb mi eyler isem of rīze rīze ider  
Ketān-ı şabr tayanmaz nārdan māhveşe
- 5 Lodos mişāl çıkup keştī-i ümīdi karşıya  
Raķīb koymadı limān-ı vuşlata yanaşa
- 6 Zülāl-i la‘ lüñi leb-teşne-i muħabbete şun  
Virür çekīde-i yāķut-ı inţifā ‘ ataşa
- [MK1-59b]
- 7 Mişāl-i şâne olur pāre pāre kim ki düşer  
Bülend pāyesine diller ile keşmekeşe
- 8 Sürüp ulaşduralum Ħāmī sāħa-i nazma  
Kümeyt-i ħāmeyi terk eyledük birez alışa

---

4b nārdan] iken o MK2

6a leb-teşne] bu teşne MK2

8a sāħa-i] sāde MK1

8b birez]- MK1

## 58

## Harfî'l-yâ

*Mefâ'ilün Fe'ilātün Mefâ'ilün Fe'ilün*

- 1 Şafādayuz ħum-ı bādeyle hem-civār olalı  
Daħil-i meykede pīr-i muġāna cār olalı  
[MK2-49a]
- 2 Deġiŝdi ġülŝen-i ' aşķa ġörince ruġŝāruñ  
Hezār ġörmedi bir böyle ġül hezār olalı
- 3 Niẓām-ı kişver-i ħüsni o ŝāh-ı devrānuñ  
Bozuldı pā-zede-i ceyš-i jeng-bār olalı
- 4 Fesād-ı kevne muķārin ' adem vücūda redīf  
Cihān yok olmada mānend-i şem' var olalı
- 5 Kuvāya geldi ħalel ħün ġöründi mūy-ı sefid  
Kem oldu rāĥatımız leylimüz nehār olalı
- 6 Kişi ķarīnini elbette kendü gibi ider  
Felek ķarārı kime virdi bī-ķarār olalı
- 7 Nümāyiŝ-i meh ġül-i rūyuñdan oldu efzūnter  
Kenār-ı ġülŝen-i ħüsnuñ benefşe-zār olalı

- 8 Ne gördi şerha-i dil dāğ-ı sineden gayrı  
Hünerle Hāmī nigīn gibi nāmdār olalı

## 59

*Meḥ'ülü Fā' ilātü Meḥ' ilü Fā' ilün*

- 1 Gerdün açıtdı çeşümü kat kat başal gibi  
‘Ālem tamām çıkdı gözümünden sebel gibi
- 2 İtdi cüdā felek beni bir tatlu yārdan  
Yandırdı nār-ı firḳate şem'-i 'asel gibi
- 3 Fecc-i 'amīk-i 'aşḳda bār-ı felāketi  
Yüklendi dil o deñlü ki çökdüm cemel gibi
- 4 Bir bī-amān göz ağrısına mübtelā olup  
Oldum esīr-i zulmet-i vaḥşet zühāl gibi
- 5 Yıllık ümīdi ile uşaklar hücüm idüp  
Sevdāya şaldılar beni tül-ı emel gibi
- 6 İtse hücüm leşker-i ḡam melca mı yok  
Arḳam ḳavī efendüme 'ālī cebel gibi

---

1a açıtdı] açdı MK2

4b zühāl] zühāl MK2

5b şaldılar beni] şaldı başımı MK2

[MK1-60a]

- 7 Ref eyle hâkden kuluñı ey şeh-i kerem  
Üftâde koyma tut elümi tutma il gibi
- 8 Tahrîr idince hâme görüp sâde nazmumu  
Hâmî bu ‘ arz-ı hâli didi mürtecil gibi

60

*Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün*

- 1 Sözde şâbit-ka-dem ol muhkem-i tenzîl gibi  
Nüş ü taḥrîfi kabûl eyleme İncil gibi
- 2 Aç kelîm-i Hâk’a yol sînede çün Baḥr-ı Süveyş  
Ḥayfdur pey-rev-i Fir‘avn olasın Nîl gibi

[MK2-49a]

- 3 Tökünur başuñâ kalbân-ı kazâdan çengâl  
Zâhidâ ‘aceb ile burnuñ büyümüş fil gibi
- 4 Bülbül-âsâ tıramaz ḥânedede sevdâ-zedeler  
Mihr-i burc-ı ḥamele eyledi taḥvîl gibi
- 5 Yek-dil ü şâf-ı derûn olmadan i‘râz itme  
Ursa çengâle felek ger seni kandîl gibi

- 6 Nüşha-i nâz oğur eṭfâl-i zamân çeşminde  
Şîve-i fennünde ol âfet hele tekmiḷ gibi
- 7 Zerger-i ḥâliş ü gevher gibi ol şâf-ı derûn  
Şâhlar başda götürsün seni iklîl gibi
- 8 Kem nazardan anı ta‘ vîze dü-dest-i ‘âşık  
Şarılur gerden-i dildâre ḥamâ’ıl gibi
- 9 Ḥâmî gördüm bu gice kelb-i raḳîbi ṭolanur  
Cennet-i kūy-ı dil-ārâyı ‘azâzîl gibi

## 61

*Meḥ ṭülü Fâ‘ ilâtü Meḥâ‘ ilü Fâ‘ ilün*

- 1 Şâd eyle meyle sâḳî dil-i pür-melâlümi  
Farḳ idemem ğamuñla yemîn ü şimâlümi
- 2 Kâğıd yanar yazarsam eger ‘arz-ı ḥâlümi  
Dilden şabâ o şâha beyân eyle ḥâlümi
- 3 Ḥaḳ rağmuña vesîle-i ğufrân ider senün  
Zâhid bu ma‘ şiyetle giçen mâh u sâlümi

---

6a oğur] olur MK2

6b fennünde] fenninde MK2

9b ‘azâzîl] ‘Azrâil MK2

- 4 Her bir kemāl çünkü olur mûcib-i zevāl  
Nokşāna kâ'ilem talep itmem zevālümü
- 5 Oldum bu hānedāna peşimān nüzûldan  
Fikr eyleyince dağdağa-i irtihālümü
- [MK1-60b]
- 6 Olmuş karīb rişte-i cānum üzülmeye  
Ey muṭrib-i ğam eyleme pek gūş-mālümü
- 7 Hāmī metā' -ı zevke harīdārdur diyü  
Zāhid yabāna söylemiş almış vebālümü

## 62

*Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün*

- 1 Dile şordum saña şeydāluġı kim hū itdi  
Gösterüp zülf-i semen-büyını kim bu itdi
- 2 Serv-ḳaddini görüp dīdelerüm ol māhuñ  
Dil-i ğam-h<sup>v</sup>āre sirişküm aḳıdup cū itdi
- 3 İtdüm āġūş-ı hayālümde miyānuñ taşvīr  
Şüret-i cismümi şehā hecr ile mū itdi

[MK2-50a]



- 4 Hāldür şanma dil-i zāhidi ser-keşte iden  
Mestler çekdiği mey-ḡānede yā hū itdi
- 5 Ṭab‘-ı erbāb-ı ma‘ārifden alup neş‘e-i feyz  
Ḥāmī’yi gör ne edā senc-i suḡen-gū itdi

## 63

*Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn*

- 1 Sükker-i la‘l-i lebūñden behre-yāb itdūñ beni  
Mısr’a sultān ey şeh-i ‘Ālī Cenāb itdūñ beni
- 2 İnkisār itmem saña yārinden ey meh sen daḡı  
Kām-yāb ol her ne deñlü kām-yāb itdūñ beni
- 3 Gerdiş-i cām-ı mey-i gül-fāma ḡacet koymaduñ  
Gūşe-i çeşmūñle ey sāķī ḡarāb itdūñ beni
- 4 Bir ḡadeḡle ḡaddūm itdūñ rāst ey pīr-i muḡān  
‘Ömrūñ efzūn ide Ḥaḡ ey şeyḡ şāb itdūñ beni
- 5 Ey ḡamer-ṭal‘ at vefā bābında sen kendūñ gibi  
Nā-tamām idrāk idüp nāķış ḡesāb itdūñ beni

---

5a alup] olur MK2

3b Gūşe] Gerdiş MK1

4b ide ḡaḡ ey şeyḡ-i şāb] ola dilber şeyḡ-i şāb MK1

- 6 Dir gören reftārıñı ‘ömr-i şitābānum gibi  
Gūyiyā gördüñ ediblerle hicāb itdüñ beni
- 7 Devr-i nā-sāz-ı felekden sūz u tāb-ı giryeden  
Söyleme hālūñ yeter Hāmī kebāb itdüñ beni

## 64

*Meḥ’ulü Fā’ ilātü Meḥā’ ilü Fā’ ilün*

- 1 Çeşme cilā virür o mehūñ rüy-ı enveri  
Hāk-i derinde sürme nedür gör o dilberi
- 2 Bir lās meh-pāresi bir kebk-i hoş hırām  
Gördüm Tırabızonda ben ol māh-peykeri  
[MK1-61a]
- 3 Of eyleşem ‘aceb mi miyānında ol mehūñ  
Gördüm hilāl-i nev gibi ol sīm-ḡaṇçeri
- 4 Mehtāb-ı ‘ārızıyla dirīḡa ki eyledi  
Rīze-i kettān şabrımı bir lās dilberi
- 5 İtse ‘aceb mi būs-i lebūñ Hāmiyā dirīḡ  
Olur hemīşe cūd u kerem lāsdan beri

---

7a sūz u tāb-ı giryeden] tāb-ı ‘aşk-ı giryeden MK2

## 65

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Göñül reşk-āver-i firdevs iken tūfān-ı ğam başdı  
Harāb itdi sabā iqlimini seyl-i ' arem başdı
- 2 Döküldi düş-ı yāre kākül-i pür-piç ü ħum başdı  
Sa' ādet burcını zıll-ı hümā-yı muḥterem başdı  
[MK2-50b]
- 3 Dem-i pīrīde bir nev-res civāna mübtelā olduḡ  
Bizi ġāret-girān-ı ceyş-i ḥüsni şubḥ-dem başdı
- 4 Çıķup ġavl-i beyābān gibi geldi meclise zāhid  
Bizi hengām-ı bī-dārīde kākūs-ı elem başdı
- 5 Hilāl-i ḥāne-i zeyni ten-i sīmini bedr eyler  
Henüz çeşm-i rikābe ol hilāl ebrū ḳadem başdı
- 6 Meded gel ey ebābīl-i şafā-dil ka' besin ḳurtar  
Küdūrāt-ı hevā aşḫāb-ı fil-āsā ḥarem başdı
- 7 Ol āhū beççe-i mesti yataḡda avlayup ġāfil  
Raķīb-i seg-meniş söyletmedi lā vü ni' am başdı
- 8 Meded iskencübīn-i bāde ile sāķiyā başdur

---

4a Çıķup] Çıķdum MK2

7a ol] olup MK2, ġāfil] āḫir MK1

Humār-ı meyle çeşmüm hıyredür şafrāyı gam başdı

- 9 Metā‘ ı başmadıkça tuz şatılmaz rāyegān dirler  
Olur rāic kumāş-ı hüsni haṭṭ-ı pür-dijem başdı
- 10 O tıfluñ tahta-i ta‘ lîme döndi levḥ-i pehlûsı  
Devât-ı hoḳḳa-i sîmînine herkes kalem başdı
- 11 Kenār-ı ümmîdin itdüm ğarḳ-ğāh ğuşşadan ammā  
Telâṭum rîz olup dil zevraḳın emvâc-ı yem başdı
- 12 Cināyetden emîn olmak gerekdür hāme-i ‘ārif  
Lebîbā kilik-i ma‘ şūmuñ niçün bilmem harem başdı
- 13 Döküp eşk-i riyā ālūdesin nerm eyledi zāhid  
Nüḳūd-ı nāsire ol mehveşe bir kaç derem başdı
- [MK1-61b]
- 14 Gice teşrîfini bezm-i raḳîbe eyleyüp inkār  
Elin ol meh kitāb-ı hüsnine itdi kâsem başdı
- 15 Öperken çeşm-i dildârı raḳîb-i kîne-cû geldi  
Bizi dâr-ı veġa itdi nûş-ı meyle müttehem başdı
- 16 Bu şeb dendāna zindān oldı meclis sâḳiyā sensiz

---

12b niçün] niçe MK1

14a eyleyüp] eyledi MK2

Gözi nem bezmi mâtem bâdeyi semm kalbi hemm başdı

- 17 Nevā-sencān-ı şehr-i Āmidūn āvāzesi Hāmī  
Serīr-i nāy-ı kilik-i nāfizi ferhunde-dem başdı

66

*Mef'ūlū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilūn*

- 1 Yā Rāb çü neş'e eyler mü 'essir beyānumı  
Mizāb-ı baḥr-ı feyze hüner kıl zebānumı
- 2 Cānā sipendveş degilüm teng-i ḥavşala  
Āteş tıyar mı gevher-i sūz-ı nihānumı
- 3 Ben lālezār-ı tığ-ı gamem şebnem istemem  
Eyler şikeste bād-ı şabā gülsitānumı
- 4 Gelmek murād iderse eger ḥāne-i dile  
Ġamdan sorar meger kim mekānumı
- 5 Cādū-yı çeşm-i şūḥı ne efsūn ider meger  
Hāmī dem-i niyāzda bağlar dehānumı

## Muḳaṭṭa' at

1

Ḳaṣīde vü tāriḥ berāy-ı cülüs-ı hümāyūn der medḥ-i Sulṭan Maḥmūd-ı evvel

[MK1-13b ]

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

- 1 Nāşıb-ı rāyāt-ı dīn ḥāḳān-ı mülk-i ḥāfiḳeyn  
Beyza-ı İslāmı ḥāfiḳeyn-i pādşāh-bāz
- 2 Pādşāh-ı baḥr u ber fermān-revā-yı ḥuşk u ter  
Ḥüsrev-i Dārā kemīn derbānına eyler niyāz
- 3 Şāh-ı Maḥmūdū'l-fi' āl ḥāḳān-ı memdūḥu'l-ḥışāl  
Ġaznevī hem-nāmı olmağla ider ḥūrāne nāz
- 4 Cenb-i iclālinde eşher çün şeh-i şaṭrancdur  
Buña şeh dimek ḥaḳīḳat ġayra isnād-ı mecāz
- 5 Pāsdār-ı dār-ı hicret ḥādīm-i beytü'l- atīḳ  
Berk-i luṭfindan nevā-sāz olmada ehl-i ḥicāz
- 6 Olmasa der-pey du' ā-yı imtidād-ı devleti  
Der-i ḥod pīrāye-i ḥüsni ḳabül olmaz namāz
- 7 Taḥt-ı 'ālī baḥt-ı 'Oşmānī olınca mesnedi

---

Ḳaṣīde vü tāriḥ berāy-ı cülüs-ı hümāyūn der medḥ-i Sulṭan Maḥmūd-ı evvel ]- MK1

1b pādşāh-bāz] pādşāh-şāh-bāz MK2

2b Ḥüsrev] Sencer MK2

3b ḥūrāne] ḥūrāye MK2

4a eşher] şehler MK2

Bīm-i tīgından ten-i a‘ dāya düşdi ihtizāz

8 ‘ Ātıfet-gāha olunca vāhibü’l-āmālden

Düşuňa dır‘-ı hīlāfet hīl‘ at-ı behcet tırāz

9 Kālb-i pūr-nūruň mı mülhemdür veyāhud düşuňa

‘ Ālem-i feyyāzdan ilkā olınmışdı bu rāz

10 Sebze-i bīgāneden pāk ile bāğ-ı devleti

Evvelā ehl-i fesāduň pencini tīguňla kaz

11 Şāniyā vir mührü bir destūr-ı rüşen re’ye kim

Eyleye mir‘ at-ı zihn-i nīki bedden imtiyāz

[MK1-14a]

12 Hāḡ nümāyān oldı çün mihr-i dil-ārā sen daḡı

‘ Azmine re’y-i hümāyununda gösterdüň cevāz

13 Hışmla erbāb-ı bāgunuň cevfi māl-ā-māl iken

Şiše-i mey gibi çalduň taşā itdüň şık boğaz

14 Soňra virdüň mihride bir āşaf-ı zīşān kim

Ceng u şulḡ u ‘ adl u tedbīr ü keremde yeke-tāz

[MK2-11b]

15 Bu ‘ aliyyü’l-vaḡt İbrāhīm Pāşā-yı dilīr

Hüs-n-i tedbīr eylese kebke olur hem lāne-bāz

---

9a veyāhud düşuňa] yāhud ger gūşuňa MK1

12a çün]- MK1

14b u]- MK2

- 16 Pîr-i rûşen-dil kerîmü'n-nefs şāhib-tecrûbe  
 'Arşa-i 'âlemde görmîş çok nişîb ü çok firâz
- 17 Lu' b u lehvüñ kâdri yok devrinde râ'icdûr şalâh  
 Raḥleye oldı mübeddel Zühre zânûsında nâz
- 18 Nâ-bürîde şafhaveş eṭrâfı nâ-hemvâr idi  
 Oldı ḥaşv-ı devlete çün ḥarf-i lâ-tedbîr-i kâz
- 19 Hem ṭamâ' dan pâk hem bir luṭfı çok devletlidûr  
 İki ḥayşiyetle olmışdı 'adû-yı lafz az
- 20 Geldi ber-âgâh-ı şadra renk geçmez devlete  
 Lâlesin kâṭ kâṭ girihlerde nihân itsün piyâz
- 21 Olsa mazḥar luṭfına dey mâh-ı perverdin olur  
 Mevsim-i teşrîn ider ger ḥışmına uğrasa yaz
- 22 Ebr-i ' âlem gibidûr hem berķi hem bârânı var  
 Luṭf ile mazlûm-perver kâhr ile düşmen-güdâz
- 23 Olsa çevgân âsumân-âsâ döner kūy-ı zemîn  
 Eylese tedbîr olur tîr-i kemân berceste-bâz
- 24 Devr-i ' adlinde ḥayâl-i zi'be gelmez gûsfend

---

18a nâ-hemvâr] hemvâre MK2

22a gibidûr] gîr olur MK2

23a Olsa] Ursa MK1



Belki eyler şadme-i aḡnāmdan gürg iḡtirāz

25 Re'y ile tedbīr ile tīḡ-ı 'adū tedmīr olur  
Memleket-perdāzdur zālīm-şiken 'āciz-nevāz

26 Tīḡ ile kesdi ayaḡın meclis-i İslāmdan  
Bosna'ya pāy-ı gurūrı Nemçe itmişken dırāz  
[MK1-14b]

27 Dūr-bāş-ı kahr ile taḡdı dīşin boḡāzına  
Dīş bilerken kişver-i İslām'a Çāsār-ı güdāz

28 Seyl-i luṭfı gevher-i eşküm gibi her dem sebīl  
Bāb-ı cūdı çeşm-i ḡayrānum gibi hem-vāre bāz

29 Āşafā tārīḡ-i mihrūñ oldı şāḡib-ḡātemā  
Başka bir mışra' la der tārīḡi itdüm şimdi yaz

30 Mihr-i şeh Maḡmūd rā der-dest-i tu herkes ki dīd  
Güft-i Maḡmūd rā ayāzeş rā felek-āverd-bāz

31 Fikr-i ihyā-yı sünendür maḡşad-ı a' lā-yı dīn  
Devr-i 'adlinde livā-i dīn-i devlet ser-firāz

32 Hem senūñ hem şehir-i yār-ı 'āḡıbet Maḡmūd'unuñ  
Fer ü iclālin füzün itsün Ḥudā-yı kār-sāz

---

25a olur] ile MK1  
30b rā]- MK2

- 33 Hāmiyā leb-rîz-i şevk oldum didüm târihini  
Oldı şāh Maḥmūd'a şadr-ı 'ālî İbrāhim Ayāz

## 2

[MK2-12a] Tāriḥ berāy-ı bi'l-ķarār der medḥ-i Maḥmūd Ḥān Ğāzi

*Meḥ'ulü Meḥ'ilü Meḥ'ilü Fe'ulün*

- 1 Şevketlü mahabbetlü şehen-şāh-ı mu' azzam  
Maḥmūd-ı cihān zıll-ı Ḥudā sāye-i Yezdān
- 2 Ol şāh-ı Sikender-ḥaşem-i sidre cenābuñ  
Dārā olamaz bāb-ı hümayünuna derbān
- 3 Şîr-i 'alemi bād-ı futūḥāt ile zinde  
Naḥcîr-i zafer şaydgehi 'arşa-i meydān
- 4 Mānend-i Nebiyy-i 'Arabî ru' b ile manşûr  
Tevfiķ-i riķābında yürür peyk-i şitābān
- 5 Her bendesi bir Rüstem-i destān-ı Tehemten  
Her çākeri gerden-şiken-i Sām u Nerīmān
- 6 Mişākı şikest eyledi çün Nemçe kıralı  
Ser-ḥadde 'ale'l-ġafle döküp ceşş-i firāvān

---

Tāriḥ berāy-ı bilķarār der medḥ-i Maḥmūd Ḥān Ğāzi]- MK1  
4. beyt MK2'de yer almamıştır.  
5b u]- MK2

- 7 Ol kec-reviş ol t̄āgī-i bed-kīş en evvel  
 ‘Aķreb gibi nīş üstüne olduķda sipeh-rān  
 [MK1-15a]
- 8 Gönderdi vezīr-i a‘ zāmı ģayl ü ģaşemle  
 Ol şāh-ı melik-ģaşlet o sultān-ı cihānbān
- 9 Ol varmasızın pīşrev-i ‘ asker-i İslām  
 ‘Avn-ı Ĥaķ ile eyledi küffārı perīşān
- 10 Zenbūrveş a‘ dāyı idüp neşīden iķrāc  
 Bir tūrfa tütün virdi kırandārına merdān
- 11 Geldikde vezīr-i a‘ zam-ı cem kevkebe-nīşe  
 Ĥaķ-nīşden a‘ lā aña bir nūş idüp iķsān
- 12 Bir beyza-i fūlād idi ģūya ki ģaşīn  
 Ĥāzır olup ol beyzaya ķondı şeh-i devrān
- 13 Şoñra meded-i nuşret-i Ĥallāķ ile oldu  
 Def‘ āt ile t̄ābūr-ı ‘ adū ģāk ile yeksān
- 14 Remy-i şühüb-i tiĝ ile ol cünd-i şeyātīn  
 Her ma‘ rekede t̄ard olınup oldu ģürīzān

---

7b çün]- MK1, gibi]- MK2

8a ü]- MK2

11a cem] çün MK2

12a ki ģaşīn] aķa ģışn MK2

12b beyzāya] beldeye MK2

- 15     Tābūr-ı ‘adū muḥkem iken küfr-i bināveş  
Bir demde hizebrān-ı ğuzāt eyledi vīrān
- 16     Çok gerçi şehīd oldu cünūdi bu ğazāda  
Hak virdi ‘ivaż ol şehe bir āşaf-ı zīşān
- 17     Zabt itdi Beligrad gibi bir hışn-ı ḥaşīni  
Fethinde anuñ gelmiş iken ‘āleme ḥırmān
- 18     Zīrā ki metānetde Beligrad’ı görenler  
Dirler felek-i zāt-ı burūca olur aḳrān
- 19     Kaç def‘a kırup leşkerini ḳal‘asın aldı  
Hal itdi mu‘ammāyı kıral oldu nümāyān  
[MK2-11b]
- 20     Bu feth-i celīl ile o sultān-ı cihānuñ  
Olursa ebu’l-feth eger künyesi şāyān
- 21     Peymānı kırup ‘ahdini naḳz eylediginden  
Tiz buldı cezā-yı ‘amelin düşmen-i nā-dān
- 22     Āvāze-i fethi yedi iḳlīme irişdi  
Bu vāḳı‘adan yedi kıral oldu hirāsān  
[MK1-15b]
- 23     Peymānesi peymān-şikenüñ oldu nigūn-sār  
Mīşāḳı şikest itmek olur mūrīş-i ḥızlān

- 24 Mısrā‘ -ı aḥīründe idüp ta‘ miye Ḥāmī  
Tārīḥ didüm vāḳı‘ a-i fethine çespān
- 25 Bir naḳẓ ile ez-cümle ‘ adū oldı perīṣān  
Çıḳdı kefare girdi Belıgrad’a müselmān

## 3

- Tārīḥ-i diger berāy-ı bi’l-ḳarār  
*Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün*
- 1 Zamān-ı şevket-i Sulṭān Maḥmūd  
Müzeyyen kerd bā-nuşret cihān-rā
- 2 Ricā mendim zi ‘avn-ı Ḥaḳ cünūdeş  
Muẓaffer bād-bān-ı ceyş ‘adū-rā
- 3 Be-güyā ta‘ miye tārīḥ-i Nemçe  
Belıgrad ez ber āyin şod müberrā

---

Tārīḥ-i diger berāy-ı bi’l-ḳarār]- MK1  
2b bād-ban-ı ceyş] bād ber-ceyş MK1

## 4

Der Medh-i Kaşr-ı Māhī Hazret-i Vahhāb Ağa-zāde

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

1 Gül-i gülzār-ı devlet hazret-i Vahhāb Ağa-zāde  
Mekārim-pīşe maḥdūm-ı mükerrrem Muştafā Ağā

2 Ki olmuşdı fūrūğ-ı gurre-i levḥ-i cebīninden  
Meh-i nev gibi āsār-ı necābet tıfl iken peydā

[MK2-27b]

3 Balıklı Bāğ-ı nuñ vīrāne kaşrın iştirā kıldı  
İdüp ta' mīrine sa'y itdi devlet ḥükmini icrā

[MK1-35a]

4 Katı endek zamānda bezl idüp naḥdīne-i cūduñ  
Sarāy-ı himmetiveş itdi bir 'ālī binā inşā

5 Ḥarāb-ı kalb-i 'āşık iltifāt-ı yār idi şandum  
Yapıldı eyledikde gūşe-i ebrū ile imā

6 Balıklı Bāğ-ı hem-çün ḥūt-ı Yūnus mürde olmuşken  
Döküp āb-ı ḥayāt luṭfin itdi Ḥıẓrveş ihyā

7 Bu kaşr-ı bī-bedel reşk-āver-i ḥuld olsa lāyıkdur  
Dise sükkānına tūbā lehu Firdevsden tūbā

8 Balıklı Bāğ-ı nuñ bu telli pullı kaşrını görse

---

2b necābet] leṭāfet MK2

6a mürde olmuşken] mürd iken evvel MK2

7b tūbā lehu: Ne mutlu onlara, Ra'd, 13/29

Bilür mi' mārı kim degmez Havernak kılsa hamrā

9 Bu aşr-ı dilkeş-i huld oldıgınuñ hücetin hūra  
İderler nazm-ı tecr-i taht-ı he'l-enhār ile imzā

10 Bu aşruñ imtizāc-ı bünyesi terkibden ābi  
Oyulmuş mişķab ile gūyiyā bir gevher-i yektā

11 odı vīrān iken bir şūrete kim şūretüñ görse  
Olur hayretle Öklidis sūdı vāle vü şeydā

12 Görürse naķş-ı zībāsm eger Mānī fūrūmānde  
Ezüp içsün şuyın Erjeng āba eyleyüp ilķā

13 Göreydi iltimā' -ı tāķ-ı tāvān-ı zer-endūzuñ  
Çü huffāş iltifāt itmezdi mihre dīde-i hīrbā

14 Görenler 'aks-i tāvānuñ Balıķlı āb-girinde  
Nüzül itmiş şanurlar burc-ı Hūta encüm-i Zehrā

15 Dü cānibden ğadīr ü havz gūyā çeşm-i aḥveldür  
Reh-i maḥbūb-ı aşrı gösterürler iki at zībā

---

8. beyt MK2'de yer almamıştır.

9a dilkeş-i] enmūzec-i, hūra] da' vā MK1

10. beyt .mk2'de yer almamıştır.

12a eger] olur MK1

13a tāvān-ı zer-endūzuñ] tavānuñ zer-endūdın MK2

13b itmezdi] itmez MK2

15a ü]- MK2, aḥveldür] iḥvāndur MK 2

15b gösterürler] gösterür MK2

- 16      Ğadîr ü havz şanma kaşr-ı nev tezyîne hırşından  
İki mir'at iki zânûya vaz' itmiş 'arûs-âsâ
- 17      Olup tâbi' hevâya revzeninden bir dem ayrılmaz  
Çü murğ-ı rişte ber-pâdur nesîm-i 'âkıbet bahşâ
- 18      Refi' ü rûşenâdur ol kadar kim mihr ü meh kaşruñ  
Kebûter-hâne-i bâmında iki beyzadur gûyâ  
[MK1-35b]
- 19      Görüp âbıyla tâbuñ nüşha-i tecrîd-i hammâmuñ  
Libâs-ı lafzdan eyler tecerrüd şâhid-i ma' nâ
- 20      Huşûşâ kaşr-ı nev-ıtarh-ı meded bayrâğıdur üzre  
Yanaşmış gûyiyâ limâna bir keştî-i rengîn-pâ
- 21      Mey ü maḥbûb ile ḥâcet ne mest ü telḥ-kâm olmak  
Virür nezẓâresi tefrîḥ-i vuşlat neş'e-i şahbâ
- 22      Ḥazîz ü evci ve'l-ḥâşıl biri birinden a' lâdur  
Müşeyyed zir ü bâlâdan müzeyyen zîrden bâlâ
- 23      Yeter Ḥâmî tek-â-pû gerçi meydân istiyor çokdan  
Semend-i ṭab' -ı ḥod-kâmuñ 'inânın eyleme irḥâ  
[MK2-28a]
- 24      Bu vîrân-hâne-i 'âlem yakıldıkça yapıldıkça

---

16a ü]- MK2, itmiş] olmuş MK2

18a ü]- MK1

19a âbıyla] âb u MK2

21a ü]- MK2



Esās-ı devletün qaşruñ gibi Haq ide pā-ber-cā

- 25 Tamām oldıqda Hāmī qaşr-ı mähī söyledi tārīḥ  
Bu qaşr-ı pāke olmaz mähdan mähıye dek hem-tā

5

Qaşıde der vaşf-ı bārgāh-ı ‘ Abdullāh Pāşā Köprili-zāde  
*Fa‘ilātün Fa‘ilātün Fa‘ilātün Fa‘ilün*

- 1 Neyyir-i burc-ı vezāret zīver-i çetr-i felek  
Hācī ‘ Abdu’llah Pāşā āşaf-ı ‘ ālī-tebār
- 2 ‘ Irq-ı t̄ahirdür ebā ‘ an-ced vezīr ibn-i vezīr  
Nesl-i bāhirdür ser-ā-pā ḥasr u cem-i iktidār
- 3 Oldı cümle ḥānedān-ı Köprili perverdesi  
Şadr-ı a‘ zām āşaf-ı şāḥib-nigīn ü kām-kār
- 4 Seyl-i pür-zūr-ı şeqāvet dehri itmişken ḥarāb  
Olmış iken qaşr-ı istihkām-ı devlet raḥne-dār
- 5 Köprililer cā-be-cā kurdı şırāṭ-ı müstaḫīm  
Devlet-i ‘ Osmāniyān oldı anuñla üstüvār
- 6 Virdiler meşşāṭa-i ‘ adl ile mülke zīb ü fer  
Şadme-i heybetleri küffārı itdi ḥāksār

[MK1-38b]

---

3b āşaf-ı] nice kes MK2

6b itdi] eyler MK2

- 7 Var mıdur tafşile hācet tıfl-ı ebced-h<sup>v</sup>ān bilür  
Dīn ü devlet hep eb ü ceddünle eyler iftiḥār
- 8 Oldılar pīrāye-i cedd ü aḥ u ‘amm u ebūñ  
‘İlm ü ‘adl u cūd u taḫvā heybet ü ḥilm ü vaḫār
- 9 Ol nüfūs-ı muṭma‘ ine irci‘ ī emriyle hep  
Cennet-i dārū’s-selāma itdiler bir bir güzār
- 10 Ma‘ delet-sencā kerem-kāra necābet-perverā  
[MK2-30b] Ḳalduñ ol eşdāfdan sen dürr-i yektā yād-gār
- 11 Sen o kānuñ gevherisin ki cebīn-i nūh felek  
Ḥāk-i dergāhına mālişden bulur şān-ı şı‘ār
- 12 Cümle aḥlākuñ sūtūde cümle evşāfuñ cemīl  
Sırr-ı ābā cevher-i zātuñda olmış āşikār
- 13 Böyledür āyīn-i ‘ilm-i dūdman-ı muḥteşem  
Gerçi kim aşḫābına olur medār-ı i‘tizār
- 14 Olmayup dil-beste ammā ol izāfī rif‘ate  
Ol ḳadar kesb-i kemālden eyledüñ ḥurşid-vār
- 15 Taḫt-ı ‘Oşmānī eb u ceddünle şöhret-yāb iken

---

8b ü]- MK2, ü]- MK1, ü]- MK1

9a hep]- MK2

13b medār] müdām MK2

Ẓāt-ı Maḥmūd'un eb u ecdāda virdi iştihār

- 16 Sen de inşāf it nice sermāye-i faḥr olmasun  
Ḥaşra gelmez şol feẓā'il kim anuñ zātında var
- 17 'Adl-i eyyāmında nālān yok meger kim 'andelib  
Luṭf-ı hengāmında giryān yok meger ebr-i bahār
- 18 Vardığı kişverde dil-ḥūn yok meger meyden sebū  
Derd-i ser olmaz meger mey-ḥ<sup>v</sup>ārdan renc-i ḥumār
- 19 Āmidi mi' mār-ı 'adli şöyle ma' mūr itdi kim  
Oldı mānend-i ḥumā nā-yāb-ı būm-ı nā-bekār
- 20 Şöyle müstağnī ki ibrāz itse Kārun gencini  
Çeşm-i pūr-temkīni itmez bir nigāh-ı i' tibār
- 21 Şeb-çerāğ-ı mihri şalsa reh-güzārında felek  
İnḥinā eyler mi ol serv-i ḥıyābān-ı veḳār
- 22 Oldı vaşf-ı dest-i gevher-pāşını gūş eyleyüp  
Bahr-ı sūhānveş ḥırāş-ı sīne mevc-i bī-şümār
- [MK1-39a]
- 23 Āftāb-āsā kef-i iḥsānı 'ālem-gīr olup  
Nām-ı Ḥātem necl ü imsāk ile bulmuş iştihār

---

19b mānend] nā-yāb MK2

21b İnḥinā] İltifāt MK1

23a olup] olur MK2

- 24 Dest-i cūduñ mihre teşbīh eylemek rüşen velī  
Māhide olsa ‘aṭāsı āftābuñ pāy-dār
- 25 Oldıgım bilmiş tehī-destāne luṭfuñ bī-dirīğ  
El uzatmışdur kef-i iḥsānına şāḥ-ı çenār
- 26 Desti hāşā ki seḥāb-ı faşl-ı nīsāndur dimem  
Kim bu dest-i cūd olur gevher-feşān ol kaṭre-bār
- 27 Ref -i iḥrāz ile ḥükmi taşa te’şīr eylemiş  
Çeşmine ‘aynuñ zümürüdden ‘aceb mi itse mār
- 28 Şem‘ ider pervāneye şükrāne-i vuşlat için  
Aṭlas-ı gülgünını kat kat libās-ı zer nigār  
[MK2-31a]
- 29 Öyle bir şīr-i cigerderdür ki ḥarb u ḍarbını  
Görseler inşāf iderler Rüstem ü İsfendiyār
- 30 Şarşar-ı aḳdāmına nisbet ḥabāb-ı kemterīn  
Kal‘ a-i a‘ dā degüldür olsa āhenden hisār
- 31 Şanma kim seyyāredür mirrīḥ-i cürmün egleyüp  
Bīm-i tiğ-i bī-emānından olupdur bī-ḳarār
- 32 Pençe-i fermān-ı ḳahrı şöyle nāfız kim ider

---

27b ‘aynuñ] ‘ayn MK2

29a cigerderdür] cigerdüzdur MK2

31a Şanma] Ḥaḳḳ bu MK1

Sîne-i hārâ dek fûlâddan nez‘ -i şerâr

33 Şahn-ı gülşen âb-ı luţfindan olaydı vāye-gîr  
Sâķ-ı gülbinde olurdu ‘ūd-ı sâ‘id gibi hār

34 Şarşar-ı ķahrı hevāya olsa sārî düşmenüñ  
Sînde âmed-şod-ı enfāsı olur erredār

35 Olmak için sāyebān-ı ma‘delet-ţarķ eyledi  
Himmeti-veş bir mu‘allā ķetr-i gerdün iķtidār

36 Āsumān kirdār iken bu ķetr-i nev hayretdeyüm  
Tegnā-yı şahn-ı ğabrāda nice dutmış ķarār

37 Ćetr-i ‘alī āsmān kirdārdur dirsem n’ola  
Mihr ü mehdür ţop-ı zerrîn ķayme ķerķ-i üstüvār

38 Ćetr-i ‘Abdu’llāh Pāşādur yaķūd vaż‘ eylemiş  
Şahn-ı bāğa bārgāhm şāh-ı iķlīm-i bahār

[MK1-39b]

39 Hiç olur mı ķayme-i renginine hergiz ‘adīl  
Ćerķ-i atlas naķşdan ‘ārī bu bir naķş-ı nigār

40 Cā-be-cā kevkeb degüldür bārgāhuñ seyr idüp  
Reşķ ile olmuş peleng-i ķerķ-i ķod-bîn dāğdār

---

33b ‘ūd] cām MK1

37b üstüvār] sebz-vār MK2

- 41 Şubḥ-dem şanma şafaḫ surḥ olduḡı rūy-ı felek  
Ḥayme-i gülgünüñ itmişdür sipihri şermsār
- 42 Çok zamāndur ‘ālemi eyler temāşā görmedi  
Çeşm-i mihr-i ‘ālem-ārā böyle bir üşkūfezār
- 43 Āftāb-ı midḥat-ı çetrüñ tūlū‘ itmeklige  
Buldı bir pākize maṭla‘ ḥāme-i gevher-nişār
- 44 Gülşen-i iḳbāldür bu bārgāh-ı nāmdār  
Görse naḫş-ı dilkeşin gülzāra meyl itmez hezār
- 45 Kūh-peyker bārgāh-ı āşaf-ı zī-şān mıdur  
Ḳulle-i kuhsārda yāḥūd açılmış lālezār  
[MK2-31b]
- 46 Gülleri bī-ḥār hem ālūde-i şebnem degül  
Revnaḫ-ı ezhārına bād-ı ḥazān eyler mi kār
- 47 Her sūtūn-ı serkeşi bir şātır-ı zerrīn kemer  
Cāme-i gülgün ile ḥizmetde olmuş pāydār
- 48 Ḳurş-ı mihr ü māhdur gūyā sūtūn-ı ṭablası  
Oldı zer-tār-ı eşi‘ a şan ṭınāb-ı zer-nigār
- 49 Perde-pūş-ı ‘işmet olmuş gördi ol çetr-i meni‘

---

41a şafaḫ] felek MK2

43a itmeklige] itmek ile MK2

47b Cāme] Ḥāme MK2

Çerh-i hûn-âlûde nāmûsa senden itdi ‘ār

50 Hāmiyā pāyāna irdi söz du‘ā hengāmıdur  
Çok suhen tasdī‘ ider isterse olsun pāydār

51 Hayme-i zer-tükmesin kurdıkça fark-ı çerhe dehr  
Ola çetr-i devletün dā‘im metīn ü üstüvār

52 Çākerün mihr ü meh olsun eyledikçe ‘ālemi  
Gāh tār u gāh rüşen çadır-ı leyl ü nehār

53 Bu otağ-ı dilkeşin Hāmī didüm tārīhini  
Bārgāh-ı bī-bedel bir menzil-i gerdün-medār

54 Bir dağ-ı tekrār aḥsendür didüm tārīhini  
Cilve-ārā bārgāh-ı pür-şafā ṭāvüsvār

---

49a çetr] pāk MK2

50b pāydār] ābdār MK1

51b çetr] çerh MK2, ü]- MK1

52a Çākerün] Çāker MK1

## 6

Kaşide Berāy-ı Merşiy-e Zevce-i Hacı ‘Abdu’llah Pāşā Eş’şehr Be-Köprili-zāde

[MK1-40a]

*Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Cihānı tîre-dil ü mest-i ser-gerdān itmiş  
Dirîğ-i keşti-i ‘ālemde yok sükûn u qarār
- 2 Felekde mihr ü meh ile şanma tāk-ı bî-serdür  
Hezār kelle yemişdür bu şîr-i merdüm-h<sup>v</sup>ār
- 3 Hevā mıdur bu keş-ā-keş dem-ā-dem olmadadır  
Dıraht-ı ‘ömrüne āmed-şod-ı nefes minşār
- 4 Saña bu lücce-i nîlîde tāk-nāk-ı nücûm  
Zamāne naķş-ı ber-āb olduğın ider eş‘ār
- 5 Gelür maķābire aşhāb-ı kabır pey-der-pey  
Velî kāmı muhācır yanınca yok enşār
- 6 Bu pîşezār-ı fenāda ne deñlü kılsa hāzer  
Kişi gāzanfer-i dehre dü-çār olur nā-çār
- 7 Olaydı zerre ķadar fıtratında resm-i vefā  
Zübeyde Hānım’a eylerdi çerh-i nā-hemvār

---

Kaşide Berāy-ı Merşiy-e Zevce-i Hacı ‘Abdu’llah Pāşā Eş’şehr Be-Köprili-zāde]- MK1

21 ü meh]- MK2

4a tāk-nāk] sābihāt MK2

6b dehre] mürge MK1



- 8 Vücūd-ı pākine pīrāye olsalar ne ‘aceb  
 Ḥayā vü re’fet ü ‘işmet sedād u ḥilm ü vaḳār
- 9 Yegāne duḡter-i müftī-i ḥāfıkeyn idi ol  
 Kirām-ı ekrem-i āṣār-ı kıdvetü’l-ebrār  
 [MK2-32a]
- 10 İmām u ekmel ü efdāl cenāb-ı Feyzu’llāh  
 Faḳīh-i a‘lem ü etḳā şadeḑe-i esrār
- 11 O pīşvā-yı sübül vāriş-i ‘ulūm-ı rüsül  
 Elinde şem‘-i hevā idi kilik-i gevherbār
- 12 Ebū Ḥanīfe-şiyem k’āstān-ı mekremetin  
 Fuḡl-ı nāsa Ḥudā eylemişdi nāşiyezār
- 13 Şu‘ā‘-ı fazlı ḳarīb ü ba‘īde rūşendür  
 Cibāl-i şāhiḳa üzre nühüfte ola mı nār
- 14 Zübeyde böyle ebüñ binti bā-ḡuşuş oldı  
 Cihānda zevce-i Pāşā-yı mekremet-kirdār
- 15 Sipih-r-i ma‘delete māh Ḥacı ‘Abdu’llāh  
 Nizām-ı mülk ü mileldür vezīr-i ‘ālī-tebār  
 [MK1-40b]
- 16 Çerāğ-ı ‘adle ziyā dāda Köprili-zāde  
 Şeref bulur aña Dārā olursa şāhibdār

---

8b vaḳār] ḡayā MK2

12b Ḥudā eylemişdi] o dürr şimdi MK2

- 17 Seni sa‘ âdet ile eylemiş Hudâ maḥdûm  
O ḥānedāna ki olmaz muḥāsenâtı şümār
- 18 Ced ü eb ü āḥ u ‘ ammuñ vezīr-i mihr-i münīr  
Ki buldı dīn ü düvel bunlar ile şān u şī‘ār
- 19 Mişāl-i merkez-i ‘ālem siyāset ü ‘adlūñ  
Olinca dā’ire-i devlet-i cihāna medār
- 20 Muṭī‘a ney-şeker oldu o ḥāne-i müşgīn  
‘Adūya āteş-i sūzān o tīg-i şā‘ iḳa-bār
- 21 Der-i himāyetüñe dāḥil olsa pervāne  
Dönerdi tükme-i mercāna cāmesinde şerār
- 22 O zīb-i şadr-ı güherdür ki itdi dāmānın  
Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥaḳ mīlşam-i şağār u kibār
- 23 Meger kim olduḡını çerḡ-i kīnever bilmez  
Ki böyle zāt-ı şerīfe revā görür āzār
- 24 Ğalaṭ didüm ki olur emşelūñ belāsı eşed  
Ḥadiş-i emşel-i ḡayrū’l-verā ider izḡār
- 25 Li-neblüvenneküm eyler bu nükteye imā

---

17a maḥdûm] maḡtûm MK1

18a münīr] pezīr MK2

18b u]- MK1

K'olur hücum-ı belâ bizer-i fâcire mi' yâr

26 Bilürdi emşel-i nâs olduğın Hudâ-yı 'alîm  
Bu ibtilâlar ile itdi andan istiğbâr

27 Zübeyde Hânım ile rişte-bend-i ülfet iken  
Zamâne itdi bu 'aÇdı güsiste âğir-kâr

[MK2-32b]

28 Zübeyde şem' -i şebistân-ı 'izz ü rif'at idi  
Zamâne Ėâke düşüp âğir itdi şem' -i mezâr

29 Nice Zübeyde ki bânû-yı mekremet-âşâr  
Nice Zübeyde ki zîb-i erîke-i 'işmet-vâr

30 Nice Zübeyde ki fağr-ı muğâderât-ı cihân  
Ki âb-ı rûyına eyler Ėasem dür-i şehvâr

31 'Aceb mi sâyesine Ėasret olsa rûy-ı zemîn  
Ki vech-i pâkini Ėürşîd görmemiş zinhâr

[MK1-41a]

32 Henüz Ėonce-i âmâli nâ-şükûfte iken  
Henüz devĖa-i 'ömrinden almamışken bâr

33 O nağl-ı nevresi Ėâke berâber itdi dirîğ

---

25a Li-neblüvenneküm: Elbette sizi imtihan ederiz. Bakara/155

25b bizer] berr ü MK2

28a 'izz ü rif'at] 'ağd-i ülfet MK2

28b düşüp] şalup MK1

29. beytin mısraları MK2'de yer değiştirmiştir.

30. beyt MK2'de yer almamıştır.

- Terahhüm itmedi hayfa zamâne-i ğaddār
- 34 Nişîmen olmuş iken aña şadr-ı taht-ı revân  
Dirîĝ tahte-i tâbûta oldu şimdi süvâr
- 35 Girüp sefine-i tâbûta eyledi âhîr  
Bu tahte-pâre ile sâhil-i behişte güzâr
- 36 Şarardı ‘arîz-ı hûrşîdi âh u hasretle  
Kebûdî câmelere girdi çerh-i kec-reftâr
- 37 Şafağ degül görinen nâhun-ı hilâl ile çerh  
Boyandı kanına itdikde hâriş-i ruhsâr
- 38 Mişâl-i dîde-i Ya‘kûb gümüşde Yûsuf  
Hücûm-ı girye ile çeşm-i meh-sepîd-i qarâr
- 39 Zamâne el yudı çün böyle bir içim şudan  
Giyerse çeşme-i hayvân siyâhları yeri var
- 40 Bu sūzişîyle çü uhdūd-ı sîne âteş-ĥîz  
Bu ğamla dîde çü tennūr-ı Nûh-ı tûfân-ı zâr
- 41 Dehenden âh çıkar şimdi gerd-i bād-āsâ  
Oturdı sînelere tûde tûde gerd-i ğubâr

---

36b câmelere girdi] câme geyürdi MK1

38b çeşm] çerh MK2

39a çün]- MK1

- 42 Fiğān olunsa gerek haşre dek bu kavle güvāh  
Olur fiğān daḡı tārīḡ-i fevt olunca şümār
- 43 Bu cān-güdāz u ciger-sūz-edā yeter Ḥāmī  
Mezār-ı pākine naḡd-ı du‘āyı kıl iṣār
- 44 İlāhi muḡsinedür kıl ziyāde iḡsānuñ  
İdüp erīke-i firdevsde Resūluña cār
- 45 Şadefveş iki elüñ dürr-i maḡfiretle pür it  
O naḡl-ı tāze tehī-dest ise miṣāl-i çenār
- 46 Bu leff ü neşr-i müretteble söyledüm tārīḡi  
Ola Zübeyde’ye cennetle ḡūr menzil ü yār

---

43a ü]- MK2

46a ü]- MK2

46b Ola Zübeyde’ye cennetle ḡūr menzil ü yār] Mezār-ı pākine naḡd-ı du‘āyı kıl iṣār MK2

## 7

Kaşide der-Sitāyiş-i Kethudā-yı Köprili-zāde E‘āc ‘Abdu’llāh Pāşā  
‘Aleyse’r-raḥme [MK1-41b], [MK2-33a]

*Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün*

- 1 Ey kerem-piše mīr-i ‘ālī-ḳadr  
Devletünle cihān pūr-āvāze
- 2 Ḥamdüli’llāh ki kethudā olduñ  
Bir vezīr-i bülend-pervāze
- 3 Şükrü li’llāh ki itdi kār-ı güzār  
Seni Ḥaḳ bir müşīr-i mümtāze
- 4 Münşet iken ḳulüb-ı ‘ibād  
Rište-i luṭfuñ oldı şīrāze
- 5 Rūy-ı pejmürde-i umūra senüñ  
Ḥüsn-i tedbīrūñ oldı çün ğāze
- 6 Ḳapu ḥaḳı mükedder olmış iken  
Buldı luṭfuñla revnaḳ-ı tāze
- 7 Seni ḳoydı bu merkeze şad-şükr  
Ḥālīḳ-ı bī-şebīh ü enbāze
- 8 Veca‘ü’l-‘ayne mübtelā itdi

---

Kaşide der-Sitāyiş-i Kethudā-yı Köprili-zāde E‘āc ‘Abdu’llāh Pāşā ‘Aleyse’r-raḥme] Der-Medḥ-i  
Kethudā-yı Āşaf ‘Alī Pāşā MK2  
3. beyt MK2’de yer almamıştır.

N'eyledüm çerh-i şu' bede-bāze

9      Ȧasret oldum dirġ seb-perevār  
Rūy-ı hūrşid-i pertev-endāze

10     Z̧ulümāt-ı şelāşede iderüm  
Hemçü Yūnus du' āya āġāze

11     Oldı şıḩhatle dīdeler rūşen  
Şükr ol Hālık-ı şifā-sāze

12     Gerçi açıldı göz baġı ammā  
Döndüm üskūfī el-benān-bāze

13     Mevsim-i rūze vaġt-i 'ıyda ġarīb  
Yıllık ister mülāzemāt-ı yāze

14     Ţokuz arşun cuġġa gerek yapıla  
Her bir āzar-ı peşşehā bilāze

15     İtdiler zirve-i 'ināda şu' ūd  
Bindiler esb-i naġvet ü nāze

[MK1-42a]

16     'Anterī keş ü ħaff ġāvukla şarık  
Baġşış ister düşüp yem-i āzade

---

8b çerh] şerh MK2

12a ammā]-MK2

14b Her] Hele MK2, peşşehā] pīşehā MK2

16a 'Anterī] Anterī MK2

- 17 Beni cānumdan itdiler bī-zār  
Geldi kālā-yı cān leb-i kāze
- 18 Ölçdüm biçdüm olmadı çāre  
Kaldı kārūm o kār-perdāze
- 19 Harçlıgum yok müzāyaķam ķatı çok  
Kaldı iş kethūdā-yı şehbāze
- 20 Kala ğurbetde böyle şıfrū'l-yed  
Çıķarur Hāmī-i suhen sāze  
[MK2-33b]
- 21 Kerem it ħarc-ı rūze bir miķdār  
Az u çok ben de ķāni'üm āze
- 22 Sizden az isterüm efendümden  
İsterüm çok baķar mıyum āze
- 23 'Adedin līk eylemem ta' yīn  
Himmete dirler olmaz endāze
- 24 Sīr ola tā ğürisne-çeşm ṭama'  
Ola ḥāşıl-ı şīb' leb-i āze

---

17b cān] ten MK2

24a ṭama' ] ṭama'um MK2



## 8

Der-Hakḳ-ı Refī‘ā Efendi Gūyu

*Meḥ ūlū Fā‘ilātū Meḥā‘ilū Fā‘ilūn*

- 1 Zenden remīde şöyle Refī‘ā Efendi kim  
Ḥatm itse muşḥafı okumaz sūre-i Nisā
- 2 Nām-ı nisāı itdi ferāmūş o deñlü kim  
Nisyān ile nisā dise dir feth ile nisā
- 3 Esmā-yı meyde duḡter-i rez nāmı var diyü  
Menfūr-ı ṭab‘ıdur mey-i gülgün-ı ğam zirā
- 4 Neyzen dimez ki zāhir olur āḡirinde zen  
Evrāḳa ney-remīde yazar itse iḳtiżā
- 5 Bintü’l-‘ineb diseñ dime bintü’l-‘inebdi dir  
Fehm eyle tāk-ı kīnesidür itme dir ḥaṭā
- 6 Çeşmüm nebāt-ı na‘şe düçār olmasun diyü  
Olmaz şabāḡ olunca nigāḡ-efḡen-i semā
- 7 Derk eyleseydi ‘aḳlı heyūlā-yı ṭıfl iken  
Āḡūş-ı māderinden olurdı keşīde-pā

---

Başlık]- MK2

5a dime]- MK2

6. beyt MK2’de yer almamıştır.

- 8 Zenden bu rütbelerde girizân iken neden  
İtmiş ‘aceb ki mäder-i dünyāya ilticā  
[MK1-62a]
- 9 Bir bive-zen ki Qāhiredür hem selitedür  
İtdi ne gūne Mısr Refi‘ ā’yı mübtelā  
[MK2-53a]
- 10 Dünyāya şer tevellüd ider cümle Mışrdan  
Her kim dimişse mäder-i dünyā dimiş sezā
- 11 Bu pîre-zen-i Qāhire’nüñ reddi müsteḥab  
Zemm itdi qahramân-ı zeni seyyidü’l-verā

## 9

Tāriḥ Berāy-ı Sünnet-i Hıtān Qāzi Efendi

*Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün*

- 1 Qādi-i ‘iffet āşinā necm-i tarīḫ ahterān  
‘Adlini eylemiş qazā ziver-i şer‘-i Muştafā
- 2 Fazl ile şöhre-yābdur her sözi bir kitābdur  
Maşrıḳ-ı āfītābdur şan o zamir-i rūşenā
- 3 Faşl-ı ḫitābını celī görürse şerih dir belī

11a pîre-zen] pîre-zāl MK2

11b qahramān] mihr-bān-ı MK2

Tāriḥ Berāy-ı Sünnet-i Hıtān Qāzi Efendi] Tāriḥ-i Hıtān Maḥdūm Mollā Āmid MK1

Nüktesi muhtaşar velî sidre-i fikri muntehâ

[MK2-51a]

- 4 Hâk aña virdi bir püser kendü şadefdür ol güher  
Tıfl-ı reşîd-i mu‘teber necl-i necîb-i dilküşâ
- 5 Āmid’e şaldı çün şeref taldı şafâ taraf taraf  
İrdi kemâle ol halef itdi Hıtâna iktizâ
- 6 Vâlidî rağbet eyledi şöhre ziyâfet eyledi  
Oğlını sünnet eyledi Hâkını eyledi edâ
- 7 Söyledi hâme Hâmiyâ târih-i hûb cân-fezâ  
Oldı refâh ile edâ sünnet-i pâk-i Muştafâ

10

Târih berây-ı kaşr-ı ‘Abdu’llâh Pâşâ Köprili-zâde

*Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*

- 1 Serây-ı Āmid’i reşk-âver-i bâğ-ı irem kıldı  
Kudüm-ı sa‘d-ı ‘Abdu’llâh Pâşâ Köprili-zâde
- 2 Vezîr ibn-i vezîr âşaf nazîr İskender-i şâni  
Bulunmaz mihr-i ‘âlem tâbveş akrânı dünyâda
- 3 Olaldan dest-gîr-i bî-kesân ‘ahdinde düşmen yok

Meger kim ola şebnem gonce-i ra' nāya üftāde

4 Yapup āşār içün bir қаşr-ı dilkeş dest-i himmetle  
Zer ü zīverle tezyīn eyleyüp itdükde āmāde

5 Ararken Hāmiyā tāriḥ-i sālın levḥ-i ḥāṭırda  
Yazıldı қаşr-ı 'Abdu'llāh Pāşā Köprili-zāde

11

Diyār-ı Bekr'de İbrāhim Ḥalīl Ağa'nuñ Mihmān-serāyı Tāriḥidür.

*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

1 Zübde-i ehl-i kerem Āmid'de ḥālā voyvoda  
Ḥazret-i Ağa-yı ḥayr-endiş hem nāmı Ḥalīl

[MK1-62b]

2 İki şuffa bir bülend eyvānı inşā eyledi  
Yapdı bir mihmān serāy-ı bī-şebīh ü bī-'adīl

3 İtdi tāriḥin şarīr-i ḥāme-i Ḥamī nidā  
Fī-sebīli'llāh gelsün gitsün ebnā-yı sebīl

5a Ararken] Olurken MK2

Diyār-ı Bekr'de İbrāhim Ḥalīl Ağa'nuñ Mihmān-serāyı Tāriḥidür]  
Tāriḥ-i Şeyḫzāde Қаşr-ı Rahimu'llāh MK1

## 12

Tārīḥ-i Ḥāne-i Kāra Ḥ<sup>v</sup>āce-zāde

*Meḥ<sup>ʿ</sup>ülü Fā<sup>ʿ</sup>ilātü Meḥā<sup>ʿ</sup>ilü Fā<sup>ʿ</sup>ilün*

- 1 Yapdırdı ḥ<sup>v</sup>āce-zāde kādīm āşiyānede  
Bir kaşr-ı bî-kuşūr bir eyvān u dil-küşā

- 2 Simk-i refi<sup>ʿ</sup> i himmet-i ʿālisiveş bülend  
Tāk u revākı çün meh-i nev encüm-i semā

[MK2-51b]

- 3 Ma<sup>ʿ</sup>nā-yı beytveş didi tārīḥ Ḥāmiyā  
Beytinde pür şafā ola El-Ḥāc Muştafā

## 13

Tārīḥ-i Bağçe-i Ḥāmī Efendi

*Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilātün Fā<sup>ʿ</sup>ilün*

Aḥmed-i Ḥāmī bu ʿişret-ḥāne-i dīrīnede

Bežl idüp maḥdūrını tarḥ itdi bir kaşr-ı bülend

Himmetle tārīḥin didi nağme<sup>7</sup>

Ḥüsn-i itmāmın görüp Ḥāmī didüm tārīḥini

Aḥmed ābād oldı himmetle bu kaşr-ı dil-pesend

Tārīḥ-i Ḥāne-i Kāra Ḥ<sup>v</sup>āce-zāde] Ḥ<sup>v</sup>āce-zāde El-Ḥāc Muştafā Nām Kimesnenün ḥāne-i binā eyledigünün tārīḥidür MK2

Tārīḥ-i Bağçe-i Ḥāmī Efendi] Ḥāmī merḥūmuñ kendi inşād itdigi kaşrına tārīḥidür yazılmışdur MK2  
tarḥ itdi bir kaşr-ı bülend] yapırdı kaşr-ı bî-menend MK2

<sup>7</sup> Himmetle tārīḥin didi nağme]- MK2

## 14

## Tāriḥ-i Çeşme-i Kılıç Beg

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Bināsı hem yolu bu çeşmenüñ vîrân olup yek-ser  
Ahāli-i maḥalle el yumuşlarken niḫāmından
- 2 Olup Bārūti-zāde Es-Seyyid Maḫşūd'un ihyāsı  
Bu vîrân çeşme ma' mūr oldu ḫüsn-i ihtimāmından
- 3 Anı merḫūm Ḥācı Muştafā'nun vech-i ḫayr içün  
Yapup aldı du' ā leb-teşnegānnun ḫāş u 'āmından
- 4 Kılıç Beg çeşmesin icrā idüp Ḥāmī didüm tāriḥ  
Degül āb-ı revān akmış Kılıç gūyā niyāmından

## 15

## Tāriḥ-i Vefāt-ı İbrāhim Efendi

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

- 1 Tāzelükde şāḫib-i ḫabr eyleyüp kesb-i kemāl  
Çün meh-i nev oldu 'ilm ü ma' rifetden behre-yāb
- 2 Ḥāne-i 'ömr-i 'azizi daḫı nev-bünyād iken  
Ey dirîgā seyl-i pür-zūr-ı eccl itdi ḫarāb

---

Tāriḥ-i Çeşme-i Kılıç Beg] Kılıç Beg Çeşmesi'nün ta' mîr ü tecdîdine Ḥāmī merḫūmun tāriḥ-i gedāsıdır MK2

Tāriḥ-i Vefāt-ı İbrāhim Efendi] İbrāhim nām kimesnenün vefātına tāriḥ-i laṭîfedür MK2

- 3 Söyledüm târihini dünyâda çün kām almadı  
Ola İbrāhim firdevs içre yâ Râb kām-yâb

## 16

Târiḥ-i Vefât-ı Vālî Ḥasan Ağa

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

- 1 Vālî-i ehl-i ma' ārif 'ārif-i şāḥib-temiz  
Cāy-ı āsāyiş degildür gördi bu dār-ı miḥen  
[MK2-52a]
- 2 Dār-ı ğurbet oldıġm fehmi eyleyüp dünyā-yı dūn  
Bî-ķarār olmışdı ārāmın olup ḥubb-ı vaṭan
- 3 Yūsuf-ı ķurb-ı civār-ı raḥmete müştak idi  
Oldı bād-ı mevt aña gūyā ki būy-ı pîreḥen  
[MK1-63a]
- 4 Kırdı kaçdı 'ākıbet gülşen serāy-ı cennete  
Bir ķafes olmışdı murg-ı rūḥına gūyā beden
- 5 'Abd-ı ābıķ itdi Mevlā-yı kerīme ilticā  
'Afv ümīdiyle gelür dergāha boynında kefen
- 6 'Afv idüp cürm ü günāhın yā İlāhe'l-'ālemīn  
Fazl-ı iḥsānuñla memnūn it anı yā zü'l-metīn

---

Târiḥ-i Vefât-ı Vālî Ḥasan Ağa] Vālî Ḥasan Ağa'nun vefâtına târiḥdür MK2  
1a şāḥib-temiz] ehl-i temiz MK2  
6a 'Afv] Maḥv MK2

- 7 Hāmiyā hātif virüp müjde didüm tārīhini  
Aldı manşib gülşen-i firdevsde Vālī Ḥasan

17

Tārīḥ-i Mustāfa Çelebi Emīri-zāde

*Meʿūlü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün*

- 1 Ḥayfā ki Muştāfa Çelebi genc iken henüz  
Virānezār-ı ḥāk-i fenāda nihān ola
- 2 Çün rāciʿ oldı rāziye marziyye Rabb'ine  
Ol nefsi-i muṭmaʿ ine behişt-āşiyān ola
- 3 Tārīhini qalem didi Ḥāmī būka ile  
Firdevs Emīri-zāde'ye dilkeş mekān ola

18

Tārīḥ-i Vefāt-ı Kerīme-i Köprili-zāde ʿAbdu'llāh Pāşā

*Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*

- 1 Ḥācı ʿAbdu'llāh Pāşā āşaf-ı ʿālī-neseb  
ʿAdl ile fāruḳ-ı ʿaşr itmiş anı Rabbü'l-Felaḳ
- 2 Fevt olup Āmid'de Leylā nām bir maʿşūmesi  
Şubḥ-dem ḥasretle ḳan ağlar felek şanma şafaḳ

---

Tārīḥ-i Mustāfa Çelebi Emīri-zāde] Emīri-zāde Mustāfa Çelebi vefātına tārīhdür MK2  
Tārīḥ-i Vefāt-ı Kerīme-i Köprili-zāde ʿAbdu'llāh Pāşā]- MK2



- 3 Yandıĝı çün nār-ı hicrānıyla kalb-i vālidin  
Hem şefi' a hem ferīta olmak oldu mā-şadağ
- 4 İtdi çün terk-i nefes Hāmī didi tārihini  
Bülbül-i gülzār-ı cennet eylesün Leylā'yı Hāk

## 19

Tāriḥ-i Vefāt-ı Zağarcıbaşı Hüseyn Ağa

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 Hizebr-i şafder-i ğāb-ı veĝā ya' ni Hüseyn Ağa  
Zağarcıbaşı ol Behrām satvet müşterī sîret  
[MK1-64a]
- 2 Diyār-ı Bekr meştāsında rezm-i ḥaşm-ı bed-kîşe  
Raşad pîrā iken ol şerze şîr-i pîşe-i şavlet
- 3 Ḥitāb-ı irci' i oldı şımāḥ-ı cānına vāşıl  
O nefis-i muṭma' ine itdi bāĝ-ı cennete rıḥlet
- 4 Didi tāriḥ-i sāl-i fevtini giryān olup ḥāme  
Hüseyn'e ḥ<sup>v</sup>āb-gāh ola dem-ā-dem gülşen-i cennet

20

Tāriḥ-i Vefāt-ı ‘Abdi Pāṣā-zāde Ḥacı ‘Ali Pāṣā

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*

- 1 Dirīgā ‘Abdi Pāṣā-zāde El-Ḥacı ‘Ali Pāṣā  
Gürūh-ı leşkere serdār iken ol müşterī kevkeb
- 2 Diyār-ı bekr meştāsında yürüdi Ḥacı ‘İsī’de  
Olup āmāde-i peygār-ı Nādir Şāh-ı bī-mezheb
- 3 Esedveş oldu ṭab‘ı mübtelā-yı ‘illet-i ḥummā  
Olur elbetde şirūñ lāzım-ı māhiyyetinden teb
- 4 Riyāz-ı devletūñ serv-bülend iḳbālī olmışken  
Tezerv-i rūḥına vaz‘ itdi şāhin-i ecel maḥleb
- 5 O ‘ālī himmetūñ firdevs-i ‘ālī mülk-i lā-yeblā  
Görindi manşıb-ı dünyā-yı dūndan çeşmine enseb
- 6 Ḥiṭāb-ı irci‘ i oldıḳda gūş-ı hūşma vāşıl  
O nefis-i muṭma‘ ine itdi terk-i şıḳlet-i ḳāleb
- 7 Didi giryān olup tāriḥ-i fevtin Ḥāmī leb-ber-leb  
Mekān ola ‘Ali Pāṣā’ya gülzār-ı cinān yā Rāb

## 21

Diger Tāriḥ-i Vefāt-ı Zağarcıbaşı Hüseyn Ağa

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

- 1 İdüp 'atf-ı 'inān teḥcīrgāh-ı dehr-i fāniden  
Zağarcıbaşı ol merd-i neberd-i sāḥa-i heycā
- 2 Diyār-ı Bekr meştāsında rūḥ-ı pāki merhūmuñ  
Çıkup cilbāb-ı tenden itdi 'azm-ı tārīm-i 'ulyā
- 3 Gelüp bir hātīf-i ḡaybi beşāretle didi tāriḥ  
Ola firdevs-i bī-hemtā Hüseyn'e mülk-i lā-yebblā

**Rubā'iyāt<sup>8</sup>**

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

Gerçi kim mazlūm-nümādur gerdişi āhestedür  
Çeşm-i mestinden şaḡın zālimdür ammā ḥastedür  
Görelī ey ḡonce-fem çeşm ü dehānuñ şermden  
Nergīsüñ başı aşığa ḡonceler dem-bestedür

**Velehu**

*Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün*

Ol cevher-i ferd-feme iḥsās gerekdür  
Her göz göremez dīde-i ḥassās gerekdür  
Kor mı kōmaya ḡayret-i ḡam yāreme merhem  
Ben derd-keşüm zaḥmuma elmās gerekdür

<sup>8</sup> Divanda rubāi başlığı altında yer alan bu şiir kullanılagelen rubāi kalıplarının dışında olan Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Mu‘ammeyāt-ı Hāmī Efendi Rahimu’llah

Be-nām-ı Behrām

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*

Yoğ idi kemlük ašlā ol kamer hüsniñ liķāsında

Raķibe rām olınca oldu bir noķşān bahāsında

Be-nām-ı ‘Ali Efendi

*Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

Göz toķındurmuş baña Hāmī sipihr-i bī-medār

Dīde-i İsfendiyār-āsā görünmez çeşme sār

Be-nām-ı ‘Ali Efendi

*Mef‘ülü Fā‘ilātü Fā‘ilün*

Bīmār görüp didüm ne hālet

Göz degdi baña didi ol āfet

[MK1-64b]

Be-nām-ı ‘Ali

*Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*

Varınca gülşene ol ruħları gül

Çemende nevhasın terk itdi bülbül

## Ferd

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

Ḥande-rūḥ ferzāne atlandırup cūduñ kefil

Ey şeh-i luṭf u kerem kıaldım piyāde at u mat

## Matla

*Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün*

Emīrī-zādeden ğayrı yanaşmaz ehl-i ' irfāna

Degül ehl-i hevā ḥaydar musaḥḥardur Süleymān'a

## Matla

*Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün*

Zāde-i Köpri Yapan şuyına kışarı emīn

Bir çatal köpri binā eyledi ammā ki metīn

## Matla

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün*

Bir daḥı ey āşaf-ı ' ālī-maḳām

Ṭuġ-ı ' Abdu'llāh Pāşā tārīḥ-i tām

Temmet Divānū'l-Hāmī bi-ḳalem-i el-faḳīr el-ḥaḳīr el-mu' terif bi'l-mu' ciz-i  
ve't-taḳṣīr Es-seyyid Ḥāfız Muṣṭafa bin Muḥammed Emīn bin İsmā'īl bin  
' Abdü'l-ġafūr el-Lebīb bin İsmā'īl bin İbrāhim bin Ḥalīl el-Erdebīlī  
Raḥimu'llahu raḥmeten vāsi' a. Āmin.

## SONUÇ

Hâmî'nin hayatı, edebi kişiliği, divanının şekil ve içerik özellikleri ve divanının transkripsiyonlu metnini hazırladığımız eseri ortaya koymuş bulunuyoruz.

Şair 1679'da Diyarbakır'da doğmuş, 1747 yılında da yine Diyarbakır'da vefat etmiştir. Bulunduğu en önemli görev Köprülü-zâde Abdullah Paşa'nın divan katipliği olmuştur. Efendisinin yanında Tebriz'in fethinde bulunmuş bu durum şiirlerine de yansımıştır. Ancak Hâmî'nin şiirlerinde daha çok hikemi tarzın ve özellikle gazellerinde mahalli üslubun etkili olduğunu görürüz.

Şairin tesirinde kaldığı üç önemli şair vardır. Kullandığı hikemi üslupla ahlaki ve tasavvufî bir takım kavramları öğüt verici tarzda işleyerek Nâbî, kasidelerinin fahriye bölümlerinde ve gazellerinde beliren kendinden emin üslubuyla ve kendi deyimiyle "mucize söyleyişli" Nef'î ve döneminde dilde sadeleşmenin ve mahallilik akımının öncülerinden olan Nedim'in tesirinde kalmıştır. Hâmî bu üç şairin de ismini divanında hem zikretmiş hem de onlara nazire yazmıştır. Bunların yanında, Diyarbakırda Âgâh Efendi'nin başında bulunduğu edebiyat topluluğunda hemşehrisi şairlerin de Hâmî'nin edebi gelişiminde rolleri olduğu yadsınamaz. Nitekim Âgâh Efendi, Vâlî, Lebîb gibi şairlerle aynı vezin ve kafiye yazılmış birçok gazel tespit ettik.

Divanda 7 kaside, 2 mesnevi, 66 gazel, 21 kıt'a, 2 ruba'i ve 8 de matla/müfred olmak üzere toplam 106 manzume bulunmaktadır. Manzumelerin % 61'ini gazeller, % 21'ini kıt'alar, % 18'ini de diğer manzumeler oluşturmaktadır. Kasideler daha çok devlet büyüklerine medhiye şeklindedir. Gazellerde ise daha sade, halk söyleyişleri içeren coşkulu bir hava vardır. Kıtalar ise genel olarak, kişilerin vefatına, bir binanın yapılışı veya tamirine, padişahın tahta çıkmasına gibi konularda yazılmıştır.

Divanı oluşturan şiirlerin 77'si yani % 73'ü rediflidir. Bunlardan 36'sı tek kelimelik, 16'sı iki kelimelik, 25'i de ek halinde olan rediflerdir. Redifleri oluşturan kelimelere bakıldığında, bunların büyük bir çoğunluğunun Türkçe kelimelerden oluştuğu görülmektedir.

Şairin en sık başvurduğu aruz kalıpları ise 25 kez yani % 24 ile Meḥ'ülü Fā' ilātü Meḥ' ilü Fā' ilün, 22 kez yani % 21 ile Meḥ' ilün Meḥ' ilün Meḥ' ilün Meḥ' ilün, 20 kez yani % 19 ile de Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün olmuştur.

Sonuç olarak, Hâmî döneminin şairleri veya tesirinde olduğu Nâbî, Nedim ve Nefî kadar şöhret bulamamıştır. Şair, yaşadığı dönemde halkın yaşayış tarzını, zevkini, dilini ve anlayışını şiirlerine yansıtmayı başarmış, sade bir üslup kullanarak mahalli unsurlara yer vermiş, atasözleri ve özellikle de deyimleri şiirlerinde başarıyla kullanmıştır.



## KAYNAKÇA

Akkuş, Metin (1993), *Nef'î Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Akpınar, Şerife (2006), *Âgâh Divanı ve İncelemesi*, Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Konya.

Arslan, Mustafa; Aksoyak İ. Hakkı (1994), Haşmet Külliyyatı, Dilek Matbaacılık, Sivas; e-kitap, [kulturturizm.gov.tr/dosya/1213630/ h / giris ve metin.pdf](http://kulturturizm.gov.tr/dosya/1213630/h/giris_ve_metin.pdf)

Aksoy, Ömer Asım (1994), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Asoyak, İ. Hakkı (2008), *Osmanlı Şairlerinin Aruz Tasarrufları ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri*, II. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına), Bildiriler Kitabı, Kayseri.

Asoyak, İ. Hakkı (2005), *Manastırlı Celâl'in Satranç Terimleri İle Yazdığı Gazeli* TÜBAR-XVIII-Güz.

Beysanoğlu, Şevket (1996), *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, Diyarbakır'ı Tanıtma, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı, 2. Baskı, Ankara.

Bilkan, Ali Fuat (1997), *Nâbî Divanı I-II*, MEB Yayınları, Ankara.

Bursalı Mehmet Tahir (2000), *Osmanlı Müellifleri*, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, C. II, Ankara.

Devellioğlu, Ferit (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, Ankara.

Dilçin, Cem (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.

Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

Emiri, Ali (1325), *Tezkire-i Şu'ara-yı Amid*, İstanbul.

Erdem, Sadık (1994), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı*, AKM Yayınları, Ankara.

İpekten, Haluk (1999), *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul.

İsen, Mustafa, vd. (2009), *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Kadioğlu, İdris (2003), *Lebib-i Amidi, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, Dicle Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi.

Kadioğlu, İdris (2010), *Diyarbakir "Encümen-i Dânişi"nin Üstad Şairi Âgâh ve Devrindeki Şairler Üzerindeki Etkisi*, Dicle Üniversitesi, SBE, Elektronik Dergisi (DÜSBED), Kasım, Yıl-2 Sayı 4 Diyarbakır.

Kılıç, Filiz (1998), *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kurnaz, Cemal (2010), *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, İstanbul.

Kurnaz, Cemal (2007), *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yayınevi, Ankara.

Kurnaz, Cemal; Çeltik Halil (2005), *"Klasik Nazım Şekillerinin Oluşumu ve Sistematiği"*, Süleyman Hayri Bolay Amağanı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kurnaz, Cemal (1997), *Divan Edebiyatı Yazıları*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Levend, Agah Sırrı (1998), *Türk Edebiyatı Tarihi-Giriş*, TTK Yayınları, C.I, Ankara.

Macit, Muhsin (1997), *Nedim Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Macit, Muhsin (2005), *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Kapı Yayınları İstanbul.

Mehmed Süreyya (1996), *Sicill-i Osmani*, Haz: Nuri Akbayar, İstanbul.

Mengi, Mine (2008), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, 14. baskı, Ankara.

Oğraş, Rıza, *Es'ad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safa-Enduz'u*, Emirdağ Ofset, Afyon 2001.

Okur, Mustafa (2006), *Divan-ı Vâlî-i Amedi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi.

Onay, Ahmet Talat (2009), *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, "Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı", Haz. Cemal Kurnaz, H Yayınları, İstanbul.

Önder, Murat (2006), *Şefkat ve Tezkire-i Şu'ara'sı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi,.

Pala, İskender (1989), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1018, Ankara.

Parlatır, İsmail (2006), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.

Redhouse, Sir James W. (2001), *A Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

Sarıkaya, Orhan, (2007), Tezkirecilik Geleği İçerisinde Fatin Tezkiresi, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Steingass, F. (2005), *A Comprehensive Persian English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

Şemseddin, Sâmî (1317), *Kâmus-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, İstanbul.

Tuman M. Nail (2001), *Tuhfe-i Naili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2003), *Osmanlı Tarihi* IV. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 5. Baskı Ankara.

Ünver, İsmail (1993), *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, C. XI. S. 1.

Yorulmaz, Hüseyin (1996), *Nâbî Ekolü, -Eski Şiirde Hikemiyat-* Kitabevi Yayınları, İstanbul.

## ÖZET

1679/1747 yılları arasında yaşamış olan Hâmî Diyarbakırlıdır ve asıl adı Ahmed'dir. Derviş Âgâh Efendi'den ilim tahsil etmiş ve Köprülü-zâde Abdullah Paşa'nın divan kâtipliğini yapmıştır. Paşasıyla birlikte Tebriz'in fethinde bulunmuş, ve bu fethi anlatan uzunca bir kaside yazmıştır.

Kaynaklarda Hâmî'nin tespit edilen tek eseri divanıdır. Divanda 106 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin dağılımı şöyledir. 7 kaside % 7, 2 mesnevi % 2, 66 gazel % 61, 21 kıt'a %21, 2 rubai % 2 ve 8 % 7 müfred bulunmaktadır. Divanda % 24'lük oranla en çok kullanılan aruz kalıbı ise "Mef' ilü Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün" olmuştur.

Dönemin önemli şairleri Nâbî, Nefî ve Nedim'den etkilenmiştir. Şiirlerine mahallileşme akımının etkileri ve hikemi üslup hakimdir.

Sonuç olarak, Hâmî döneminin şairleri veya ektilediği Nâbî, Nedim ve Nefî kadar şöhret bulamasa da, yaşadığı dönemde halkın yaşayış tarzını, zevkini, dilini ve anlayışını şiirlerine yansıtmayı başarmış, sade bir üslup kullanarak mahalli unsurlara yer vermiş, atasözleri ve özellikle de deyimleri şiirlerinde başarıyla kullanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

1. Divan
2. Hâmî
3. 18. yüzyıl

## ABSTRACT

Hami who lived between 1679 and 1747 is from Diyarbakir and his real name is Ahmed. He took lessons from Sir Dervish Agah and he became clerkship of Abdullah Pasha's divan. He joined the conquest of Tabriz with his Pasha and also he wrote a long ode that is about this conquest.

His divan is the only work of him that can be determined in all resources. There are 106 poems in this divan. The range of these poems is like that: 7 odes ( %7), 2 masnavis ( %2), 65 ghazals (%61), 22 quatrains (%21), 2 rubais and 7 mufreds (%8). The mostly used prosody pattern in his divan is "Mef' ūlū Fā' ilātū Mefā' ilū Fā' ilün". This pattern was used 24 times.

He was influenced by Nabi, Nef'i and Nedim who were significant poets at that time. His poems are dominated by the effects of regionalisation movement and philosophical manner.

Consequently, Hami used proverbs and idioms successfully in his poems by using a plain language even though he could not be such a famous poet like his contemporaries or Nabi, Nef'i and Nedim who influenced him potently.

### Key Words:

1. Divan
2. Hâmî
3. 18. century